EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

„Foamea", romanul care l-a făcut dintr-o dată cunoscut lumii întregi pe tînărul prozator norvegian Knut Hamsun, este o imagine tulburătoare a vieții pe care autorul însuși a fost nevoit s-o ducă în iarna anului 1879—80 în Christiania.

Vol. I și II Lei 11

KNUT HAMSUN • FOAMEA

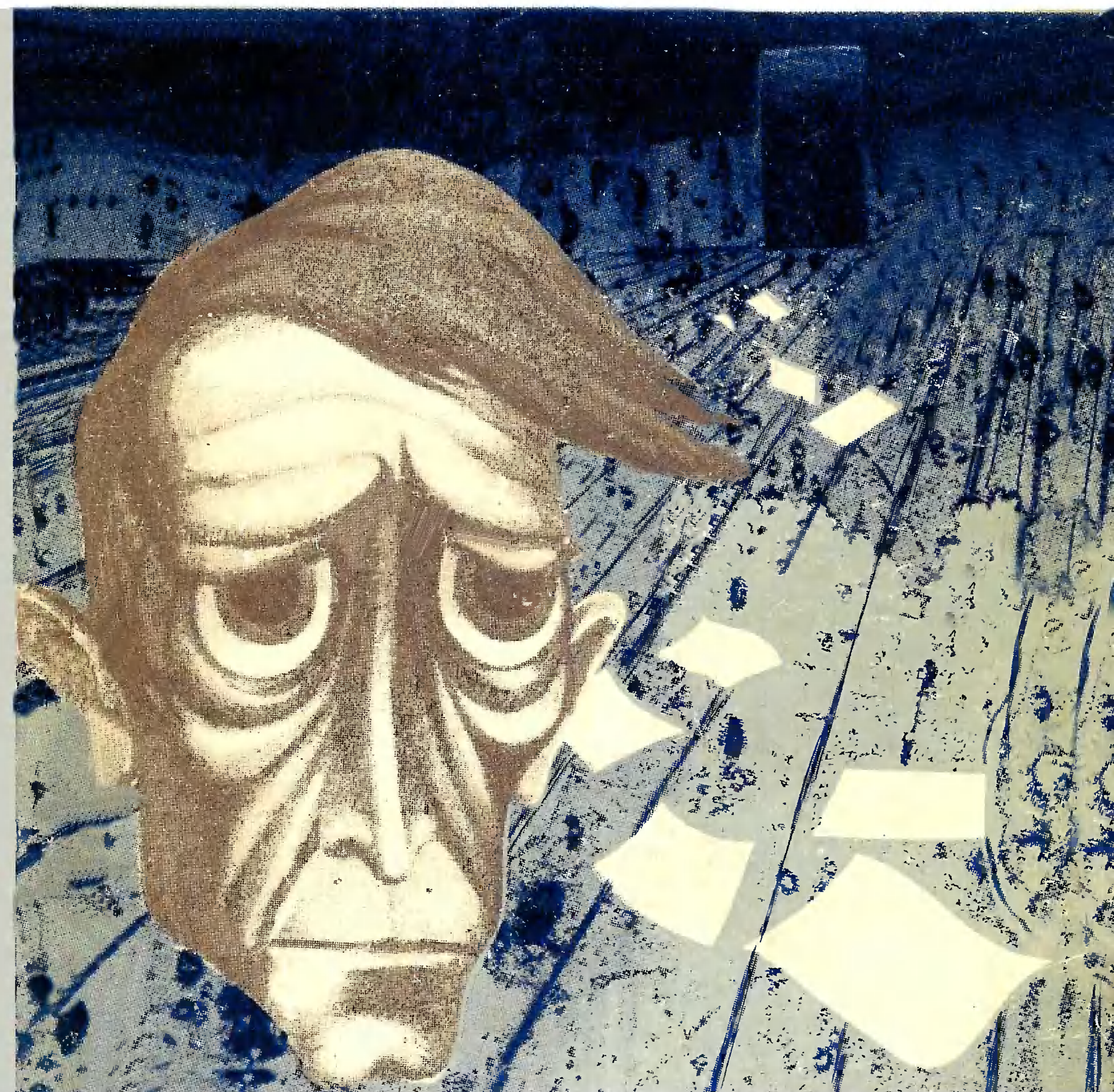
31

1967

★

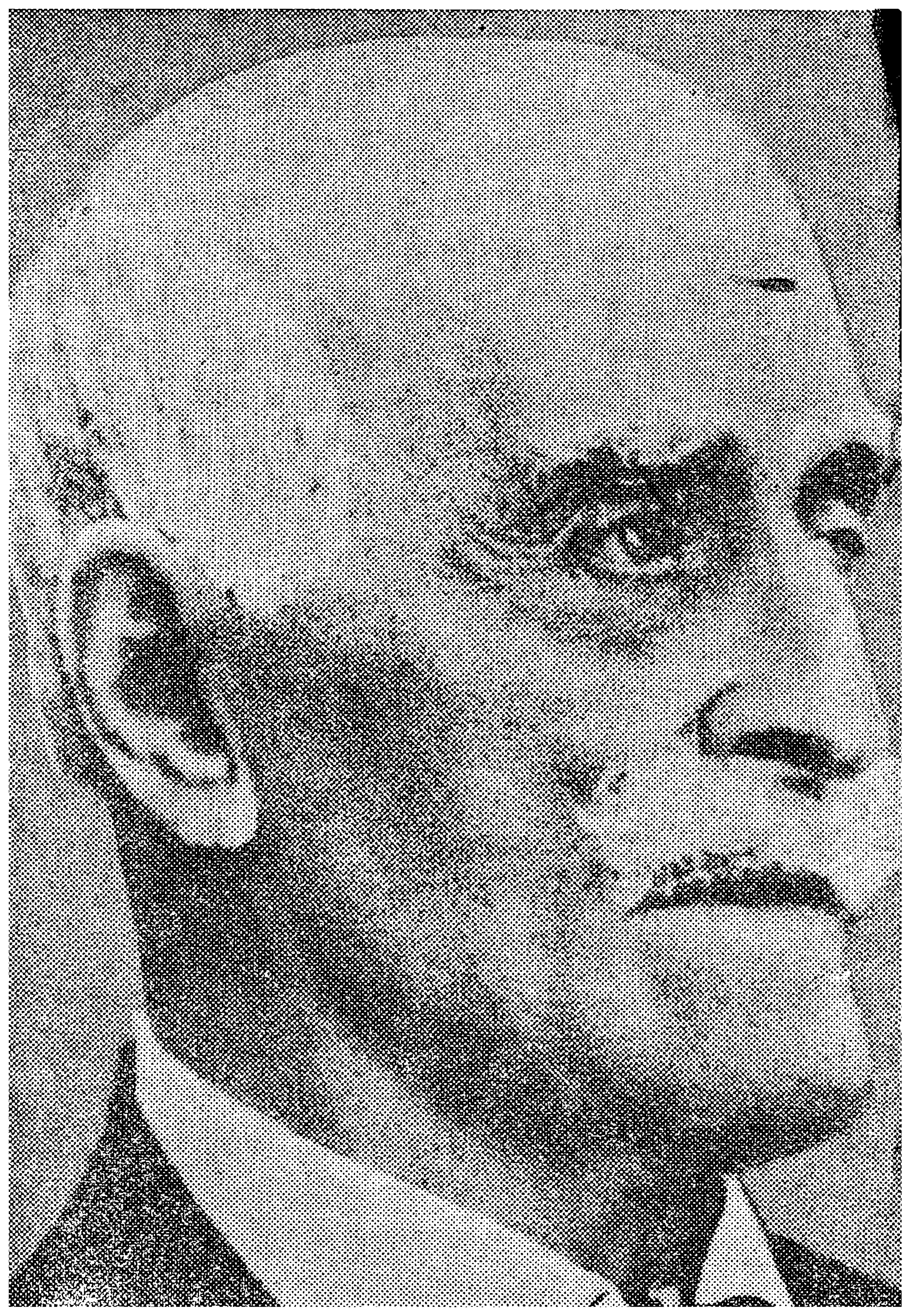
KNUT HAMSUN

FOAMEA

CM — COLECȚIA MERIDIANE —

CM

Knut Hamsun

Foamea

Roman

Traducere din limba norvegiană de
Valeriu Munteanu

Editura pentru Literatură Universală

București, 1967

Desenul copertei de *Petre Vulcănescu*

Knut Hamsun

SULT

Roman

Gyldendal Norsk Forlag
Oslo 1953

NOTĂ BIO-BIBLIOGRAFICĂ

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Norvegia a dat o pleiadă de scriitori de mare valoare, care au îmbogățit nu numai patrimoniul literar al țării lor, ci și pe cel al literaturii universale; printre aceștia se numără și Knut Hamsun.

Născut la 4 august 1859 în localitatea Lom din regiunea Gudbrandsdalen (centrul Norvegiei), Knut Pedersen, care mai tîrziu și-a luat numele literar Knut Hamsun, a dus o viață aventuroasă și plină de greutăți. Micul Knut abia împlinise patru ani cînd părinții săi, care se trăgeau din țărani, s-au mutat în provincia Nordland.

Înainte de a începe să scrie, Knut Hamsun a fost întîi ucenic cizmar, apoi băiat de prăvălie, în cele din urmă învățător. În tinerețe a emigrat în Statele Unite, unde a fost pe rînd taxator de tramvai la Chicago, muncitor agricol în Texas — iar, la un moment dat, chiar pastor unitarian. Dar încă din adolescență — de pe vremea cînd păzea vitele pe imașurile din Nordland — Hamsun simțea că are vocație de scriitor.

Întorcîndu-se din America profund dezamăgit, Hamsun publică în anul 1889 pamfletul *Din viața spirituală a*

Americii moderne, o critică severă a societății și a literaturii americane.

Cum a înțeles Hamsun că trebuie scrisă literatura, a arătat-o în micul roman *Foamea*, apărut în anul următor. *Foamea* — în mare măsură un fragment autobiografic — l-a făcut dintr-o dată cunoscut nu numai în țările scandinave, dar în întreaga Europă.

Autorul evocă aici lupta pentru viață și avatarurile unui tînăr literat încă necunoscut din Christiania (vechiul nume al orașului Oslo). Suferințele și exaltarea omului lipsit de cămin și de pîine se împletesc cu extraordinara acuitate a observației psihologice. Tînărul dorește să scrie, să publice, dar este tot timpul torturat de foame. O trăsătură esențială a cărții este prezentarea tipului de intelectual singuratic, imaginativ și nefericit, pierdut în furnicarul unui oraș relativ mare. Descrierea foamei este de o inegalabilă plasticitate ; totul e conceput subiectiv, la persoana întîi, într-un fel de monolog interior.

Atît în ce privește tema abordată, cît și în ce privește modalitatea artistică, remarcabila bogăție de nuanțe și lirismul vibrant care domină întreaga carte au însemnat, în momentul apariției ei, o înnoire radicală a prozei norvegiene.

După acest rechizitoriu al unei orînduiri sociale stăpînite de puterea banului, Hamsun publică romanul *Mistere* (1892), îndeaproape înrudit cu *Foamea*, în care — prin intermediul personajului principal — se răfuiește cu unii dintre marii scriitori ai epocii (Ibsen, Tolstoi etc.) și face apologia naturii și a iubirii.

Puternicul sentiment al naturii își găsește însă expresia cea mai autentică în *Pan* (1894).

După opinia criticului literar suedez Kristian Elster, *Pan* „va rămîne opera literară hamsuniană cea mai re-

marcabilă, unul dintre cele mai valoroase poeme ale literaturilor nordice" (în *Modern norsk literatur*, Stockholm, 1926).

Eroul principal al acestui roman, locotenentul Glahn, este un tip care va apărea — în diferite variante — în majoritatea scrierilor ulterioare ale lui Hamsun. Este primul din întreaga serie de eroi hamsunieni, oameni oarecum stranii, care trăiesc la marginea societății și nu-i înțeleg prea bine nici morala, nici țelurile. Aceste personaje alcătuiesc o adevărată galerie de singuratici, trăind în mijlocul naturii, repudiind societatea, romantici incurabili, ale căror năzuințe sînt în mod indisolubil legate de cultul pentru natură și pentru femeie. Eroii lui Hamsun sînt niște inadaptabili care nu-și recunosc nici un fel de obligații sociale.

Despre *Pan* se poate spune că anunță și, în același timp, rezumă aproape întreaga operă a lui Knut Hamsun.

Înrudit cu *Pan* — de fapt, o variație pe aceeași temă — este *Victoria* (1898), un adevărat poem în proză pe care Hamsun îl închină iubirii.

În următoarele sale scrieri, Knut Hamsun abordează alte genuri : dă la iveală o trilogie dramatică, apoi poezii și schițe. Dîndu-și însă seama că talentul său nu poate izbuti pe deplin decît în roman, Hamsun se întoarce la acest gen ; el începe acum publicarea unor romane de critică la adresa societății, alcătuite din tablouri caracteristice vieții din Nordland.

Din această serie fac parte romanele *Visătorii* (1904), *Benoni* și *Rosa* (ambele apărute în 1908), populate de oameni de rînd din Nordland : pescari, barcagii, negustori, mici slujbași, caracteristici epocii de tranziție de la o lume patriarhal-feudală la societatea modernă capitalistă.

Această a doua etapă a creației sale, cînd Hamsun se apropie de vîrsta de cincizeci de ani, continuă cu romanele *Un pribeag cîntă în surdină* (1909) și *Ultima bucurie* (1912). Romanul din urmă — cel mai reprezentativ din întreaga serie — descrie din nou bucuria solitarului care a evadat din oraș. El nu mai posedă decît o colibă, un pat de cetini, apoi un trup sănătos și un suflet pur : iată ultima lui bucurie. Elementele din *Pan* revin aici cu o deosebită intensitate.

În acești ani, Knut Hamsun cumpără o fermă unde se stabilește definitiv. Aici scrie el *Rodul pămîntului* (1917), roman care avea să-i aducă o mare popularitate ; curînd avea să obțină și Premiul Nobel pentru literatură (1920). *Rodul pămîntului* — observă criticul literar danez H. G. Topsø-Jensen (în *Den skandinavske litteratur fra 1870 til vore dage*, Copenhaga, 1927) — „a apărut ca o adevărată rază de lumină în întunericul primului război mondial, cu îndemnul său, lansat odinioară și de Rousseau: «Înapoi la natură !» Romanul este un adevărat poem georgic în proză despre pămînt și despre fiul acestuia, omul ; un imn de slavă închinat celui ce desțelenește pămîntul."

Pentru cei care credeau că de acum înainte Hamsun nu va mai scrie decît idile închinate naturii, romanele următoare, cu puternicele lor accente satirice, au constituit o surpriză.

Într-adevăr, după primul război mondial, obosit și îmbătrînit, copleșit de pesimism, Knut Hamsun publică romanele *Femeile la fîntînă* (1920) și *Ultimul capitol* (1923), cărți caustice, pline de dispreț și de malițiozitate în aceeași măsură în care *Rodul pămîntului* fusese plin de seninătate și de optimism. În aceste romane autorul înfățișează, cu mult realism, viața unei anumite pături de la oraș — a

oamenilor de prisos, indiferenţi şi ridiculi — întreaga lor existenţă superficială şi anostă.

Ciclul următor îl constituie trei romane pline de spirit şi de umor — dovadă că scriitorul depăşise criza — şi anume: *Vagabonzii* (1927), *August* (1930) şi *Viaţa merge înainte* (1933).

În sfîrşit, în ultimul său roman — *Cercul se închide* (1936) — Hamsun abordează încă o dată, deşi cu mai puţină vigoare, tema sa preferată: vagabondul.

Care au fost cauzele care au dus, cu încetul, la divorţul dintre Hamsun şi poporul norvegian, la trecerea lui în tabăra reacţiunii, la adeziunea sa la doctrina fascistă — ceea ce l-a făcut să sprijine Germania hitleristă chiar şi după invazia Norvegiei?

Knut Hamsun a fost, încă de tînăr, un adept al filozofiei lui Nietzsche, bazată pe credinţa falsă în primatul „supraomului", teză mult trîmbiţată de fascismul german. La aceasta se adaugă şi faptul că Hamsun a nutrit totdeauna simpatie faţă de Germania, ţară unde scrierile sale au fost primite, de la început, cu bunăvoinţă şi preţuire. Rătăcirea scriitorului s-a agravat treptat, creind o adevărată prăpastie între Knut Hamsun şi poporul său, tocmai într-o perioadă cînd însăşi existenţa patriei era ameninţată de nazişti.

După ultimul război mondial, Hamsun a încercat zadarnic să se explice. Ultima sa lucrare, intitulată semnificativ *Pe cărări năpădite de bălării* (1949) — un fel de spovedanie patetică, nu lipsită de autoironie — este o încercare lamentabilă de a se justifica.

Datorită vîrstei sale înaintate, Knut Hamsun nu a mai fost deferit unui tribunal militar.

Izolat și uitat de compatrioți, el s-a stins din viață la ferma sa, la 19 februarie 1952.

Pentru cititorul român, Knut Hamsun rămîne un scriitor valoros prin ceea ce este pozitiv în opera sa: sentimentul puternic al naturii, omul considerat ca parte integrantă a naturii, iubirea pătimașă, setea nepotolită de viață.

Opera lui Knut Hamsun este vastă: peste douăzeci de romane, cinci drame, un volum de versuri, mai multe culegeri de nuvele și schițe.

În țara noastră, unele opere ale sale — relativ puține — au fost traduse în perioada dintre cele două războaie. Astfel, între anii 1922 și 1944 au apărut romanele *Pan, Foamea, Victoria, Rodul pămîntului,* precum și mai multe volume de nuvele, în traducerea unor scriitori de seamă ca Luca I. L. Caragiale, Zaharia Stancu, Ion Pas etc.

VALERIU MUNTEANU

Partea întîi

Era pe vremea cînd umblam flămînd prin Christiania, acest oraş minunat, pe care nimeni nu-l părăseşte fără să fi rămas cu amprenta lui... Stăteam culcat dar treaz în camera mea de la mansardă şi dedesubt auzeam o pendulă bătînd de şase ori ; se luminase bine de ziuă şi oamenii începeau să circule în sus şi în jos pe scară. Jos, lîngă uşă, unde camera îmi era tapetată cu numere vechi ale ziarului „Morgenbladet", puteam vedea desluşit un anunţ din partea directorului farului, iar puţin mai la stînga o reclamă cu litere mari, în care brutarul Fabian Olsen îşi lăuda pîinea proaspătă.

De îndată ce am deschis ochii, am început, după un vechi obicei, să mă gîndesc dacă există ceva care mă îndreptăţeşte să mă bucur de ziua de astăzi. În ultimul timp îmi mersese destul de greu ; unul după altul, lucrurile mele luaseră drumul casei de amanet, devenisem nervos şi artăgos, în cîteva rînduri rămăsesem în pat ziua întreagă din pricina ameţelii. Uneori, cînd îmi surîdea norocul, reuşeam să cîştig de la vreun

ziar sau altul pînă la cinci coroane pentru vreun foileton.

Se lumina din ce în ce mai mult de ziuă și m-am apucat să citesc anunțurile de jos, de la ușă ; se puteau desluși pînă și literele subțiri și triste : „Pompe funebre la domnișoara Andersen, în gang, pe dreapta". Această preocupare mi-a reținut atenția mai mult timp ; pendula de jos bătuse opt cînd m-am hotărît, în sfîrșit, să mă scol și să mă îmbrac.

Am deschis fereastra și am privit afară. Din locul în care mă aflam, aveam drept perspectivă o frînghie pentru rufe și un teren viran ; mai încolo se aflau ruinele unei fierării ce fusese mistuită de un incendiu. Cîțiva muncitori tocmai curățau terenul de acele ruine. M-am sprijinit cu coatele pe pervazul ferestrei și am privit afară. Desigur că avea să fie o zi frumoasă. Venise toamna, anotimp diafan și răcoros, cînd totul își schimbă culoarea și piere. Pe străzi începuse forfota, ademenindu-mă afară ; camera aceasta goală, a cărei podea se îndoia la fiecare pas pe care îl făceam, era ca un sicriu lugubru, rău încheiat ; ușa nu avea broască, iar de sobă nici vorbă ; obișnuiam să dorm cu ciorapii în picioare ca să se mai usuce pînă dimineața. Singurul lucru ce-mi făcea plăcere era un mic balansoar roșu în care dormitam serile și mă gîndeam la cîte și mai cîte. Cînd vîntul sufla puternic și poarta de la intrare era deschisă, prin podea și prin pereți se auzeau tot felul de șuierături ciudate iar în ziarul „Morgenbladet" de

jos, de lîngă uşă, se produceau rupturi lungi cît braţul.

M-am sculat şi am căutat într-un pachet din colţul de lîngă pat după ceva de-ale mîncării, dar nu am găsit nimic şi m-am întors la fereastră.

Ştie Dumnezeu, mi-am zis eu, dacă mi-ar fi de vreun folos să-mi caut o slujbă! Aceste numeroase refuzuri, aceste jumătăţi de promisiuni, aceşti „nu" spuşi pe şleau, toate speranţele nutrite şi risipite, toate încercările care de fiecare dată se sfîrşeau fără nici un rezultat, mă descurajaseră. În ultima vreme umblasem după un post de ajutor de casier, dar sosisem prea tîrziu; şi apoi, nu puteam nici să depun garanţia de 50 de coroane. Totdeauna se ivea o piedică. În cele din urmă, m-am prezentat şi la corpul de pompieri. Eram vreo cincizeci de oameni în sală şi cu toţii scoteam pieptul în afară ca să dăm impresia de forţă şi de mare curaj. Un funcţionar îi examina pe solicitanţi, le pipăia braţele şi le punea întrebări. El trecu şi prin faţa mea dar nu făcu decît să dea din cap. Mi-am dat seama că sînt refuzat din pricina ochelarilor. M-am prezentat încă o dată, fără ochelari. Aşteptam pe examinator cu sprîncenele încruntate şi cu privirile tăioase ca nişte cuţite, dar trecînd prin faţa mea el s-a mulţumit doar să zîmbească — desigur, mă recunoscuse. Dar lucrul cel mai grav era că hainele mele erau atît de uzate încît nu mă mai puteam prezenta nicăieri ca un om onorabil, spre a solicita un post.

Cît de mult coborîsem în tot acest timp — încet dar sigur — pe panta mizeriei! Pînă cînd, în

cele din urmă, ajunsesem să nu mai am chiar nimic ; nici măcar un pieptene sau o carte din care să mai citesc cînd viaţa mi se părea prea tristă. Vara întreagă m-am aţinut prin cimitire sau sus, în parcul castelului, unde şedeam pe o bancă şi scriam articole pentru ziare, unul după altul, despre lucrurile cele mai diferite : invenţii bizare, capricii, fantezii ale creierului meu agitat ; în desperarea mea, alegeam adesea subiectele cele mai puţin actuale, care îmi cereau eforturi îndelungate şi care pînă la urmă nu erau primite de nici un ziar. În momentul cînd terminam un articol, începeam altul şi rar mă lăsam descurajat de un „nu" al redactorilor-şefi ; îmi spuneam mereu că într-o bună zi tot voi izbuti. Şi într-adevăr, cîteodată, cînd aveam inspiraţie şi reuşeam să realizez un articol mai acătării, puteam să cîştig cinci coroane pentru munca unei singure după-amieze.

M-am ridicat din nou de la fereastră, m-am dus pînă la scaunul pe care se afla ligheanul cu apă de spălat şi mi-am umezit puţin genunchiul lustruit al pantalonului ca să-l mai înnegresc şi să-l fac să arate mai nou. După aceea am băgat în buzunar, ca de obicei, o bucată de hîrtie şi un creion şi am plecat. Am coborît foarte uşor pe scară spre a nu trezi atenţia gazdei ; trecuseră cîteva zile de cînd trebuia să plătesc chiria şi nu mai aveam nici un ban pentru aceasta.

Se făcuse ora nouă. Aerul fremăta de zgomotul trăsurilor şi al vocilor omeneşti — un cor matinal uriaş, combinat cu paşii pietonilor şi cu pocniturile de bici ale birjarilor. Acest zgomot care

mă învăluia m-a trezit de-a binelea şi am început să mă simt tot mai mulţumit. Nimic nu era mai departe de mine decît intenţia de a face o mică plimbare de dimineaţă în aer curat. Ce importanţă putea avea aerul pentru plămînii mei? Eram tare ca un uriaş. Aş fi putut să opresc o trăsură cu umărul. Mă cuprinsese o dispoziţie sufletească senină, ciudată, simţămîntul unei vesele nepăsări. Am început să observ oamenii pe care îi întîlneam sau îi depăşeam, să citesc afişele de pe ziduri, am interceptat o privire ce-mi fusese aruncată dintr-un tramvai în mers ; rînd pe rînd, m-am lăsat pătruns pînă şi de cele mai mici fleacuri, de cele mai neînsemnate amănunte care se iveau în drumul meu şi apoi dispăreau.

De-aş fi avut doar un pic de mîncare într-o zi atît de senină! Impresia acestei dimineţi vesele mă copleşise, nu puteam să-mi mai stăpînesc sentimentul de mulţumire şi, fără vreun motiv precis, am început, de bucurie, să fredonez un cîntec. În faţa unei măcelării stătea o femeie ţinînd un coş în mînă şi gîndindu-se dacă e cazul să cumpere cîrnaţi pentru prînz ; cînd am trecut pe lîngă ea, s-a uitat la mine. Nu mai avea decît un singur dinte în gură. Nervos şi iritabil cum devenisem în ultimele zile, figura femeii mi-a lăsat o senzaţie de dezgust ; dintele lung şi galben arăta ca un deget mic ce îi crescuse din falcă, iar privirea, atunci cînd o îndreptase spre mine, îi era încă plină de preocupare pentru cîrnaţi. Dintr-o dată mi-a pierit toată pofta de mîncare şi mi s-a făcut greaţă. Cînd am ajuns la hala de carne, m-am dus pînă la fîntînă şi am băut

puţină apă; apoi am ridicat privirile... ceasul din turnul bisericii Vor Frelsers[1] arăta ora zece.

Am continuat să colind pe străzi, să hoinăresc fără să-mi fac nici un fel de griji; m-am oprit la un colţ, fără să fie nevoie; apoi am schimbat direcţia, luînd-o pe o stradă lăturalnică, unde n-aveam nimic de făcut. Lăsasem totul în voia sorţii şi rătăceam prin oraş în acea dimineaţă veselă, purtîndu-mi lipsa de griji încoace şi încolo printre ceilalţi muritori fericiţi; atmosfera era senină şi luminoasă, iar dispoziţia mea nu era tulburată nici măcar de un pic de umbră.

De zece minute mergeam în urma unui bătrîn şchiop. Într-o mînă ţinea un pachet şi călca parcă cu întreg corpul, muncind din răsputeri să înainteze cît mai repede. Auzeam cum suflă din greu de oboseală şi deodată m-am gîndit că aş putea să-i duc eu pachetul; nu am căutat totuşi să-l ajung din urmă. Sus, pe strada Graensen, l-am întîlnit pe Hans Pauli, care m-a salutat şi a trecut grăbit mai departe. Oare de ce zorea aşa? Nu mă gîndisem de loc să-i cer o coroană şi chiar voiam să-i înapoiez cît mai curînd covorul pe care mi-l împrumutase cu cîteva săptămîni în urmă. De îndată ce mă voi mai întrema, nu o să mai datorez nimănui nici un covor; poate că voi începe chiar azi să scriu un articol despre crimele viitorului sau despre liberul-arbitru — indiferent despre ce, dar în orice caz ceva interesant, pentru care voi primi cel puţin zece coroane... Şi cu gîndul la acest articol, m-am sim-

[1] Mîntuitorul nostru.

ţit dintr-o dată pătruns de îndemnul de a începe să scriu pe loc. Capul îmi era atît de plin de idei ! Voiam să-mi găsesc un loc potrivit în parcul castelului şi să nu mă opresc pînă nu voi isprăvi.

Dar bătrînul infirm continua să meargă şchiopătînd înaintea mea. În cele din urmă, faptul de a-l avea tot timpul în faţă pe acel invalid a început să mă irite. Părea că expediţia sa nu se mai sfîrşeşte ; poate avea de gînd să meargă în acelaşi loc ca mine şi atunci va trebui să-l am în faţă tot drumul. În exasperarea mea, mi se părea că îşi încetineşte paşii la fiece răspîntie, de parcă ar fi aşteptat să vadă în ce direcţie o apuc. Apoi îşi ridica pachetul bălăbănindu-l în aer şi pornea iarăşi la drum, zorind din toate puterile spre a-şi menţine avansul. Cu cît merg mai departe şi cu cît îl privesc mai mult pe acest individ obsedant, cu atît simt cum îmi creşte furia împotriva lui ; îmi dau seama că încetul cu încetul îmi strică buna dispoziţie şi că pe nesimţite îmi întunecă această dimineaţă senină şi frumoasă. Parcă ar fi o gînganie mare, ce sare într-un picior şi ţine cu tot dinadinsul să-şi asigure un loc în lume şi să păstreze trotuarul numai pentru ea. Ajuns în vîrful colinei, m-am hotărît să curm această situaţie ; astfel, la un moment dat, m-am oprit în faţa unei vitrine spre a-i da putinţa să se depărteze cît mai mult. Cînd, după cîteva minute, am pornit din nou, bătrînul mergea iarăşi înaintea mea ; cît timp rămăsesem eu pe loc, se oprise şi el. Atunci, fără să mai stau pe gînduri, am făcut exasperat încă trei

paşi mari înainte, l-am ajuns şi l-am bătut pe umăr.

S-a oprit. Am început să ne holbăm unul la altul.

— Cîţiva bănişori pentru lapte ! zise el în cele din urmă şi lăsă capul într-o parte.

— Aşa, asta-mi mai trebuia ! Am căutat prin buzunare şi apoi i-am spus : Pentru lapte, da. Hm... E greu cu banii în ziua de azi şi nu ştiu cît eşti dumneata de lipsit.

— N-am mai mîncat de ieri, de la Drammen [1], spuse bătrînul ; nu mai am nici un øre[2] şi n-am găsit încă de lucru.

— Eşti muncitor ?

— Da, sînt rihtuitor.

— Ce ?

— Rihtuitor. Dacă-i nevoie, ştiu să fac şi ghete.

— Atunci se schimbă lucrurile, am spus eu. Aşteaptă-mă puţin aici ; mă duc să-ţi fac rost de nişte bani, de cîţiva øre.

Am plecat în grabă la vale, pe Pilestraede, unde ştiam că într-o casă, la primul etaj, locuieşte cineva care împrumută bani în schimbul unui amanet ; de altfel, nu mai fusesem niciodată acolo. Cînd am intrat în gang, mi-am scos cu grijă vesta, am împăturit-o şi am luat-o subsuoară. Apoi am urcat treptele şi am bătut la uşă. M-am înclinat şi am aruncat vesta pe tejghea.

— O coroană şi jumătate — spuse omul.

---

[1] Oraş situat la 40 kilometri la sud-vest de Oslo.

[2] Monedă divizionară ; o coroană = 100 øre.

— Fie, mulţumesc, am răspuns. Dacă nu se întîmpla să ajung prea la strîmtoare, nu m-aş fi despărţit de ea.

Am luat banii mărunţi şi hîrtia de o coroană şi am plecat. De altfel, ideea aceasta cu vesta fusese minunată ! O să-mi mai rămînă bani şi pentru un dejun copios iar pînă seara articolul meu despre crimele viitorului va fi gata. Dintr-o dată mi s-a părut că viaţa este mai frumoasă şi m-am grăbit să ajung înapoi la bătrîn, ca să mă descotorosesc de el.

— Poftim ! îi spun. Îmi pare bine că mi te-ai adresat întîi mie.

Omul a luat banii şi a început să mă cerceteze cu privirea. La ce se holba oare ? Aveam impresia că îşi concentrează atenţia mai cu seamă asupra genunchilor pantalonilor mei şi această obrăznicie m-a scos din sărite. Credea oare, mizerabilul, că eram chiar aşa de sărac cum păream ? Oare nu începusem aproape să scriu un articol de zece coroane ? Şi-apoi, nu-mi era frică nici de viitor ; aveam doar atîtea posibilităţi ! Ce-i păsa unui om atît de străin, dacă îi făceam cinste cu banii pentru o masă, într-o zi atît de însorită ? Privirea bătrînului mă enerva şi m-am hotărît să-i dau o lecţie înainte de a-l părăsi. Am înălţat din umeri şi i-am spus :

— Se vede treaba că dumneata ai luat obiceiul ăsta urît să te holbezi la genunchii unui om în momentul în care acesta îţi dă o coroană.

El îşi lăsă capul mult pe spate şi rămase cu gura căscată. Părea că în dosul frunţii sale de cerşetor începuse să mişte ceva ; desigur, se gîn-

dea că vreau să-l prostesc într-un fel sau altul și-mi întinse banii îndărăt.

Am bătut cu piciorul în pămînt. Am înjurat. Trebuie să-i păstreze. Își închipuie cumva că-mi dădusem atîta osteneală degeaba ? La urma urmelor, poate îi datoram acea coroană; eu nu obișnuiesc să uit o datorie veche ; se găsește în fața unui om onorabil, cinstit din creștet pînă în tălpi. Ce mai calea-valea, banii îi aparțin... Nu trebuie să-mi mulțumească, mi-a făcut plăcere. La revedere !

Am plecat. În sfîrșit, scăpasem de acest invalid inoportun și acum puteam să-mi continui drumul în liniște. Am luat-o din nou în jos pe Pilestraede și m-am oprit în fața unui magazin de alimente . Vitrina era plină cu tot felul de bunătăți și m-am hotărît să intru și să cumpăr ceva de mîncare.

— O bucată de brînză și o pîine albă ! am spus eu și am aruncat o jumătate de coroană pe tejghea.

— Brînză și pîine de toți banii ? întrebă vînzătoarea ironic, fără să mă privească.

— Da, de toți cei cincizeci de øre, am răspuns eu nepăsător.

Am luat cumpărăturile și i-am spus, foarte politicos, bună ziua vînzătoarei bătrîne și grase, apoi am plecat direct spre parcul castelului de pe colină. Am găsit o bancă neocupată și am început să mănînc cu lăcomie. Îmi făcea bine ; de mult nu mai mîncasem o masă atît de îmbelșugată și încetul cu încetul — după ce mă săturasem — am început să mă simt cuprins de acea

stare de liniște pe care o simți după un plîns îndelungat. Curajul mi-a crescut mult ; acum nu mă mai mulțumeam să scriu doar un articol despre ceva atît de simplu și banal cum ar fi crimele viitorului — de altfel, un subiect care nu conținea nici o enigmă pentru nimeni ; oricine se putea documenta asupra lui răsfoind puțin prin cărțile de istorie. Mă simțeam în stare să depun un efort mai mare. Doream să înving greutăți și m-am hotărît să scriu o disertație în trei capitole despre cunoașterea filozofică. Voi avea firește și prilejul să-i fac de petrecanie vreunuia dintre sofismele lui Kant... Dar cînd am vrut să scot cele trebuincioase pentru scris și să mă apuc de lucru, am descoperit că nu mai aveam creionul ; îl uitasem la zaraful căruia îi amanetasem vesta ; era în buzunarul acesteia.

Doamne, cum îmi mergeau toate de-a-ndoaselea ! Am tras cîteva înjurături, m-am ridicat de pe bancă și am început să mă plimb pe alei încoace și încolo. Era liniște peste tot ; departe, lîngă pavilionul reginei, cîteva bone își împingeau cărucioarele — încolo, nu se mai zărea nimeni. Eram enervat la culme și mă plimbam furios prin fața băncii mele. Cît de prost îmi mergea din toate punctele de vedere ! O disertație în trei capitole trebuia să eșueze pentru simplul motiv că nu aveam la mine un creion de zece øre! Ce-ar fi dacă m-aș duce din nou în Pilestraede și aș cere creionul înapoi ? Ar mai fi încă timp suficient să termin o parte bunicică pînă cînd cei care ies la plimbare vor începe să populeze parcul. Și-apoi, depindeau atît de multe de acest articol

privitor la cunoaşterea filozofică ! Poate fericirea multor oameni ! Cine ştie ? Îmi spuneam că se prea poate ca articolul meu să fie de mare ajutor multor tineri. La drept vorbind, nu voiam să-l atac nici pe Kant ; puteam să evit aceasta ; n-aveam decît să fac o digresiune cînd ajungeam la problema timpului şi a spaţiului ; nu aveam de gînd în schimb să-mi iau răspunderea pentru Renan, bătrînul preot Renan... În orice caz, trebuia să scriu un articol de atîtea şi atîtea coloane : chiria neplătită, privirea lungă a gazdei, dimineaţa cînd mă întîlnea pe trepte, mă urmărea ziua întreagă şi revenea chiar şi în puţinele mele momente mai vesele cînd nu mai eram chinuit de gînduri sumbre. Astea trebuie să ia sfîrşit odată. Am plecat repede din parc ca să-mi iau înapoi creionul de la omul la care îmi amanetasem vesta.

Coborînd colina castelului, am ajuns din urmă două doamne. Trecînd pe lîngă ele ca să le-o iau înainte, am atins braţul uneia ; m-am uitat la dînsa : avea o faţă plină, puţin palidă. Ea a roşit îndată, devenind nespus de frumoasă. Nu ştiu pentru ce. Poate numai pentru un cuvînt pe care-l auzise de la un trecător, poate datorită unui gînd ce i se înfiripase fugar. Sau nu cumva fiindcă i-am atins braţul ? Pieptu-i plin palpită şi ea strînge cu putere mînerul umbrelei. Ce se petrece oare cu ea ?

M-am oprit şi am lăsat-o să treacă din nou înaintea mea. În momentul acela nu mă simţeam capabil să merg mai departe ; totul mi se părea ciudat. Eram într-o stare de agitaţie ; mînios pe

mine însumi din cauza creionului şi foarte iritat din cauză că mîncasem prea mult pe stomacul gol. Dar deodată, datorită unui impuls capricios, gîndurile mi se îndreptară într-o direcţie foarte ciudată: mă simt împins de dorinţa năstruşnică să sperii această domnişoară, s-o urmăresc într-un fel sau altul, s-o necăjesc. O ajung din nou din urmă şi o depăşesc, fac pe neaşteptate stînga împrejur şi iată-mă faţă în faţă cu ea, putînd s-o observ. Mă opresc şi o privesc în ochi — şi cu iuţeala fulgerului îmi vine în minte un nume pe care nu-l mai auzisem niciodată, un nume cu o rezonanţă alunecoasă, nervoasă: Ylajali. Cînd a ajuns destul de aproape de mine, am privit-o din nou cu îndrăzneală şi i-am spus cu un glas energic:

— Vă pierdeţi cartea, domnişoară.

Puteam să-mi aud inima bătînd la rostirea acestor cuvinte.

— Cartea mea? întreabă ea pe cea care o însoţea. Apoi porni mai departe.

Dar parcă în momentul acela cineva îmi îmboldea tot mai mult răutatea. Am continuat s-o urmăresc pe această tînără fată. Eram pe deplin convins că făceam o prostie. Dar nu puteam face altfel. Această stare de tulburare pusese stăpînire pe mine şi îmi insufla ideile cele mai năstruşnice, cărora trebuia vrînd-nevrînd să le dau ascultare. Nu îmi folosea la nimic, oricît îmi spuneam că mă comport stupid: am făcut cele mai idioate strîmbături în spatele fetei, apoi am tuşit cu desperare de cîteva ori, cînd am trecut pe lîngă dînsa. Şi am mers astfel agale înaintea ei, avînd tot tim-

pul un avans de cîţiva paşi. Îi simţeam ochii aţintiţi asupra spatelui meu şi, fără să vreau, îmi venea să intru în pămînt de ruşine că am necăjit-o atîta. Încetul cu încetul, s-a înfiripat în mine senzaţia că mă aflu departe, în alte locuri ; mi se părea că nu eram eu acela care se tîrăşte adus de spate pe caldarîm.

După cîteva minute, fata a ajuns la librăria Pascha ; eu mă oprisem la prima vitrină şi în momentul în care ea a trecut pe lîngă mine îi spun din nou :

— Vă pierdeţi cartea, domnişoară.

— Ce carte ? întreabă ea speriată. Poţi să pricepi despre ce carte vorbeşte ?

Apoi se opreşte. Mă amuz tare mult de încurcătura în care se află ; nedumerirea din privirile ei mă încîntă. Nu poate pricepe sensul acestor cîteva cuvinte pe care i le adresez cu desperare ; nu are nici un fel de carte la ea, nici măcar o filă de carte şi totuşi caută prin buzunare, îşi priveşte de mai multe ori mîinile, se întoarce şi cercetează cu privirile strada din spatele ei, îşi sforţează la maximum creieraşul ei sensibil ca să afle despre ce carte îi vorbesc. Faţa îşi schimbă culoarea ; are cînd o expresie, cînd alta, pot să-i aud respiraţia. Chiar şi nasturii de la rochie par să se uite la mine ca o serie de ochi speriaţi.

— Nu te mai ocupa de el, îi spune însoţitoarea ; e beat ; nu-l vezi că-i beat ?

Oricît de străin mă simţeam în acel moment faţă de mine însumi, oricît de mult căzusem pradă unor influenţe nevăzute, totuşi în jurul meu nu se petrecea nimic fără să observ. Un cîine mare

brun alergă de-a curmezişul străzii către boschetul studenţilor şi apoi în jos, spre Tivoli. Avea o zgardă îngustă de argint. Mai sus, pe aceeaşi stradă, se deschise o fereastră la etajul doi şi o fată cu braţele goale începu să cureţe geamurile pe dinafară. Nimic nu scăpa atenţiei mele, capul îmi era limpede şi dovedeam prezenţă de spirit. Toate impresiile se revărsau asupra mea cu o claritate atît de strălucitoare de parcă s-ar fi aprins dintr-o dată o lumină puternică. Cele două fete din faţa mea aveau fiecare cîte o pană la pălărie şi cîte un fular scoţian de mătase în jurul gîtului. Aşadar surori, mi-am zis.

Au cotit şi s-au oprit în faţa magazinului de instrumente muzicale Cisler, stînd de vorbă. M-am oprit şi eu. După aceea s-au întors înapoi, luînd-o pe acelaşi drum pe care veniseră, au trecut din nou prin faţa mea, au cotit pe după colţul străzii Universităţii, îndreptîndu-se spre piaţa Sfîntul Olaf. Tot timpul am mers în urma lor, cît mai aproape cu putinţă. Într-un rînd, s-au întors şi mi-am aruncat o privire pe jumătate speriată, pe jumătate curioasă — dar pe feţele lor nu am zărit nici o umbră de mînie, nici o cută în jurul sprîncenelor. Această răbdare faţă de tracasările mele m-a ruşinat foarte mult şi am lăsat privirile în jos. Nu voiam să le mai necăjesc. Doream să le mai urmăresc cu privirea din simplă recunoştinţă, să nu le pierd din ochi pînă cînd în cele din urmă vor intra undeva şi vor dispărea.

În faţa casei cu numărul 2, un imobil mare cu patru etaje, ele s-au mai întors încă o dată, apoi au intrat. M-am sprijinit de stîlpul unui felinar

cu gaz de lîngă fîntîna arteziană şi am ascultat paşii ce urcau pe scară, pierzîndu-se în cele din urmă la etajul doi. M-am depărtat de felinar şi am privit în sus, spre frontonul clădirii. În acel moment se întîmplă ceva deosebit : perdelele de sus încep să se ridice, după o clipă se deschide o fereastră, un cap se apleacă în afară şi doi ochi fermecători îşi fixează privirile asupra mea. Ylajali ! am spus eu cu voce destul de tare, simţind cum mă înroşesc. De ce nu a strigat oare după ajutor ? De ce nu a împins un ghiveci de flori ca să-mi cadă în cap sau de ce nu a trimis pe cineva jos să mă alunge ? Ne privim ţintă în ochi, fără să ne mişcăm ; aceasta durează cam un minut. Gînduri zboară între fereastră şi stradă, dar nu se rosteşte nici un cuvînt. Ea se întoarce. Simt o zguduitură, un şoc uşor : văd un umăr care se întoarce, un spate care dispare înăuntru. Acel mers agale care se îndepărta de fereastră, mişcarea aceea intenţionată cu umărul era ca un salut care mi se adresa mie ; în foru-mi lăuntric recepţionam acel salut delicat şi totodată mă simţeam foarte bucuros. Apoi am făcut stînga împrejur şi am luat-o pe stradă în jos.

N-am îndrăznit să mă uit înapoi şi nu ştiam dacă se mai întorsese la fereastră. Cu cît mai mult mă gîndeam la ea, cu atît deveneam mai neliniştit şi mai nervos. Probabil că tocmai în momentul acela ea îmi urmărea în amănunt toate mişcările şi e absolut insuportabil să te ştii urmărit în felul acesta. Mi-am făcut curaj cît am putut mai bine şi mi-am continuat drumul ; am început să simt zvîcniri în picioare, mi-am pier-

dut siguranţa umbletului din pricina tensiunii provocate de dorinţa mea de a-l face să pară elegant. Ca să dau impresia că sînt calm şi indiferent, balansam braţele fără vreo noimă, scuipam şi umblam cu nasul în vînt. Dar nimic nu-mi ajuta. Simţeam mereu cum mă urmăreau privirile aţintite asupra cefei şi mă trecură fiori reci. În sfîrşit, m-am refugiat pe o stradă laterală şi de acolo m-am îndreptat spre Pilestraede ca să ajung iarăşi în posesia creionului.

Nu am întîmpinat nici o greutate ca să-l primesc înapoi. Zaraful mi-a adus el însuşi vesta şi m-a rugat să caut îndată prin toate buzunarele ; am găsit cu acest prilej şi cîteva bonuri de amanetare, pe care le-am băgat în buzunarul hainei. Apoi i-am mulţumit pentru amabilitate. M-am simţit din ce în ce mai mult atras de el şi deodată mi s-a părut că este foarte important să-i fac o impresie bună. M-am îndreptat spre uşă, dar m-am întors din nou spre tejghea, ca şi cînd aş fi uitat ceva. Mi se părea că îi datorez o explicaţie, o lămurire, şi am început să fredonez ceva spre a-i atrage atenţia. Apoi am luat creionul şi l-am ridicat în sus.

— Nu m-aş fi gîndit — am spus eu — să fac un drum atît de lung pentru un creion oarecare ; dar cu creionul acesta e altă poveste. Ăsta e un creion special. Aşa, neînsemnat cum pare, această bucăţică de creion a făcut pur şi simplu din mine ceea ce sînt în această lume, sau, ca să zic aşa, mi-a conferit rangul pe care-l deţin în viaţă...

Altceva n-am mai spus. Omul a venit pînă la tejghea.

— Aşa ? m-a întrebat privindu-mă curios.

— Cu acest creion, am continuat eu calm, am scris tratatul meu în trei volume despre cunoaşterea filozofică. Nu auzise vorbindu-se despre el ? Negustorului i se părea într-adevăr că auzise despre nume, titlu.

— Da, am spus eu. Eu am scris această carte. De aceea nu trebuia să se mire că doream să iau înapoi ciotul de creion ; avea o valoare prea mare pentru mine, era în ochii mei aproape ca o mică fiinţă omenească. De altfel, îi rămîneam în mod sincer recunoscător pentru bunăvoinţă şi îmi voi aduce aminte de dînsul. Da, da, îmi voi aduce aminte cu adevărat ; cuvîntul dat e cuvînt. Aşa sînt eu. Şi el merita aceasta. La revedere !

M-am îndreptat spre uşă cu alura unui om care ar fi în stare să procure cuiva un post înalt. Cuviinciosul negustor s-a înclinat de două ori în faţa mea cînd am dat să plec, iar eu m-am întors din nou de la uşă şi i-am spus la revedere.

Pe scară am întîlnit o femeie care ducea o valiză. Văzîndu-mă că trec cu o mină atît de importantă, ea s-a dat la o parte cu sfială spre a-mi face loc. Fără să vreau, am început de îndată să scotocesc în buzunare ca să-i dau ceva ; dar negăsind nimic, am trecut mai departe, jenat. Puţin după aceea am auzit-o şi pe ea bătînd la uşa negustorului ; în faţa uşii se afla un grilaj de fier şi am recunoscut îndată zăngănitul vergelelor atunci cînd cineva punea mîna pe ele.

Soarele stătea sus pe cer ; era în jurul orei douăsprezece. În oraş începuse animaţia. Se apropia ora de plimbare şi grupuri de oameni treceau în sus

şi în jos pe bulevardul Karl Johan, salutîndu-se şi zîmbindu-şi. Mi-am lipit coatele de şolduri, m-am făcut mic de tot şi m-am strecurat neobservat pe lîngă nişte cunoştinţe care se postaseră într-un colţ, lîngă Universitate, ca să se uite la trecători. M-am urcat pe colina castelului şi am căzut pe gînduri. Cît de uşor şi cît de vesel îşi legănau capetele blonde oamenii aceştia care treceau dansînd prin viaţă ca printr-o sală de bal ! Nici urmă de supărare în ochii acestor oameni, nici cea mai mică povară pe umerii lor, nici un gînd umbrit, nici o durere tainică în sufletul vreuneia din aceste fiinţe fericite. Iar eu mergeam alături de aceşti oameni, eram tînăr, abia păşisem în viaţă şi totuşi uitasem cum arată norocul. Mă complăceam în aceste gînduri şi găseam că sînt victima unei crunte nedreptăţi. Oare de ce în ultimele luni îmi mersese atît de greu ? Nu mai recunoşteam de loc firea mea veselă ; din toate părţile mă copleşiseră necazurile cele mai grele. Nu puteam să şed pe o bancă liniştit, nici să merg undeva fără să fiu asaltat de mici întîmplări neprevăzute, fără importanţă, bagatele mizerabile, care se strecurau în gîndurile mele şi îmi risipeau forţele în cele patru vînturi. Un cîine care trecea pe lîngă mine, un trandafir galben la butoniera unui domn puteau să-mi pună gîndurile în mişcare şi să mă preocupe vreme îndelungată. Oare ce se întîmplase cu mine ? Era cumva mîna lui Dumnezeu îndreptată împotriva mea ? Dar de ce tocmai împotriva mea ? De ce la urma urmei nu împotriva cuiva din America de Sud ? Cu cît mă gîndeam mai mult la aceasta, cu atît înţelegeam mai puţin de

ce trebuise să fiu ales tocmai eu drept cobai al capriciosului har divin. Un procedeu foarte ciudat acesta — de a trece cu vederea o lume întreagă spre a mă înşfăca tocmai pe mine ; la urma urmelor, mai erau şi anticarul Pascha, şi armatorul Hennechen.

În timp ce mergeam mai departe, am meditat mult asupra acestui lucru, şi am formulat obiecţiunile cele mai puternice împotriva acestei samavolnicii divine de a mă lăsa pe mine să ispăşesc păcatele tuturor. Chiar după ce am găsit o bancă şi m-am aşezat, problema a continuat să mă frămînte, împiedicîndu-mă să mă mai gîndesc şi la altceva. Din ziua aceea de mai, de cînd începuseră necazurile mele, am putut să observ o slăbiciune care se accentua din zi în zi ; parcă mă făcusem prea slab ca să-mi mai îndrept paşii încotro doream ; un roi de gîngănii dăunătoare, care pătrunseseră în fiinţa mea intimă, mă roseseră pe dinăuntru. Nu cumva Dumnezeu avea de gînd să mă distrugă cu totul ? M-am ridicat şi am început să mă plimb încoace şi încolo prin faţa băncii.

În momentul acela întreaga mea fiinţă era prada celor mai aprige suferinţe ; simţeam dureri pînă şi în mîini, pe care îmi era cu neputinţă să le mai ţin în poziţia normală. Ultimul meu prînz, prea bogat, îmi lăsase o puternică indispoziţie ; cu stomacul plin, mă plimbam iritat încoace şi încolo fără să-mi ridic privirile ; oamenii care treceau în sus şi în jos alunecau pe lîngă mine ca nişte năluci. În cele din urmă, banca mea a fost ocupată de nişte domni, care îşi aprinseseră ţigările de foi

şi începură o conversaţie cu voce tare ; m-am înfuriat şi a fost cît pe-aci să-i iau la rost, dar am făcut la stînga împrejur şi m-am dus în cealaltă parte a parcului, unde am găsit o altă bancă. M-am aşezat.

Gîndurile mi s-au îndreptat din nou spre Dumnezeu. Mi se părea că îi era absolut imposibil să justifice de ce intervenea de fiecare dată cînd căutam o slujbă, şi-mi încurca toate socotelile ; căci ceea ce ceream nu era în fond decît pîinea cea de toate zilele. Observasem foarte limpede că, atunci cînd eram nevoit să rabd de foame un timp mai îndelungat, creierul mi se scurgea parcă din craniu, lăsîndu-l gol. Capul mi se făcea uşor şi parcă pleca de la locul lui ; nu-i mai simţeam greutatea pe umeri şi mi se părea că atunci cînd mă uitam la cineva ochii mi se holbau prea tare.

Şedeam acolo pe bancă gîndindu-mă la toate acestea şi eram tot mai pornit împotriva lui Dumnezeu din cauza necazurilor necontenite pe care le grămădea pe capul meu. Dacă îşi închipuia că mă apropie mai mult şi mă face mai bun chinuindu-mă într-una şi punîndu-mi tot felul de piedici — atunci se cam înşela. De asta putea să fie sigur. Apoi am ridicat privirile spre Cel-de-Sus, aproape plîngînd de ciudă şi spunîndu-i în gînd toate acestea, o dată pentru totdeauna. Mi-au venit în minte frînturi din cele ce învăţasem în copilărie, îmi răsuna în urechi stilul solemn al Bibliei şi vorbeam încet cu mine însumi, aplecîndu-mi sarcastic capul într-o parte. Pentru ce mă preocupa ce voi mînca, ce voi bea şi în ce voi îmbrăca acest mizerabil sac de viermi numit tru-

pul meu pămîntesc ? Oare Tatăl meu cel ceresc nu a avut grijă şi de mine ca de păsările cerului ? Nu mi-a împărtăşit harul de a întinde mîna sa divină spre mine, spre smeritul său rob ? Dumnezeu a băgat un deget în reţeaua mea de nervi şi — discret, doar în treacăt — a încurcat puţin firele. Apoi şi-a retras degetul şi iată că pe acesta rămăseseră fibre şi rădăcinuţe fine, smulse din nervii mei. Pe locul unde pusese degetul, care era degetul lui Dumnezeu, a rămas căscată o urmă, iar pe creierul meu a rămas o rană. Dar după ce Dumnezeu m-a atins cu degetele sale, m-a lăsat în pace şi nu a mai îngăduit să mi se întîmple nimic rău. M-a lăsat să merg mai departe, în pace şi linişte, dar am rămas cu urma ce se căsca... Şi nimic rău nu mi s-a întîmplat din voia lui Dumnezeu, care este stăpîn în vecii vecilor...

Dinspre boschetul studenţilor, vîntul poartă pînă la mine acorduri de muzică. Aşadar, trecuse de ora două. Mi-am scos hîrtia şi creionul ca să încerc să scriu ceva, dar în acelaşi moment mi-a căzut din buzunar abonamentul la frizerie. L-am deschis şi am numărat bonurile neconsumate ; mai aveam şase. Mulţumesc lui Dumnezeu, am spus fără să vreau, pot să mă mai bărbieresc încă vreo cîteva săptămîni şi să am o înfăţişare prezentabilă ! Acest mic avut care îmi rămăsese mi-a dat de îndată o dispoziţie mai bună ; am netezit filele cu grijă şi am pus carnetul în buzunar.

Dar de scris nu puteam scrie. După numai cîteva rînduri, nu mi-a mai venit nici o idee ; gîndurile îmi erau ca împrăştiate, nu puteam să mi le adun. Tot ce era în jurul meu mă influenţa şi îmi abă-

tea atenția, tot ceea ce-mi cădea sub ochi îmi dădea impresii noi. Muște și alte gîze se așezau pe hîrtie și mă deranjau ; am suflat de cîteva ori cu putere asupra lor ca să le gonesc, am început să suflu tot mai tare — dar în zadar. Afurisitele gîngănii de se cramponează puternic, se lasă grele și rezistă cu atîta forță, încît piciorușele lor subțiri se încovoaie. Nu pot fi urnite din loc în nici un chip. Găsesc oare ceva de ce să se prindă, își înțepenesc călcîiele de vreo virgulă sau de vreo asperitate a hîrtiei și rămîn acolo nemișcate pînă cînd socotesc că trebuie să plece ?

Aceste gîngănii m-au preocupat o bucată bună de timp ; m-am așezat picior peste picior și le-am observat pe îndelete. Deodată, dinspre boschetul studenților au răsunat două sau trei note stridente de clarinet, dînd gîndurilor mele o altă direcție. Abătut că nu pot să-mi termin articolul, am pus din nou hîrtiile în buzunar și m-am rezemat de speteaza băncii. În momentul acesta mintea îmi era atît de limpede încît eram în stare să zămislesc gîndurile cele mai subtile fără să obosesc cîtuși de puțin. Șezînd în această poziție, las privirile să-mi alunece în jos de-a lungul pieptului înspre picioare și observ cum îmi zvîcnește piciorul la fiecare bătaie a pulsului. Mă ridic pe jumătate și îmi privesc picioarele ; în momentul acela trăiesc o senzație ciudată și fantastică, pe care nu am mai avut-o nicicînd. Era ca o tresărire ușoară, neobișnuită ce-mi trecea prin nervi, ca și cum aceștia ar fi fost străbătuți de niște dîre de lumină. Aruncîndu-mi privirile asupra ghetelor, mi s-a părut că revăd o veche cunoștință sau că

regăsesc o parte desprinsă din mine însumi. Acest sentiment de recunoaştere îmi face simţurile să vibreze, mă podidesc lacrimile şi percep ghetele ca murmurul uşor al unei muzici ce urcă spre mine. Slăbiciune! mi-am spus cu asprime. Am strîns pumnii şi am repetat: Slăbiciune! Mi-am bătut joc de mine însumi pentru aceste simţăminte ridicole, am făcut glume pe socoteala mea, fiind perfect lucid; am vorbit foarte sever şi judicios, strîngînd în acelaşi timp pleoapele cu putere spre a împiedica lacrimile să curgă. Ca şi cînd nu mi-aş fi văzut ghetele pînă atunci, încep să le studiez exteriorul, mimica lor atunci cînd mişc piciorul, forma şi căputa roasă şi descopăr că cutele şi cusăturile albite le dau o expresie, le conferă o fizionomie. Aceste ghete preluaseră ceva din propria mea fiinţă, mi se părea că ele acţionau ca o răsuflare asupra eului meu, că erau ca o parte vie din mine însumi...

Am stat aşa de vorbă, fără noimă, cu aceste senzaţii vreme îndelungată, poate un ceas. Deodată s-a apropiat un bătrînel şi a luat loc pe celălalt capăt al băncii. În timp ce se aşeza, respirînd din greu de oboseala drumului, spuse: Da, da, da, da, da, da şi iarăşi da!

În momentul în care i-am auzit vocea, mi s-a părut că prin cap îmi trece ceva asemănător unui vînt. Ghetele nu erau altceva decît ghete! Mi se părea că starea de confuzie prin care trecusem am trăit-o într-o perioadă de mult dispărută, poate în urmă cu un an sau doi şi că aceasta era pe cale să mi se şteargă încetul cu încetul din memorie. Şi am început să-l privesc pe bătrîn.

În ce măsură mă interesa oare acest bătrînel ? De loc, absolut de loc. Doar că ținea în mînă un ziar, un număr vechi cu pagina micii publicități în afară, în care părea că este împachetat ceva. Mi se trezise curiozitatea și nu-mi mai puteam lua ochii de la ziar ; mi-a venit ideea năstrușnică că ar putea să fie un ziar remarcabil, unic în felul său ; curiozitatea îmi creștea și am început să mă foiesc încoace și încolo pe bancă. Ar putea să fie documente, acte periculoase furate dintr-o arhivă. Mi-a trecut prin minte chiar că ar putea să fie vreun trat secret, o conspirație.

Bătrînelul ședea liniștit și se gîndea. Oare de ce nu ținea ziarul așa cum îl ține orice om, cu titlul în afară ? Ce fel de șiretlic era acesta ? Nu părea că are de gînd să lase pachetul din mînă pentru nimic în lume, poate că nu se încumeta să i-l încredințeze nici măcar propriului său buzunar. Aș fi pariat pe oricît că nu era lucru curat.

M-am uitat în jur. Tocmai imposibilitatea de a pătrunde acest mister mă făcea teribil de curios. Am căutat prin buzunare după ceva ce i-aș putea oferi bătrînului spre a intra în vorbă cu el și am dat de abonamentul de la frizer, dar l-am lăsat mai departe acolo unde-l găsisem. Deodată mi-a venit ideea să fiu deosebit de obraznic, mi-am mîngîiat buzunarul gol de la haină și l-am întrebat :

— Îmi permiteți să vă ofer o țigară ?

Mi-a mulțumit, dar mi-a spus că nu fumează. A trebuit să se lase de fumat ca să-și cruțe ochii ; era aproape orb. De altfel, îmi mulțumea foarte mult !

L-am întrebat dacă suferă de mult cu ochii. Atunci nu poate nici să citească ? Nici măcar ziare ?

— Nici măcar ziare, din păcate !

Bătrînul mi-a aruncat o privire. Ochii săi bolnavi aveau fiecare cîte o albeaţă, ceea ce le dădea un aspect sticlos, privirea îi era albă şi făcea o impresie dezgustătoare.

— Nu sînteţi de aici ? mă întrebă el.

— Nu... Nu putea să citească nici măcar titlul ziarului pe care-l ţinea în mînă ?

— Anevoie... De altfel, auzise de îndată că sînt străin... era ceva în intonaţia mea, care îi spunea aceasta. Nu-i era greu să descopere, căci auzea foarte bine ; noaptea, cînd toţi dormeau, putea să audă pînă şi respiraţia celor din camera vecină... Ce-am vrut numai să zic, unde locuiţi ?

Mi-a venit pe loc în minte o minciună. Am minţit împotriva voinţei mele, fără intenţie şi fără vreun gînd ascuns. I-am răspuns :

— În piaţa Sfîntul Olaf, la numărul 2.

— Aşa ? Cunoştea fiecare piatră din pavajul pieţii Sfîntul Olaf. Era acolo o fîntînă arteziană, cîteva felinare cu gaz, cîţiva copaci, îşi amintea totul... La ce număr locuiţi ?

Voiam să pun capăt acestei întorsături a conversaţiei şi m-am ridicat, exasperat la culme de ideea fixă cu ziarul. Secretul trebuia descoperit cu orice preţ.

— Dacă nu puteţi citi ziarul acela, atunci de ce...

— Parcă spuneaţi că la numărul 2 ? făcu bătrînul mai departe fără să acorde atenţie stării mele

de nelinişte. Pe vremuri, cunoşteam pe toţi locatarii de la numărul 2. Cum se numeşte proprietarul dumneavoastră ? Ca să scap de el, am inventat în grabă un nume, l-am plăsmuit pe moment şi l-am azvîrlit cu putere în afară ca să-l opresc din vorbă pe indiscretul meu interlocutor.

— Happolati, am spus eu.

— Happolati, da, spuse bătrînul aprobînd din cap şi nu greşi nici o silabă din acest nume complicat.

L-am privit uluit ; era foarte serios şi avea o mină gînditoare. Nici n-am rostit bine acest nume stupid, care îmi venise în minte pe moment, că bătrînul l-a şi recunoscut, prefăcîndu-se că l-ar fi auzit şi mai înainte. Între timp, el pusese pachetul pe bancă iar eu simţeam cum curiozitatea îmi face să vibreze fiecare nerv. Am observat că pe ziar se aflau cîteva pete de grăsime.

— Proprietarul dumneavoastră nu este cumva marinar ?

— Marinar ? Scuzaţi, cel pe care-l cunoaşteţi dumneavoastră trebuie să fie fratele său ; primul este J. A. Happolati, agent comercial. Am crezut că asta îl va da gata ; dar, de fapt, era gata să accepte orice situaţie nouă.

— Aud că e un om destoinic, spuse el reluînd vorba.

— O, tare iscusit, am răspuns, un cap priceput la afaceri, agent pentru toate, afine pentru China, pene şi puf din Rusia, piei, cherestea, cerneluri...

— Ehei, a naibii treabă ! întrerupse bătrînul, peste măsură de înviorat.

Începea să fie interesant. Devenisem prizonierul situației și în minte mi se înfiripa o minciună după cealaltă. M-am așezat din nou pe bancă, am uitat de ziar, de documentele misterioase, mă întărîtasem și am început să-l întrerup. Naivitatea bătrînelului m-a făcut să fiu de o îndrăzneală neobișnuită, voiam să-l mint cît pot, fără nici o cruțare, să-l dau gata într-un chip măreț.

L-am întrebat dacă auzise despre psaltirea electrică pe care o inventase Happolati.

— Ce, psalti...

— Cu litere electrice care strălucesc în întuneric. O afacere absolut colosală, milioane de coroane în mișcare, turnătorii și tipografii în plină activitate, cete întregi de mecanici, am auzit că vreo șapte sute de salariați.

— Păi nu spuneam eu ! făcu bătrînul cu voce scăzută.

Altceva nu a mai spus ; credea tot ce-i povestisem, cuvînt cu cuvînt, totuși nu-și pierduse cumpătul într-atîta încît să vorbească dezarticulat. Aceasta m-a dezamăgit puțin ; așteptasem să-l văd de-a dreptul zăpăcit de invențiile mele.

Am mai născocit încă vreo cîteva minciuni gogonate, la întîmplare ; i-am dat să înțeleagă că Happolati fusese ministru în Persia timp de nouă ani. Poate că nici nu aveți idee ce înseamnă să fii ministru în Persia ? l-am întrebat eu. Este mai mult decît să fii rege aici, este cam cît un sultan, dacă știa ce înseamnă un sultan. Dar Happolati s-a descurcat bine. Nu a dat greș niciodată. Apoi i-am povestit despre fiica acestuia, Ylajali, o adevărată zînă, o prințesă care avea trei sute de sclave

şi dormea pe un pat de trandafiri albi ; era ființa cea mai frumoasă pe care o văzusem vreodată ; nu mi-a fost nicicînd dat, zău aşa, să zăresc o frumuseţe mai răpitoare.

— Aşa, era atît de frumoasă ? făcu bătrînul, cu o figură absentă şi privind în pămînt.

— Frumoasă ? Era adorabilă, era de o nemaivăzută gingăşie ! Ochii îi erau ca mătasea, braţele ca de chihlimbar. O singură privire a ei era seducătoare ca un sărut, iar cînd mă striga, vocea ei îmi pătrundea pînă în adîncul inimii ca o ţîşnitură de vin. Şi de ce nu ar fi atît de răpitoare ? Ce, o lua drept un ajutor de casier sau un pompier ? Era pur şi simplu o splendoare divină, zău aşa, ceva ca din basme.

— Aşa ? spuse bătrînul oarecum uluit.

Calmul său mă plictisea ; înfierbîntat de propria mea voce, acum vorbeam foarte serios. Lucrurile furate din arhivă, tratatul încheiat cu o putere străină sau alta îmi ieşiseră din minte ; pacheţelul turtit stătea între noi pe bancă dar acum nu mai aveam nici cea mai mică poftă să-l cercetez şi să văd ce cuprinde. Eram cu totul preocupat de propriile mele povestiri, prin faţa ochilor îmi treceau imagini ciudate, sîngele mi se urcase la cap şi minţeam de îngheţau apele.

În momentul acela bătrînelul dădu să plece. Se ridică de pe bancă şi, ca să nu întrerupă conversaţia prea brusc, spuse :

— Se zice că are averi mari, Happolati ăsta !

Cum de îndrăznea bătrînul ăsta orb şi dezgustător să jongleze cu numele străin pe care-l inventasem eu, ca şi cînd ar fi un nume obişnuit şi

ar sta scris pe oricare firmă de băcan din oraş ? Nu se împiedica de nici o literă şi nu uita nici o silabă ; numele acesta i se fixase temeinic în minte şi prinsese rădăcini chiar din capul locului. Aceasta mă enerva şi simţeam cum îmi creşte din ce în ce furia împotriva acestui om pe care nimic nu putea să-l facă să-şi piardă cumpătul, căruia nimic nu-i dădea de bănuit.

— Nu ştiu asta, am răspuns sec ; habar n-am. De altfel, trebuie să vă spun o dată pentru totdeauna că el se numeşte Johan Arendt Happolati, judecînd după cele două iniţiale.

— Johan Arendt Happolati, reluă bătrînul surprins de prefăcătoria mea. Apoi tăcu.

— Ar fi trebuit să-i vezi soţia, îi spun furios ; o persoană grasă... Ai ? sau poate nu crezi că era foarte grasă ?

— Ba da, i se potrivea bine... unui om ca el ! La fiecare dintre izbucnirile mele, bătrînul răspundea blajin şi aşezat, căutîndu-şi cuvintele ca şi cînd i-ar fi fost teamă să nu greşească ceva şi să mă supere.

— Dar ce naiba, omule, dumneata îţi închipui că eu şed aici şi nu fac decît să-ţi torn la minciuni ? am strigat înfuriat la culme. Poate nu crezi că există cineva pe care-l cheamă Happolati ! Niciodată n-am văzut la un bătrîn atîta încăpăţînare şi răutate. Ce dracu te-a apucat ? Poate că îţi mai închipui şi că sînt sărac lipit, că stau aici îmbrăcat cu hainele mele cele mai bune, că n-am în buzunar nici măcar o tabacheră plină cu ţigări ? Nu sînt obişnuit să fiu astfel privit, aşa să

ştii, şi, pe legea mea, nu-ţi tolerez nici dumitale şi nici nimănui — să nu spui că nu te-am prevenit!

Bătrînul se ridicase. Rămăsese mut, cu gura căscată ; mi-a ascultat diatriba pînă la capăt, apoi şi-a luat în grabă pachetul de pe bancă şi a plecat aproape în fugă în sus, pe alee, zorindu-se cu paşii săi mărunţi de bătrîn.

Şedeam rezemat de bancă şi-i priveam spatele, care se îndepărta tot mai mult, părînd că se face tot mai mic. Nu ştiu de ce, dar mi se părea că niciodată nu văzusem un spate mai necinstit, mai vicios ca acela. Şi nu am avut nici un gînd de remuşcare că-l ocărîsem pe individul acesta înainte de a mă părăsi...

După-amiaza era pe sfîrşite, soarele începea să coboare spre asfinţit, prin frunzişul copacilor din jur trecea un foşnet uşor, iar bonele care şezuseră în grupuri lîngă balansoar se pregăteau să plece cu cărucioarele spre casă. Eram calm şi bine dispus. Agitaţia prin care trecusem s-a potolit cu încetul ; m-am moleşit şi mi s-a făcut somn ; nu mai simţeam acum pîinea multă pe care o mîncasem ca o greutate în stomac. Eram într-o dispoziţie excelentă. M-am aplecat şi mai mult pe speteaza băncii, am închis ochii şi încetul cu încetul am aţipit ; era cît pe-aci să adorm de-a binelea, cînd un îngrijitor din parc îmi puse mîna pe umăr şi-mi spuse :

— Nu-i voie să dormiţi aici.

— Nu, am spus eu, şi m-am ridicat de îndată. Pe loc, jalnica mea situaţie mi-a apărut din nou, vie în faţa ochilor. Trebuia să fac ceva, să găsesc o soluţie oarecare ! Căutarea unei slujbe nu mi-a

fost de nici un folos ; recomandațiile pe care le aveam se învechiseră și erau semnate de persoane mult prea necunoscute spre a putea avea un efect mai serios ; apoi neîncetatele refuzuri din tot cursul verii mă făcuseră să-mi pierd curajul. Da !... În orice caz, îmi expirase termenul de plată a chiriei și în primul rînd pentru asta trebuia să găsesc o soluție. Celelalte puteau să mai aștepte deocamdată.

Cu totul involuntar, am scos iarăși creionul și hîrtia din buzunar și am început să scriu mecanic cifra 1848 în toate colțurile. Dacă mi-ar veni măcar acum o singură idee clocotitoare, care să pună stăpînire pe mine și să-mi dicteze cuvintele ! Aceasta mi se mai întîmplase și altă dată ; într-adevăr, mi se mai întîmplase să scriu fără efort un articol lung și pe deasupra foarte reușit.

Șed pe bancă și scriu de zeci de ori numărul 1848, în cruciș și în curmeziș, în toate felurile, și aștept să-mi vină o idee pe care s-o pot folosi. Un noian întreg de gînduri răzlețe îmi trec prin minte. Ambianța după-amiezii tîrzii mă face melancolic și sentimental. Toamna a sosit și a început să cufunde totul în toropeală. Muștele și toate celelalte gîngănii au primit prima lovitură ; sus în copaci și jos pe pămînt se aude freamătul vieții ce luptă pulsînd, forfotind agitată spre a nu pieri. În lumea insectelor, toate aceste ființe minuscule se agită încă o ultimă dată, își înalță capetele din iarbă și din mușchi, își mișcă piciorușele, își întind antenele, apoi se prăbușesc pe neașteptate, cu pîntecele în sus. Suflul ușor al primelor zile reci a trecut și pe deasupra plantelor, lăsînd pe fiecare

o amprentă deosebită ; firele de iarbă se ridică palide înspre soare iar frunzele îngălbenite cad încet la pămînt cu un fîşîit asemănător celui al viermilor de mătase. Este toamnă, în mijlocul carnavalului existenţei trecătoare. Roşul trandafirilor era injectat ; culoarea lor sîngerie luase acum o nuanţă deosebită, ca a obrajilor unui bolnav de plămîni.

Mă simţeam şi eu ca o gînganie ce piere, căzut pradă distrugerii în acest univers în amorţire. M-am ridicat, cuprins de o spaimă puternică şi am făcut cîţiva paşi repezi pe alee. Nu ! am strigat strîngînd pumnii; trebuie să se sfîrşească o dată cu toate astea ! Apoi m-am aşezat din nou pe bancă, am scos din nou creionul şi mi-am propus să încep, în mod serios, să scriu articolul. Nu era momentul să mă dau bătut, cînd chiria era neplătită.

Încetul cu încetul, gîndurile au început să mi se limpezească. Profitînd de prilej, am scris calm şi chibzuit cîteva rînduri ca o introducere la ceva ; putea să fie începutul a orice, a unei descrieri de călătorie, a unui articol politic, după cum mi s-ar fi părut potrivit. Era, în orice caz, un început excelent.

Apoi am trecut la căutarea unei probleme anumite pe care s-o pot trata ; un om sau un lucru, asupra căruia să mă concentrez dar n-am putut găsi nimic. Din cauza acestei sforţări inutile, gîndurile au început din nou să mi se încîlcească. Simţeam cum creierul încetase literalmente să funcţioneze, cum capul mi se golea într-una pînă cînd în cele din urmă îmi rămăsese pe umeri uşor

şi lipsit de conţinut. Simţeam acel gol căscîndu-mi-se în cap şi apoi în întregul corp şi mi se părea că sînt scobit pe dinăuntru de sus pînă jos.

Doamne, Dumnezeule, părinte ceresc ! am strigat în durerea mea şi am repetat acest strigăt de mai multe ori în şir fără să mai spun altceva.

Vîntul foşnea printre frunze ; se apropia o furtună. Am mai zăbovit un timp pe bancă şi m-am holbat desperat la hîrtiile mele, apoi le-am împăturit şi le-am pus încet în buzunar. Se făcea tot mai rece şi acum nu mai aveam vestă ; mi-am încheiat haina pînă sus la gît şi mi-am înfundat mîinile în buzunare. Apoi m-am ridicat şi am plecat.

De-aş fi izbutit măcar de data asta, numai de astă dată ! În două rînduri, gazda îmi ceruse din ochi să-i plătesc chiria şi am fost nevoit să trec prin faţa ei jenat, să mă strecor cu un salut stîngaci. Nu puteam să fac aceasta şi a treia oară. Cu primul prilej cînd voi mai întîlni această privire, o voi anunţa că renunţ la cameră şi-i voi explica în mod cinstit de ce. În orice caz, în felul acesta nu putea să mai continuie.

Cînd am ajuns la ieşirea din parc, l-am zărit din nou pe bătrînelul pe care în furia mea îl pusesem pe fugă. Misteriosul pachet învelit în hîrtie de ziar stătea desfăcut alături, pe bancă, şi era plin de merinde de tot felul din care bătrînul se ospăta. Am vrut îndată să mă apropii de el, să-i cer scuze, să-l rog să mă ierte pentru purtarea mea, dar mîncarea lui mi-a făcut silă ; degetele-i bătrîne, care semănau cu zece gheare zgîrcite, strîngeau într-un mod respingător tartinele grase ; mi s-a făcut greaţă şi am trecut pe lîngă el fără

să-i mai spun ceva. El nu m-a recunoscut, s-a holbat doar la mine cu ochii lui şterşi şi pe faţă nu i-a tresărit nici un muşchi.

Iar eu mi-am continuat drumul.

Ca de obicei, m-am oprit în dreptul fiecărui ziar afişat pe lîngă care treceam, spre a studia „ofertele de serviciu“ — şi am avut norocul să aflu despre un post convenabil: un negustor de pe strada Grønland căuta pe cineva care să-i ţină contabilitatea; era vorba de cîteva ore în fiecare seară — salariul la învoială. Mi-am notat adresa şi m-am rugat lui Dumnezeu să mă ajute să obţin locul; o să cer mai puţin decît alţii pentru munca mea; cincizeci de øre era destul sau poate chiar numai patruzeci; nu mai avea nici o importanţă.

Cînd am sosit acasă, am găsit pe masă un bilet scris de gazdă, care mă ruga să plătesc chiria ori să mă mut cît mai curînd posibil. Mă ruga să nu i-o iau în nume de rău, căci o face numai silită de împrejurări. Cu multă prietenie, doamna Gundersen.

Am compus o cerere către negustorul Christie, strada Grønland nr. 31, am pus-o într-un plic şi apoi în cutia poştală de la colţ. După aceea m-am urcat din nou în cameră şi m-am aşezat în balansoar ca să-mi adun gîndurile, în timp ce întunericul mă învăluia tot mai mult. Începea acum să-mi fie greu să mai stau în picioare.

Dimineaţa următoare m-am trezit foarte devreme. Era încă destul de întuneric cînd am deschis ochii şi numai după un timp îndelungat am auzit pendula din locuinţa de dedesubt bătînd

cinci. Am încercat să adorm din nou, dar nu am mai putut ; mă trezisem de tot și stăteam așa în pat, gîndindu-mă la o mie și unu de lucruri.

Deodată mi-au venit în minte una sau două propoziţiuni potrivite pentru o schiţă, un foileton, niște întorsături fericite, cum nu mai găsisem altădată. Repet aceste cuvinte și constat că sînt minunate. Peste puţin timp, îmi vin în minte și altele ; acum mă trezesc de-a binelea, mă scol, apoi iau hîrtia și creionul de pe masa din spatele patului. Parcă mi-ar fi plesnit o vînă. Un cuvînt urmează după celălalt, înșirîndu-se într-un context logic, transformîndu-se în situaţii ; o scenă urmează grăbită după cealaltă, acţiuni și replici îmi vin în minte tumultuos și sînt cuprins de o satisfacţie ciudată. Scriu ca un apucat și umplu pagină după pagină fără să mă opresc o clipă. Ideile îmi vin atît de vertiginos și continuă să izvorască atît de îmbelșugat încît pierd o mulţime de amănunte secundare pe care nu mai prididesc să le aștern pe hîrtie, deși lucrez cu înfrigurare. Torentul de inspiraţie continuă să mă copleșească, sînt plin cu vîrf și îndesat de subiectul meu, și fiecare cuvînt pe care-l scriu parcă îmi este dictat.

Durează, durează chiar destul de mult pînă cînd această stare ciudată încetează. Cînd în sfîrșit mă opresc și pun creionul la o parte, pe genunchi am cincisprezece-douăzeci de pagini scrise. Dacă aceste hîrtii au într-adevăr vreo valoare, apoi sînt salvat ! Sar jos din pat și mă îmbrac. Se luminează tot mai mult, pot acum să disting pe jumătate anunţul directorului farurilor, de jos de la ușă, iar pe fereastră pătrunde acum atît de multă lumină

încît, la nevoie, aş putea să şi scriu. Şi mă apuc îndată să trec cele scrise pe curat.

Aceste fantezii emană aburi ciudat de denşi de lumină şi culori ; urmăresc uluit o formulare fericită după cealaltă şi-mi spun că nu am citit niciodată ceva mai bun. Sînt ca ameţit de satisfacţie, bucuria îmi dă parcă aripi, mă simt într-o dispoziţie minunată, cîntăresc manuscrisul în mînă şi după o scurtă apreciere, îl evaluez pe loc la cinci coroane. Cînd e vorba doar de cinci coroane, cine s-ar gîndi să se tocmească ? Dimpotrivă, oricine ar recunoaşte că şi cumpărîndu-l la un preţ de zece coroane tot ar fi ca un dar, dată fiind valoarea conţinutului. Nu aveam de gînd să ofer nimănui o muncă de aşa calitate în mod gratuit. După cîte ştiam, romane de un asemenea calibru nu se găseau pe toate drumurile. Pînă la urmă, m-am hotărît să cer zece coroane.

În cameră se lumina tot mai mult. Mi-am aruncat privirile în jos, spre uşă. Acum puteam să citesc fără nici un efort literele subţiri ca de schelet : „Pompe funebre la domnişoara Andersen, în gang, pe dreapta" ; de altfel, trecuse destul de mult de cînd pendula bătuse şapte.

M-am sculat şi m-am aşezat pe podea, în mijlocul camerei. La drept vorbind, înştiinţarea doamnei Gundersen venea într-un moment destul de potrivit. Căci, de fapt, aceasta nu era o cameră pentru mine ; la ferestre atîrnau perdelele verzi absolut comune iar în pereţi nu erau nici măcar bătute cuie destule ca să-ţi atîrni hainele pe ele. Bietul balansoar din colţ nu era decît o caricatură de fotoliu, de care ai fi putut să rîzi în toată

voia pînă îţi venea rău. Era mult prea scund pentru un adult şi, în plus, atît de îngust încît era nevoie, ca să spun aşa, de un trăgător de cizme ca să te ridice din el. Pe scurt, camera nu era mobilată în aşa fel încît cineva să poată desfăşura o activitate intelectuală în ea şi nu mai aveam nici gînd s-o mai reţin. Pentru nimic în lume nu voiam s-o mai reţin ! Prea mult tăcusem şi răbdasem, prea mult locuisem în acest şopron.

Umflat în pene de speranţă şi de mulţumire, preocupat fără încetare de remarcabila mea schiţă — pe care mereu o scoteam din buzunar ca să mai citesc dintr-însa — voiam să-mi pun de îndată planul în execuţie şi să încep mutarea. Mi-am scos bocceaua dintr-un colţ : o batistă roşie în care se aflau cîteva gulere curate, şi nişte ziare mototolite în care adunasem pîine ; mi-am împăturit cuvertura de pat iar hîrtia de scris mi-am pus-o în buzunar. După aceea, ca o măsură de prevedere, am cercetat în toate ungherele ca să mă încredinţez că nu uitasem ceva. Şi fiindcă n-am descoperit nimic, m-am dus la fereastră şi m-am uitat afară. Dimineaţa era mohorîtă şi umedă ; lîngă fierăria arsă nu era nimeni, iar frînghia de rufe de jos din curte stătea întinsă, strînsă de umezeală, de la un perete la celălalt. Toate acestea le cunoşteam de mult. De aceea am plecat de la fereastră, am luat cuvertura subsuoară, m-am înclinat în faţa anunţului directorului farului, m-am înclinat în faţa pompelor funebre ale domnişoarei Andersen şi am deschis uşa.

Deodată mi-am adus aminte de gazdă ; oricum, trebuia s-o anunţ că mă mut, ca să vadă că avusese a face cu un om onorabil. Voiam să-i mulţumesc şi în scris pentru cele cîteva zile în care am folosit camera peste termen. Siguranţa că acum eram salvat pentru mai multă vreme pusese stăpînire pe mine atît de puternic, încît am promis chiar să-i aduc cinci coroane cînd voi mai trece într-una din zile ; voiam să-i arăt cu prisosinţă ce persoană cinstită găzduise sub acoperişul său.

Am lăsat biletul pe masă.

M-am oprit încă o dată la uşă şi mi-am întors privirile înapoi. Acel simţămînt minunat că ajunsesem la un liman mă entuziasma şi mă făcea să-i fiu recunoscător lui Dumnezeu şi întregului univers. Am îngenuncheat lîngă pat, mulţumind cu glas tare lui Dumnezeu pentru marea bunătate pe care mi-o arătase în această dimineaţă. Ştiam, o, ştiam că acest acces de inspiraţie pe care tocmai îl avusesem şi îl aşternusem pe hîrtie se datora unei înrîuriri minunate a cerului asupra spiritului meu ; fusese un răspuns la apelul meu deznădăjduit de ieri. Există un Dumnezeu ! Există un Dumnezeu ! am strigat şi am plîns de bucurie la auzul propriilor mele cuvinte ; din cînd în cînd mă opream însă ca să ascult o clipă dacă nu vine cineva pe scări. În cele din urmă am plecat. Fără cel mai mic zgomot, m-am strecurat pînă jos prin toate etajele şi am ajuns la poartă fără să fiu văzut.

Străzile erau curate de pe urma ploii de dimineaţă. Cerul atîrna mohorît şi la o înălţime mică

deasupra orașului și nu se zărea nici urmă de vreo rază de soare. Oare cît să fi fost ora ? Trecînd, ca de obicei, prin fața primăriei, am văzut că ceasul era opt și jumătate. Prin urmare, mai aveam cîteva ore timp ; n-avea nici un rost să merg la ziar înainte de zece, poate chiar unsprezece. Așadar, pînă atunci puteam să mai hoinăresc și să văd cum aș reuși să fac rost de ceva mîncare pentru un mic dejun. De altfel, nu mă mai temeam de loc că în ziua aceea mă voi culca flămînd ; timpurile acelea trecuseră, mulțumesc lui Dumnezeu ! Era o etapă depășită, un vis urît. Acum apucasem pe calea cea bună.

Dar cuvertura mă încurca ; pe de altă parte, era sub demnitatea mea să duc un astfel de pachet subsuoară în văzul lumii. Ce-și vor închipui oamenii despre mine ? Pe drum mă tot gîndeam unde aș putea s-o las în păstrare pînă mai tîrziu. Deodată, mi-a venit în minte că aș putea să mă duc la Semb și să cer să mi-o împacheteze în hîrtie. Pachetul ar avea de îndată o înfățișare mai acătării și nu i-ar mai fi nimănui rușine să-l poarte. Am intrat în prăvălie și i-am împărtășit unuia dintre vînzători dorința mea.

El s-a uitat mai întîi la cuvertură, iar după aceea la mine. Mi s-a părut că atunci cînd a luat pachetul a dat din umeri cu un ușor dispreț. Aceasta m-a jignit.

— La naiba, fii te rog mai cu băgare de seamă, am strigat eu. Înăuntru sînt două vaze de sticlă scumpă ; pachetul trebuie să fie trimis la Smirna.

Vorbele au avut mare efect. Prin fiecare mișcare a sa, omul îmi cerea scuze fiindcă nu ghi-

cise din capul locului că în cuvertură erau înfăşurate obiecte de valoare. Cînd a terminat cu împachetatul, i-am mulţumit pentru ajutor cu figura unuia care mai trimisese lucruri de valoare la Smirna ; iar cînd am plecat mi-a deschis chiar şi uşa.

Am început să mă plimb prin piaţa Stortorvet plină de lume, aţinîndu-mă mai ales în preajma femeilor care vindeau flori în ghivece. Trandafirii roşii, mari, care străluceau atît de însîngeraţi şi fragezi în dimineaţa umedă mă ispiteau la păcat. Aveam o poftă nebună să şterpelesc unul şi am întrebat de preţ numai spre a avea astfel prilejul să mă apropii de ele cît mai mult cu putinţă. Dacă îmi va rămîne ceva bani, o să cumpăr unul, fie ce-o fi ; voi putea eu după aceea să economisesc cîte puţin de ici, de colo din banii pentru mîncare spre a-mi reface din nou echilibrul bugetar.

Cînd s-a făcut ora zece, am plecat spre ziar. Unul, poreclit Forfecilă, tăia de zor dintr-un teanc de ziare vechi. Redactorul-şef nu sosise încă. Forfecilă mă rugă să las voluminosul meu manuscris acolo. I-am dat să înţeleagă că manuscrisul este de o importanţă mai mult decît obişnuită şi-l rog insistent să i-l predea redactorului-şef în mînă. Voi trece mai tîrziu în cursul zilei spre a primi un răspuns.

— Bine, zise Forfecilă, şi se cufundă din nou în decuparea articolelor din ziare.

Mi s-a părut că el ia lucrurile cam prea uşor, dar nu am zis nimic ; l-am salutat doar înclinînd din cap cu o oarecare indiferenţă şi am plecat.

Acum aveam timp destul. Numai de s-ar însenina ! Era o vreme mizerabilă, nici vînt şi nici răcoare ; doamnele îşi deschiseră umbrelele pentru orice eventualitate, iar pardesiele de lînă ale domnilor aveau un aspect trist şi ridicol. Am făcut din nou un ocol prin piaţă, privind legumele şi trandafirii. Deodată simt o mînă pe umăr şi mă întorc. „Domnişoara" îmi dă bună dimineaţa.

— Bună dimineaţa ? răspund eu pe un ton de întrebare, ca să aflu de îndată ce doreşte. Nu prea aveam o simpatie deosebită pentru „Domnişoara".

El se uită curios la pachetul mare nou-nouţ pe care-l aveam subsuoară şi întreabă :

— Ce duci acolo ?

— Am fost la Semb şi am cumpărat nişte stofă de haine, îi răspund eu cu indiferenţă. Nu mai aveam chef să umblu aşa, jerpelit. În fond, nu trebuie să ne neglijăm nici aspectul exterior !

Mă priveşte mirat.

— Şi încolo, cum mai merg lucrurile ? întreabă el încet.

— O, peste aşteptări de bine.

— Ai găsit cumva ceva de lucru ?

— Ceva de lucru ? răspund eu cu un aer foarte mirat. Sînt doar contabil la angrosistul Christie.

— Aşa ? spune el şi se dă puţin înapoi. Doamne, cît de bine îmi pare. Numai ai grijă să nu te ducă iar careva de nas, ca să-i dai banii pe care-i cîştigi. La revedere.

După cîteva clipe, se întoarce ; îşi întinde bastonul spre pachetul meu şi spune :

— Țin să ți-l recomand pe croitorul meu ca să-ți coasă costumul. Nu găsești nicăieri croitor mai bun decît Isaksen. Spune-i că te-am trimis eu.

Ce zor să-și vîre nasul în treburile mele? Îl interesa pe el la ce croitor îmi fac haine? M-am înfuriat; aspectul acestui om superficial, spilcuit m-a scos din sărite și i-am amintit destul de brutal de cele zece coroane pe care i le împrumutasem. Dar încă înainte ca el să-mi fi dat un răspuns, mi-a părut rău că-i vorbisem atît de puțin delicat. Mă simțeam jenat și nu l-am mai privit în ochi. Deoarece tocmai în acel moment trecea o doamnă, m-am dat repede la o parte spre a-i face loc și astfel m-am folosit de un prilej nimerit ca să mă îndepărtez.

Ce era de făcut acum, în aceste ore de așteptare? Nu puteam să intru într-o cafenea cu buzunarele goale și nu-mi mai aminteam de nici un cunoscut pe care să-l pot vizita la această oră a zilei. Instinctiv, m-am întors din nou în oraș și am hoinărit un timp între piața Stortorvet și strada Graensen, am citit ziarul „Aftenposten“, care tocmai fusese afișat, am făcut un tur pe bulevardul Karl Johan, și în cele din urmă m-am îndreptat spre cimitirul Vor Frelsers, unde am găsit un loc liniștit pe colina de lîngă capelă.

M-am așezat acolo, învăluit în tăcerea adîncă din jur, și am dormitat în aerul umed; am meditat, am ațipit și mi s-a făcut frig. Iar timpul trecea. Oare puteam fi chiar atît de sigur că foiletonul era o capodoperă de artă, de mare inspirație? Cine știe dacă nu avea și el mici greșeli

pe ici, pe colo! La urma urmei, putea chiar să fie refuzat, da, da, pur şi simplu refuzat. Poate că era destul de mediocru, poate de-a dreptul prost; ce garanţie aveam că nu fusese aruncat la coş?... Mulţumirea mea începuse să se clatine. M-am ridicat dintr-o săritură şi am plecat în grabă din cimitir.

Jos, în strada Akersgaten m-am uitat într-o vitrină şi am văzut că abia trecuse de ora douăsprezece. Aceasta m-a făcut să fiu mai desperat, căci fusesem sigur că trebuie să fi trecut mult de amiază — iar înainte de ora patru nu avea rost să mă duc la ziar ca să întreb de redactorul-şef. Soarta foiletonului meu mă umplea de presimţirile cele mai sumbre; cu cît mai mult mă gîndeam, cu atît mai puţin îmi venea să cred că aş fi putut să scriu ceva potrivit într-un mod atît de subit, aproape în somn, cu capul înfierbîntat de temperatură şi răvăşit de vise. Nici vorbă, mă înşelasem singur şi fusesem vesel toată dimineaţa pentru nimica! Fireşte!... Am luat-o repede pe strada Ullevaalsveien, prin faţa parcului St. Hanshaugen, am trecut prin locuri virane, apoi pe mai multe străzi strîmte, ciudate, din cartierul Sagene, am traversat din nou cîteva locuri virane, am mers un timp peste cîmp şi în cele din urmă am ajuns pe o şosea al cărei capăt nu-l puteam vedea.

Acolo m-am oprit şi m-am hotărît să fac calea întoarsă. Această plimbare lungă mă încălzise — şi mă întorceam încet şi foarte abătut. Am întîlnit două căruţe cu fîn; cărăuşii stăteau întinşi sus pe fîn şi cîntau. Amîndoi erau cu capul

gol, amîndoi cu feţele bine hrănite, lipsite de griji. Dînd să trec mai departe, mă gîndeam că desigur ei o să intre în vorbă cu mine, apoi o să facă cine ştie ce observaţii în urma mea sau chiar o să-mi joace o festă. Cînd am ajuns în dreptul căruţelor, unul dintre cărăuşi mă întrebă ce duc sub braţ.

— O cuvertură de pat, am răspuns.

— Cît e ceasul ? m-a mai întrebat el.

— Nu ştiu sigur, cred că e vreo trei.

Rîseră amîndoi şi trecură mai departe. În acelaşi moment, am simţit pe ureche şfichiul unei lovituri de bici, care îmi smulse pălăria ; tinerii nu s-au îndurat să mă lase să trec fără să-mi joace o festă. Mi-am dus furios mîna la ureche, mi-am ridicat pălăria de pe marginea şanţului şi mi-am văzut de drum. Jos, în dreptul parcului St. Hanshaugen, am întîlnit un om care mi-a spus că trecuse de ora patru.

Trecut de patru ! Am început să merg în pas întins ca să ajung cît mai repede în centru şi la redacţia ziarului. Poate că redactorul-şef a fost la ziar şi a plecat ! Înaintam cînd la pas, cînd în fugă, poticnindu-mă, izbindu-mă de trăsuri, depăşind pe toţi cei ce se plimbau, luîndu-mă la întrecere cu caii, zorind ca un ieşit din minţi, ca să ajung la timp. Intru în goană pe poartă, urc scara din patru sărituri şi bat la uşă.

Nici un răspuns.

A plecat ! A plecat ! îmi zic. Încerc uşa, e deschisă ; mai ciocănesc încă o dată, apoi intru.

Redactorul-şef şade la biroul său, cu faţa îndreptată spre geam şi ţinînd tocul în mînă, gata

să scrie. Auzind salutul meu gîfîit, se întoarce pe jumătate, mă priveşte o clipă, dă din cap şi spune :

— Nu am avut încă timp să citesc articolul dumitale.

Sînt atît de bucuros că încă nu l-a aruncat la coş, încît îi răspund :

— O, dar se înţelege ! Nu-i nici o grabă ! Poate peste cîteva zile, sau...

— Da, o să văd. De altfel, am adresa dumitale.

Dar uitasem să-i spun că acum nu mai aveam nici o adresă.

Convorbirea s-a sfîrşit, mă retrag înclinîndu-mă şi plec. Speranţa mi se înfiripă din nou ; încă nu era nimic pierdut ; dimpotrivă, mai aveam totul de cîştigat. Iar în creierul meu s-a şi înfiripat ideea că sus, în ceruri, tocmai avusese loc un sfat, la care se hotărîse că voi încasa zece coroane pentru un foileton...

De-aş avea doar un loc unde să mă adăpostesc la noapte ! Mă gîndesc unde aş putea să mă aciuez mai bine, sînt atît de preocupat de aceasta încît mă opresc chiar în mijlocul străzii. Uit unde mă aflu, stau ca o geamandură solitară în mijlocul mării, cu apele vuind în jur. Un vînzător de ziare îmi întinde un număr din „Vikingen" : tare interesant, da ! Ridic ochii şi tresar — mă aflu din nou în faţa prăvăliei lui Semb.

Fac repede la stînga împrejur, ţin pachetul în faţă, puţin sub haină, ca să-l ascund şi o iau repede în jos pe Kirkegaten, jenat şi temîndu-mă să nu fi fost cumva zărit din prăvălie. Trec pe strada Ingebret, apoi prin faţa teatrului, o cotesc şi mă

îndrept spre mare şi spre fortăreaţă. Găsesc iarăşi o bancă şi încep să mă gîndesc încotro să o apuc.

Unde să găsesc pînă la urmă culcuş pentru la noapte ? Oare nu e pe undeva vreo vizuină în care să mă strecor şi să mă ascund pînă a doua zi ? Mîndria mă împiedica să mă întorc la camera mea, nici prin gînd nu-mi trece să-mi retrag cuvintele. Am respins această idee cu multă indignare şi am zîmbit cu superioritate cînd mi-a venit în minte caraghiosul acela de fotoliu roşu. Printr-o subită asociaţie de idei m-am văzut iarăşi într-o cameră cu două ferestre, pe şoseaua Haegdehaugen, unde locuisem cîndva ; pe masă am zărit o tavă plină cu felii groase de pîine cu unt. Apoi tava şi-a schimbat înfăţişarea, transformîndu-se într-un biftec, un biftec seducător, alături un şerveţel alb ca zăpada, pîine cu nemiluita, o furculiţă de argint. Cineva apăru în prag : era gazda, care îmi aducea un ceai...

Visuri şi iarăşi visuri ! Mi-am spus că dacă aş face rost de mîncare, mintea mi s-ar tulbura din nou, febra ar pune din nou stăpînire pe creierul meu şi aş avea iarăşi de luptat cu o mulţime de idei bizare. Nu mai suportam mîncarea, nu de asta îmi ardea acum ; era şi asta o ciudăţenie, o trăsătură aparte a mea.

Poate că pînă spre seară voi putea totuşi să găsesc un adăpost. Nu era nici o grabă ; în cel mai rău caz, îmi voi căuta un locşor pe undeva prin pădure ; îmi stăteau la dispoziţie toate împrejurimile oraşului. Şi apoi, nu se lăsase încă gerul.

În depărtare, marea se legăna leneşă. Vapoare şi şalupe greoaie, cu nasul lat, trăgeau brazde pe suprafaţa albastră a apei, lăsau dîre la dreapta şi la stînga, alunecînd mai departe. Fumul ieşea pe coşuri ca nişte nori de puf, în timp ce loviturile de piston ale maşinilor duduiau surd prin aerul umed. Nici soarele nu strălucea, nici vîntul nu bătea ; copacii din spatele meu erau plini de umezeală iar banca pe care şedeam era rece şi udă. Timpul trecea ; am început să dormitez. Eram obosit şi mă lua cu frig în spate. Curînd am simţit cum pleoapele încep să mi se închidă. Şi le-am lăsat să se închidă...

Cînd m-am trezit, se făcuse întuneric. Am sărit în picioare, zăpăcit şi răzbit de frig, mi-am luat pachetul şi am pornit-o la drum. Mergeam din ce în ce mai repede ca să mă încălzesc, dădeam din mîini, îmi frecam picioarele, pe care aproape nu le mai simţeam. Am ajuns în dreptul clădirii pompierilor. Era ora nouă ; dormisem mai multe ceasuri.

Încotro să o apuc ? Trebuie să poposesc undeva. Stăteam în faţa clădirii pompierilor şi mă gîndeam dacă nu cumva aş putea să mă strecor în vreunul din ganguri, pîndind clipa cînd soldatul se va întoarce cu spatele. Urc scara, cu intenţia să intru în vorbă cu el. Îl văd ridicînd pe loc barda spre mine în semn de onor şi aşteaptă să-i spun ceva. Această bardă ridicată, cu tăişul spre mine, îmi transmite un fior rece care-mi străbate toţi nervii ; amuţesc de spaimă în faţa acestui om înarmat şi fără să vreau mă dau înapoi. Nu spun nici o vorbă, mă retrag doar încet îndărăt, înde-

părtîndu-mă tot mai mult. Spre a salva aparențele, îmi trec palma peste frunte ca şi cînd aş fi uitat ceva şi mă cobor în grabă. Cînd am ajuns din nou jos pe trotuar, m-am simțit ca şi cînd aş fi scăpat de o mare primejdie. Apoi am dispărut fără întîrziere.

Înghețat pe jumătate chinuit de foame, într-o dispoziție tot mai lugubră, am luat-o din nou pe bulevardul Karl Johan: am început să blestem în gura mare fără să-mi pese dacă mă aude cineva. În fața clădirii Stortingului [1], chiar în dreptul primului leu, printr-o nouă asociație de idei, îmi aduc aminte de un pictor pe care îl cunoşteam, un tînăr pe care cîndva îl scăpasem să nu fie pălmuit în localul Tivoli şi pe care îl vizitasem, odată, mai tîrziu. Trosnesc din degete şi mă îndrept spre strada Tordenskjold, găsesc o uşă unde pe o carte de vizită stă scris C. Zacharias Bartel. A ieşit chiar el; mirosea tare a bere şi a tutun.

— Bună seara! am spus eu.

— Bună seara! A, dumneata eşti? Dar de ce vii aşa de tîrziu? N-are nici un efect la lumina lămpii. De cînd n-ai mai fost pe-aici, am adăugat o căpiță de fîn şi am mai făcut cîteva modificări. Trebuie să vezi tabloul ziua, n-are nici un rost să-l priveşti acum.

— Dă-mi voie totuşi să-l văd acum! am spus eu; de altfel, nici nu-mi aminteam despre ce tablou îmi vorbeşte.

---

[1] Parlamentul norvegian.

— Absolut imposibil ! răspunse el. În lumina lămpii, totul pare galben. Şi-apoi, mai e şi altceva — s-a apropiat de mine şi mi-a spus în şoaptă — în seara asta am la mine o fetiţă, aşa că-i cu neputinţă.

— Ei da, dacă aşa stau lucrurile, nici vorbă. M-am dat cu un pas înapoi, i-am spus noapte bună şi am plecat.

Astfel, nu mai rămînea nimic de făcut decît să caut un culcuş în pădure. De n-ar fi fost pămîntul atît de umed ! Îmi mîngîiam cuvertura, împăcîndu-mă tot mai mult cu gîndul că trebuie să dorm afară. Mă zbuciumasem atît de mult să găsesc un adăpost în oraş, încît pînă la urmă am obosit şi mi s-a făcut lehamite de toate. Îmi făcea tot mai mare plăcere gîndul că în curînd mă voi odihni, voi depune armele şi voi hoinări pe stradă fără să mă mai gîndesc la nimic. Am ajuns în dreptul ceasului din clădirea Universităţii ; trecuse de zece. De acolo m-am îndreptat spre marginea oraşului. Pe şoseaua Haegdehaugen m-am oprit la vitrina unei băcănii. Lîngă o pîine albă, rotundă, dormea o pisică. Alături se afla un borcan cu untură şi cîteva cu griş. Le-am privit un timp, dar pentru că nu aveam nici un øre ca să cumpăr ceva, le-am întors spatele şi mi-am văzut de drum. Am mers foarte încet, trecînd prin cartierul Majorstuen, am mers mai departe, tot mai departe, mai multe ceasuri în şir şi am ajuns în cele din urmă în pădurea Bogstadskogen.

Acolo am lăsat drumul şi m-am aşezat o clipă să mă odihnesc. Apoi am început să caut un loc potrivit, am adunat buruieni şi ienupăr şi mi-am

făcut un aşternut sus, pe o movilă unde era mai uscat. Mi-am desfăcut pachetul şi am scos cuvertura. Eram frînt de oboseală din cauza drumului atît de lung, aşa că m-am culcat de îndată. M-am întors de mai multe ori de pe o parte pe alta pînă cînd, în sfîrşit, m-am aşezat ceva mai bine; urechea mă durea puţin, se umflase după ce mi-o lovise cărăuşul din carul cu fîn şi nu puteam adormi pe partea aceea. Mi-am scos ghetele şi le-am pus la căpătîi iar deasupra lor am întins hîrtia mare de împachetat.

Întunericul se aşternea în jur. Totul era cufundat în linişte, totul. Dar sus, în înălţimi, fremăta cîntecul etern, suflul vîntului, foşnetul surd şi îndepărtat care nu încetează niciodată. Am ascultat atît de îndelung acest freamăt nesfîrşit, morbid, încît a început să mă tulbure. Desigur că erau simfoniile lumilor ce se rostogoleau prin necuprins deasupra mea, stelele care intonau un imn...

La naiba ! mi-am spus şi am început să rîd tare ca să-mi recapăt cumpătul ; sînt cucuvelele care ţipă în Canaan.

M-am ridicat şi apoi m-am culcat din nou, m-am încălţat şi am început să umblu încoace şi încolo prin întuneric. După aceea m-am culcat încă o dată, şi, plin de mînie şi de teamă, m-am perpelit pînă spre dimineaţa, cînd în sfîrşit am adormit.

Cînd am deschis ochii, se făcuse de mult ziuă şi aveam impresia că se apropie de amiază. M-am încălţat, mi-am împachetat din nou cuvertura şi

m-am întors în oraş. Nu se vedea nici o rază de soare şi dîrdîiam de frig; picioarele îmi amorţiseră iar ochii începură să-mi lăcrimeze ca şi cînd nu ar fi putut suporta lumina zilei.

Era ora trei. Foamea începuse să mă chinuiască tot mai mult; eram extenuat şi pe drum vomitam din cînd în cînd pe ascuns. M-am îndreptat spre restaurantul popular, am citit lista de bucate şi am dat nepăsător din umeri, ca şi cînd pastramă şi slănină afumată nu erau mîncăruri pentru mine; de acolo m-am îndreptat spre Jaernbanetorvet [1]. Deodată m-a cuprins o toropeală ciudată; mi-am continuat drumul fără să-i dau importanţă. Dar această stare s-a înrăutăţit tot mai mult şi pînă la urmă am fost nevoit să mă aşez pe o treaptă, în faţa unei uşi. În întreaga mea fiinţă s-a produs o schimbare: ca şi cînd în interiorul meu s-ar fi deplasat ceva, ca şi cînd mi s-ar fi rupt ceva în creier. Am încercat de cîteva ori să-mi reiau răsuflarea şi am rămas acolo pe treaptă, ameţit. Nu îmi pierdusem cunoştinţa, simţeam precis că mă mai durea urechea, după lovitura din ajun, iar cînd prin faţa mea a trecut un cunoscut, mi-am dat îndată seama cine era, m-am ridicat şi l-am salutat.

Care era senzaţia cea nouă, această nouă tortură ce se adăuga acum la toate celelalte? Să fi fost urmarea faptului că dormisem pe pămîntul gol? Sau poate fiindcă nu mîncasem încă nimic? La drept vorbind, o viaţă ca asta nu mai avea nici un rost. Pe sfintele patimi ale lui Cristos, nu

[1] Piaţa gării.

înţelegeam cu ce mă făcusem atît de vinovat, încît să merit o astfel de prigoană. Deodată mi-a venit ideea că puteam şi astăzi tot atît de bine ca şi ieri să mă înjosesc din nou şi să-mi amanetez şi cuvertura de pat. Puteam să iau pe ea o coroană şi să mănînc de trei ori, ca să rezist pînă cînd găseam altceva. Pe Hans Pauli îl voi duce eu cumva cu vorba. Eram acum pe drum spre subsolul cu pricina, dar m-am oprit în faţa intrării, am dat din cap plin de îndoială şi am făcut calea întoarsă.

Pe măsură ce mă îndepărtam, simţeam tot mai multă bucurie că rezistasem acestei ispite grele. Convingerea că sînt cinstit şi-a croit drum în mintea mea, m-a umplut cu simţămîntul minunat că sînt un om de caracter, un far alb în mijlocul unei mări tulburi de oameni, al unei mări pline de epave. Să amanetezi avutul altuia pentru un prînz, să-ţi pronunţi propria sentinţă în timp ce mănînci şi bei pe nesăturate, să-ţi spui singur că eşti un om de nimic şi să laşi ochii în jos — asta, niciodată! Niciodată! De fapt, nici nu mă gîndisem vreodată serios la aceasta. Aproape nu-mi trecuse de loc prin cap. Şi apoi, nimeni nu poate să-şi ia răspunderea pentru nişte gînduri răzleţe, fugare, mai ales cînd are o durere de cap groaznică şi tîrăşte după sine cu ultimele forţe ce i-au mai rămas o cuvertură de pat care aparţine altcuiva.

Dar în cele din urmă tot se va găsi o cale de salvare! Mai era şi negustorul Christie din strada Grønland; l-am inoportunat oare din oră în oră de cînd i-am trimis cererea? Oare am sunat

la el seara şi dimineaţa şi m-a respins ? De fapt, nici măcar nu mă prezentasem încă la el ca să primesc un răspuns. Poate că nu era o încercare cu totul zadarnică, poate că de data aceasta îmi va surîde norocul ; căile norocului sînt doar atît de ciudat de întortocheate. Şi astfel am plecat spre Grønland. Ultima comoţiune pe care o suferisem mă obosise şi acum mergeam foarte încet, gîndindu-mă ce să-i spun negustorului. Poate că e un om bun, poate că-mi va da o coroană ca arvună fără să-l rog. Astfel de oameni puteau să aibă din cînd în cînd idei minunate.

M-am strecurat sub o poartă şi mi-am înnegrit genunchii de la pantaloni cu scuipat ca să arate mai cum se cuvine, mi-am ascuns acolo cuvertura după o ladă, într-un ungher întunecos, am traversat strada şi am intrat în prăvălioară.

Un bărbat lipeşte pungi din ziare vechi.

— Aş dori să vorbesc cu domnul Christie, zic.

— Eu sînt, răspunse el.

— Aşa ! I-am spus cum mă cheamă, apoi că mi-am permis să-i trimit o cerere şi că nu ştiu dacă rezultatul este favorabil. Mi-a repetat numele de cîteva ori şi a început să rîdă.

— Să vedeţi ! spuse el şi scoase cererea mea din buzunarul său de la haină. Vreţi să vă uitaţi puţin cum mînuiţi numerele, domnule ? V-aţi datat scrisoarea cu anul 1848. Şi negustorul începu să rîdă cît îl ţinea gura.

— Da, e destul de regretabil, am spus eu, jenat. O lipsă de atenţie, o scăpare, am recunoscut mai departe.

— Vedeţi dumneavoastră, eu am nevoie de un om care în general nu greşeşte numerele, spuse el. Îmi pare rău ; scrisul dumneavoastră este citeţ, de altfel îmi place şi scrisoarea dumneavoastră, dar...

Am mai aşteptat un timp ; nu se putea ca acestea să fie ultimele cuvinte ale negustorului. Dar el a început iar să lipească pungi.

— Da, este neplăcut, am mai spus eu, într-adevăr foarte neplăcut. Dar fireşte că aşa ceva nu s-ar repeta şi poate că această mică scăpare nu trebuie să însemne totuşi că sînt absolut incapabil să ţin contabilitate.

— Nu, asta n-o spun nici eu, răspunse. Dar lucrul a tras atît de greu în cumpănă încît m-am hotărît de îndată să accept pe altcineva.

— Postul este deci ocupat ? am întrebat eu.

— Da.

— Ei, Doamne, atunci nu mai este nimic de făcut.

— Nu. Îmi pare rău, dar...

— La revedere ! am spus eu.

Am fost cuprins de o furie vehementă şi brutală. Mi-am luat pachetul de unde-l dosisem şi scrîşnind din dinţi am pornit la drum, izbindu-mă pe trotuar de trecătorii paşnici, fără să le cer scuze. Cînd un domn s-a oprit luîndu-mă puţin la rost pentru comportarea mea, m-am întors şi i-am strigat în ureche un singur cuvînt, un cuvînt fără noimă, i-am băgat pumnii strînşi sub nas şi am plecat mai departe, clocotind de furia mea oarbă pe care nu o mai puteam stăpîni. El a chemat un poliţist — şi nici eu nu doream altceva

în momentul acela decît să-mi cadă în mînă un poliţist ; mi-am încetinit paşii dinadins ca să-i dau putinţa să mă ajungă din urmă, dar nu a venit. Oare exista cît de cît vreo noimă în faptul că toate încercările mele, chiar şi cele mai energice şi mai stăruitoare, se terminau cu un eşec ? De pildă, de ce scrisesem 1848 ? Ce aveam eu a face cu numărul acesta blestemat ? Iar acum umblam atît de flămînd, încît măruntaiele mi se răsuceau ca nişte viermi. Şi nicăieri nu era scris că voi putea face rost de ceva mîncare pînă la sfîrşitul zilei. Pe măsură ce timpul trecea, mă goleam parcă tot mai mult, atît sufleteşte cît şi trupeşte. Iar faptele mele deveneau tot mai puţin onorabile, pe zi ce trecea. Îmi croiam drum cu ajutorul minciunii, fără să roşesc, înşelam oameni săraci la plata chiriei, aveam chiar de luptat cu gîndurile cele mai josnice. De pildă, acela de a dispune de cuverturile de pat ale altora — şi toate acestea fără regrete, fără remuşcări. Înlăuntrul meu începeau să apară tot mai multe pete de putreziciune, un mucegai negru care se întindea din ce în ce. Iar de sus, din cer, şi Dumnezeu urmărea cu un ochi atent, luînd seama ca pieirea mea să se desfăşoare după toate regulile artei, încet şi sigur, fără nici o întrerupere a ritmului. Dar în străfundul iadului diavolii spumegau de furie că durează atît de mult pînă cînd să fac un păcat de moarte, de neiertat, pentru care Dumnezeu, în dreptatea sa, să fie nevoit să mă zvîrle în focul gheenei...

Mi-am iuţit paşii, am început să merg din ce în ce mai repede, am cotit brusc la stînga şi am

intrat, încălzit și furios, pe o poartă luminoasă, împodobită. Nu m-am oprit nici măcar pentru o secundă. Dar întreaga podoabă, atît de ciudată, a intrării mi s-a întipărit pe loc în minte, fiecare amănunt neînsemnat de la uși, de la decorațiuni, de pe pavaj îmi rămăsese clar în fața privirii mele interioare în timp ce urcam în grabă pe scară. Am sunat puternic la etajul al doilea. De ce m-am oprit tocmai la etajul al doilea și de ce am tras de cordonul soneriei care se găsea cel mai departe de scară ?

O domnișoară într-o rochie cenușie cu garnitură neagră a venit să-mi deschidă ; m-a privit un moment mirată, apoi a dat din cap spunînd :

— Nu, nu avem nimic astăzi.

Apoi a dat să închidă ușa. Oare de ce am eșuat și față de această persoană ? Fără îndoială că mă luase drept un cerșetor și dintr-o dată mi-am recîștigat sîngele rece și calmul. Mi-am scos pălăria și m-am înclinat respectuos și, ca și cînd nu i-aș fi auzit cuvintele, i-am spus deosebit de politicos :

— Vă rog să mă scuzați, domnișoară, că am sunat atît de tare, nu cunoșteam soneria. Locuiește cumva aici un domn bolnav care a anunțat în ziare că are nevoie de o persoană care să-i împingă cărucioru1 ?

Tînăra a stat un moment pe gînduri la auzul acestei născociri — și părea că nu știe bine ce părere să-și facă despre persoana mea.

— Nu, spuse ea în cele din urmă. Aici nu locuiește nici un domn bolnav.

— Nu? Un domn mai în vîrstă, care să fie plimbat timp de două ceasuri pe zi pentru patruzeci de øre?

— Nu.

— Atunci vă rog încă o dată să mă scuzați, spun eu; poate că este la parter. Am vrut doar să recomand pe cineva pe care-l cunosc și pentru care mă interesez. Mă numesc Wedel-Jarlsberg [1]. M-am înclinat din nou și am plecat. Fata a roșit puternic. Încurcată, a rămas pironită locului și m-a urmărit cu privirea în timp ce coboram scara.

Mă liniștisem și acum eram din nou lucid. Cuvintele fetei — că nu are să-mi dea nimic astăzi — avuseseră asupra mea efectul unui duș rece. Iată-mă ajuns pînă acolo încît oricine putea să mă arate în gînd cu degetul și să-și spună: iată un cerșetor, unul dintre aceia cărora li se întinde ceva de mîncare prin ușă.

În Møllergaten m-am oprit în fața unui restaurant și am adulmecat aroma apetisantă de carne ce se frigea înăuntru; pusesem mîna pe clanța ușii vrînd să intru fără vreun scop precis, dar m-am răzgîndit la timp și am plecat. Cînd am ajuns în Stortorvet m-am uitat după un loc unde să mă pot odihni o clipă. Dar băncile erau ocupate pînă la ultima și zadarnic am căutat peste tot în jurul bisericii un loc liniștit unde să mă pot așeza. Firește, mi-am spus cu amărăciune, firește, firește! Și am luat-o din nou la drum. M-am abătut pe la fîntîna din colțul Halei de carne și am băut o gură de apă. Apoi am plecat mai de-

---

[1] Numele unei cunoscute familii a vechii aristocrații norvegiene.

parte, trăgîndu-mi cu greu un picior după celălalt, oprindu-mă timp îndelungat în fața fiecărei vitrine și urmărind cu privirile fiecare trăsură ce trecea. Simțeam în cap o fierbințeală mare, iar în tîmple ceva îmi zvîcnea ciudat ; apa pe care o băusem îmi făcea rău și am vomat-o, încetul cu încetul, pe stradă. Am ajuns astfel pînă la cimitirul Krist. M-am așezat cu coatele pe genunchi și cu capul în mîini ; în această poziție mă simțeam bine și durerea surdă din piept îmi încetase.

Lîngă mine, un pietrar stătea lungit pe o placă mare de granit și săpa o inscripție. Purta ochelari albaștri și mi-a amintit îndată de un cunoscut, pe care aproape îl uitasem. Era funcționar la o bancă și îl întîlnisem cu cîtva timp în urmă în cafeneaua Oplandske.

De-aș putea numai să las toată rușinea la o parte și să mă adresez lui. Să-i spun adevărul fără înconjur ; că acum începe să-mi meargă foarte greu, că abia pot să mă mai țin pe picioare. Puteam să-i dau abonamentul meu de bărbierit... Zău așa, abonamentul meu ! Cu tichete în valoare de aproape o coroană. Încep să caut nervos această comoară prețioasă. Fiindcă nu dau de ea destul de repede, sar în picioare și continui să caut — de emoție, mă trec nădușelile — și o găsesc, în sfîrșit, în fundul buzunarului de la haină, împreună cu alte hîrtii, unele curate, altele scrise, dar fără nici o valoare. Număr aceste șase tichete de mai multe ori, cînd într-un sens cînd în celălalt. Nu aveam mare nevoie de ele. Oare era numai un capriciu al meu, o fantezie ? Fapt este

că de la un timp hotărîsem să nu mă mai bărbieresc. Mă puteam ajuta deocamdată cu o jumătate de coroană, o jumătate de coroană albă de argint de Kongsberg[1]! Banca închidea fix la ora șase, puteam să-l pîndesc pe omul meu în fața cafenelei Oplandske între orele șapte și opt.

Am stat și m-am bucurat de gîndul acesta. Timpul trecea, vîntul bătea puternic prin castanii din jurul meu și ziua era pe sfîrșite. Dar oare nu era cam jenant să acostezi un tînăr domn, funcționar de bancă, pentru șase tichete de abonament la frizer? Se prea putea ca el să aibă un întreg abonament cu astfel de tichete, poate mai frumoase și mai fine decît ale mele, cine știe? Apoi am căutat prin toate buzunarele după alte lucruri pe care aș fi putut să i le mai dau, dar nu am găsit nimic. Ce-ar fi dacă i-aș oferi cravata! Puteam să mă lipsesc destul de ușor de ea, dacă îmi încheiam bine haina; lucru pe care oricum trebuia să-l fac, căci acum nu mai aveam vestă! Mi-am desfăcut cravata, un plastron mare care îmi acoperea jumătate din piept, am curățit-o cu grijă de praf și am învelit-o într-o coală albă de hîrtie de scris împreună cu abonamentul la frizer. Apoi am părăsit cimitirul și m-am îndreptat spre cafeneaua Oplandske.

La primărie era ora șapte. M-am plimbat prin apropierea cafenelei, prin fața grilajului de fier, observînd foarte atent pe toți cei care intrau sau ieșeau. În sfîrșit, către ora opt, iată-l pe tînărul meu domn; bine făcut și elegant, venind pe

---

[1] Localitate unde se află mine de argint.

stradă și îndreptîndu-se spre intrarea cafenelei. Cînd l-am zărit, inima a început să mi se zbată în piept ca o păsărică într-o colivie ; și l-am luat prin surprindere fără să-l mai salut :

— O jumătate de coroană, dragă prietene ! am spus eu destul de îndrăzneț ; uite aici — lucruri de valoare. Și i-am îndesat pachețelul în mînă.

— N-am nimic ! spuse el, zău că n-am nici un ban ! Și-mi arătă portmoneul gol. Am fost în oraș aseară și am rămas lefter ; te rog să mă crezi că nu mai am nici un øre.

— Da, dragă, te cred ! am răspuns, crezîndu-l pe cuvînt. Doar nu avea nici un motiv să mintă pentru un lucru atît de neînsemnat ; mi s-a părut chiar că ochii săi albaștri erau aproape umezi atunci cînd, cercetîndu-și buzunarele, nu a găsit nimic. M-am retras. Atunci scuză-mă, am spus eu. Eram numai puțin strîmtorat.

Mă îndepărtasem o bucată bună, cînd m-a strigat să vin și să-mi iau pachetul.

— Păstrează-l sănătos ! Păstrează-l sănătos ! i-am răspuns. Ți-l dăruiesc din toată inima ! Nu sînt decît cîteva nimicuri, un fleac, cam tot ce mai am pe astă lume. Am fost atît de mișcat de propriile mele cuvinte — sunau atît de dezolant în amurgul acela — încît am izbucnit în plîns.

Vîntul a început să se întețească, norii treceau cu mare iuțeală pe cer și pe măsură ce se înnopta mi se făcea tot mai frig. Mergeam pe stradă plîngînd, îmi era tot mai milă de mine și repetam mereu cîteva cuvinte, o exclamație care îmi aducea din nou lacrimile în ochi, tocmai cînd acestea

dădeau să se oprească : Doamne, cît sînt de nenorocit ! Doamne, cît sînt de nenorocit !

A trecut ca la vreun ceas, infinit de încet și de leneș. Am rămas un timp în strada Torvgaten. Mă așezam pe diferite trepte, mă strecuram pe sub porți cînd trecea cineva, căscam gura, absent, la prăvălioarele luminate, unde oamenii umblau cu mărfuri și cu bani ; în cele din urmă, mi-am găsit un loc comod în dosul unei stive de scînduri, între biserică și hală.

Nu, în seara aceasta nu puteam să mă duc în pădure ; orice s-ar întîmpla, nu mă mai țineau puterile — iar drumul era atît de infinit de lung. Voi rămîne acolo unde mă găseam și voi petrece noaptea cum voi putea ; dacă se va face prea frig, atunci mă voi plimba puțin pe lîngă biserică ; nu aveam de gînd să-mi bat prea mult capul pentru atîta lucru. M-am sprijinit cu spatele de stiva de scînduri și am ațipit.

Zgomotul din jurul meu a încetat, prăvăliile s-au închis, pașii pietonilor se auzeau tot mai rar, pînă la urmă s-a făcut întuneric la toate ferestrele...

Am deschis ochii și în fața mea am zărit o făptură omenească ; nasturii albi, strălucitori m-au făcut să presupun că este un polițist ; fața nu i-o puteam vedea.

— Bună seara ! spuse el.

— Bună seara ! am răspuns speriat. M-am ridicat jenat. Polițistul a stat o clipă nemișcat.

— Unde locuiți ? m-a întrebat el ?

Potrivit unui vechi obicei, i-am spus, în mod automat, vechea mea adresă, mica mea mansardă pe care o părăsisem.

S-a oprit un moment.

— Am făcut ceva rău ? l-am întrebat cu teamă.

— Nu, de loc ! răspunse el. Dar ar trebui acum să plecaţi acasă, e prea rece ca să şedeţi aici.

— Da, văd, e cam răcoare.

I-am spus bună seara şi m-am îndreptat instinctiv spre vechea mea locuinţă. Dacă eram cu băgare de seamă, puteam desigur să ajung sus fără să fiu auzit ; în total, erau opt trepte şi numai ultimele două scîrţîiau.

Mi-am scos ghetele jos, la intrare, şi am început să urc. Era linişte peste tot : la etajul al doilea se auzea tictacul încet al unui ceas şi un copil care scîncea ; apoi nu s-a mai auzit nimic. Mi-am găsit uşa, am ridicat-o puţin din balamale şi am deschis-o fără cheie, aşa cum obişnuiam, am intrat în cameră şi am închis-o fără zgomot.

Toate erau cum le lăsasem ; perdelele erau date la o parte, iar patul era gol. Pe masă am zărit o hîrtie, poate că era biletul meu către gazdă ; aşadar, nici nu a dat pe aici de cînd plecasem. Am pipăit pata albă de pe masă şi am constatat, spre surprinderea mea, să era o scrisoare. O scrisoare ? O iau şi o aduc la fereastră, studiez, atît cît e cu putinţă pe întuneric, aceste litere scrise neciteţ şi pînă la urmă desluşesc numele meu. Aha ! m-am gîndit, răspuns de la gazdă, care îmi interzice să mai calc în cameră, dacă cumva m-aş încumeta să mă înapoiez.

Apoi încet, foarte încet ies din nou din cameră, ţin ghetele într-o mînă şi scrisoarea în cealaltă şi cuvertura subsuoară. Păşesc cît mai uşor cu putinţă şi strîng din dinţi pe acele trepte ce scîrţîie, trec în sfîrşit cu bine peste ele, cobor toată scara şi iată-mă iarăşi jos, la intrare.

Îmi încalţ din nou ghetele, înnod şireturile încet ; după ce am terminat, stau o clipă liniştit privind în gol, fără să mă gîndesc la nimic şi ţinînd scrisoarea în mînă.

Apoi plec.

Mai în sus, pe stradă, flacăra tremurîndă a unui felinar cu gaz răspîndeşte puţină lumină ; mă duc de îndată acolo, îmi sprijin pachetul de stîlpul felinarului şi apoi deschid scrisoarea ; totul se petrece foarte încet.

Pieptul îmi este străbătut de ceva asemănător unui şuvoi de lumină şi aud cum scot un ţipăt slab, un sunet absurd de bucurie : scrisoarea era de la redactorul-şef, foiletonul îmi fusese primit, fusese dat direct la cules în tipografie ! „Cîteva mici modificări... corectate, cîteva greşeli de ortografie... scris cu talent... se tipăreşte mîine... zece coroane."

Am rîs şi am plîns una după alta, am început să alerg pe stradă, m-am împiedicat şi am căzut lovindu-mă la un genunchi, am înjurat cu voce tare de toţi sfinţii, aşa, fără pricină. Iar timpul trecea.

Pînă în zori, am tot cîntat şi chiuit ca tirolezii pe străzi, nebun de bucurie şi repetînd într-una : Scris cu talent, aşadar o capodoperă, o lucrare genială. Şi zece coroane !

Partea a doua

După cîteva săptămîni, mă aflam într-o seară în oraş.

Mă dusesem iarăşi într-unul din cimitire şi încercasem să scriu un articol pentru un ziar ; între timp, se făcuse ora zece, se întunecase şi poarta cimitirului urma să fie închisă. Eram flămînd, foarte flămînd ; cele zece coroane mi-au ajuns din păcate prea puţin ; acum trecuseră două, aproape trei zile şi nopţi de cînd nu mai mîncasem nimic şi mă simţeam sleit ; mă obosea chiar şi să ţin creionul în mînă. Aveam în buzunar o jumătate de briceag şi o legătură de chei, dar nici un øre.

După ce poarta cimitirului s-a închis, ar fi trebuit, de fapt, să mă duc de îndată acasă. Dar îmi era în mod instinctiv teamă de camera mea, unde totul era întunecat şi gol : un atelier de tinichigerie părăsit, în care primisem în cele din urmă permisiunea să locuiesc provizoriu. Şi astfel, am hoinărit mai departe, am trecut la întîmplare prin faţa primăriei, ajungînd pînă la malul mării, pînă pe cheiul căii ferate, unde m-am aşezat pe o bancă.

Pentru moment, nu mi-a venit nici un gînd trist ; uitasem de necazuri şi mă simţeam liniştit la vederea portului care se zărea paşnic şi frumos în semiîntuneric. Dintr-o veche obişnuinţă, voiam să-mi ofer plăcerea de a citi încă o dată articolul pe care tocmai îl scrisesem şi pe care creierul meu obosit îl considera drept cel mai bun din cîte produsesem pînă atunci. Am scos mai întîi manuscrisul din buzunar, l-am ridicat aproape de ochi ca să văd mai bine şi l-am parcurs pagină cu pagină. În cele din urmă, aceasta m-a obosit şi am pus hîrtia din nou în buzunar. Totul era liniştit ; marea se întindea sidefie şi albastră şi păsărelele zburau tăcute pe dinaintea mea dintr-un loc într-altul. Ceva mai departe, un poliţist patrula agale. Încolo, nu se zărea nimeni şi întregul port era cufundat în somn.

Îmi număr din nou banii : o jumătate de briceag, o legătură de chei, dar nici un øre. Deodată, vîr iar mîna în buzunar şi scot hîrtiile la iveală. E un gest mecanic, un act reflex, inconştient. Caut o foaie albă nescrisă şi — Dumnezeu ştie de unde mi-a venit ideea — fac o pungă, o strîng cu grijă la gură, aşa fel încît să pară că este plină. Şi apoi o arunc departe, pe caldarîm ; vîntul o duce şi mai departe, dar pînă la urmă se opreşte.

Foamea începuse să mă chinuiască din nou. Şedeam pe bancă şi priveam la punga mea albă ; parcă era plină doldora cu bani strălucitori de argint. Am ajuns să mă amăgesc, să-mi închipui că are într-adevăr ceva în ea. Am încercat să

ghicesc suma — dacă ghicesc fără să greşesc, atunci este a mea. Vedeam în imaginaţie monedele mici şi delicate de zece øre ce se aflau la fund şi coroanele mai groase, cu marginea zimţată, care erau deasupra — o pungă întreagă plină cu bani. Stăteam şi mă uitam la ea cu ochii holbaţi şi îmi făceam singur curaj să mă apropii şi s-o fur.

În momentul acela îl aud pe poliţist tuşind — oare cum de mi-a dat în gînd să fac şi eu exact acelaşi lucru ? M-am ridicat de pe bancă şi am tuşit de trei ori ca să audă. Cum se va mai năpusti asupra pungii cînd va trece prin apropierea ei ! M-am bucurat de această festă, mi-am frecat mîinile încîntat, şi am înjurat de mama focului. Ce mutră o să mai facă, nătărăul ! Se va prăbuşi în mlaştina cea mai fierbinte a iadului şi în chinuri veşnice pentru farsa asta de netrebnic. Eram ca beat de inaniţie, foamea mă ameţise în toată puterea cuvîntului. Cîteva minute mai tîrziu, poliţistul se apropie, izbindu-şi călcîiele metalice pe caldarîm, pîndind în toate părţile. Păşeşte agale, are o noapte întreagă înaintea lui ; nu observă punga decît cînd ajunge foarte aproape de ea. Se opreşte şi o priveşte. Arată atît de albă şi de valoroasă pe locul unde se află ; poate conţine şi ceva bani, nu-i aşa ? Ceva bani de argint ?... Apoi o ridică. Hm ! E uşoară, foarte uşoară ; poate că se află într-însa o pană scumpă, o podoabă de pălărie... Apoi deschide punga atent cu mîinile sale mari şi priveşte înăuntru. Rîdeam, rîdeam şi mă loveam cu palmele pe genunchi,

rîdeam ca un nebun. Dar din gît nu ieşea nici un sunet, rîsul meu era mut şi febril... avea profunzimea unui suspin...

Apoi călcîiele încep din nou să izbească pe caldarîm şi poliţistul face un tur pe chei. Şedeam pe banca mea, cu lacrimi în ochi şi căutam să-mi trag răsuflarea ; eram cu totul transportat, pradă unei veselii febrile. Am început să vorbesc cu voce tare, să-mi relatez mie însumi întîmplarea cu punga, să imit gesturile bietului poliţist ; mi-am privit palma goală, repetînd fără încetare cuvintele : A tuşit cînd a aruncat-o ! A tuşit cînd a aruncat-o ! La aceste cuvinte am adăugat altele noi, din ce în ce mai bizare, apoi, în cele din urmă, am transformat întreaga propoziţiune astfel : A tuşit o singură dată — hoho !

Am epuizat toate variaţiunile posibile ale acestor cuvinte şi a trecut o mare parte a serii pînă cînd buna mea dispoziţie a luat sfîrşit. Apoi m-a copleşit un calm somnolent, o oboseală plăcută, căreia nu m-am împotrivit. Se făcuse şi mai întuneric ; o briză uşoară încreţea sideful mării. Vapoarele, ale căror catarge se profilau la orizont, păreau, cu corpurile lor mari, nişte gîngănii tăcute care se zbîrleau şi mă pîndeau. Nu simţeam nici o durere, foamea mi-o amorţise ; dimpotrivă, mă simţeam plăcut de gol, neatins de nimic din jurul meu şi eram bucuros că nu mă vede nimeni. Am întins picioarele pe bancă şi m-am sprijinit de spetează. În felul acesta puteam să savurez cel mai bine întreaga plăcere a izolării. Cugetul nu mi-era umbrit de nici un nor, nu trăiam nici un simţămînt dureros şi, după

cîte îmi dădeam seama, nu aveam nici o poftă, nici o dorinţă. Stăteam întins, cu ochii deschişi, absent, mă simţeam într-o plăcută depărtare de mine însumi.

În plus, nu mă tulbura nici un zgomot ; întunericul blînd ascunsese universul din faţa ochilor mei şi mă înmormîntase într-o linişte deplină — numai monotonia pustie a tăcerii îmi umplea urechile. Iar gîngăniile întunecate de acolo, de departe, mă vor atrage spre ele la căderea nopţii şi mă vor duce peste mări şi prin ţări străine, nelocuite de oameni. Mă vor duce la castelul prinţesei Ylajali, unde mă aşteaptă o splendoare nebănuită, mai mare decît oricare alta văzută vreodată de vreun om. Ylajali va şedea într-o sală strălucitoare, unde toate sînt din ametist, pe un tron de trandafiri galbeni, iar cînd voi intra îşi va întinde braţele spre mine ; şi cînd mă voi apropia şi voi îngenunchea, mă va saluta spunîndu-mi : Bun sosit, cavalere, în palatul meu şi în ţara mea. Te-am aşteptat timp de douăzeci de veri şi te-am chemat în toate nopţile senine. Cînd erai supărat plîngeam, iar cînd dormeai îţi inspiram vise minunate...

Apoi frumoasa mă va lua de mînă şi mă va însoţi, mă va conduce prin săli lungi unde şiruri nesfîrşite de oameni strigă ura, prin grădini luminoase unde trei sute de fete se joacă şi rîd, apoi mă va conduce într-o altă sală unde toate sînt din smaragd. Acolo soarele îşi trimite razele-i luminoase ; prin galerii şi prin săli trec cîntînd coruri şi mă învăluie valuri puternice de parfum. Ii ţin mîna într-a mea şi simt cum în vine îmi

pulsează puternic încîntarea dragostei ; o cuprind cu braţul, iar ea şopteşte : Nu aici, vino mai departe ! Intrăm în sala cea roşie unde toate sînt din rubin, de o strălucire atît de intensă încît îmi vine ameţeala. Apoi simt cum îşi petrece braţul pe după gîtul meu, îi simt răsuflarea pe obraz, aud cum îmi şopteşte : Bun venit, iubitule ! Sărută-mă ! Mai mult... Mai mult...

De pe banca mea, văd stelele — iar gîndurile îmi aleargă cu repeziciune şi se cufundă într-un uragan de lumină...

Adormisem acolo, întins pe bancă şi am fost trezit de poliţist. Fără milă am fost readus la viaţă şi la mizerie. Primul meu simţămînt a fost acela de mirare stupidă că mă aflu sub cerul liber, dar el a fost în curînd înlocuit de o descurajare amară. Era cît pe-aci să izbucnesc în plîns de necaz că mai sînt încă în viaţă. În timp ce dormisem, plouase ; hainele îmi erau ude pînă la piele şi simţeam că frigul îmi pătrunsese în toate mădularele. Întunericul era şi mai adînc, abia mai puteam să desluşesc faţa poliţistului.

— Aşa, spuse el, ridică-te acum !

M-am ridicat de îndată ; dacă mi-ar fi poruncit să mă aşed din nou, aş fi făcut-o. Eram foarte deprimat şi sleit de puteri. În plus, aproape în acelaşi moment am început să simt din nou foamea.

— Aşteaptă puţin, nătărăule ! strigă poliţistul după mine. Ţi-ai uitat pălăria. Aşa, acum pleacă.

— Mi s-a părut mie că am uitat ceva, am îndrugat eu, absent. Mulţumesc, noapte bună !

Şi am plecat împleticindu-mă.

De-aş avea măcar un pic de pîine! O pîine mică, gustoasă de secară, din care să poţi muşca în timp ce colinzi străzile. Şi mergeam gîndindu-mă la un anumit fel de pîine de secară, care ar fi atît de bună. Foamea mă chinuia puternic, doream să mor, să fiu departe. Am devenit sentimental şi am început să plîng. Mizeria mea nu se mai sfîrşea. La un moment dat, m-am oprit pe stradă, am început să izbesc cu picioarele în caldarîm şi să blestem în gura mare. Cum mi-a spus? Nătărăule? O să-i arăt eu poliţistului ce înseamnă să mă facă nătărău. Spunînd acestea, m-am întors şi am început să fug înapoi. Simţeam cum mă înfierbîntasem de furie. La un moment dat, m-am împiedicat şi am căzut. Dar nu am dat nici o importanţă faptului, m-am ridicat din nou şi am continuat să alerg. Pînă să ajung jos, în Jaernbanetorvet, obosisem atît de tare încît nu mă mai simţeam în stare să alerg mai departe pînă la chei; de altfel, în timpul fugii mi se potolise şi furia. În cele din urmă, m-am oprit ca să-mi trag răsuflarea. La urma urmei, ce importanţă are ce spune un poliţist? Ba da, dar nu pot să mai rabd totul! Fără îndoială! m-am întrerupt, dar la atîta s-a priceput el! Această scuză mi s-a părut satisfăcătoare; mi-am spus din nou că numai atît s-a priceput să spună. Cu asta, m-am întors.

Doamne, ce mai sînt şi eu în stare să fac! mi-am spus cu indignare; să alerg ca un bezmetic pe străzile astea ude, în puterea nopţii! Foamea mă rodea fără cruţare şi nu-mi dădea un moment de răgaz. Înghiţeam într-una la sa-

livă în speranţa că o să mă satur puţin şi mi se părea că reuşesc într-o oarecare măsură. În ultimele săptămîni înainte de a ajunge să ţin acest post negru, mîncasem foarte puţin, iar acum simţeam că forţele îmi slăbiseră mult. Chiar dacă prin diferite manevre aş fi izbutit să fac rost de cinci coroane, aceşti bani tot nu ar fi ţinut atît de mult încît să mă ajute să mă restabilesc înainte ca o nouă perioadă de foame să se abată asupra mea. Mai ales spatele şi umerii erau mai grav atinşi ; mica jenă din piept o mai puteam înăbuşi tuşind puternic sau mergînd tare aplecat, dar cu spatele şi umerii nu aveam ce să fac. Oare de ce nu voiau să-mi dea de loc ascultare ? Oare nu aveam tot atît de mult ca oricare altul dreptul să trăiesc, de pildă ca anticarul Pascha, sau comisionarul de transporturi maritime Hennechen ? Oare nu aveam şi eu umeri de uriaş şi braţe puternice cu care să lucrez, oare nu căutasem pînă şi un loc de tăietor de lemne în strada Møllergaten spre a-mi cîştiga pîinea cea de toate zilele ? Eram cumva leneş ? Nu am căutat oare peste tot de lucru, nu am ascultat conferinţe, nu am scris articole de ziar, nu am citit şi am lucrat zi şi noapte ca un nebun ? Nu am trăit oare ca un zgîrcit, numai cu pîine şi lapte cînd aveam bani mulţi, cu pîine cînd aveam bani puţini şi nu am flămînzit atunci cînd nu aveam nimic ? Locuiam cumva la un hotel, dispuneam de un apartament la etajul întîi ? Nicidecum. Locuiam într-un pod, într-un atelier de tinichigerie pe care toţi îl părăsiseră încă din iarna trecută fiindcă ningea înăuntru. Aşa că nu mai înţelegeam nimic.

Mă gîndeam la toate acestea şi în gîndurile mele nu se amesteca nici măcar o fărîmă de răutate, de invidie sau de amărăciune.

M-am oprit în faţa unei prăvălii de vopsele şi am privit vitrina ; am încercat să citesc etichetele de pe cîteva cutii ermetic închise, dar era prea întuneric. Furios pe mine însumi din cauza acestei noi idei ciudate şi mînios că nu puteam să aflu ce conţin aceste cutii, am izbit geamul cu mîna şi am plecat mai departe. Mai încolo, am zărit un poliţist, m-am îndreptat spre el în pas întins şi am spus fără nici un fel de introducere :

— E ora zece.

— Nu, e ora două, spuse el mirat.

— Nu, e zece, am spus eu, ora este zece. Apoi, gemînd de mînie, am făcut cîţiva paşi înainte, am strîns pumnii şi i-am spus : Ascultă, ştii una ? Este ora zece.

El a stat un moment pe gînduri, s-a uitat ţintă la mine, m-a cercetat cu o privire uluită. Apoi a spus foarte încet :

— În orice caz, e vremea să pleci acasă. Vrei să te conduc ?

Această amabilitate m-a dezarmat ; simţeam cum mi se umplu ochii de lacrimi şi m-am grăbit să răspund :

— Nu, mulţumesc ! Am întîrziat doar puţin la o cafenea. Vă mulţumesc foarte mult.

Cînd am dat să plec, a dus mîna la caschetă ca să mă salute ! Amabilitatea lui mă copleşise şi am plîns fiindcă nu aveam cinci coroane pe care să i le pot dărui. M-am oprit şi m-am uitat după el cum păşea agale, m-am lovit cu palma

peste frunte şi am plîns tot mai tare pe măsură ce se îndepărta. M-am ocărît fiindcă eram atît de sărac, mi-am acordat tot felul de calificative, am inventat denumiri ofensatoare, cuvinte puternice de dojană, pe care le-am îngrămădit asupra propriei mele persoane. Am continuat tot aşa pînă cînd am ajuns aproape de casă. Cînd am ajuns la poartă, am descoperit că-mi pierdusem cheile.

Da, fireşte, am spus atunci furios, de ce să nu-mi pierd şi cheile ? Locuiesc aici într-o curte unde dedesubt este un grajd şi deasupra un atelier de tinichigerie ; poarta este închisă în timpul nopţii şi nimeni, absolut nimeni nu poate s-o descuie. De ce să nu-mi pierd cheile ? Eram ud leoarcă, flămînd, dar numai foarte puţin flămînd, şi picioarele îmi erau doar ridicol de puţin obosite — atunci de ce să nu pierd cheile ? De ce oare nu se mutase casa întreagă în cartierul Aker atunci cînd venisem acasă şi voiam să intru ?... Şi am rîs în sinea mea, fiind ca împietrit de foame şi de frig.

Auzeam caii tropăind în grajd şi puteam să văd fereastra mea de sus ; dar nu puteam să deschid poarta ca să mă strecor înăuntru. Obosit şi amărît, m-am hotărît pînă la urmă să mă întorc pe chei şi să-mi caut cheile.

Începuse să plouă din nou şi simţeam cum apa îmi pătrunde pînă la umeri. În faţa primăriei mi-a venit dintr-o dată o idee luminoasă : să rog poliţia să-mi deschidă poarta. M-am adresat de îndată unui poliţist şi l-am rugat stăruitor să mă însoţească şi, dacă poate, să-mi descuie poarta.

Da, dacă poate, da. Dar nu poate, căci nu el are cheile. Cheile poliției nu sînt aici, ci la secția detectivilor.

— Atunci ce să fac ?

— Păi, atunci trebuie să vă duceți și vă culcați la un hotel.

— Dar tocmai că nu pot să mă duc să mă culc la hotel fiindcă nu am bani. Am fost în oraș, la cafenea și prin urmare se înțelege că...

Am stat acolo un moment, pe treptele primăriei. El se gîndea, chibzuia și mă scruta cu privirea. Afară ploua cu găleata.

— Atunci să vă duceți la corpul de gardă și să vă declarați fără domiciliu, spuse el.

— Fără domiciliu ? La asta nu mă gîndisem. Zău, bună idee ! I-am mulțumit polițistului pentru această sugestie remarcabilă și l-am întrebat dacă pot să intru și să spun fără altă introducere că sînt fără domiciliu.

— Sigur că da, mi-a răspuns el.

— Numele ! m-a întrebat comisarul de serviciu.

— Tangen... Andreas Tangen.

Nu știu de ce am mințit. Gîndurile îmi mișunau prin cap deslînate și din ele se nășteau mai multe fantasmagorii decît puteam ține sub control ; am inventat pe loc acest nume cu totul deosebit de al meu și l-am spus fără nici un fel de premeditare. Mințeam fără să fie nevoie.

— Ocupația ?

Asta însemna să mă bage la strîmtoare. Hm ! M-am gîndit mai întîi să spun că sînd tinichigiu

dar nu m-am încumetat ; îmi dădusem un nume pe care nu-l are orice tinichigiu ; apoi, mai purtam şi ochelari. Atunci mi-a venit ideea să fiu insolent ; am făcut un pas înainte şi am spus apăsat şi solemn :

— Ziarist !

Comisarul a tresărit înainte de a scrie aceasta iar eu stăteam în faţa barei, plin de importanţă ca un ministru fără domiciliu. Nu am deşteptat nici un fel de bănuială ; comisarul putea să înţeleagă prea bine de ce am zăbovit cu răspunsul. Ce noimă avea oare un ziarist la primărie — şi fără adăpost ?

— La ce ziar, domnule Tangen ?

— La „Morgenbladet", am răspuns. Din păcate, am întîrziat puţin în seara asta în oraş...

— Nu vorbim despre aceasta, întrerupse el, şi adăugă cu un zîmbet : Cînd un tînăr iese în oraş... înţelegem. Se întoarse către un poliţist şi-i spuse în timp ce se ridică şi se înclină politicos înspre mine : Condu-l pe domnul sus, la secţia rezervată. Noapte bună !

Am simţit că mă trec fiori reci gîndindu-mă la îndrăzneala mea nemaipomenită şi am strîns cu putere pumnii spre a-mi păstra cumpătul.

— Gazul arde timp de zece minute, spuse poliţistul, întorcîndu-se în uşă.

— Apoi se închide ?

— Da, apoi se închide.

M-am aşezat pe pat şi am auzit cum s-a întors cheia în broască. Camera luminoasă arăta plăcut. Mă simţeam bine la adăpost şi ascultam cu plăcere ploaia de afară. Nu mi-aş fi dorit

ceva mai bun decît o astfel de celulă minunată. Mulţumirea îmi creştea din ce în ce. Şezînd pe pat, cu pălăria în mînă şi cu ochii aţintiţi la flacăra de gaz de lîngă perete, am început să reevoc împrejurările în care au avut loc primele mele relaţii cu poliţia. Căci, într-adevăr, acestea erau primele şi zău, tare am mai păcălit-o ! Ziaristul Tangen, nu ? Şi încă la „Morgenbladet" ! Ce i-a mai mers omului „Morgenbladet" — drept la inimă ! Nu vorbim despre aceasta, nu-i aşa ? Rămas la dineul de gală de la Preşedinţia Consiliului pînă la orele două noaptea, uitat cheia de la poartă şi un portofel cu cîteva mii de coroane. Condu-l pe domnul sus, la secţia rezervată...

Deodată, gazul se stinse. Atît de subit încît flacăra nu mai avu timp să descrească treptat. Mă pomenesc într-un întuneric atît de profund încît nu-mi mai pot vedea nici mîna şi nici pereţii albi din jur, nimic. Ce era să mai fac decît să mă culc ? Aşa că am început să mă dezbrac.

Dar nu îmi era încă somn şi de aceea n-am putut adormi. Am stat culcat un timp, privind în întuneric ; acest întuneric dens şi compact care nu avea sfîrşit şi pe care nu-l puteam pătrunde. Mintea nu-l putea cuprinde. Întunecimea era peste măsură de copleşitoare şi simţeam că prezenţa ei mă apasă. Am închis ochii, am început să cînt încet pe patul de campanie spre a-mi risipi gîndurile, dar fără folos. Întunericul pusese stăpînire pe ele şi nu le dădea pace nici un moment. Ce s-ar întîmpla dacă m-aş transforma şi eu în întuneric, dacă m-aş contopi cu el ? Mă ridic în capul oaselor şi bîjbîi în jur.

Starea de nervozitate a ajuns să mă domine cu totul şi oricît încercam să mă împotrivesc, nu reuşeam. Ajunsesem prada fantasmagoriilor celor mai ciudate şi căutam să-mi impun calmul fredonînd cîntece de leagăn, încercînd din răsputeri să mă liniştesc. Ţineam ochii aţintiţi asupra întunericului. De cînd eram nu mai văzusem un întuneric ca ăsta ; fără îndoială că mă aflam într-un întuneric de un gen deosebit, un element desperat, căruia nimeni nu-i dăduse pînă atunci atenţie. Eram copleşit de gînduri din cele mai ridicole şi orice lucru mă speria. O gaură mică în peretele de lîngă pat mă preocupă timp îndelungat. E o gaură de la un cui, îmi zic, un semn în perete. Încep să pipăi, suflu înăuntru şi încerc să ghicesc cît este de adîncă. Nu era, în nici un caz, o adîncitură nevinovată, era fără îndoială suspectă, plină de mistere şi trebuia să mă păzesc de ea. Cu totul stăpînit de acest gînd, plin de curiozitate şi de teamă, m-am văzut pînă la urmă nevoit să mă ridic din pat şi să-mi caut jumătatea de briceag ca să-i măsor adîncimea şi să mă încredinţez că nu ducea pînă dincolo, în celula vecină.

M-am culcat din nou cu gîndul să adorm, dar în realitate spre a începe din nou să lupt cu întunericul. Afară, ploaia încetase şi nu mai auzeam nici un zgomot. Un timp, am continuat să fiu atent dacă aud paşi afară în stradă şi nu m-am liniştit pînă cînd nu am auzit trecînd un pieton ; judecînd după zgomotul paşilor, un poliţist. Deodată, încep să-mi trosnesc degetele de mai multe ori şi să rîd. A naibii treabă şi asta ! Ha ! Mi-am

imaginat că am inventat un cuvînt nou. Mă ridic în pat şi spun : „Cuvîntul nu există în limbă şi eu l-am inventat : kuboaa. Are litere ca un cuvînt, zău aşa, uite că am inventat un cuvînt... kuboaa... de o mare însemnătate gramaticală.

Şi cît de desluşit îl vedeam, în întuneric !

Stau cu ochii deschişi, mă minunez de descoperirea mea şi rîd de bucurie. Apoi încep să vorbesc în şoaptă ; s-ar putea ca cineva să tragă cu urechea şi eu aveam de gînd să-mi ţin secretă invenţia. Ajunsesem pur şi simplu în pragul nebuniei din pricina foamei ; eram gol, nu simţeam dureri şi gîndurile îmi rătăceau fără să le mai pot opri. Fac reflecţii în linişte, în sinea mea. Făcînd un salt neobişnuit în înlănţuirea firească a gîndurilor, încerc să cercetez în profunzime semnificaţia noului meu cuvînt. Nu e nevoie să însemne nici „Dumnezeu", nici „Tivoli" — dar cine a spus oare că trebuie să însemne „expoziţie de animale" ? Strîng cu putere pumnii şi repet : cine a spus că trebuie să însemne „expoziţie de animale" ? Iar la o adică nu e nevoie să însemne nici măcar „lacăt" sau „răsărit de soare". Nu era greu să găseşti un sens pentru un cuvînt ca acesta. O să aştept şi o să las timpul să hotărască. Pînă una alta, pot să mă mulţumesc cu atîta.

Stau culcat pe patul de campanie şi zîmbesc, dar nu spun nimic, nu mă pronunţ nici pro nici contra. După cîteva minute devin nervos ; acest cuvînt nou mă sîcîie fără încetare, îmi revine mereu în minte, pune în cele din urmă stăpînire pe toate gîndurile mele, sfîrşeşte prin a mă obseda şi a mă face să redevin serios. Îmi formulasem o

părere în legătură cu sensul pe care acest cuvînt nu ar trebui să-l aibă, dar nu luasem încă nici o hotărîre cu privire la sensul pe care ar trebui să-l aibă. Aceasta este o problemă secundară ! spun eu cu voce tare, mă strîng de braţ şi îmi repet că este o problemă secundară. Din fericire, cuvîntul a fost inventat şi acesta e principalul. Dar gîndul mă chinuieşte necontenit şi mă împiedică să adorm ; nimic nu mi se părea că este destul de bun pentru acest cuvînt rar. În cele din urmă, mă ridic în capul oaselor, mă apuc cu amîndouă mîinile de cap şi spun : Dar tocmai de asta e cu neputinţă să-l las să însemne „emigraţie“ sau „fabrică de tutun“ ! Dacă ar fi putut să însemne aşa ceva, atunci încă de mult m-aş fi hotărît să-i dau sensul ăsta şi să iau asupra mea toate consecinţele. Nu, de fapt cuvîntul era menit să însemne ceva *sufletesc*, un simţămînt, o stare — oare nu puteam să înţeleg asta ? Încep să-mi bat capul ca să găsesc ceva de natură sufletească. În momentul acela mi se pare că cineva vorbeşte, că se amestecă în convorbirea pe care o duc cu mine însumi şi atunci întreb mînios : Poftim ? Ei, bine, n-ai pereche de idiot ce eşti ! „Lînă de tricotat“ ? Du-te dracului ! De ce să fiu obligat să-l las să însemne tocmai „lînă de tricotat“ cînd mie îmi repugna deosebit de mult ca să însemne tocmai asta ? Doar eu însumi inventasem cuvîntul şi la urma urmei aveam tot dreptul să-i dau orice sens. După cît ştiam, încă nu mă pronunţasem...

Gîndurile începură să-mi devină din ce în ce mai confuze. În cele din urmă, am sărit din pat ca să caut robinetul. Nu-mi era sete, dar capul îmi

ardea şi simţeam imperios nevoia să beau apă, o necesitate instinctivă. După ce am băut, m-am urcat din nou în pat şi m-am hotărît să adorm cu orice preţ. Am închis ochii şi mi-am impus să stau liniştit. Am stat mai multe minute fără să fac nici o mişcare, am transpirat şi simţeam cum sîngele îmi pulsa puternic prin vine. Dar zău că a fost nostim de tot că a început să caute bani în pungă ! Şi nu a tuşit decît o singură dată. Oare mai circulă încă la ora asta ? Sau poate şade cumva pe banca mea ?... Sideful albastru... Vapoarele...

Am deschis ochii. De ce să-i mai ţin închişi, dacă tot nu puteam dormi ? Iar în jurul meu continua să domnească acelaşi întuneric, aceeaşi neagră eternitate de nepătruns, împotriva căreia se ridicaseră gîndurile mele dar pe care nu o puteau cuprinde. Oare cu ce aş putea-o asemui ? Făceam eforturile cele mai desperate spre a găsi un cuvînt care să fie destul de negru pentru a determina acest întuneric, un cuvînt atît de năprasnic de negru încît să-mi înnegrească gura atunci cînd îl rostesc. Doamne, cît era de întuneric ! Şi gîndurile îmi fug iarăşi spre mare, spre vapoare, monştrii aceia mari care stăteau şi mă aşteptau. Voiau să mă atragă la ele, să mă ţină pe loc şi să plutească apoi cu mine peste mări şi ţări, prin împărăţii întunecate, pe unde încă nu a călcat picior de om. Mi se pare că sînt pe bord, atras în apă, că planez prin nori şi apoi cad, cad... Scot un ţipăt răguşit de spaimă şi mă prind cu putere de pat. Făcusem o călătorie atît de primejdioasă, mă prăbuşisem prin aer ca o boccea.

Şi ce simţămînt de uşurare cînd m-am lovit cu mîna de patul aspru! Aşa e cînd mori, mi-am zis, acum o să mor! Apoi m-am gîndit un timp că acum o să mor. Deodată mă ridic în pat şi întreb răstit: Cine a spus că trebuie să mor? Eu am inventat cuvîntul, aşa încît numai mie îmi revine dreptul să hotărăsc ce înţeles să aibă!... M-am auzit singur cum aiurez, m-am auzit încă pe cînd vorbeam. Nebunia mea era un delir din cauza slăbiciunii şi epuizării, dar nu pierdusem încă raţiunea. Şi atunci pe neaşteptate m-a străfulgerat gîndul că eram pe cale de a înnebuni. Cuprins de spaimă, sar din pat. Merg împleticindu-mă spre uşa pe care încerc s-o deschid, mă reped de cîteva ori asupra ei spre a o sparge, mă dau cu capul de pereţi, mă vait în gura mare, îmi muşc degetele, plîng şi blestem...

Totul era liniştit; în încăpere nu răsuna decît ecoul vocii mele. Căzusem pe podea şi nu mai eram în stare să mai orbecăiesc prin celulă! Deodată zăresc sus în perete un pătrat cenuşiu, o nuanţă de alb, o idee — era lumina zilei! O, cît am răsuflat de uşurat! La vederea acelei urme binecuvîntate de lumină, m-am aruncat pe podea, am plîns de bucurie, am sărutat geamul, m-am comportat ca un nebun. Dar în momentul acela eram conştient de ceea ce fac. Dintr-o dată, mi-a dispărut toată descurajarea, a încetat orice desperare şi suferinţă; în momentul acela nu exista nici o dorinţă care, după cîte puteam să-mi dau seama, să nu-mi fi fost îndeplinită. M-am aşezat jos pe podea şi, cu braţele încrucişate, am aşteptat calm ca să se facă ziuă.

Ce grea a fost noaptea ! Mă gîndeam cu mirare cum de nu m-au auzit făcînd zgomot. Dar de fapt eram în secţia rezervată, deasupra tuturor deţinuţilor. Un ministru fără domiciliu, dacă puteam spune astfel. Buna mea dispoziţie continuă. Cu ochii aţintiţi asupra deschizăturii tot mai luminoase din perete, mă distrez la gîndul că jucam rolul unui ministru, mă intitulam von Tangen şi îmi potriveam cuvintele în stil ministerial. Nu încetasem cu elucubraţiile, dar acum eram cu mult mai puţin nervos. De n-aş fi comis regretabila imprudenţă de a-mi lăsa portofelul acasă ! Pot avea onoarea să-l duc pe domnul ministru la culcare ? Şi cu cea mai mare seriozitate, cu multe ceremonii m-am îndreptat spre pat şi m-am lungit.

Se luminase acum atît de bine încît puteam oarecum să desluşesc conturul celulei şi curînd după aceea am putut să văd şi clanţa enormă de la uşă. Aceasta m-a destins ; întunericul uniform, atît de iritant, de dens, încît mă împiedica să mă văd, fusese înfrînt ; curînd nervii mi s-au calmat şi nu peste mult timp am simţit cum pleoapele mi se lasă grele.

Am fost trezit de cîteva bătăi în uşă. Am sărit în grabă din pat şi m-am îmbrăcat cît am putut de repede ; hainele îmi erau însă ude din seara de ajun.

— Vă rog să vă prezentaţi la comisarul de serviciu, spuse poliţistul.

Aşadar, trebuia să trec prin noi formalităţi ! mi-am zis cu spaimă.

Am coborît într-o încăpere mare, în care se aflau treizeci pînă la patruzeci de oameni, toţi fără domiciliu. Au fost strigaţi unul cîte unul dintr-un registru şi tot unul cîte unul au primit bonuri de masă. Comisarul de serviciu întreba de fiecare dată pe poliţistul de lîngă el :

— A primit bon ? Să nu uiţi să-i dai. Se pare că toţi au nevoie să mănînce ceva.

Mă uitam la bonurile acestea şi îmi doream şi mie unul.

— Andreas Tangen, ziarist !

Am făcut un pas înainte şi m-am înclinat.

— Dar cum se face că şi *dumneavoastră* aţi ajuns aici ?

I-am explicat din nou situaţia, repetînd întreaga poveste din seara precedentă, am minţit cu sînge rece şi fără măcar să clipesc din ochi, am minţit cu convingere : din păcate, întîrziasem cam mult în oraş, la cafenea, şi pierdusem cheia...

— Da, spuse el şi zîmbi, aşa e. Aţi dormit bine ?

— Ca un ministru ! am răspuns eu, ca un ministru.

— Asta mă bucură ! spuse el şi se ridică. La revedere.

Şi am plecat.

Un bon ! Daţi-mi şi mie un bon ! Nu am mîncat de trei zile şi trei nopţi. O pîine ! Dar nimeni nu mi-a oferit un bon iar eu nu m-am încumetat să cer. Aceasta ar fi trezit numaidecît bănuieli. Mi-ar fi cerut actele şi ar fi aflat cine eram în realitate ; m-ar fi arestat pentru declaraţii

false. Am părăsit clădirea primăriei cu capul sus, cu atitudinea unui milionar, ţinîndu-mă de reverul de la frac.

Afară soarele încălzea ; se făcuse ora zece şi în piaţa Youngstorvet circulaţia era iarăşi normală. Încotro s-o apuc ? Caut manuscrisul în buzunar : la ora unsprezece voiam să încerc să vorbesc cu redactorul. Mă opresc un moment la balustradă şi urmăresc pulsaţiile vieţii de jos ; între timp, hainele începură să mi se usuce. Foamea a apărut din nou, rozîndu-mă în piept, provocîndu-mi tot mai des împunsături dureroase. Oare într-adevăr nu mai aveam nici un prieten la care să pot apela ? Încerc să-mi amintesc de cineva care să-mi împrumute zece øre, dar nu găsesc pe nimeni. Dar altfel, era o zi splendidă ; soare strălucitor şi lumină multă în jurul meu ; cerul stătea suspendat ca o mare albastră deasupra munţilor Lier...

Fără să-mi dau seama, apucasem din nou pe drumul spre casă.

Îmi era îngrozitor de foame. Pe stradă am găsit o aşchie de lemn şi am început s-o mestec. Aceasta mi-a ajutat. Oare de ce nu mă gîndisem mai de mult la aşa ceva ?

Poarta era deschisă, băiatul de la grajd mi-a dat bună dimineaţa, ca de obicei.

— Frumoasă vreme ! spuse el.

— Da, am răspuns. Asta a fost tot ce am putut să spun. Oare îl puteam ruga să-mi împrumute o coroană ? De bună seamă că o va face bucuros dacă va putea. De altfel, odată îi scrisesem o scrisoare.

Stătea pe gînduri de parcă ar fi vrut să-mi spună ceva...

— Frumoasă vreme, da. Hm! Trebuie să-i plătesc astăzi proprietăresei chiria. Nu aţi vrea să fiţi aşa de bun să-mi împrumutaţi cinci coroane? Numai pentru cîteva zile. Mi-aţi mai făcut dumneavoastră un bine şi altădată.

— Zău că nu pot, Jens Olai, am răspuns eu. Nu acum. Poate mai încolo, poate după-amiază. Şi m-am furişat sus pe scară, în camera mea.

M-am trîntit pe pat şi am început să rîd. Ce noroc chior pe mine că mi-a luat-o înainte! Onoarea îmi era salvată. Cinci coroane — să te ţină Dumnezeu! Ai fi putut, omule, tot aşa de bine să mă rogi să-ţi dau cinci acţiuni la restaurantul popular sau o vilă în cartierul Aker.

Şi gîndul la aceste cinci coroane m-a făcut să rîd tot mai puternic. Mare pişicher mai eram şi eu, nu-i aşa? Cinci coroane! A şi găsit cui să ceară! Buna dispoziţie îmi creştea din ce în ce şi i-am dat tot mai mult frîu liber: ei, la naiba, dar ce mai miroase a mîncare aici! Deschid larg fereastra ca să iasă afară mirosul dezgustător. Chelner, o jumătate de biftec! Apoi, întors spre masă, masa aceea şubredă, pe care trebuia s-o sprijin cu genunchii atunci cînd scriam, m-am înclinat adînc şi am întrebat: Îmi permiteţi să vă întreb, doriţi să beţi un pahar de vin? Nu? Sînt Tangen, ziaristul Tangen. Din păcate, am întîrziat puţin în oraş... cheia, de la poartă...

Şi gîndurile încep din nou să-mi rătăcească. Îmi dădeam tot timpul seama că vorbeam fără şir şi nu rosteam nici un cuvînt pe care să nu-l

aud şi să nu-l înţeleg. Mi-am zis : iarăşi vorbeşti fără noimă ! Dar nu aveam încotro. Era ca şi cînd aş fi fost treaz, dar aş fi vorbit în somn. Capul îmi era uşor, nu mă durea, absolut degajat, şi gîndurile nu-mi erau de loc confuze. Am luat-o iarăşi razna şi nu am mai opus nici o împotrivire.

Vino înăuntru ! Da, vino înăuntru ! După cum vezi, numai rubine. Ylajali, Ylajali ! Divanul de mătase roşie, spumoasă ! Cît de tumultuos respiră ! Sărută-mă, iubito, mai mult, mai mult ! Braţele tale sînt ca de chihlimbar, buzele-ţi ard ca focul. Chelner, am cerut un biftec...

Soarele îşi trimitea razele prin geam, dedesubt auzeam caii mîncînd ovăz. Iar eu, degajat, bucuros ca un copil, şedeam şi mestecam bucata aceea de lemn. În fiece clipă, îmi pipăiam manuscrisul ; nici nu mă gîndeam la el, dar instinctul îmi spunea că exista ; sîngele îmi amintea de el. În cele din urmă, l-am scos din buzunar.

Se udase foarte rău şi l-am întins la soare. După aceea am început să umblu încoace şi încolo prin odaie. Cît de trist arătau toate aici. De jur împrejur pe podea zăceau împrăştiate mici bucăţi de tinichea, dar nu era nici un scaun pe care să şezi, nici măcar un cui în pereţii umezi. Totul fusese amanetat, iar banii fuseseră cheltuiţi pe mîncare. Cîteva coli de hîrtie pe o masă, pe care se depusese un strat gros de praf, iată tot avutul meu. Vechea cuvertură verde de pe pat mi-o împrumutase Hans Pauli cu cîteva luni în urmă... Hans Pauli ! Încep să trosnesc din degete. Hans Pauli Pettersen mă va ajuta ! Şi caut să-mi aduc

aminte unde stă. Cum de-am putut să-l uit pe Hans Pauli ? Desigur că se va simți foarte ofensat că nu m-am adresat lui chiar de la început. Îmi iau în grabă pălăria, adun manuscrisul și cobor repede scările.

— Ascultă, Jens Olai, strig trecînd pe lîngă grajd, sînt sigur că te voi putea ajuta după-amiază !

În dreptul primăriei, văd că este trecut de unsprezece și iau hotărîrea să mă duc îndată la redacție. În fața ușii biroului, m-am oprit ca să cercetez dacă hîrtiile mele sînt așezate pagină după pagină ; le-am netezit cu grijă, le-am pus din nou în buzunar și am ciocănit la ușă. Inima îmi bătea puternic cînd am intrat.

Cel care tăia articole din ziare era, ca de obicei, la locul său. Întreb timid de redactor. Nici un răspuns. Omul șade la masă cu niște foarfeci lungi și taie știri scurte din ziarele din provincie. Repet întrebarea și mă apropii puțin.

— Redactorul-șef nu a venit încă — spune, în sfîrșit, cel cu foarfecele, fără să-și ridice privirile.

— Și cînd vine ?

— N-aș putea să-ți spun ! N-aș putea de loc să-ți spun.

— Pînă la ce oră este deschis biroul ?

Nu am mai primit nici un răspuns la această întrebare și atunci a trebuit să plec. În tot timpul convorbirii, cel cu foarfecele nu m-a învrednicit nici măcar cu o privire ; mă recunoscuse după voce. Atît de prost sînt văzut aici — mi-am zis — încît lumea nici măcar nu-mi răspunde.

Oare aşa a poruncit redactorul-şef ? De altfel, de cînd foiletonul meu de zece coroane fusese acceptat, îl năpădisem cu articole, bătusem la uşa lui aproape în fiecare zi cu lucruri care nu puteau fi date la ziar, dar pe care el fusese obligat să le citească şi apoi să mi le înapoieze. Poate că voia să se termine odată cu asta, să ia măsuri de precauţie... Am plecat spre cartierul Homansbyen.

Hans Pauli Pettersen era student şi locuia în mansarda unei clădiri cu patru etaje ; părinţii săi erau ţărani ; aşadar, era un om sărac. Dar cînd avea o coroană nu ţinea cu dinţii de ea. Eram atît de sigur că o voi primi, ca şi cum aş fi avut-o de pe acum în mînă. Pe drum, m-am bucurat tot timpul de coroana asta şi eram sigur că o voi primi. Cînd am ajuns la uşa care da în stradă am găsit-o încuiată şi am fost nevoit să sun.

— Doresc să vorbesc cu studentul Pettersen, am spus eu, dînd să intru ; ştiu care e camera lui.

— Studentul Pettersen ? repetă fata în casă ? S-a mutat. Nu ştia unde, dar Pettersen rugase ca scrisorile să-i fie trimise la un oarecare Hermansen, pe Toldbodgaten. Apoi mi-a spus numărul.

Plec plin de încredere spre Toldbodgaten, ca să întreb de adresa lui Hans Pauli. Aceasta era ultima mea resursă şi trebuia să mă folosesc de ea. Pe drum trec prin faţa unei case noi, unde cîţiva tîmplari dădeau nişte scînduri la rîndea. Iau două foi de talaş din grămadă, una o bag în gură iar cealaltă o ascund în buzunar pentru

mai tîrziu. Apoi mi-am continuat drumul. Gemeam de foame. În vitrina unei brutării zărisem o pîine neobișnuit de mare, de zece øre, cea mai mare bucată de pîine ce se putea cumpăra la acest preț...

— Aș dori să aflu adresa studentului Pettersen.

— Strada Bernt Anker, numărul 10 — la mansardă. Mergeți acolo ? Poate sînteți atît de amabil să luați și cîteva scrisori care i-au sosit ?

O iau din nou înapoi spre oraș, pe același drum pe care venisem, trec iarăși prin fața tîmplarilor, care ședeau acum cu gamelele lor de tinichea pe genunchi și se ospătau din mîncarea bună și caldă de la restaurantul popular. Trec mai încolo iarăși prin fața brutăriei, unde pîinea era încă la locul ei și în sfîrșit ajung sleit de puteri în strada Bernt Anker. Ușa este deschisă și urc cu greu treptele numeroase pînă la mansardă. Scot scrisorile din buzunar ca să-i creez bună dispoziție lui Hans Pauli chiar în momentul în care intru. Sigur că nu va refuza să-mi dea o mînă de ajutor cînd îi voi explica în ce situație mă găsesc, sigur că nu, Hans Pauli are o inimă atît de darnică, n-am susținut eu totdeauna asta ?...

Pe ușă îi văd carta de vizită : „H. P. Pettersen, stud. teol. — plecat acasă".

Mă așez jos pe trepte, frînt de oboseală, doborît de desperare. Repet de cîteva ori în mod mecanic : Plecat acasă ! Plecat acasă !

Apoi nu mai spun absolut nimic. Nu aveam nici o lacrimă în ochi, nu mă gîndeam la ni-

mic, nu simţeam nimic. Şedeam şi mă holbam la scrisori, fără să mai fac nimic. Au trecut aşa vreo zece minute, poate douăzeci sau chiar mai mult, iar eu şedeam tot în acelaşi loc şi nu mişcam nici măcar un deget. Mă copleşise o toropeală grea, de parcă aş fi aţipit. Aud pe cineva venind pe scări ; mă ridic şi spun :

— Căutam pe studentul Pettersen — am două scrisori pentru el.

— A plecat acasă, răspunse femeia. Scrisorile pot să le iau eu, dacă doriţi.

— Mulţumesc, spun eu, o să i le aduc cînd se întoarce. S-ar putea să conţină lucruri importante. La revedere.

Cînd am ajuns jos, m-am oprit în mijlocul străzii şi strîngînd pumnii am spus cu voce tare : Să-ţi spun ceva, dragă Dumnezeule : eşti un încurcă-lume. Şi, scrîşnind din dinţi, privesc furios spre cer şi zic iarăşi : Să mă ia naiba dacă nu eşti un încurcă-lume !

Mai fac cîţiva paşi, apoi mă opresc din nou. Deodată îmi schimb poziţia, îmi împreun mîinile, înclin capul şi întreb cu o voce suavă, evlavioasă : Dar i-ai adresat vreo rugăciune, băiete ?

Intonaţia nu era cea potrivită.

— Cu I mare, zic eu, cu un I mare cît o catedrală ! Apoi întreb iarăşi : I-ai cerut ajutorul, băiete ? Şi las capul în jos răspunzînd cu o voce întristată : Nu.

Dar nici de data asta tonul nu era cel potrivit.

— Nici nu ştii măcar să faci pe făţarnicul, nerodule ! Să spui : Da, am cerut ajutor de la

Domnul şi Tatăl meu. Iar cuvintele tale trebuie să fie rostite cu atîta smerenie cum n-ai mai auzit niciodată. Aşa, spune din nou! Da, acum a fost mai bine. Dar trebuie să oftezi, să oftezi ca un cal bolnav de suspin. Aşa!

Şi mergînd mai departe, mă dăscălesc singur cum ar trebui să spun, bat nerăbdător din picior cînd nu reuşesc, ocărîndu-mă că sînt un prost; în timp ce trecătorii îşi întorc capetele şi mă privesc cu mirare.

Mestec neîncetat bucata aceea de talaş şi mă strecor pe străzi cît pot de repede. Nici nu-mi dau seama cum am şi ajuns în Jaernbanetorvet. Ceasul din turnul bisericii Vor Frelsers arăta ora unu şi jumătate. M-am oprit o clipă să mă gîndesc. Stropi de transpiraţie îmi ieşiră pe faţă şi mi se prelingeau în ochi. Fă o plimbare pe chei! mi-am zis. Bine, dacă ai timp. M-am înclinat în faţa mea şi am luat-o spre chei.

În port se aflau multe vase, marea se legăna în bătaia soarelui. Peste tot multă forfotă, hamali cu lăzi pe umeri, se auzeau sunete de sirene, cîntecele vesele ale marinarilor. În apropierea mea, o femeie vindea prăjituri la tarabă, aplecîndu-şi nasul cafeniu asupra mărfurilor. În faţa ei, o măsuţă încărcată cu dulciuri, care răspîndeşte pe tot cheiul un miros de mîncare; îmi întorc faţa cu dezgust: ptiu! deschideţi ferestrele! Mă adresez unui domn care şedea lîngă mine şi-i prezint cu multă insistenţă această situaţie intolerabilă cu vînzătoarea de prăjituri ici şi vînzătoarea de prăjituri colo... Nu-i aşa? Da, dar trebuie totuşi să admită că...

Pînă la urmă, bietul om a intrat la bănuială şi fără să mai aştepte să-mi termin tirada s-a ridicat şi a plecat. M-am ridicat şi eu şi l-am urmat, ferm hotărît să-i dovedesc că se înşeală.

— Şi din punct de vedere igienic, am spus eu şi l-am bătut pe umăr...

— Scuzaţi, sînt străin aici şi nu cunosc de loc regulamentele sanitare, a spus el privindu-mă cu spaimă.

— Atunci lucrurile se schimbă, dacă sînteţi străin... Nu aş putea să vă fiu cumva de folos? Să vă arăt oraşul? Căci mi-ar face plăcere şi nu v-ar costa nimic...

Dar omul voia cu orice preţ să scape de mine şi trecu grăbit pe trotuarul de vizavi.

M-am întors la banca mea şi am luat iar loc. Eram foarte agitat şi flaşneta ce începuse să cînte ceva mai încolo îmi făcea şi mai rău. O muzică stridentă, metalică, un pasaj din Weber, pe care o fetiţă îl acompania cu o melodie tristă. Tonurile ca de flaut şi pline de suferinţă ale flaşnetei se revarsă asupra întregii mele fiinţe, nervii încep să-mi vibreze ca şi cînd s-ar fi transformat în ecoul acelor tonuri — şi după cîteva momente mă las pe speteaza băncii, gem şi încep să fredonez şi eu melodia. Ce nu sînt în stare să inventeze senzaţiile unui om care moare de foame! Mă simt absorbit de aceste tonuri, dizolvat, devenit muzică, mă revărs şi simt atît de desluşit cum în această revărsare plutesc în înălţimi, pe deasupra cîmpiilor, dansînd pe deasupra unor zone luminoase...

— Un øre ! spune fetiţa întinzîndu-mi farfurioara de tinichea. Numai un øre !

— Da, răspund eu în mod mecanic, mă ridic în grabă şi caut prin buzunare. Dar fetiţa crede că nu vreau decît să-mi bat joc de ea şi pleacă de îndată fără să mai spună vreun cuvînt. Această resemnare mută m-a copleşit ; aş fi preferat să mă ocărască ; durerea mă copleşeşte şi o chem înapoi. Nu am nici un øre, îi spun, dar îmi voi aduce aminte de tine mai tîrziu, poate mîine. Cum te numeşti ? Da, ai un nume frumos. Nu-l voi uita. Aşadar, pe mîine...

Dar deşi nu a spus nici un cuvînt, mi-am dat seama că nu mă crede şi am plîns de desperare că această fetiţă de pe stradă nu vrea să mă creadă. Am strigat-o înapoi încă o dată, mi-am scos în grabă haina, vrînd să-i dau vesta. Te voi despăgubi, i-am spus, aşteaptă un moment...

Dar nu aveam vestă.

Cum puteam să mai caut vesta ? Trecuseră săptămîni de cînd nu o mai aveam. Dar ce mă apucase ? Uluită, fetiţa nu a mai aşteptat, ci a plecat în grabă. Şi am fost nevoit s-o las să plece. În jurul meu se adunase lume care rîdea, un agent de poliţie îşi făcu loc prin mulţime pînă în dreptul meu, vrînd să ştie ce s-a întîmplat.

— Nimic, nimic, spun. Voiam numai să-i dau fetiţei de colo vesta... pentru tatăl ei. De aceea, nu e cazul să rîdeţi. Aş putea foarte simplu să merg acasă şi să îmbrac alta.

— Fără scandal pe stradă, spune poliţistul. Aşa, acum ia-o din loc. Şi îmi dă un ghiont să

plec. Sînt hîrtiile dumitale? strigă el după mine.

— Da; ei, comedie! Articolul meu de ziar, multe documente importante! Cum am putut fi atît de imprudent?...

Iau manuscrisul, mă încredințez că nu-i lipsește nici o foaie și plec de-a dreptul spre redacție fără să mă mai opresc sau să mă uit în jur. Ceasul din turnul bisericii Vor Frelser arăta acum patru.

Redacția era închisă. Mă strecor din nou, fără zgomot, în jos pe trepte, speriat ca un hoț și mă opresc nedumerit în fața porții. Ce să fac acum? Mă reazem de zid, privesc caldarîmul și mă gîndesc. Jos sclipește un bold; mă aplec și îl ridic. Oare ce-ar fi dacă mi-aș tăia nasturii de la haină; cît aș primi pe ei? Dar poate că nu mi-ar folosi la nimic. Nasturii sînt totuși numai nasturi; dar luîndu-i și cercetîndu-i pe toate părțile am găsit că sînt noi. Oricum, o idee fericită; puteam să-i tai cu jumătatea mea de briceag și să-i depun la casa de amanet. Speranța de a putea vinde acești cinci nasturi mi-a dat pe loc curaj și mi-am zis: Uite că toate se aranjează! M-a cuprins o mare bucurie și am început de îndată să tai nasturii unul după altul. În timpul acesta, în forul meu interior avea loc următorul dialog mut:

— Vezi, ai ajuns oleacă sărac, un necaz trecător... Cu hainele puțin roase, zici? Dar nu trebuie să te ia gura pe dinainte. Aș vrea să-l văd pe acela care își crută nasturii mai mult

decît mine. Umblu mereu cu haina deschisă ; aşa m-am obişnuit. Este o deprindere a mea... Nu, nu. Dacă nu vrei, atunci e în ordine. Dar vreau cel puţin zece øre pentru ei. O, Doamne, dar cine ţi-a spus că trebuie să faci asta? Ţine-ţi gura şi lasă-mă-n pace... Ei da, poţi să chemi şi poliţia. O să aştept aici în timp ce te duci după poliţist. Şi, fii liniştit, n-o să fur nimic de la dumneata. Atunci, la revedere! La revedere! Mă numesc Tangen, am întîrziat puţin în oraş...

Cineva coboară pe scară. Revin îndată la realitate, îl recunosc pe Forfecilă şi bag în grabă nasturii în buzunar. El dă să treacă fără să-mi răspundă măcar la salut, atît este de preocupat să-şi privească unghiile. Îl opresc şi-l întreb unde este redactorul-şef.

— Nu e aici, domle!

— Minţi! spun eu.

Apoi, cu o îndrăzneală ce m-a surprins pe mine însumi, am continuat. Trebuie să vorbesc cu el. E o chestiune urgentă. Am să-i comunic ceva de la Preşedinţia Consiliului.

— Nu poţi, în cazul ăsta, să-mi spui şi mie?

— Dumitale? am răspuns eu şi l-am măsurat pe forfecar din creştet pînă în tălpi.

Asta a ajutat. M-a însoţit îndată pînă sus şi mi-a deschis uşa. Inima mi se făcuse cît un purice. Am strîns puternic din dinţi ca să-mi fac curaj, am bătut la uşă şi am intrat în biroul redactorului-şef.

— Bună ziua! Dumneata eşti? spuse el prietenos. Ia loc.

Aş fi fost mai bucuros dacă în momentul acela mi-ar fi arătat uşa, simţeam că mă podideşte plînsul, şi am spus :

— Vă rog să mă scuzaţi...

— Ia loc, repetă el.

M-am aşezat şi i-am spus că vin iarăşi cu un articol şi aş ţine foarte mult să apară în ziarul său. Îl scrisesem cu atîta zel, mă costase atîta efort.

— O să-l citesc, spuse el şi-l luă în mînă. Fără îndoială că tot ce scrii te costă efort, dar dumneata eşti mult prea violent. De-ai putea să fii ceva mai potolit ! De fiecare dată constat prea multă febrilitate. În orice caz, o să-l citesc. Apoi se aplecă din nou asupra hîrtiilor sale.

Şedeam şi mă gîndeam : oare să mă încumet să-i cer o coroană ? Să-i explic de ce există întotdeauna atîta febrilitate ? Mi-ar veni de bună seamă în ajutor, doar nu era prima dată.

M-am ridicat. Hm ! Ultima oară cînd am fost la el, redactorul-şef s-a plîns că nu are bani, totuşi l-a trimis pe încasatorul de abonamente să adune o mică sumă pentru mine. S-ar putea să se întîmple la fel şi acum. Nu, n-o să-i cer nimic. În plus, nu vedeam că are de lucru ?

— Doreşti să-mi mai spui ceva ? a întrebat el.

— Nu, am spus, cu un ton hotărît. Cînd pot să mai trec ?

— Oricînd mai ai drum pe aici, a răspuns. Peste vreo cîteva zile.

Nu am reuşit să-mi exprim dorinţa ce-mi stătea pe limbă. Bunăvoinţa acestui om mi se părea nemărginită şi trebuia să-i arăt că o preţuiesc.

Mai bine mor de foame decît să fac altfel. Şi am plecat.

Nici chiar după ce am ajuns în stradă şi am simţit cum foamea îmi dă ghes din nou, nu mi-a părut rău că părăsisem biroul fără să cer coroana aceea. Am scos cealaltă bucată de talaş din buzunar şi am băgat-o în gură. Asta mi-a fost iar de ajutor. Oare de ce nu am făcut şi pînă acum aşa ? Să-ţi fie ruşine ! am spus cu voce tare : cum te-ai putut gîndi să-i ceri o coroană omului aceluia şi să-l pui din nou în încurcătură ? Apoi m-am făcut cu ou şi cu oţet pe mine însumi pentru această impertinenţă. Zău că este lucrul cel mai mîrşav de care am auzit vreodată ! am spus eu. Să dai buzna peste un om şi aproape să-i scoţi ochii numai pentru că tu ai nevoie de o coroană, mizerabile ! Pleacă ! Mai repede ! Mai repede ! Nemernicule ! O să te învăţ eu minte !

Am început să alerg spre a mă pedepsi, am străbătut în goană o stradă după cealaltă, aţîţîndu-mă fără încetare la fugă cu expresii tăioase, ţipînd, fără cuvinte dar furibund, la mine însumi ori de cîte ori voiam să mă opresc. În felul acesta am ajuns pînă în Pilestraedet. Cînd, în sfîrşit, m-am oprit aproape plîngînd de ciudă că nu mai puteam fugi şi tremurînd din tot corpul, m-am aşezat pe treapta unei scări. N-ai voie să te opreşti, am spus. Şi spre a mă tortura din plin, m-am ridicat din nou şi mi-am impus să stau în picioare, rîzînd în acelaşi timp de mine şi savurînd din plin propria mea extenuare. În sfîrşit, după mai multe minute, mi-am

îngăduit, dînd aprobativ din cap, să mă aşez. Dar şi atunci am ales locul cel mai incomod de pe treaptă.

Doamne, cît de bine e să te odihneşti. Mi-am şters sudoarea de pe frunte şi am respirat adînc aerul curat. Cît de repede mai fugisem! Dar nu mi-a părut rău, o meritasem. Oare de ce naiba am vrut să cer coroana aceea? Iată care erau urmările. Şi am început să-mi vorbesc blajin, să mă dojenesc, aşa cum ar fi făcut o mamă. Am devenit din ce în ce mai mişcat şi, obosit şi sleit de puteri, am început să plîng. Un plîns tăcut şi lăuntric, un hohot interior, fără o lacrimă.

Am rămas acolo vreun sfert de oră sau poate chiar mai mult. Oamenii treceau încoace şi încolo, dar nimeni nu m-a deranjat cu ceva. Prin apropiere se jucau nişte copii şi într-un copac de pe cealaltă parte a străzii cînta o păsărică.

Un poliţist se apropie şi spuse:

— Dumneata de ce şezi aici?

— De ce şed aici? am întrebat. De plăcere.

— Te-am observat timp de jumătate de oră, a spus el. Ai şezut aici o jumătate de oră?

— Cam aşa, am răspuns eu. Mai ai să-mi spui ceva? M-am ridicat furios şi am plecat.

Ajuns în piaţă, m-am oprit şi m-am uitat de-a lungul străzii. De plăcere! A fost ăsta un răspuns? De oboseală, ar fi trebuit să spui şi ar fi trebuit să vorbeşti cu o voce plîngăreaţă — eşti un dobitoc, nu înveţi de loc să te prefaci! — de istovit ce eşti! Şi ar fi trebuit să gîfîi ca un cal!

Cînd am ajuns în fața pompierilor m-am oprit iarăși, căci îmi venise o altă idee. Am început să trosnesc din degete, să rîd tare, încît trecătorii mă priveau uimiți, și să spun : Trebuie neapărat să te duci la domnul pastor Levison. Fără discuție. Doar ca să încerci. Ce-ai de pierdut ? Și-apoi, vremea e atît de frumoasă !

Am intrat în librăria lui Pascha, am căutat în anuar adresa pastorului Levison și am luat-o într-acolo. Acum e lucru serios, îmi zic, să nu mai faci iarăși vreo prostie ! Conștiință, zici ? Să fim serioși ; ești prea sărac ca să întreții o conștiință. Ești flămînd, nu-i așa, ai venit într-o chestiune importantă, de primă necesitate. Dar îți vei înclina capul pe umăr și vei vorbi cu o anumită intonație. Nu vrei ? Atunci nu merg nici un pas mai departe cu tine, așa să știi. Prea bine : ești într-o stare foarte îngrijorătoare, te lupți, noaptea, cu puterile întunericului și cu monștrii cei uriași, tăcuți, încît te cuprinde groaza. Rabzi de foame, îți este sete de vin și de lapte, dar nu poți să ai nimic din toate acestea. Iată pînă unde ai ajuns. Uite că nu mai ai nici măcar scuipat în lampă. Dar, lăudat fie Domnul, tu crezi în îndurarea cerului, nu ți-ai pierdut încă credința. Apoi îți împreuni mîinile și vei arăta ca o adevărată satană, care crede în îndurare. Cît despre Mammon, pe acesta îl urăști în toate formele ; dar o carte de rugăciuni — asta-i altceva, o amintire în valoare de cîteva coroane... Mă opresc la ușa pastorului și citesc : Biroul deschis între 12 și 4.

Fără copilării! îmi spun. Acum e lucru serios! Aşa, cu capul puţin aplecat, încă puţin... şi sun la locuinţa pastorului.

— Aş dori să vorbesc cu domnul pastor, îi spun fetei care deschide; dar mi-a fost cu neputinţă să strecor în cele spuse şi cuvîntul „Dumnezeu".

— A plecat în oraş, răspunse fata.

— A plecat în oraş! A plecat în oraş!... Asta îmi dădea tot planul peste cap, îmi răvăşea tot ceea ce mă gîndisem să spun. La ce-mi folosise drumul ăsta lung? Halal treabă!

— Este ceva deosebit? întrebă fata.

— Nu! Am răspuns, nu, de loc. Dar fiind o vreme atît de frumoasă, am ţinut să vin pînă aici să-l salut.

Stăteam faţă în faţă. Am scos cu bună-ştiinţă pieptul în afară spre a-i atrage atenţia asupra boldului care ţinea acum loc de nasturi la haină; o rugam din ochi să vadă pentru ce venisem; dar biata fată nu a înţeles nimic.

— Da, frumoasă vreme. Dar nu este nici doamna pastor acasă?

— Ba da, dar suferă de gută şi stă în pat fără să se poată mişca. Doriţi să lăsaţi vorbă ceva?

— Nu, de loc. Din cînd în cînd fac astfel de plimbări, puţină mişcare. E atît de plăcut după prînz!

Cu aceasta, am luat-o înapoi. La ce-mi folosea să mai continuu conversaţia? De altfel, începusem să am ameţeli; nu mai era de glumit, eram pe cale să mă prăbuşesc de-a binelea.

Biroul deschis între 12 şi 4... am bătut la uşă cu un ceas prea tîrziu. Timpul de îndurare trecuse.

În Stortorv m-am aşezat pe una dintre băncile de lîngă biserică. Doamne, cît de sumbre păreau perspectivele mele acum! Nu mai plîngeam, eram prea istovit, prea sleit de puteri; şedeam acolo pe bancă fără să mai întreprind nimic, şedeam nemişcat şi înfometat. Iar în piept simţeam arsuri puternice. Nici faptul că mestecam talaş nu-mi mai ajuta la nimic. Îmi obosiseră maxilarele în urma acestei munci sterile, aşa că m-am oprit din mestecat. Am capitulat. O coajă de portocală, pe care o găsisem pe stradă şi începusem de îndată s-o rod, mi-a făcut apoi greaţă. Eram bolnav; venele de la încheieturile mîinilor se reliefau, albastre şi umflate.

Oare ce mai aşteptam? Alergasem ziua întreagă după o coroană, care să mă mai ţină cîteva ore în viaţă. Oare nu era acelaşi lucru dacă inevitabilul se producea cu o zi mai devreme sau cu una mai tîrziu? Dacă aş fi un om înţelept, ar fi trebuit încă de mult să mă duc acasă şi să mă culc, să mă predau. În momentul acesta gîndurile îmi erau absolut clare. Acum urma să mor; era toamnă şi totul cădea în amorţire. Încercasem toate posibilităţile, mă folosisem de toate resursele pe care le ştiam. M-am mîngîiat în mod sentimental cu acest gînd şi de fiecare dată cînd mai licărea speranţa că totuşi ar fi cu putinţă să mă salvez, şopteam, risipind-o: Nebunule! Doar eşti pe moarte! Trebuie să scriu cîteva scrisori, să pun totul în

ordine, să fiu gata. O să mă spăl cu grijă, o să strîng patul frumos ; o să-mi pun capul pe cele cîteva coli de hîrtie albă, iar cuvertura cea verde aş putea s-o...

Cuvertura verde ! Dintr-o dată m-am trezit, sîngele mi s-a urcat la cap şi inima a început să-mi bată tare. Mă ridic de pe bancă şi pornesc la drum. Viaţa începe din nou să pulseze în întreg corpul şi repet de mai multe ori : Cuvertura verde ! Cuvertura verde ! Merg din ce în ce mai repede, ca şi cînd aş fi vrut să ajung pe cineva din urmă şi curînd sînt din nou acasă, în atelierul meu de tinichigerie.

Fără să mă opresc vreun moment sau să şovăi în hotărîrea mea, mă duc la pat şi scot cuvertura lui Hans Pauli. Într-adevăr, ar trebui ca toate să meargă pe dos dacă nici această inspiraţie fericită nu mă va salva. Acum mă ridicasem cu mult deasupra temerilor stupide care se cuibăriseră în mine ; tuturor acestora le-am spus adio. Nu eram un sfînt, un idiot virtuos, eram cu mintea întreagă... Am luat cuvertura subsuoară şi am coborît pe Stenersgaten, la numărul 5.

Am ciocănit la uşă, am intrat pentru prima dată în sala mare, în care nu mai fusesem pînă atunci ; clopoţeii de la uşă au intonat o serie întreagă de sunete desperate deasupra capului meu. Un bărbat, mestecînd cu gura plină, apare dintr-o încăpere alăturată şi trece după tejghea.

— Împrumută-mi te rog o jumătate de coroană pentru ochelari, fac eu. O să-i scot peste cîteva zile, sigur.

— Ce ? Sînt ochelari de oțel ?
— Da.
— Nu pot.
— Da, firește că nu poți. De fapt, asta am spus-o doar în glumă. Dar am și o cuvertură cu mine, care nu-mi mai trebuie, și m-am gîndit că ai putea să o iei dumneata.
— Din păcate, am un stoc întreg de cuverturi. răspunse el. Iar cînd am desfășurat-o, a aruncat doar o singură privire asupra ei și a spus : Scuză-mă, dar nici de asta nu am nevoie.
— Am vrut să-ți arăt mai întîi fața mai proastă, am spus eu. Pe partea cealaltă este mult mai bună.
— Degeaba, nu am nevoie de ea și nimeni nu-ți dă nici zece øre pe ea.
— Șiu că nu valorează nimic, am spus eu, dar am crezut că ar putea să fie vîndută la licitație împreună cu o altă pătură veche.
— Da, dar nu merge.
— 25 de øre ? am întrebat.
— Nu-mi trebuie de loc, omule, nu am nevoie de ea.
Am luat cuvertura subsuoară și m-am întors acasă.
Față de mine însumi, m-am comportat ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, am întins din nou cuvertura pe pat, am netezit-o bine, ca de obicei, și am încercat să-mi gonesc din minte orice urmă a acestei ultime inițiative a mea. E cu neputință să fi fost în toate mințile în momentul în care am luat hotărîrea să săvîrșesc această nemernicie ; cu cît mai mult mă gîndeam

la ea, cu atît mi se părea mai de neînţeles. De bună seamă, am acţionat într-un moment de slăbiciune, într-un moment cînd o moleşeală oarecare dinlăuntrul meu a pus stăpînire pe mine. Dar încă înainte de a mă prinde în cursă, am bănuit eu că va merge prost. Tocmai de aceea am încercat mai întîi cu ochelarii. M-am bucurat mult că n-am avut prilejul să duc pînă la capăt această acţiune netrebnică, care mi-ar fi pătat ultimele ceasuri ale vieţii.

Apoi am plecat din nou în oraş !

M-am aşezat iarăşi pe o bancă din faţa bisericii Vor Frelser, am aţipit cu capul pe piept, stors de vlagă după ultima agitaţie prin care trecusem, bolnav şi lihnit de foame. Iar timpul trecea.

Am mai zăbovit încă o oră afară ; era mai multă lumină decît în casă ; în afară de aceasta, mi se părea că la aer curat pieptul nu mă mai durea atît de tare ; iar acasă mă întorceam oricum destul de timpuriu.

Am dormitat, am stat pe gînduri. Sufeream foarte mult. Găsisem o pietricică pe care am curăţit-o şi am pus-o în gură ca să am ceva pe limbă ; încolo, nu făceam nici o mişcare, nici măcar nu clipeam din ochi. Oamenii treceau încoace şi încolo. Zgomot de trăsuri, tropot de copite şi schimburi de cuvinte umpleau atmosfera din jur.

Să mai fac o încercare cu nasturii ?! Fireşte că nu era de nici un folos şi pe deasupra eram şi atît de bolnav. În cele din urmă, m-am ridicat şi m-am tîrît cu greutate, cu paşi mici de-a

lungul străzilor. Fruntea a început să-mi ardă, aveam temperatură şi am încercat să mă grăbesc cît puteam mai mult. Am trecut din nou prin faţa brutăriei unde se vedeau pîinile. Aici nu ne oprim, mi-am spus cu o hotărîre prefăcută. Dar dac-aş intra înăuntru şi aş cere o bucată de pîine ? Nu a fost decît un gînd fugar, o scînteiere. Ptiu, am şoptit eu, clătinînd din cap. Şi am plecat mai departe, plin de ironie la adresa mea. Ştiam doar bine că nu foloseşte la nimic să intru în brutărie şi să cer o bucată de pîine.

În pasajul Repslager o pereche de îndrăgostiţi stăteau sub o poartă, vorbind în şoaptă ; puţin mai departe, o fată scotea capul pe fereastră. Mergeam încet şi dus pe gînduri, părea că meditez la o mulţime de lucruri — iar fata coborî jos, în stradă. Ce mai faci, bătrîne ? Dar ce ai ? Eşti cumva bolnav ? Doamne fereşte, ce slăbit pari ! Şi fata dispăru repede.

M-am oprit îndată. Dar ce era cu mine ? Începusem oare într-adevăr să mor ? Mi-am pipăit obrajii cu mîinile : slab, fireşte că eram slab ; obrajii îmi erau scobiţi ca două farfurii ; dar, Doamne ! Şi am luat-o din nou la drum, cu paşi mărunţi.

Dar m-am oprit din nou. Trebuie să fi fost de nedescris de slab. Iar ochii îmi erau şi ei mult cufundaţi în fundul capului. Oare cum arătam de fapt ? Al naibii lucru să fii nevoit să ajungi atît de pocit numai din cauza foamei ! Am simţit că mă cuprinde iar furia, ultima ei izbucnire, ultimul spasm. Doamne fereşte, ce faţă slăbită, nu ? Eu, care eram înzestrat cu un cap

cum nu se mai găsea altul în toată țara și cu o pereche de pumni care, așa să-mi ajute Dumnezeu, puteau să fărîme și să facă praf pe un hamal din port, trebuia să flămînzesc pînă la a-mi poci figura chiar în centrul orașului Christiania. Avea asta vreun sens, exista oare vreo ordine și vreo măsură în toate acestea? Zi și noapte am tot tras la jug, mi-am ruinat ochii citind și am flămînzit pînă cînd mi-am pierdut mințile — ce naiba obținusem în schimb? Pînă și femeile de stradă se roagă lui Dumnezeu să le ferească să-mi vadă figura. Dar acum trebuie să se sfîrșească, e clar; să mă ia dracu, trebuie să se sfîrșească!... Cu o furie crescîndă, scrîșnind din dinți din pricină că mă simțeam sfîrșit de oboseală, plîngînd și blestemînd, am continuat să fac tărăboi fără să-mi pese de cei care treceau pe lîngă mine. Am început din nou să mă torturez, să mă dau de bunăvoie cu capul de stîlpii lămpilor cu gaz, să-mi înfig unghiile adînc în carne, să-mi mușc limba ca un dement, cînd aceasta se împleticea și să rîd ca un ieșit din minți ori de cîte ori simțeam o cît de mică durere din cauza mușcăturii.

Da, dar ce să fac? mi-am spus în cele din urmă. Bat de cîteva ori cu piciorul în caldarîm și repet: Ce să fac? Un domn tocmai trece și spune zîmbind:

— Trebuie să mergeți și să cereți să vă aresteze.

Mă uit după el. Era unul din medicii noștri ginecologi cunoscuți, numit „Ducele". Nici măcar el nu avea înțelegere pentru starea în care mă

aflam — un om pe care îl cunoşteam şi căruia de atîtea ori îi dădusem mîna. M-am calmat. Arestat ? Da, eram nebun. Avea dreptate. Simţeam că nebunia mi se răspîndise în sînge, că îmi trepidează în creier. Iată, deci, în ce mod voi sfîrşi ! Da, da ! Şi am început să umblu din nou agale, trist. Prin urmare, aşa trebuie să sfîrşesc !

Deodată, mă opresc din nou. Dar nu arestat, spun eu. Asta nu ! Aproape răguşisem de teamă. Fără să mă adresez cuiva anume, mă rugam cu insistenţă să nu fiu arestat. Căci atunci aş fi dus din nou la primărie, aş fi iarăşi închis într-o celulă întunecoasă, fără nici o scînteie de lumină. Asta nu ! Mai erau şi alte căi de ieşire din impas, pe care încă nu le încercasem. Şi voiam să le încerc : o să-mi dau mai multă osteneală ; îmi voi rezerva mai mult timp pentru aceasta şi o să bat neobosit la toate uşile. Aşa era de pildă negustorul de instrumente muzicale Cisler, la care nu fusesem încă. Se va găsi fără îndoială o soluţie... Şi mergeam aşa, vorbind cu mine însumi, pînă cînd de emoţie plînsul m-a podidit din nou. Numai să nu fiu arestat !

Cisler ? Să fi fost un semn de sus, de la Dumnezeu ? Numele lui mi-a venit în minte fără nici un motiv — şi apoi, locuia tare departe ; dar voiam totuşi să-l caut ; voi merge pînă acolo încet şi mă voi mai odihni din cînd în cînd. Ştiam unde locuieşte, fusesem adesea acolo ca să cumpăr note, pe vremea cînd îmi mergea bine. Să-i cer o jumătate de coroană ? Poate că asta l-ar jena ; mai bine să-i cer una întreagă.

Am intrat în prăvălie și am întrebat de patron ; mi s-a arătat pe unde să intru în biroul lui. Stătea la masa de lucru, elegant, îmbrăcat după ultima modă și își citea corespondența. Am îngînat o scuză și mi-am spus păsul. Că sînt nevoit de împrejurări să mă adresez lui... că nu va trece prea mult pînă cînd i-o voi înapoia... cînd voi primi onorarul pentru articolul pe care îl scrisesem pentru ziar... că mi-ar face un serviciu atît de mare...

Încă în timp ce vorbeam, el s-a întors din nou spre biroul său și și-a reluat locul. Cînd am terminat, mi-a aruncat o privire piezișă și, dînd din cap, a spus : Nu ! Pur și simplu, nu. Nici o explicație. Nici un cuvînt.

Genunchii îmi tremurau puternic și m-am sprijinit pe mica balustradă lustruită. Trebuia să mai încerc o dată. Oare de ce mi-a venit chiar numele lui în minte cînd mă aflam tocmai jos, în strada Vaterland ? Am simțit cîteva junghiuri în partea stîngă a pieptului și am început să transpir. Hm ! Sînt într-adevăr foarte slăbit, am spus eu, din păcate, destul de bolnav ; în orice caz, nu vor trece mai mult de cîteva zile pînă cînd îi voi restitui banii. Nu ar vrea să fie atît de bun ?

— Dar de ce vii tocmai la mine, omule ? spuse el. Pentru mine ești un X oarecare, venit de pe stradă. Du-te la ziar, unde ești cunoscut.

— Dar numai pentru seara asta ! am mai spus eu. Redacția este acum închisă și mi-e tare foame.

El dădea din cap fără întrerupere, continuînd astfel chiar şi după ce pusesem mîna pe clanţa uşii.

— La revedere ! am spus eu.

Tonul nu a fost prea de sus, mi-am zis eu şi am zîmbit amar ; la urma urmei, de la o aşa înălţime pot să arăt şi eu uşa. M-am tîrît dintr-un cartier într-altul, iar din cînd în cînd mă odihneam pe cîte o treaptă. Numai de nu m-ar aresta ! Teama de celulă mă urmărea tot timpul, nu-mi dădea pace nici o clipă ; de cîte ori zăream un poliţist, mă furişam pe o stradă laterală ca să nu-l întîlnesc. Să numărăm o sută de paşi, mi-am zis, şi să ne încercăm din nou norocul ! Odată şi odată, tot trebuie să reuşim...

Iată o dugheană cu articole de mercerie, unde nu mai intrasem niciodată. În spatele tejghelei, un singur bărbat — iar într-o încăpere alăturată biroul, cu o tăbliţă de porţelan pe uşă, cu rafturi înţesate şi cu mai multe rînduri de mese.

Am aşteptat să părăsească prăvălia şi ultima clientă, o tînără doamnă cu gropiţe în obraji. Cît de fericită părea să fie ! N-am vrut să încerc s-o impresionez cu boldul care îmi ţinea loc de nasturi, aşa că m-am întors în altă parte.

— Doriţi ceva ? s-a interesat vînzătorul.

— Patronul e aici ? am întrebat.

— E într-o excursie în munţi, în Jotunheim, răspunse el. Aveţi ceva deosebit ?

— E vorba de cîteva øre ca să-mi cumpăr ceva de mîncare, am spus eu, încercînd să zîmbesc ; mi-e foame şi nu am nici măcar un øre.

— Atunci eşti tot atît de bogat ca şi mine, a răspuns el şi a început să-şi facă de lucru aranjînd nişte suluri de bumbac.

— Da, totuşi, nu mă goni, nu acum! am spus eu simţind cum mă trec dintr-o dată fiori de gheaţă. Zău că sînt aproape mort de foame: de multe zile nu am mîncat nimic.

Cu cea mai mare seriozitate, fără să spună nimic, omul a început să-şi întoarcă buzunarele pe dos, unul cîte unul. Nu vreau să-l cred pe cuvînt?

— Numai cinci øre, am spus eu. O să-ţi dau înapoi zece, peste cîteva zile.

— Dar, omule, vrei să fur din sertar? a întrebat el, pierzîndu-şi răbdarea.

— Da, am spus eu. Scoate de-acolo cinci øre.

— Nu fac asta, a spus el în încheiere şi a adăugat: Te rog, să terminăm.

Am ieşit, bolnav de foame şi cu obrajii arzînd de ruşine. Trebuie să se termine odată! Nu, zău, ajunsesem prea departe. Am rezistat în mod onorabil timp de atîţia ani, am făcut faţă atîtor momente grele şi acum, dintr-o dată, m-am înjosit la o cerşetorie ordinară. O singură zi, şi îmi degradase întregul mod de a gîndi, îmi întinase sufletul. Nu mi-a fost ruşine să mă vait, să mă umilesc în faţa unui băcan dintre cei mai neînsemnaţi. Şi-apoi, la ce bun? Nu rămîneam oare şi pe mai departe fără o bucată de pîine? Tot ce dobîndisem era că am ajuns să-mi fie lehamite de mine însumi. Da, trebuie să se termine! Peste puţin timp se va închide poarta de

acasă şi trebuie să mă grăbesc dacă nu vreau să dorm şi în noaptea asta la poliţie...

Gîndul acesta mi-a dat puteri noi ; la poliţie nu voiam să mai dorm. Cu corpul aplecat înainte, ţinîndu-mi cu o mînă coastele din partea stîngă spre a mai potoli puţin junghiurile, mă tîram cu greu, cu ochii aţintiţi pe trotuar spre a nu-i obliga pe eventualii cunoscuţi să mă salute şi am luat-o repede spre cazarma pompierilor. Din fericire, în ceasul din turnul bisericii Vor Frelser ora arăta numai şapte, aşa încît mai aveam trei ore pînă să se închidă poarta. Cît de tare mă speriasem !

Aşadar, nu rămăsese nimic neîncercat. Făcusem tot ce-mi stătea în putinţă. Şi totuşi, nu mi-a fost dat să reuşesc nici măcar o singură dată în decursul unei zile întregi ! îmi ziceam. Nu m-ar fi crezut nimeni dacă i-aş fi spus aşa ceva, iar dacă aş fi aşternut totul pe hîrtie, s-ar fi pretins că este o născocire. Nici măcar într-un singur loc ! Dar nu era nimic de făcut, mai ales nu mai era cazul să merg nicăieri ca să încerc să înduioşez pe cineva. Ptiu, dezgustător ! Te asigur că mi-e lehamite de tine ! Dacă am pierdut orice speranţă, apoi am pierdut-o — şi pace. Oare nu aş putea fura un pumn de ovăz din grajd ? O dîră de lumină, o rază... ştiam că grajdul se închidea cu cheia.

Am luat-o agale, tîrîndu-mă spre casă cu paşi de melc. Mi s-a făcut sete, din fericire pentru prima dată în ziua aceea, şi m-am uitat în jur unde aş putea să beau ceva. Mă îndepărtasem prea mult de hala de carne şi nu voiam să intru

să cer apă într-o casă particulară ; poate că reuşeam să mai aştept pînă ajung acasă ; mai aveam de mers cam un sfert de ceas. De altfel, nici nu era sigur că aş putea reţine fie şi numai o singură înghiţitură de apă ; stomacul nu mai tolera nimic ; apoi îmi era greaţă chiar şi de saliva pe care o înghiţeam.

Dar nasturii ! Nu încercasem încă de loc cu nasturii ! M-am oprit brusc şi am început să zîmbesc. Poate totuşi mai era o cale ! Nu eram definitiv condamnat. Voi primi de bună seamă zece øre pentru ei, şi mîine voi mai primi încă zece øre în altă parte, iar joi voi încasa banii pentru articolul meu de la ziar ! Să vezi că lucrurile se îndreaptă ! Cum putusem să uit de nasturi ! I-am scos din buzunar şi i-am privit în timp ce mergeam mai departe. Bucuria îmi întunecase privirea ; nu mai vedeam bine strada pe care mergeam.

Cît de bine cunoşteam subsolul acela mare, refugiul meu din serile întunecoase, prietenul care-mi sugea sîngele ! Acolo jos, îmi dispăruseră lucrurile unul după altul, toate lucruşoarele mele de acasă, ultima mea carte. În zilele de licitaţie coboram bucuros ca spectator şi mă bucuram de fiecare dată cînd cărţile mele păreau că ajung în mîini bune. Actorul Magelsen mi-a cumpărat ceasul şi am fost aproape mîndru de aceasta. O cunoştinţă a cumpărat almanahul în care se aflau primele mele încercări poetice, iar pardesiul a ajuns în atelierul unui fotograf, ca accesoriu. Aşadar, în privinţa lucrurilor, nu mai aveam nimic de aşteptat.

Ţineam nasturii în mînă. Am intrat. „Unchiul" şedea la tejgheaua sa şi scria.

— Nu mă grăbesc, am spus, de teamă să nu-l deranjez şi astfel să-l supăr cu rugămintea mea. Vocea îmi suna atît de ciudat de dogită, că aproape n-o mai recunoşteam nici eu, iar inima îmi bătea cu putere.

Mi-a venit în întîmpinare zîmbind ca de obicei, şi-a pus amîndouă mîinile pe tejghea şi m-a privit în faţă fără să spună ceva.

— Să vezi, am ceva la mine şi aş vrea să întreb dacă nu prezintă interes... Ceva care acasă îmi este de prisos, crede-mă, mă enervează chiar, nişte nasturi.

— Ei, despre ce-i vorba, ce-i cu nasturii aceia ? Şi îşi aţinteşte ochii în jos asupra mîinii mele.

— Nu poţi să-mi dai cîţiva øre pentru ei ?... Cîţi vrei dumneata... cît crezi...

— Pentru nasturii ăştia ? Şi „Unchiul" s-a holbat mirat la mine. Pentru nasturii *ăştia ?*

— Numai ca să-mi cumpăr o ţigară de foi sau ce vrei dumneata. Eram tocmai în trecere pe-aici şi am vrut doar să întreb.

Bătrînul cămătar a început să rîdă şi s-a înapoiat la tejghea fără să mai spună vreun cuvînt. Iar eu stăteam pironit locului. La drept vorbind, nu-mi făcusem speranţe prea mari ; totuşi, crezusem că ar fi posibil să fiu ajutat. Dar rîsul acesta însemna condamnarea mea la moarte. Oare nu mi-ar putea fi cumva de ajutor ochelarii ?

— Dar nu-ţi pot împrumuta bani pentru ochelarii dumitale, făcu „Unchiul". Ţi-am mai spus-o.

— Dar am nevoie de un timbru, am spus eu sec ; nu pot nici măcar să expediez scrisorile pe care trebuie neapărat să le scriu. Un timbru de zece sau de cinci øre, cum vrei dumneata.

— Dumnezeu să te binecuvînteze şi vezi-ţi de drumul dumitale, răspunse el, schiţînd spre mine un gest cu mîna.

Da, aşa să fie, mi-am spus. În mod mecanic, mi-am pus din nou ochelarii, am luat nasturii şi am plecat ; i-am spus noapte bună şi am închis uşa după mine ca de obicei. Aşadar, nu mai era nimic de făcut. Pe stradă m-am oprit din nou şi m-am uitat iar la nasturi. N-a vrut de loc să-i ia, îmi spun, deşi sînt aproape noi ; nu pot nicidecum să înţeleg.

În timp ce stăteam pe loc copleşit de aceste gînduri, prin faţa mea a trecut un bărbat, dînd să coboare la subsol. În grabă, m-a lovit puţin, ne-am cerut amîndoi scuze, iar eu mi-am întors capul după el.

— Ce, tu eşti ? a spus el deodată de jos, de pe trepte. A urcat din nou pînă la mine şi atunci l-am recunoscut. Doamne, dar cum arăţi ! spuse el. Ce treburi ai avut jos ?

— A-ă-ă... am avut afaceri. Vrei să mergi jos, după cîte văd.

— Da. Dar tu ce-ai dus ?

Genunchii începură să-mi tremure, m-am sprijinit de perete şi am întins mîna cu nasturii.

— Ce naiba ! a strigat el. Asta e prea de tot.

— Noapte bună ! am zis eu, dînd să plec. Simţeam că mă podideşte plînsul.

— Nu, aşteaptă o clipă.

De ce era să aştept ? Doar şi el voia să meargă la „Unchiul", poate îi ducea inelul de logodnă, poate flămînzise mai multe zile, poate nu plătise chiria.

— Da, am răspuns eu, dacă termini repede...

— Fireşte, zise el şi mă luă de braţ. Dar ştii ceva, nu cred că o să mă aştepţi, fiindcă eşti un idiot ; mai bine coboară şi tu cu mine.

Am înţeles îndată ce intenţii are şi mi-a revenit o clipă un palid sentiment de onoare ; am răspuns :

— Nu pot ! Am promis să fiu la ora şapte şi jumătate în strada Bernt Anker, şi...

— Şapte şi jumătate, da ! Dar acum este ora opt. Uite aici, la ceasul meu, căci pe ăsta vreau să-l dau. Intră, păcătos înfometat ce eşti ! O să-ţi fac rost de cel puţin cinci coroane.

Şi m-a împins uşor în subsol.

Partea a treia

Astfel a trecut o săptămînă de glorie şi de bucurie.

Învinsesem şi de data asta greutatea cea mai mare ; mîncam în fiecare zi, curajul îmi creştea, şi luam o iniţiativă după alta.

Lucram la vreo trei sau patru articole, care îmi secătuiau de-a dreptul creierul meu sărac, îi luau pînă şi ultima scînteie, ultima idee ce se năştea într-însul. Mi se părea că merge mai bine decît înainte. Ultimul articol, la care muncisem atîta şi de care legasem mari speranţe, îmi fusese înapoiat de redactor şi îl distrusesem îndată, furios, ofensat, fără să-l mai recitesc. Voiam să încerc să colaborez pe viitor şi la un alt ziar, spre a-mi deschide mai multe posibilităţi. În cel mai rău caz, dacă nici aceasta nu mă scotea la liman, tot mă mai puteam încă refugia la vapoare ; vasul „Nonne" era ancorat în port, gata de plecare şi poate aş fi reuşit să primesc acolo de lucru pînă la Arhanghelsk sau oriîncotro s-ar fi îndreptat. Aşa că nu eram lipsit de perspective chiar din mai multe părţi.

Ultima criză mă costase mult. Începuse să-mi cadă tare părul ; de asemenea, aveam, mai ales dimineaţa, dureri de cap din pricina cărora suferisem mult, iar nervozitatea nu voia să cedeze. Ziua scriam cu mîinile înfăşurate în cîrpe fiindcă nu suportam să simt propria mea respiraţie asupra lor. Cînd Jens Olai trîntea puternic uşa de jos de la grajd sau vreun cîine intra în curtea din dos şi începea să latre, parcă mă săgetau nişte junghiuri reci prin tot corpul, ajungînd pînă în măduva oaselor. În orice caz, ajunsesem într-o stare destul de deplorabilă.

Trudeam zi de zi din greu, acordîndu-mi anevoie cîte un scurt răgaz ca să înfulec ceva şi treceam repede din nou la scris. În perioada aceea, atît patul cît şi măsuţa şubredă erau năpădite de notiţe şi de file scrise, la care lucram alternativ, adăugînd elemente noi, care îmi veneau în minte în cursul zilei, ştergînd cîte ceva, înviorînd ici şi colo rîndurile inerte cu cîte un cuvînt plin de culoare, înaintînd cu mare caznă de la o frază la alta. Într-o după-amiază, unul dintre articolele mele era, în sfîrşit, gata şi după ce l-am băgat fericit şi vesel în buzunar, m-am dus la „comandor". Era tocmai momentul să fac rost de ceva bani, căci nu-mi mai rămăseseră prea mulţi øre.

„Comandorul" m-a rugat să iau loc un moment căci îndată o să... Apoi reîncepu să scrie mai departe.

M-am uitat în jurul meu în micul său birou : busturi, litografii, tăieturi din ziare, un enorm coş de hîrtii, care ar fi putut să înghită un om în-

treg. M-am întristat la vederea acestei guri uriaşe, a acestei guri de balaur mereu deschise, întotdeauna gata să ia în primire noi lucrări respinse — noi speranţe zădărnicite.

— Ce dată avem astăzi? întreabă pe neaşteptate „Comandorul" de la masă.

— Douăzeci şi opt, răspund eu, bucuros că pot să-i fiu de folos cu ceva.

— Douăzeci şi opt! Apoi îl văd că scrie mai departe. În cele din urmă pune cîteva scrisori în plicuri, trimite cîteva hîrtii la coş şi pune pana jos. După aceea se întoarce pe scaun şi îşi aruncă privirile asupra mea. Întrucît observă că eu continuu să stau la uşă, face o mişcare — pe jumătate în serios, pe jumătate în glumă — cu mîna şi-mi arată un scaun.

De teamă ca nu cumva să vadă că nu am vestă, mă întorc într-o parte atunci cînd deschei haina şi scot manuscrisul din buzunar.

— Nu este decît un mic studiu cu privire la pictorul Correggio, spun eu, dar din păcate nu este scris în aşa fel încît...

Îmi ia hîrtiile din mînă şi începe să le răsfoiască. Apoi îşi întoarce faţa spre mine.

Aşa arată deci, văzut de aproape, omul acesta, de al cărui nume auzisem încă din primii ani ai tinereţii şi al cărui ziar exercitase o influenţă dintre cele mai mari asupra mea în decursul anilor. Are părul ondulat iar ochii săi căprui, frumoşi, sînt puţin neliniştiţi; are obiceiul să sufle din cînd în cînd mai puternic pe nas. Nici chiar un pastor scoţian nu ar putea să pară mai blajin decît acest primejdios mînuitor al con-

deiului, ale cărui cuvinte au lăsat întotdeauna dîre de sînge acolo unde au lovit. Mă cuprinde un simțămînt ciudat de teamă și de admirație față de acest om. Aproape că mă podidește plînsul și fac, fără să vreau, un pas înainte ca să-i spun cît îi sînt de recunoscător pentru tot ceea ce m-a învățat și să-l rog să nu-mi facă vreun rău ; căci nu sînt decît un cîrpaci sărac căruia și așa îi merge destul de greu.

El își ridică ochii și împături manuscrisul încet, gînditor. Ca să-i ușurez un refuz, întind puțin mîna și spun :

— Nu, firește că nu poate fi folosit. Și zîmbesc spre a-i lăsa impresia că iau lucrurile ușor.

— Ceea ce publicăm noi trebuie să fie scris pe înțelesul tuturor, răspunde el. Dumneata cunoști publicul nostru. Nu poți să scrii ceva mai simplu ? Și despre ceva ce oamenii înțeleg ușor ?

Considerația pe care mi-o acordă mă uimește. Îmi dau seama că articolul este respins și totuși nu aș fi putut fi refuzat mai elegant. Ca să nu-l mai rețin, răspund :

— Da, pot să fac aceasta foarte bine.

Mă retrag spre ușă. Hm ! Îl rog să mă scuze că l-am reținut cu articolul meu... Mă înclin și pun mîna pe clanță.

— Dacă ai nevoie, spune el, poți totuși să primești un mic avans. Ne vei scrie ceva în schimb.

Doar văzuse că nu eram în stare să scriu și de aceea oferta sa mă umilea puțin. Am răspuns :

— Nu, vă mulţumesc, mă mai descurc eu o bucată de vreme. Vă mulţumesc foarte mult ! La revedere !

— La revedere, răspunde „Comandorul", şi se întoarce îndată spre biroul său, reluîndu-şi lucrul.

În orice caz, mă tratase cu o bunăvoinţă pe care nu o meritam — şi îi eram recunoscător pentru aceasta. Va trebui să ştiu cum să-i arăt această recunoştinţă. Mi-am propus să nu mă mai duc la el decît cînd îi voi putea prezenta o lucrare de care să fiu pe deplin mulţumit. O lucrare care să poată să-l uimească puţin şi să-l facă să-mi avanseze zece coroane fără să mai stea nici un moment pe gînduri. M-am dus acasă şi am început din nou să scriu.

În serile următoare, cam în jurul orei opt, cînd se aprindeau luminile pe stradă, mi se întîmpla cu regularitate ceea ce urmează :

De cîte ori ieşeam pe poartă ca să fac, după osteneala şi greutăţile zilei, o plimbare, vedeam lîngă felinarul situat chiar în apropierea porţii o femeie îmbrăcată în negru, care îşi îndrepta faţa spre mine urmărindu-mă cu privirea cînd treceam pe dinaintea ei. Am observat că de fiecare dată poartă aceeaşi îmbrăcăminte, acelaşi văl des care îi ascunde faţa şi îi ajunge pînă pe piept şi că în mînă ţine o umbrelă mică cu un inel de fildeş la mîner.

Acum era a treia seară că o vedeam acolo şi de fiecare dată în acelaşi loc. De cum trec de dînsa, se întoarce încet şi o apucă în jos, depărtîndu-se de mine.

Creierul meu nervos şi-a întins antenele — şi am avut de îndată presimţirea absurdă că vizita ei era în legătură cu mine. În cele din urmă, ajunsesem aproape pe punctul să intru în vorbă cu ea, s-o întreb dacă nu caută pe cineva, dacă are nevoie de ajutorul meu, dacă pot să o însoţesc pînă acasă — chiar aşa, prost îmbrăcat, cum eram din păcate — ca s-o ocrotesc pe străzile întunecoase. Dar aveam un simţămînt nedesluşit de teamă că poate aceasta ar sfîrşi prin a mă costa ceva, un pahar de vin, o plimbare cu trăsura iar eu nu mai aveam de loc bani ; buzunarele mele absolut goale aveau o înrîurire mult prea deprimantă asupra mea şi nu avusesem nici măcar curajul s-o privesc cu ceva mai multă curiozitate atunci cînd am trecut pe lîngă dînsa. Foamea începuse din nou să mă tortureze, nu mai mîncasem din ajun ; fireşte că acesta nu era încă un interval prea îndelungat, putusem adesea să rabd mai multe zile în şir, dar acum începusem să slăbesc îngrijorător, şi nu mai eram în stare să postesc aşa de mult ca înainte ; o singură zi de post putea să-mi producă ameţeli şi vărsături de îndată ce beam puţină apă. La aceasta se mai adăuga şi faptul că noaptea răbdam de frig. Deşi mă culcam îmbrăcat cu hainele ce le purtam peste zi, eram vînăt de frig ; în fiecare noapte mă trezeau frisoane de gheaţă, iar în timpul somnului înţepeneam de-a binelea. Cuvertura cea veche nu mai putea să mă apere de curent şi dimineaţa mă pomeneam cu nasul înfundat de aerul rece, geros ce pătrundea pînă la mine de afară.

Străbat străzile şi mă gîndesc cum să fac să mă menţin pe linia de plutire pînă cînd termin următorul articol. De-aş avea măcar o lumînare! Aş putea încerca să scriu şi în timpul nopţii. Încă vreo două ore şi aş termina. Iar a doua zi aş putea să mă prezint din nou „Comandorului".

Intru fără să mai stau pe gînduri în cafeneaua Oplandske şi încep să caut cu privirile pe tînărul meu cunoscut de la bancă şi să-i cer zece øre pentru o lumînare. Am străbătut una după alta toate încăperile ; am trecut prin faţa a vreo zece mese, la care consumatorii mîncau, beau şi stăteau de vorbă ; am ajuns chiar pînă în încăperea din fund a cafenelei — „camera roşie" — fără să dau de cel pe care-l căutam. Dezamăgit şi enervat, am ieşit din nou afară şi am luat-o spre castel.

Nu era oare diavolul, diavolul în persoană, acela care făcea să nu se mai termine odată cu ghinioanele mele? Mergînd furios, cu paşi mari, cu gulerul vestonului ridicat brutal la ceafă şi cu pumnii strînşi în buzunarele pantalonilor, blestemam tot drumul steaua mea fără de noroc. Nici un singur ceas fără necazuri în ultimele şapte-opt luni, nici măcar timp de o săptămînă hrana strict necesară şi acum iată-mă înfrînt din nou. Dar în toată această mizerie rămăsesem cinstit, da, cinstit pînă la capăt. Doamne, iartă-mă, dar cît de prost am mai fost! Apoi am început să-mi povestesc mie însumi cîte mustrări de conştiinţă mi-am făcut fiindcă am vrut să amanetez o dată cuvertura lui Hans Pauli. Am rîs cu dispreţ de cinstea mea stupidă, am scuipat

cu dispreț și n-am reușit să găsesc cuvinte destul de puternice ca să-mi bat joc de propria mea prostie. Acum să mi se ivească o ocazie! Dacă aș găsi acum pe stradă chiar și banii economisiți de o fetiță de școală, sau ultimul øre al unei văduve sărace, i-aș lua și i-aș vîrî în buzunar, i-aș fura cu bună-știință și aș dormi apoi buștean toată noaptea. Nu degeaba suferisem atît de infinit de mult, ajunsesem la capătul răbdării, eram acum în stare de orice.

Am dat ocol castelului de vreo trei, patru ori, după aceea m-am hotărît să mă întorc acasă. Am mai făcut încă un tur prin parc și în cele din urmă am luat-o în jos, pe strada Karl Johan.

Era în jurul orei unsprezece. Strada era destul de întunecoasă și în toate direcțiile treceau oameni, perechi tăcute sau grupuri gălăgioase. Sosise momentul cel mare, vremea împerecherii, a ceasurilor tainice cu aventuri vesele. Foșnete de rochii, ici și colo cîte un rîs scurt, senzual, sîni plini, cîte o respirație violentă, gîfîită; mai departe, spre Grand Hotel, o voce care strigă: „Emma!" Întreaga stradă era o adevărată mlaștină din care se ridicau aburi fierbinți.

Bag involuntar mîna prin buzunare căutînd două coroane. Toată această pasiune, care vibrează în fiecare mișcare a trecătorilor, această lumină sumbră a felinarelor cu gaz, noaptea calmă, grea, au început să mă agaseze, atmosfera aceasta plină de șușoteli, îmbrățișări, mărturisiri tremurînde, cuvinte spuse pe jumătate,

țipete ușoare ; sub poartă la Blomqvist[1] mai multe pisici fac dragoste mieunînd de mama focului. Iar eu nu aveam nici măcar două coroane ! Ce nenorocire, ce mizerie fără seamăn să fii atît de sărac ! Ce umilință, ce dezonoare ! Și am început din nou să mă gîndesc la ultimul ban al unei văduve sărace pe care l-aș fura, la chipiul sau la batista unui băiat de școală, la sacul de merinde al unui cerșetor pe care, fără să stau prea mult pe gînduri, le-aș duce la negustorul de vechituri și cu banii luați pe ele m-aș îndopa cu mîncare. Ca să-mi acord o consolare și o compensație pentru toate aceste neajunsuri, m-am apucat să găsesc tot felul de cusururi acestor oameni veseli, care se perindau alunecînd parcă prin fața mea ; am dat furios din umeri privind cu dispreț la toți cei ce treceau, perechi-perechi, la acei studenți îmbuibați, care mănîncă bomboane și socotesc că se dedau unui desfrîu în „stil european" fiindcă reușesc să mîngîie sînii unei croitorese. La acei tineri domni, bancheri, mari comercianți, la acei eroi ai bulevardelor care nu disprețuiesc nici măcar pe acele iubite ale marinarilor, obișnuite să cedeze în primul gang în schimbul unui țap de bere ! Ce tîrfe ! Așternutul lor păstrează încă ceva din căldura lăsată de pompierul sau birjarul care le vizitase în noaptea trecută ; tronul rămîne de fiecare dată vacant, primitor ; poftește, urcă !... Am scuipat departe, pe trotuar fără să-mi pese dacă nimeresc pe cineva ; eram furios, plin de dispreț

[1] Un restaurant din Christiania.

față de oamenii aceștia care se comportau atît de intim, care se împerecheau sub ochii mei. Mi-am ridicat privirile în sus și m-am simțit binecuvîntat fiindcă, în ceea ce mă privește, puteam merge pe căile virtuții.

În piața Storting-ului am întîlnit o fată care m-a fixat insistent cînd am ajuns în dreptul ei.

— Bună seara, am spus eu.

— Bună seara ! S-a oprit.

Hm ! Am întrebat-o dacă se plimba la ora aceea atît de tîrzie. Nu era cam riscant pentru o domnișoară să se plimbe pe bulevardul Karl Johan atît de tîrziu ? Nu ? Oare nu s-a întîmplat niciodată ca vreun bărbat să i se adreseze direct, s-o inoportuneze sau, în sfîrșit, vorbind pe șleau, să-i propună să-l însoțească acasă ? S-a holbat la mine mirată, m-a cercetat din creștet pînă în tălpi, vrînd parcă să afle ce vreau să spun, de fapt, cu asta. Apoi deodată, m-a luat de braț, zicînd :

— Să mergem !

Am urmat-o. După ce am făcut cîțiva pași prin fața stației trăsurilor, mi-am desprins brațul și am spus :

— Ascultă, dragă, nu am nici un øre. Apoi am dat să plec.

În primul moment nu a vrut să mă creadă ; dar după ce mi-a scotocit prin toate buzunarele și nu a găsit nimic, s-a mîniat, și-a lăsat brusc capul pe spate și m-a făcut dobitoc.

— Noapte bună ! am spus eu.

— Stai puțin, a strigat ea. Ochelarii sînt de aur ?

— Nu.
— Atunci, du-te dracului!
Am plecat.
Puţin după aceea a venit în fugă după mine, strigîndu-mă.
— Vino cu mine, aşa cum eşti!
M-am simţit umilit de această ofertă din partea unei fete de stradă sărace şi am spus nu. I-am mai spus că era tîrziu şi eram aşteptat undeva şi că la urma urmei nici ea nu putea să facă sacrificiul de a mă lua aşa cum eram.
— Ba da, acum vreau să vii cu mine.
— Dar nu merg aşa.
— De bună seamă, vrei să te duci la alta, spuse ea.
— Nu, am răspuns.
Zău că nu mai făceam nici doi bani. Pentru mine, fetele deveniseră acum aproape ca nişte bărbaţi. Mizeria mă sleise. Dar aveam simţămîntul că faţă de această fată ciudată mă aflam într-o situaţie deplorabilă şi de aceea m-am hotărît să salvez aparenţele.
— Cum te numeşti, am întrebat. Marie? Bun! Ascultă aici, Marie! Şi am început să-i explic purtarea mea. Fata făcea ochi din ce în ce mai mari. Îşi închipuia cumva — am întrebat-o apoi — că şi eu sînt unul dintre cei care bat caldarîmul seara şi acostează fete? Avea o părere atît de proastă despre mine? Îi spusesem cumva ceva necuviincios la început? Oare atunci cînd cineva are intenţii rele se comportă aşa, ca mine? I-am adresat doar cîteva cuvinte şi am însoţit-o cîţiva paşi spre a vedea unde vrea să

ajungă. De altfel, sînt pastorul cutare şi cutare, îi urez noapte bună şi o rog să se ducă acasă şi să nu mai păcătuiască de aici înainte. Cu aceasta, am plecat.

Mi-am frecat mîinile, satisfăcut de excelenta mea idee, şi am început să vorbesc tare cu mine însumi. Cît de plăcut e să faci fapte bune! Poate că i-am dat acelei fiinţe decăzute un prim impuls ca să se ridice din nou, ceea ce ar putea fi hotărîtor pentru întreaga ei viaţă. Îmi va mulţumi atunci cînd se va gîndi la asta; pînă şi în ceasul morţii îşi va aduce aminte de mine cu inima plină de recunoştinţă. Fără îndoială, face să fii cinstit! Eram într-o dispoziţie strălucită, mă simţeam înviorat şi plin de curaj pentru orice. De-aş avea o lumînare, aş putea termina articolul. Mergeam învîrtind în mînă cheia mea nouă de la poartă, fredonam, fluieram uşor şi mă gîndeam cum să fac rost de lumînare. Dar pentru că nu se putea face nimic în această privinţă, nu mi-a rămas altceva decît să cobor cele necesare pentru scris jos, în stradă, la lumina felinarului. Am deschis poarta şi m-am dus să-mi aduc hîrtiile.

Ajuns iar jos, am încuiat poarta pe dinafară şi m-am aşezat în lumina felinarului. Peste tot era linişte, nu auzeam decît paşii grei ai unui poliţist pe Tvaergaten şi lătratul unui cîine, departe, înspre cartierul St. Hanshaugen. Nu mă deranja nimic, am ridicat gulerul hainei peste urechi şi am încercat să mă concentrez din toate puterile. Cît de mult mi-ar folosi dacă aş izbuti să ticluiesc încheierea acestui mic articol. Ajun-

sesem tocmai la un punct mai greu ; trebuia să fac o trecere imperceptibilă spre o idee nouă, apoi să realizez un final *glissando,* în surdină, un murmur îndelungat care în cele din urmă, să se termine cu o intensificare atît de năvalnică, de tumultuoasă ca bubuitul unui tun sau ca zgomotul asurzitor al unui munte care se prăbuşeşte. Punct.

Dar nu izbuteam să găsesc cuvintele potrivite pentru acest final. Am recitit încă o dată întreg articolul, de la început. Citeam fiecare propoziţiune cu voce tare, dar nu reuşeam să-mi adun gîndurile pentru acest final răsunător. În timp ce lucram cu toată încordarea la realizarea lui, a mai apărut şi poliţistul, postîndu-se în mijlocul străzii, nu departe de mine, şi gonindu-mi întreaga inspiraţie. Ce, parcă lui îi păsa dacă în momentul acela îmi reuşea un admirabil final pentru articolul destinat „Comandorului" ? Doamne, îmi era absolut cu neputinţă, indiferent ce încercam. Am rămas acolo cam o oră. Poliţistul şi-a văzut de drum. A început să fie prea frig ca să mai pot sta nemişcat. Descurajat şi abătut din pricina acestei noi încercări nereuşite, am deschis în cele din urmă poarta şi am intrat.

Sus era frig şi prin întunericul de nepătruns abia puteam zări fereastra. Am mers orbecăind pînă la pat, mi-am scos ghetele şi am început să-mi frec picioarele cu mîinile ca să le încălzesc. Apoi m-am culcat, cu hainele pe mine — aşa cum făceam de multă vreme.

Dimineaţa, de îndată ce s-a luminat, m-am ridicat în capul oaselor şi m-am apucat din nou de lucru. Am lucrat aşa pînă la amiază, în care timp am scris zece-douăzeci de rînduri. Dar încă nu ajunsesem la final.

M-am sculat, m-am încălţat din nou şi am început să mă plimb încoace şi încolo ca să mă încălzesc. Geamurile erau îngheţate ; am privit afară ; ningea. Pe lespezile de piatră şi pe fîntîna din curtea pietruită din spate se aşternuse un strat gros de zăpadă.

Mi-am făcut de lucru în cameră, plimbîndu-mă în lung şi în lat ; zgîriam pereţii cu unghiile, îmi lipeam cu precauţie fruntea de uşă, ciocăneam cu arătătorul în podea şi ascultam cu atenţie. Toate acestea fără nici o intenţie anumită, ci calm şi gînditor ca şi cînd aş fi avut de făcut un lucru important. Iar în timpul acesta repetam într-una şi cu voce tare, aşa încît puteam să mă aud desluşit : Dar, Dumnezeule, asta-i curată nebunie. Şi am continuat să mă port ca un nebun. În sfîrşit, după un timp îndelungat, poate vreo două ore, mi-am încordat voinţa spre a mă calma, mi-am muşcat buzele, am căutat din răsputeri să mă stăpînesc. Trebuia să se sfîrşească. Mi-am căutat o bucăţică de lemn pentru mestecat şi m-am aşezat din nou la masă ca să scriu.

Am reuşit cu mare greutate să construiesc cîteva propoziţiuni scurte, cîteva zeci de cuvinte ca vai de ele, pe care mi le-am smuls cu greu ca să înaintez cît de cît. Apoi m-am oprit ; capul mi se golise, nu mai eram în stare de nimic. Şi

întrucît tot nu mai izbuteam să scriu mai departe, m-am oprit holbîndu-mă cu ochi largi deschişi la aceste ultime cuvinte, la această coală de hîrtie neterminată ; priveam în mod stupid literele ciudate, tremurînde, care se holbau şi ele de pe hîrtie la mine, ca nişte mici figuri zbîrlite — şi am sfîrşit prin a nu mai înţelege nimic şi a nu mă mai gîndi la nimic.

Timpul trecea. Auzeam zgomotele circulaţiei de pe stradă. Zgomot de cai şi trăsuri ; vocea lui Jens Olai ajungea pînă la mine cînd vorbea cu caii în grajd. Eram ca năuc, plescăiam din cînd în cînd din limbă, dar încolo nu făceam nimic. Iar durerea din piept mă chinuia tot mai mult.

A început să se întunece. Mă simţeam din ce în ce mai sfîrşit de oboseală şi m-am lungit din nou pe pat. Spre a-mi mai încălzi puţin mîinile, mi-am trecut degetele prin păr înainte şi înapoi, în cruciş şi în curmeziş ; se desprindeau şuviţe mici de păr, smocuri, care mi se prindeau între degete şi inundau perna. Dar nu la aceasta mă gîndeam acum ; era ca şi cum chestiunea nu mă privea — de altfel, mai aveam încă destul păr. Am încercat din nou să mă smulg din această toropeală ciudată care îmi cuprinsese toate mădularele ca o ceaţă ; m-am ridicat din nou în capul oaselor, mi-am lovit genunchii cu mîinile, am tuşit cît am putut mai tare... dar am căzut iarăşi pe spate. Nu era nimic de făcut ; mă stingeam încet, cu ochii deschişi, holbîndu-mă în tavan. În cele din urmă, mi-am băgat arătătorul în gură şi am început să-l sug. Ceva

a început să mi se mişte în creier ; un gînd care îşi croia drum, o idee absolut dementă ; ce-ar fi dacă l-aş muşca ? Şi, fără să mai stau prea mult pe gînduri, am închis ochii şi am strîns dinţii.

Am sărit în sus. În sfîrşit, mă trezisem. Din deget se prelingea puţin sînge, dar îl lingeam după fiecare zvîcnitură. Nu, nu mă durea şi nici rana nu era cine ştie ce ; dar dintr-o dată mă dezmeticisem. Am clătinat din cap, m-am dus la fereastră şi am căutat o cîrpă ca să leg rana.

În timp ce mă pansam, ochii mi s-au umplut de lacrimi şi am plîns înăbuşit. Acest deget subţire şi muşcat avea un aspect atît de jalnic ! Doamne, cît de rău ajunsesem !

Se făcea tot mai întuneric. Poate că nu mi-ar fi fost imposibil să scriu în cursul serii partea finală a articolului, dacă aş fi avut o lumînare. Mintea mi se limpezise din nou. Ideile îmi veneau şi îmi dispăreau ca de obicei iar suferinţa nu era deosebit de mare ; nici măcar foamea nu o mai simţeam atît de puternic ca în urmă cu cîteva ore ; puteam să mai rezist pînă a doua zi. Poate că aş fi reuşit să-mi procur o lumînare pe credit, dacă mergeam la prăvălia de articole casnice şi arătam care este situaţia. Cei de acolo mă cunoşteau ; în vremurile bune, cînd avusesem încă posibilitatea, cumpărasem multe pîini în acea prăvălie. Nu încăpea îndoială că puteam obţine o lumînare pe baza bunei mele reputaţii. Pentru prima dată după un timp îndelungat, m-am apucat să-mi perii puţin hainele şi să înlătur firele de păr căzute pe gulerul vesto-

nului — în măsura în care acest lucru se putea face pe întuneric. Apoi, bîjbîind, am coborît treptele.

Cînd am ajuns în stradă, mi-a venit pe neaşteptate ideea că ar fi poate mai bine să cer o pîine. Dar m-a cuprins îndoiala ; m-am oprit şi am început să reflectez. Cu nici un preţ ! mi-am spus în cele din urmă. Din păcate, nu mai eram în stare să suport mîncarea ; s-ar repeta povestea cu vedeniile, presentimentele şi ideile cele năstruşnice. Articolul nu ar mai fi terminat, iar eu trebuia în orice caz să-l văd pe „Comandor" înainte ca acesta să mă uite din nou. Cu nici un preţ ! M-am hotărît aşadar pentru o lumînare. Apoi am intrat în prăvălie.

O femeie stă lîngă tejghea şi face cumpărături ; lîngă mine se află mai multe pachete mici, în hîrtii de diferite culori. Vînzătorul, care mă cunoaşte şi care ştie ce cumpăr de obicei, lasă pentru moment clienta şi, fără altă introducere, împachetează o pîine într-un ziar şi o pune în faţa mea pe tejghea.

— Nu, în seara asta aş vrea să cumpăr o lumînare, spun eu. Rostesc cuvintele foarte încet şi umil, ca să nu-l supăr şi să nu pierd şansa de a primi o lumînare.

Răspunsul meu l-a luat prin surprindere. Pentru prima dată îi cerusem altceva decît pîine.

— Da, atunci vă rog să aşteptaţi puţin, spuse vînzătorul continuînd s-o servească pe clientă. Aceasta îşi ia cumpărăturile, plăteşte cu o hîrtie de cinci coroane, de la care primeşte rest, apoi pleacă.

Acum am rămas singuri, vînzătorul şi cu mine. El spuse :

— A, da, o lumînare. Apoi desface un pachet de lumînări şi scoate una pentru mine.

Se uită la mine şi eu mă uit la el ; rugămintea îmi stă pe buze, dar nu reuşesc să-i dau glas.

— Da, adevărat, spune el pe neaşteptate, aţi plătit. Spune pur şi simplu că am plătit ; am auzit doar fiecare cuvînt. Apoi începe să scoată bani de argint din sertar şi să-i numere, coroană după coroană, bani strălucitori, bani buni — îmi dă restul la cele cinci coroane ale femeii.

— Poftiţi, spune el.

Stau şi privesc un moment banii aceştia. Îmi dau seama că ceva nu este în ordine ; nu chibzuiesc prea mult, nu mă gîndesc la nimic, ci cad pur şi simplu în extaz văzînd toată această bogăţie, care îmi străluceşte în faţa ochilor. Apoi adun monedele una cîte una în mod mecanic.

Rămîn mut de mirare în faţa tejghelei, uluit ; frînt, fac un pas către un anumit punct de pe perete ; acolo atîrnă un clopoţel legat de o curea de piele şi dedesubt se află o legătură de şnururi. Rămîn cu ochii pironiţi la aceste lucruri.

Vînzătorului i se pare că doresc să încep o conversaţie din moment ce nu mă grăbesc şi spune, în timp ce face ordine printre hîrtiile de împachetat, împrăştiate pe tejghea :

— Cred că vine curînd iarna.

— Hm ! Da, răspund eu, se pare că o să vină. Apoi adaug : Mda, nu-i prea devreme. Da, aşa se pare. De altfel, adevărat că nu-i prea devreme.

Mă auzeam bine spunînd aceste nebunii, dar percepeam fiecare cuvînt ca şi cum ar veni de la altă persoană.

— Da, vi se pare ? spune vînzătorul.

Am băgat mîna care ţinea banii în buzunar, am deschis uşa şi am plecat ; m-am auzit spunînd bună seara şi pe vînzător răspunzîndu-mi. Mă îndepărtasem cu cîţiva paşi de scară, cînd uşa prăvăliei s-a deschis brusc şi vînzătorul m-a chemat înapoi. M-am întors fără să mă mir, fără urmă de teamă ; m-am mulţumit să adun banii mai bine în mînă şi m-am pregătit să-i dau înapoi.

— Vă rog, v-aţi uitat lumînarea, spuse vînzătorul.

— O, da, mulţumesc ! răspund eu calm. Mulţumesc ! Mulţumesc !

Apoi mi-am continuat drumul în jos pe stradă, ducînd lumînarea în mînă.

Primul meu gînd rezonabil au fost banii. M-am apropiat de un felinar şi i-am numărat din nou, i-am cîntărit în mînă şi am zîmbit. Aşadar, în orice caz, ieşisem din încurcătură, îmi picase un ajutor pentru multă, multă vreme ! Am băgat din nou mîna care ţinea banii în buzunar şi am plecat. M-am oprit în faţa unui birt de pe Storgaten şi am chibzuit un moment, calm şi liniştit, dacă nu ar fi cazul să iau un mic prînz, chiar acum. Dinăuntru se auzea zgomotul farfuriilor, al cuţitelor precum şi al cărnii bătute pe tocător ; ispita era mult prea mare ; am intrat.

— Un biftec, spun.

— Un biftec ! a repetat chelnerița în fața unui ghișeu.

M-am așezat la o măsuță liberă chiar lîngă ușă și am așteptat. În ungherul în care ședeam era cam întuneric, încît mă simțeam destul de bine ascuns. Am căzut pe gînduri. Din cînd în cînd, chelnerița îmi arunca o privire oarecum curioasă.

Săvîrșisem primul meu act autentic necinstit, primul meu furt, față de care toate festele anterioare nu însemnau nimic ; primul meu mic păcat mare... Aceasta era situația. Nu mai era nimic de făcut. De altfel, aveam toată libertatea să aranjez lucrurile cu băcanul mai tîrziu, cînd voi găsi un prilej mai nimerit. Nu era necesar să continui pe acest drum ; și-apoi, nici nu-mi propusesem să trăiesc mai cinstit decît toți ceilalți oameni, nu exista nici un contract...

— Credeți că biftecul vine repede ?

— Da, foarte repede. Chelnerița deschide ghișeul și privește în bucătărie.

Dar dacă într-o bună zi totul se descoperă ? Dar dacă vînzătorul intră la bănuială, începe să se gîndească la întîmplarea cu pîinea, la cele cinci coroane, la care el i-a dat femeii restul. Nu era cu neputință ca într-o bună zi să-și aducă aminte de toate acestea, poate chiar prima dată cînd mai intram în prăvălie. Ei, da, Doamne !... Am dat din umeri pe furiș.

— Poftiți ! spuse chelnerița amabil și pune biftecul pe masă. Dar nu vreți mai bine să treceți dincolo ? Aici e cam întuneric.

— Nu, mulţumesc, prefer să rămîn aici, răspund. Deodată, mă simt mişcat de amabilitatea ei, plătesc friptura pe loc, îi dau, la întîmplare, tot mărunţişul pe care-l găsesc în buzunar şi îi strîng mîna în care ţine banii. Ea zîmbeşte şi spune în glumă, cu ochii umezi :

— Restul păstraţi-l ca să vă cumpăraţi o fermă... Poftă bună !

Am început să mănînc cu tot mai multă lăcomie, înghiţind bucăţi întregi fără să le mai mestec. Rupeam din carne ca un căpcăun.

Chelneriţa s-a apropiat din nou de masa mea.

— Nu doriţi ceva de băut ? a întrebat. Apoi s-a înclinat puţin spre mine.

O priveam ; vorbea foarte încet, aproape timid, cu ochii în jos.

— Poate luaţi o halbă de bere sau ce doriţi... de la mine... pe deasupra... dacă vreţi...

— Nu, mulţumesc. Nu acum, o să revin altă dată.

S-a retras şi s-a aşezat după tejghea. Nu-i mai vedeam decît capul. Drăguţă persoană !

După ce am isprăvit de mîncat, m-am îndreptat repede spre uşă. Simţeam un fel de greaţă. Chelneriţa s-a ridicat de pe scaun. Îmi era teamă să ies în lumină, mă temeam să fiu văzut prea bine de această fată care nu-mi bănuia mizeria şi de aceea i-am spus repede noapte bună, m-am înclinat şi am plecat.

Mîncarea a început să-şi facă efectul; mi-a fost tare rău din cauza ei şi desigur că nu am putut s-o reţin multă vreme. Îmi deşertam stomacul în fiecare ungher întunecat pe lîngă care

treceam, luptam din răsputeri să-mi potolesc greața care mă chinuia într-una, strîngeam pumnii și încercam să mă rețin, băteam cu piciorul în caldarîm și înghițeam cu furie tot ce-mi venea în sus — zadarnic ! În cele din urmă, am intrat sub o poartă, m-am aplecat, orbit de umezeala ce îmi umpluse ochii și am vomitat din nou.

Aceasta m-a exasperat, am continuat să merg pe stradă plîngînd, blestemînd forțele inumane, oricum s-ar fi numit ele, care mă persecutau atît de mult, le-am blestemat să ajungă pradă chinurilor veșnice ale iadului, ca pedeapsă pentru josnicia lor. Forțele acestea nu aveau nici cea mai mică urmă de cavalerism, zău așa ! ...M-am apropiat de un bărbat care privea într-o vitrină și l-am întrebat, în mare grabă, ce trebuie, după părerea sa, să i se dea unui om care a flămînzit multă vreme. Este viața lui în joc, am spus eu, căci nu poate suporta friptura.

— Am auzit că laptele ar fi bun, laptele fiert, spuse omul foarte mirat. Dar pentru cine întrebați ?

— Mulțumesc, mulțumesc ! făcui. Se prea poate ca laptele fiert să fie bun.

Cu aceasta, am plecat.

Am intrat în prima cafenea pe care am întîlnit-o în drum și am cerut lapte fiert. Am luat laptele, l-am băut în grabă, așa fierbinte cum era, am înghițit cu lăcomie fiecare picătură și am plecat mai departe. Am luat-o spre casă.

În momentul acela s-a întîmplat ceva ciudat. În fața porții mele, sprijinită de felinar, în plină

lumină, stătea o persoană pe care o zărisem încă de la mare distanță; era tot tînăra în negru. Aceeași din serile trecute. Nu puteam greși, căci se afla în același loc pentru a patra oară. Sta absolut nemișcată.

Găsesc totul atît de ciudat încît, fără să vreau, îmi încetinesc pașii; simt că în momentul acela gîndurile îmi sînt din nou în ordine, dar sînt foarte agitat, nervii îmi sînt iritați din cauza ultimului prînz. Trec, ca de obicei, pe lîngă dînsa, ajung aproape de poartă și dau să intru. Dar deodată mă opresc. Îmi vine o inspirație subită. Fără să-mi dau bine seama de ce, mă întorc, mă îndrept spre tînăra fată și, privind-o drept în față, o salut:

— Bună seara, domnișoară!

— Bună seara! răspunde ea.

— Scuzați, căutați pe cineva? V-am mai observat și cu alt prilej; aș putea să vă fiu de vreun ajutor? De altfel, vă rog foarte mult să mă scuzați.

— O, nu știu tocmai bine...

În dosul acestei porți nu locuiește nimeni, afară de trei sau patru cai și de mine. Mai este și un grajd și un atelier de tinichigerie. De bună seamă că s-a rătăcit, în cazul în care caută pe cineva aici.

Ea își întoarce fața în altă parte și spune:

— Nu caut pe nimeni... stau aici... așa.

Prin urmare, stătea aici așa, seară de seară, pur și simplu din capriciu. Curios.

Cu cît mă gîndeam mai mult, cu atît mi se părea mai ciudat. Încetul cu încetul, m-am ho-

tărît să devin îndrăzneţ. Am început să zornăi puţin banii mărunţi din buzunar şi am invitat-o, fără altă introducere, la un pahar de vin într-un local oarecare... în cinstea iernii care a sosit, da... n-o să stăm acolo prea mult... nu vrea să vie ?

O, nu, asta nu se cădea. Îmi mulţumeşte, dar nu poate. Dacă însă vreau să fiu atît de amabil şi s-o însoţesc o bucată de drum, atunci... De altfel, era destul de întuneric pe drumul spre casă şi îi era neplăcut să meargă singură pe bulevardul Karl Johan, la o oră atît de tîrzie.

I-am spus că o însoţesc cu multă plăcere.

Am pornit ; ea mergea la dreapta mea. Un simţămînt deosebit pusese stăpînire pe mine, un simţămînt frumos : conştiinţa că mă aflu în tovărăşia unei fete tinere. O priveam fără încetare în timp ce mergeam. Mirosul plăcut al părului, căldura pe care o emana întreaga ei făptură, acel parfum feminin pe care îl răspîndea, respiraţia înmiresmată pe care o simţeam ori de cîte ori îşi îndrepta faţa spre mine — totul mă copleşea parcă, îmi pătrundea năvalnic în toate simţurile. În dosul voalului, întrevedeam o faţă mică şi puţin palidă, iar pieptul plinuţ ieşea destul de bine în evidenţă prin palton. Gîndul la toate aceste frumuseţi ascunse, pe care le bănuiam sub palton şi sub voal, mă tulburase, mă făcuse fericit în mod prostesc, fără să am vreun motiv anumit ; nu am mai putut rezista, am atins-o cu mîna, i-am pus degetele pe umăr, zîmbind stupid.

— Cît sînteţi de ciudată ! am spus eu.

— Cum aşa ?

Ei bine, mai întîi fiindcă avea obiceiul să stea seară de seară în fața porții unui grajd, și asta fără nici un fel de motiv, doar pentru că așa i-a venit...

Cine știe, s-ar putea să-și aibă motivele ei ; de altfel, îi place să nu se culce pînă tîrziu, asta i-a plăcut totdeauna mult. Preferam cumva să mă culc înainte de ora douăsprezece ?

— Eu ? Dacă urăsc ceva pe lume, apoi tocmai asta este : să mă culc înainte de miezul nopții. Hehe !

— Hehe, recunoașteți deci singur. Ea obișnuia să facă plimbarea asta seara, cînd nu avea nimic mai bun de făcut ; locuiește sus, în piața Sf. Olaf...

— Ylajali ! am strigat eu.

— Poftim ?

— N-am spus decît : Ylajali... foarte bine, continuați !

Locuiește în piața Sf. Olaf, unde duce o viață singuratică împreună cu mama sa, cu care nu se poate sta de vorbă fiindcă nu aude bine. Și mai este oare în cazul acesta chiar atît de ciudat că îi place să mai iasă puțin la aer ?

— Nu, de loc ! am răspuns.

— Ei da, și atunci ? Puteam să deslușesc după vocea ei că zîmbește.

— Nu aveți o soră ?

— Da, o soră mai mare — dar de unde știți ? De altfel, e plecată la Hamburg.

— De mult ?

— De vreo cinci săptămîni. De unde știți că am o soră ?

— Nu am ştiut pînă acum, am întrebat doar.
Un timp, am tăcut amîndoi. Prin faţa noastră trece un bărbat cu o pereche de pantofi în mînă — încolo, strada este goală cît putem vedea cu ochii. Departe, la Tivoli, luceşte un şir de lămpi colorate. Ninsoarea încetase. Cerul era senin.

— Doamne, dar nu vă este frig fără palton? întrebă fata deodată întorcîndu-şi privirile spre mine.

Să-i spun de ce nu am palton? Să-mi trădez situaţia chiar de la început şi să o îndepărtez în felul acesta? Era doar atît de frumos să mergi alături de dînsa şi să nu-i spui totul încă o bucată de timp. Am răspuns minţind:

— Nu, de loc. Apoi, spre a schimba vorba, am întrebat-o: Aţi văzut menajeria de la Tivoli?

— Nu, răspunse dînsa. Este ceva de văzut acolo?

Ce s-ar întîmpla dacă i-ar da prin gînd să spună că doreşte să meargă acolo? Să intrăm în locul acela scăldat în lumină, alături de atîţia oameni! Aş pune-o într-o situaţie prea penibilă; cu hainele mele vechi, cu faţa mea suptă, pe care nici nu o spălasem de vreo două zile, aş pune-o de-a dreptul pe fugă — poate că ar mai descoperi pe deasupra şi că nu am vestă...

De aceea, am răspuns:

— Fireşte că nu-i nimic deosebit de văzut. Şi atunci mi-au venit în minte cîteva idei fericite de care m-am folosit de îndată, cîteva cuvinte simple, resturi ale creierului meu epuizat: La ce ne putem aştepta de la o astfel de menajerie mică? De fapt, nu mă interesa de loc să

văd animale în cuşti. Animalele acestea ştiu că oamenii se opresc să le privească ; ele simt sutele de priviri curioase şi sînt influenţate de acestea. Nu, eu aş vrea să văd animale care nu ştiu că sînt privite, nu acele fiinţe timide care se răsucesc încoace şi încolo în cuşca lor, stau culcate cu ochii lor verzi indolenţi, îşi ling labele şi se gîndesc. Nu ?

O, da, fireşte că aveam dreptate.

Animalul în toată sălbăticia sa originară şi înfricoşătoare, da, asta e ceva demn de văzut. Paşii fără zgomot, făcuţi pe furiş în întunericul adînc al nopţii, freamătul şi teama pe care o inspiră pădurea, strigătele unei păsări care trece în zbor, vîntul, mirosul de sînge, zgomotul din văzduh, într-un cuvînt, suflul împărăţiei animalelor sălbatice planînd deasupra lor...

Dar îmi era teamă că această tiradă ar putea s-o obosească ; iar simţămîntul imensei mele mizerii m-a cuprins din nou şi mi-a sugrumat gîndurile. Dacă aş fi fost măcar cît de cît mai bine îmbrăcat, aş fi putut să-i fac plăcerea s-o însoţesc într-o plimbare la Tivoli ! Nu puteam s-o înţeleg pe fata aceasta, căreia îi făcea plăcere să fie însoţită de către un cerşetor pe jumătate dezbrăcat, cît era bulevardul Karl Johan de lung. Oare ce Dumnezeu îi trecea prin minte ? Iar eu, la ce îmi tot dădeam aere şi zîmbeam prosteşte fără nici o noimă ? Aveam vreun motiv cît de cît serios să mă las tîrît în calvarul unei plimbări atît de lungi de această delicată pasăre îmbrăcată în mătase ? Oare nu mă costa nici un efort ? Nu simţeam cum un frig paralizant îmi

pătrundea pînă în măduva oaselor chiar la cea mai slabă suflare a vîntului ? Nu cumva nebunia începuse să facă ravagii în creierul meu, numai din pricina lipsurilor îndurate luni în şir? Iar această fată mă împiedica pînă şi să mă întorc acasă şi să beau puţin lapte, măcar o lingură de lapte pe care să nu-l dau afară. Mai bine mi-ar întoarce spatele şi m-ar lăsa la naiba.

Eram desperat. Această stare m-a împins pînă la extrem — şi am spus :

— De fapt, nu ar trebui să mergeţi cu mine, domnişoară ; vă compromit în faţa tuturor oamenilor, chiar şi numai prin hainele mele. Zău că este adevărat ; vorbesc serios.

Ea ezită un moment. Îmi aruncă o privire fugară, dar continuă să păstreze tăcerea. În cele din urmă, spune :

— O, Doamne ! Altceva nu mai spune.

— Ce vreţi să ziceţi cu asta ? întreb.

— O, nu, nu vorbiţi aşa... Acum nu mai avem de mers atît de mult. Şi începu să păşească mai repede.

Am cotit pe Universitetsgaten, de unde se vedeau felinarele din piaţa Sf. Olaf. A încetinit pasul.

— Nu vreau să fiu indiscret, zic, dar nu puteţi să-mi spuneţi numele dumneavoastră înainte de a ne despărţi ? Şi nu vreţi să ridicaţi măcar pentru un moment vălul ca să vă văd faţa ? V-aş fi atît de recunoscător.

Pauză. Aşteptam.

— M-aţi mai văzut o dată, îmi răspunde ea.

— Ylajali! spun eu din nou.

— M-aţi urmărit doar o jumătate de zi, chiar pînă acasă. Eraţi beat atunci ? Auzeam din nou că zîmbeşte.

— Da, am răspuns, din păcate, atunci eram beat.

— Urît din partea dumneavoastră !

Am recunoscut, adînc mîhnit, că fusese urît din partea mea. Între timp, ajunsesem pînă la fîntîna arteziană ; ne-am oprit şi am privit în sus, spre numeroasele ferestre luminate de la numărul 2.

— Nu trebuie să mă însoţiţi mai departe, spune ea ; pentru seara asta, vă mulţumesc.

Am înclinat doar din cap ; nu îndrăzneam să spun nimic. Mi-am scos pălăria ; acum stăteam cu capul gol. O să-mi întindă, oare, mîna ?

— De ce nu mă rugaţi să vă însoţesc înapoi o bucată de drum ? întrebă ea pe un ton şăgalnic. Dar privirea o lăsase în jos asupra vîrfului pantofilor.

— Doamne, răspund, dacă aţi vrea !

— Da, dar numai o bucată mică.

Ne-am întors.

Mă zăpăcisem de tot ; nu mai ştiam nici măcar cum să umblu, nici cum să stau pe loc ; fiinţa aceasta îmi încurcase şirul gîndurilor. Eram fermecat, ciudat de bine dispus ; mi se părea că, pînă la urmă, o să mă destram de atîta fericire. Fata îşi exprimase singură dorinţa de a se întoarce o bucată de drum şi de a mă însoţi, nu fusese invenţia mea, ci propria ei dorinţă. O privesc în timp ce mergem şi prind tot mai mult curaj ; şi ea mă încurajează la rîndul ei, mă

atrage tot mai mult cu fiecare cuvînt ce-l spune. Pentru moment, uit de sărăcia mea, de întreaga mea existenţă jalnică, simt cum sîngele îmi curge cald prin vine ca şi altădată, înainte de a decădea, şi iau hotărîrea să tatonez terenul printr-o mică stratagemă.

— De altfel, nu pe dumneavoastră v-am urmărit atunci, ci pe sora dumneavoastră, spun eu.

— Pe sora mea ? întreabă ea foarte mirată. Se opreşte, mă priveşte şi aşteaptă realmente un răspuns. Întrebarea ei este foarte serioasă.

— Da, am răspuns eu. Hm ! Adică, de fapt, pe cea mai tînără dintre cele două doamne care mergeau înaintea mea.

— Pe cea mai tînără ? Ahaa ! Deodată a început să rîdă din toată inima, fericită ca un copil. Dar şiret mai sînteţi ! Asta aţi spus-o numai ca să mă faceţi să-mi ridic voalul. Am înţeles. Dar n-o să-l ridic... aşa, ca pedeapsă.

Am început să rîdem şi să glumim, vorbeam fără încetare tot timpul, eu nu ştiam ce spun, eram vesel. Îmi povesti că mă mai văzuse o dată, de mult, la teatru. Fusesem cu trei prieteni şi mă comportasem ca un ieşit din minţi ; desigur că şi atunci fusesem beat, din păcate.

De ce a crezut asta ?

Fiindcă rîsesem atît de tare.

— Mda ! E adevărat, pe vremea aceea rîdeam mult.

— Dar acum nu mai rîdeţi ?

— Ba da, şi acum. E atît de minunat să exişti !

Am ajuns în bulevardul Karl Johan. Ea spuse:

— Nu mai mergem mai departe. Ne-am întors şi am intrat din nou pe Universitetsgaten. Cînd am ajuns iarăşi la fîntîna arteziană, mi-am încetinit paşii, ştiam că nu voi putea să merg mai departe.

— Da, acum trebuie aşadar să vă întoarceţi, spuse ea şi se opri locului.

— Da, într-adevăr, făcui eu.

Dar îndată după aceea a adăugat că pot să o conduc şi pînă la poartă. Căci doar la urma urmelor nu era nimic rău în asta. Nu ?

— Desigur că nu, am spus eu.

Cînd însă ne-am oprit în faţa porţii, conştiinţa mizeriei mele a început să mă copleşească din nou. Oare cum puteam să-mi menţin curajul cînd viaţa mă adusese într-o astfel de situaţie ? Mă aflam în faţa unei fete, murdar, cu hainele zdrenţuite, desfigurat de foame, nespălat, îmbrăcat numai pe jumătate — îmi venea să intru în pămînt. Fără să vreau, m-am făcut mic şi am spus :

— Îmi permiteţi să vă mai întîlnesc de-acum încolo ?

Nu speram că va consimţi să mă mai întîlnească, aproape că doream un refuz sec care să-mi redea echilibrul şi să mă facă din nou indiferent.

— Ba da, spuse ea.

— Cînd ?

— Nu ştiu.

Pauză.

— Nu vreţi să fiţi atît de drăguţă să ridicaţi vălul doar pentru un moment, am spus eu, ca

să văd cu cine am stat de vorbă ? Doar un moment. Căci trebuie să văd cu cine am stat de vorbă.

Pauză.

— Puteţi să mă întîlniţi din nou aici, în faţa porţii, marţi seara, spuse ea. Vreţi ?

— Da, da, sînteţi de acord ?

— La ora opt.

— Bine.

I-am mîngîiat paltonul, i-am dat zăpada jos de pe umeri, ca să am un pretext s-o ating, era o mare plăcere să fii atît de aproape de dînsa.

— Şi să nu mă judecaţi prea aspru, spuse ea. Apoi zîmbi din nou.

— Nu...

Deodată, cu o mişcare hotărîtă, trase voalul la o parte de pe frunte ; am stat şi ne-am privit o secundă. Ylajali ! am spus. Atunci s-a ridicat în vîrful picioarelor, şi-a petrecut mîinile pe după gît şi m-a sărutat. Simţeam cum îi palpită sînii ; respiraţia îi era grăbită.

S-a smuls apoi subit din braţele mele, mi-a spus noapte bună gîfîind şi aproape în şoaptă; a făcut la stînga împrejur şi a început să urce treptele în fugă, fără să mai rostească un cuvînt. Poarta se închise.

Ziua următoare a nins încă şi mai mult ; o zăpadă grea, amestecată cu ploaie, fulgi mari, albăstrui care cădeau şi se prefăceau în noroi. Vremea era rece şi umedă.

M-am trezit destul de tîrziu, zăpăcit de emoţiile din seara precedentă, cu inima fermecată

de minunata întîlnire. În încîntarea mea, am rămas încă un timp culcat, dar, de fapt, absolut treaz, închipuindu-mi că Ylajali se află în apropierea mea ; mi-am întins mîinile, m-am îmbrățișat pe mine însumi și am sărutat aerul. M-am sculat în cele din urmă, am băut încă o ceașcă de lapte și îndată după aceea am mîncat un biftec — și astfel mi-a trecut foamea; doar nervii îmi erau din nou foarte încordați.

Am plecat spre piața cu prăvăliile unde se vindeau haine vechi. Mă gîndeam că aș putea să cumpăr la un preț scăzut o vestă purtată, ceva ce se putea îmbrăca pe sub haină, indiferent ce. Într-una din aceste prăvălii am găsit o vestă, pe care am început s-o examinez. În timp ce făceam aceasta, a trecut pe lîngă mine un cunoscut ; m-a salutat înclinînd din cap și m-a strigat. Am lăsat vesta și m-am dus la dînsul. Era tehnician și se grăbea să meargă la birou.

— Hai cu mine să bem o bere, zise el. Dar vino repede, că nu prea am timp... Cine era duduia cu care te plimbai aseară ?

— Ascultă, am spus eu gelos chiar și numai pe gîndul său, ce-ai zice dacă a fost logodnica mea ?

— Formidabil ! făcu el.

— Da, lucrurile s-au aranjat ieri.

Cu asta l-am dat gata, căci m-a crezut pe cuvînt. L-am mințit de înghețau apele, ca să pot scăpa de el ; ni s-a servit berea, am băut și am plecat.

— Atunci, la revedere... Ascultă, zise el deodată, știi că îți mai datorez cîteva coroane și

mi-e rușine că nu ți le-am înapoiat de-atîta timp. Dar ți le dau cît de curînd.

— Mulțumesc, am spus eu. Dar eram sigur că nu-mi va mai înapoia niciodată cele zece coroane.

Din păcate, berea mi s-a urcat îndată la cap ; m-am înfierbîntat. Gîndul la întîlnirea din seara trecută mă obseda, mă înnebunea aproape. Ce s-ar întîmpla dacă nu ar veni marți la întîlnire ? Ce s-ar întîmpla dacă ar începe să chibzuiască mai îndeaproape și ar intra la bănuială ?... Să intre la bănuială, dar pentru ce ?... Dintr-o dată, gîndurile mi s-au limpezit ca prin farmec și au început să se concentreze asupra banilor. M-am înspăimîntat, mi s-a făcut o teamă ca de moarte de mine însumi. Dintr-o dată, furtul mi-a reapărut înaintea ochilor, în toate amănuntele ; am revăzut prăvălioara, tejgheaua, degetele mele slabe în momentul cînd am apucat banii și mi-am imaginat cum va proceda poliția cînd va veni să mă aresteze. Cătușe la mîini și la picioare, poate numai la mîini ; bara, procesul verbal al comisarului de serviciu, scîrțîitul peniței, privirea sa, privirea sa periculoasă : Ei, domnule Tangen ? Celula, întunericul veșnic...

Hm ! Strîng pumnii cu putere, ca să mă încurajez, grăbesc pașii și ajung la Stortorvet. Acolo mă așez.

Dar ce-s copilăriile astea ? Cum naiba ar putea cineva dovedi că săvîrșisem un furt ? Chiar dacă vînzătorul și-ar aduce într-o bună zi aminte cum s-au petrecut lucrurile, tot nu s-ar încumeta să

dea alarma ; ținea încă prea mult la postul său. Deci, nici o gălăgie, nici o scenă, zău așa !

Totuși, banii aceștia îmi îngreunau puțin buzunarele și nu-mi dădeau liniște. M-am oprit un moment să-mi verific forul interior și am constatat că, fără îndoială, fusesem mai fericit înainte, atunci cînd suferearn, dar cinstea îmi era nepătată. Apoi Ylajali ! Nu am atins-o oare cu mîinile mele păcătoase ? Doamne ! Doamne ! Ylajali !

Simțeam că mă îmbătasem de-a binelea ; m-am ridicat în grabă de pe bancă și am plecat spre taraba vînzătoarei de dulciuri din apropierea farmaciei „La Elefant". Mai puteam încă să-mi salvez onoarea ; nu era prea tîrziu, voiam să arăt lumii întregi că sînt în stare să fac acest lucru ! Mi-am pregătit banii în timp ce mergeam ; țineam strîns între degete fiecare øre ; m-am aplecat peste taraba femeii de parcă aș fi vrut să cumpăr ceva și, fără nici o vorbă, i-am pus banii în mînă. Apoi, tot în tăcere, am plecat.

Cît de minunat e să fii iarăși om cinstit ! Buzunarele, goale, nu mă mai apăsau, era o adevărată plăcere să nu ai nici o lețcaie. La drept vorbind, banii aceștia îmi pricinuiseră mult necaz ; mă trecuseră frigurile de cîte ori mă gîndisem la ei ; nu aveam un suflet împietrit, felul meu cinstit de a fi se revoltase împotriva acestei fapte josnice. Da, da ! Slavă Domnului, mă ridicasem din nou în propriii mei ochi. Imitați-mă ! am spus eu privind mulțimea ce mișuna în piață, imitați-mă ! I-am făcut bucurie unei bătrîne sărace care vinde dulciuri ; e o adevărată încîn-

tare ; de recunoştinţă, nu ştie ce să mai facă. În seara aceasta copiii ei n-o să meargă flămînzi la culcare... Mă încurajam cu aceste gînduri şi găseam că mă purtasem minunat. Slavă Domnului, banii nu mai erau în mîinile mele.

Ameţit de băutură şi nervos, am traversat strada, umflat de orgoliu. Bucuria de a o putea întîlni pe Ylajali ca un om curat şi cinstit şi de a o putea privi în ochi parcă-mi dădea aripi ; nu mai simţeam nici un fel de durere, mintea îmi era limpede şi goală, mi se părea că pe umeri îmi străluceşte un cap alcătuit numai din lumină. Mi-a venit pofta să mă ţin de năzbîtii, de tot felul de pozne, să ridic oraşul în picioare, să fac tărăboi. În timp ce urcam pe strada Graensen, m-am comportat ca un nebun, urechile îmi vîjîiau uşor şi în creieri beţia ajunsese la culme. Însufleţit de o îndrăzneală nebună, mi-a venit, aşa deodată, să acostez un sergent de stradă, care de altfel nu-mi spusese nici un cuvînt, să-l iau de mînă, să-l privesc stăruitor în ochi, să-i spun ce vîrstă am şi apoi să-l las acolo pironit, fără să-i dau vreo explicaţie. Puteam să deosebesc nuanţele în vocea şi rîsetele trecătorilor, priveam cu atenţie cîteva păsărele, care săreau înaintea mea pe stradă, am început să studiez expresia pietrelor de pe trotuar şi am găsit în acestea tot felul de semne şi de figuri ciudate. Între timp, am ajuns în piaţa Storting-ului.

Mă opresc brusc şi încep să privesc cu atenţie trăsurile. Birjarii păşesc agale încoace şi încolo, discutînd între ei. Pe vremea aceasta urîtă, caii stau cu boturile aplecate. Hai ! am spus atunci

dîndu-mi un ghiont cu cotul. M-am dus repede pînă la prima trăsură şi m-am urcat. Ullevaalsveien, numărul 37, am strigat. Şi am pornit.

Pe drum, birjarul a început să se uite înapoi, să se aplece şi să privească în trăsură, unde şedeam sub coş. Intrase oare la bănuială? Fără îndoială că ceea ce îi atrăsese atenţia era îmbrăcămintea mea mizerabilă.

— Trebuie să mă întîlnesc cu cineva! i-am strigat ca să-l previn — şi apoi i-am explicat că trebuie neapărat să văd persoana respectivă.

Ne oprim la numărul 37, sar din trăsură, alerg în sus pe trepte pînă la etajul al treilea, acolo apuc sfoara de la clopot şi trag cu putere; aud că limba clopotului bate strident de vreo şase-şapte ori.

Apare o fată în casă şi deschide; observ că are cercei în urechi şi nasturi negri pe corsajul gri al rochiei. Mă priveşte speriată.

Întreb de Kierulf, Joachim Kierulf, dacă pot să-mi permit, vînzător de lînă, pe scurt, nu putea să fie confundat cu altcineva...

Fata dă negativ din cap...

— Aici nu locuieşte nici un Kierulf, spunea ea.

Apoi mă priveşte fix şi pune mîna pe clanţă, gata să o închidă pe dinăuntru. Nu mai întreabă nimic; îmi face impresia că, de fapt, cunoaşte persoana despre care o întreb, dar n-avea de loc chef să se gîndească puţin, leneşa! M-am înfuriat, i-am întors spatele şi am coborît treptele în goană.

— Nu este aici, îi strig birjarului.

— Nu este aici?

— Nu. Mînă în Tomtegatene, la numărul 11.

Eram într-o stare de agitaţie dintre cele mai violente — şi birjarul s-a molipsit şi el în parte. Credea, desigur, că este vorba de o chestiune de viaţă şi de moarte şi fără vorbă a dat bice cailor. Mîna tot mai tare.

— Cum îl cheamă ? întrebă el întorcîndu-se spre mine.

— Kierulf, negustorul de lînă Kierulf.

Birjarul părea să fie şi el de părere că nu se poate să nu-l cunoşti pe acest domn. Nu obişnuieşte să umble într-un palton de culoare deschisă ?

— Cum ? Palton de culoare deschisă ? am exclamat. Eşti smintit ? Dumneata crezi că eu întreb de un ibric de ceai ? Paltonul acesta nu prea mi-a venit la socoteală, căci mi-a stricat întreaga imagine pe care mi-o formasem despre personaj.

— Cum aţi spus că îl cheamă ? Kierulf ?

— Da, am răspuns. E ceva deosebit în asta ? Numele nu dezonorează doar pe nimeni.

— Nu are cumva părul roşu ?

S-ar fi putut la urma urmei să aibă şi părul roşu — şi în clipa cînd birjarul mi-a spus acest lucru, m-am şi convins pe loc că are dreptate. Am simţit recunoştinţă faţă de acest biet birjar şi i-am spus că l-a descris foarte bine pe omul nostru. Lucrurile stăteau chiar aşa. Ar fi fost chiar surprinzător, am adăugat, dacă omul nu ar fi avut părul roşu.

— Trebuie să fie acela pe care l-am mai dus de vreo cîteva ori, a adăugat birjarul ; avea şi

un baston noduros. Aceasta mi l-a înfăţişat pe Kierulf aievea înaintea ochilor şi am spus :

— Hehe, nimeni nu l-a văzut încă pînă acum fără bastonul acela noduros. În privinţa asta, poţi să fii sigur, absolut sigur.

Fără îndoială că era vorba de acela pe care îl dusese cu trăsura. Îl recunoştea... Acum mîna caii atît de repede încît din potcoavele lor scăpărau scîntei...

Dar chiar într-o astfel de stare de supraexcitare, nu mi-am pierdut nici un moment prezenţa de spirit. Trecem prin faţa unui poliţist şi observ că are numărul 69. Numărul acesta are asupra mea efectul unei lovituri teribile, mi se înfige dintr-o dată ca un cui în creier : 69, exact 69, să nu uit !

M-am rezemat pe spate în trăsură, în prada celor mai năstruşnice idei, m-am ghemuit sub coşul trăsurii ca să nu vadă nimeni că mişc buzele şi am început să duc o conversaţie prostească cu mine însumi. Nebunia face adevărate ravagii în creierii mei, dar îi las frîu liber, căci sînt aboslut încredinţat că mă aflu sub înrîurirea unor forţe pe care nu le pot stăpîni. Încep să rîd, încet şi sacadat, absolut fără nici un motiv, încă vesel şi ameţit de pe urma celor cîteva pahare de bere pe care le băusem. Încetul cu încetul, starea de supraexcitaţie se potoleşte şi mă liniştesc din nou. Simţeam că îmi îngheţase degetul rănit şi îl pun sub gulerul de la cămaşă ca să-l încălzesc puţin. Ajungem aşa în Tomtegaten. Birjarul opreşte.

Mă dau jos din trăsură fără grabă, fără să mă gîndesc la nimic, epuizat, cu capul greu. Intru pe poartă, ajung într-o curte, trec prin ea, dau de o ușă pe care o deschid. Intru într-un gang, un fel de anticameră cu două ferestre. Într-un colț stau două cufere unul deasupra celuilalt, iar de-a lungul peretelui o canapea nevopsită, pe care este întins un covor. La dreapta, în camera vecină, aud glasuri și un scîncet de copil, iar deasupra, la etaj, zgomotul unei plăci de fier pe care cineva bate cu ciocanul. Toate acestea le observ de îndată ce intru.

Traversez calm camera, îndreptîndu-mă spre ușa din față, fără să mă grăbesc, fără a mă gîndi să fug ; deschid și ușa aceasta și ies în Vognmandsgaten. Mă uit la casa prin care tocmai trecusem și citesc deasupra ușii : masă și locuință pentru călători.

Nu mă gîndesc nici un moment să încerc să mă fac nevăzut, să-l las baltă pe birjar care mă așteaptă afară ; o iau pe Vognmandsgaten cu mult sînge rece, fără teamă și fără să am conștiința că fac vreun rău. Kierulf, negustorul acesta de lînă care mă preocupase atît de mult, acest om a cărui existență o bănuiam și pe care trebuia neapărat să-l întîlnesc, îmi dispăruse din minte, se risipise o dată cu toate celelalte idei nebunești ce mi se înfiripau și îmi dispăreau una după alta din minte fără întrerupere. Nu-mi mai aduceam aminte de el decît ca de o presimțire, ca de un gînd îndepărtat.

Mă trezeam tot mai mult din beție pe măsură ce mergeam mai departe, mă simțeam greu și

sleit, şi-mi tîram picioarele. Zăpada cădea neîntrerupt în fulgi mari, umezi. În cele din urmă, am ajuns în suburbia Grønland, chiar lîngă biserică. Acolo m-am aşezat pe o bancă, să mă odihnesc puţin. Trecătorii mă priveau foarte miraţi. Am căzut pe gînduri.

Doamne, în ce situaţie tristă mă aflam ! Eram atît de profund dezgustat şi de ostenit de întreaga mea viaţă mizerabilă, încît nu găseam că mai are vreun rost să lupt pentru ea. Necazurile mă doborîseră, fuseseră prea copleşitoare. Eram atît de slăbit, rămăsesem doar o umbră din ceea ce fusesem mai înainte. Umerii mi se aplecaseră cu totul într-o parte şi-mi făcusem un obicei să merg înclinat, spre a-mi cruţa pe cît puteam pieptul. Într-o după-amiază, cu cîteva zile în urmă, îmi examinasem sus în cameră fizicul meu dărîmat şi îi plînsesem tot timpul de milă. Umblasem mai multe săptămîni în şir în aceeaşi cămaşă, care din pricina transpiraţiei se înăsprise şi mă rănise pe burtă ; din rană curgea sînge amestecat cu apă, dar nu mă durea. Totuşi, era neplăcut să ai o astfel de rană. Nu ştiam ce să mai fac. Nu se vindeca singură. Am spălat-o, am uscat-o cu grijă, apoi mi-am pus aceeaşi cămaşă. Ce puteam să fac ?...

Şed acolo pe bancă şi mă gîndesc la toate acestea şi sînt destul de trist. Îmi e silă de mine însumi ; chiar şi mîinile mi se par respingătoare. Această ţinută neglijentă, neruşinată a mîinilor mă chinuie, îmi face silă. Degetele slăbănoage îmi par atît de grosolane, urăsc tot corpul meu lipsit de vlagă, mi-e lehamite să-l port, să-l simt.

Doamne, de s-ar sfîrşi o dată. Cît aş dori să mor !

Complet învins, pîngărit şi compromis în propriii mei ochi, mă ridic mecanic şi încep să merg spre casă. Pe drum, trec prin faţa unei porţi deasupra căreia stătea scris : „Pompe funebre la domnişoara Andersen, în gang, pe dreapta". Amintiri vechi ! îmi spun şi mă gîndesc la vechea mea cameră din Hammersborg, la micul fotoliu cu balansoar, la ziarele care căptuşeau partea de jos a uşii, la anunţurile directorului farului şi la pîinile proaspete ale brutarului Fabian Olsen. Da, da, pe vremea aceea îmi mergea mult mai bine decît acum ; într-o noapte scrisesem un foileton pentru care am luat zece coroane, acum nu mai puteam scrie nimic, nu mai puteam scrie absolut nimic, îmi simţeam capul golit de îndată ce încercam. Da, doream să sfîrşesc o dată cu toate astea ! Şi mergeam, mergeam înainte.

Pe măsură ce mă apropiam de băcănie, aveam pe jumătate inconştient simţămîntul că mă apropiam de o primejdie ; dar am perseverat în executarea planului meu ; voiam să mă predau. Am urcat liniştit treptele. În uşă întîlnesc o fetiţă care duce în mînă o ceaşcă ; o las să treacă şi închid uşa. Vînzătorul şi cu mine ne aflăm pentru a doua oară singuri, faţă în faţă.

— Da, spune el, îngrozitoare vreme e astăzi.

Oare de ce recurgea la această cale ocolită ? De ce nu mă înşfăca dintr-o dată ? M-am înfuriat şi i-am spus :

— Dar n-am venit să discut despre vreme.

Această atitudine pornită îl ia prin suprindere, mintea lui îngrădită de băcan nu poate merge mai departe ; el nu se gîndise nici un moment că îl înşelasem cu cinci coroane.

— Nu ştii că te-am înşelat ? îi spun eu nerăbdător. Respir puternic, tremur, şi simt că sînt gata să recurg la forţă dacă nu trece îndată la subiect.

Dar bietul om nu bănuieşte nimic.

Doamne, printre ce oameni proşti sîntem nevoiţi să trăim !

Îl ocărăsc, îi arăt punct cu punct cum s-a întîmplat totul, îi arăt unde am stat eu şi unde a stat el cînd s-a petrecut întîmplarea, unde erau banii, cum i-am adunat de pe masă şi i-a strîns în mînă ; el înţelege totul, totuşi nu-mi face nimic. Se întoarce cînd într-o parte, cînd în alta, trage cu urechea la paşii din camera vecină, îmi face semn să vorbesc mai încet şi sfîrşeşte prin a spune :

— A fost destul de urît din partea dumneavoastră !

— Nu, aşteaptă puţin, am strigat eu numai ca să-l contrazic şi să-l întărît. Nu se întîmplaseră lucruri atît de urîte şi de josnice cum îşi închipuia el în mintea lui de băcan. Fireşte că nu reţinusem banii ; asta nu mi-ar fi dat niciodată prin gînd ; nu voiam să trag vreun folos pentru mine din banii aceia ; caracterul meu profund cinstit se împotrivea unor astfel de procedee...

— Atunci, ce-aţi făcut cu ei ?

I-am dăruit unei femei bătrîne şi sărace, pînă la ultimul øre, dacă vrea să ştie ; aşa sînt eu, nu-i uit pe săraci atît de uşor...

El se gîndeşte un moment la toate acestea. Se vede limpede că-i este greu să decidă dacă sînt un om cinstit sau nu. În cele din urmă, spune :

— Nu ar fi fost mai bine să daţi banii înapoi?

— Ascultă colea, răspund eu obraznic. Nu am vrut să te pun în încurcătură, am dorit să te cruţ. Dar asta este răsplata cînd te porţi mărinimos ! Vreau să-ţi arăt totul aşa cum s-a întîmplat, iar dumneata nu simţi nici măcar un pic de ruşine, şi nu faci nici cea mai mică încercare să te împaci cu mine. De aceea mă spăl pe mîini de orice vină. Şi apoi, la urma urmei, du-te dracului. Adio !

Am plecat trîntind uşa după mine.

Dar cînd am ajuns acasă în camera mea, în acea vizuină deprimantă, ud pînă la piele de zăpada topită, cu genunchii tremurînd de oboseala peregrinărilor din cursul zilei, mi-a dispărut pe loc semeţia şi am căzut din nou în starea mea obişnuită de deprimare. Îmi părea rău acum de atacul meu împotriva bietului băcan, am plîns, m-am luat de beregată ca să mă pedepsesc pentru josnicia mea şi m-am certat straşnic pe mine însumi. Fireşte că-i fusese cumplit de teamă să nu-şi piardă postul şi ca atare nu s-a încumetat să facă gălăgie pentru acele cinci coroane de care păgubise prăvălia. Iar eu profitasem de teama lui, îl torturasem cu cuvintele mele rostite cu voce tare şi fiecare cuvînt avusese efectul unei împunsături de suliţă. Poate că în camera de ală-

turi era însuşi patronul, gata să vină la noi ca să vadă despre ce este vorba. Zău că josniciile de care eram în stare nu mai cunoşteau margini!

Bine, dar de ce nu am fost arestat? În felul ăsta s-ar fi terminat măcar cu toate. Întinsesem de-a dreptul mîinile ca să-mi fie puse cătuşele. Nu aş fi opus nici o rezistenţă, dimpotrivă, aş fi dat şi eu o mînă de ajutor. Dumnezeule, Doamne! Aş da o zi din viaţa mea pentru a avea încă o dată o clipă de fericire! Întreaga mea viaţă pentru un blid de linte! Ascultă-mă măcar de data asta...

M-am culcat în hainele ude. Aveam o senzaţie neclară că s-ar putea să mor în cursul nopţii şi mi-am folosit ultimele forţe ca să-mi aranjez puţin patul pentru ca a doua zi lucrurile din jurul meu să pară mai în ordine. Mi-am pus braţele pe piept şi mi-am ales poziţia.

Apoi deodată îmi aduc aminte de Ylajali. Cum am putut s-o uit seara întreagă! Şi din nou în sufletul meu începe să pătrundă timid lumina, o rază plăpîndă de soare ce răspîndeşte o căldură atît de binecuvîntată. Apoi soarele creşte tot mai mult, o lumină dulce şi fină, mătăsoasă, care mă mîngîie atît de încîntător de delicat. Apoi soarele devine tot mai puternic, îmi arde cu putere tîmplele, îmi înfierbîntă creierul slăbit, în cele din urmă în faţa ochilor mei izbucneşte în flăcări un rug uriaş de raze: cerul şi pămîntul aprinse, oameni şi fiare de foc, munţi în flăcări, diavoli de foc, o prăpastie, un deşert, un univers cuprins de flăcări, o judecată de apoi fumegîndă.

Apoi nu am mai văzut şi nu am mai auzit nimic...

A doua zi m-am trezit scăldat în sudori ; febra mă vlăguise. La început nu mi-am dat bine seama ce se petrecuse cu mine. Am privit mirat în jur, m-am simţit cu totul schimbat în felul meu de a fi, nu m-am mai recunoscut de loc. Mi-am pipăit braţele şi picioarele, am rămas mut de uimire că fereastra se afla pe peretele ei şi nu pe cel opus şi auzeam tropotul cailor jos în curte, de parcă acest zgomot ar veni de undeva, de sus. În plus, îmi era şi greaţă.

Părul muiat în sudoare rece mi se lipise de frunte. M-am sprijinit în coate şi am privit spre pernă : pe aceasta stăteau răsfirate smocuri de păr umed. În cursul nopţii, picioarele mi se umflaseră în pantofi ; dar nu mă dureau. În schimb, nu puteam să-mi mişc degetele.

Spre seară — începuse să se întunece — m-am sculat din pat şi am început să trebăluiesc prin cameră. Am încercat să înaintez cu paşi mici şi prudenţi, avînd grijă să-mi ţin echilibrul şi cruţîndu-mi cît mai mult picioarele. Nu eram de loc trist şi nu plîngeam ; dimpotrivă, eram deosebit de mulţumit. În momentul acela, nici prin gînd nu-mi trecea că vreun lucru ar putea să fie altfel de cum este.

Apoi am ieşit.

Singurul lucru care mă jena într-o oarecare măsură era totuşi foamea, cu toată repulsia pe care o simţeam faţă de mîncare. Din nou mi se făcuse o neruşinată poftă de mîncare, o lăcomie lăuntrică persistentă, care creştea din ce în ce.

Simţeam că în piept ceva mă roade fără milă : se părea că acolo se desfăşoară o activitate tăcută, ciudată ; ai fi zis că mişună cîteva zeci de animale minuscule ; îşi întorceau capul spre dreapta şi rodeau puţin, apoi şi-l întorceau spre stînga şi rodeau puţin, se opreau un moment, începeau din nou, îşi croiau fără zgomot şi grabă drum peste tot şi lăsau spaţii goale pretutindeni pe unde trecuseră.

Nu eram bolnav, ci epuizat ; am început să transpir. M-am gîndit să merg în Stortorvet, ca să mă odihnesc puţin ; dar drumul era lung şi obositor. În cele din urmă, aproape ajunsesem acolo ; mă aflam la colţul pieţei cu Torvgaten. Sudoarea mi se prelingea de pe frunte în ochi, îmi aburea ochelarii şi mă orbea. M-am oprit un moment ca să-mi şterg fruntea. Nu ştiam unde mă aflu, nici nu mă gîndeam la aceasta : zgomotul din jurul meu era îngrozitor.

Deodată răsună un ţipăt scurt şi tăios : Păzea ! Aud ţipătul, ba chiar foarte bine şi fac brusc o săritură în lături, pe cît de repede îmi îngăduie picioarele mele slabe. O namilă de căruţă, care transportă pîine, trece în goana mare pe lîngă mine şi îmi atinge haina cu roata. Dacă aş fi fost puţin mai sprinten, aş fi scăpat nevătămat. Poate că aş fi reuşit să fiu ceva mai sprinten, doar puţin mai sprinten, dacă mi-aş fi dat osteneala. Dar acum nu mai era nimic de făcut ; simţeam că mă doare un picior, cîteva degete îmi fuseseră strivite ; aveam senzaţia că parcă degetele mi se zgîrciseră în gheată.

Vizitiul oprește caii smucind din răsputeri. Se întoarce spre mine și mă întreabă îngrozit dacă mi s-a întîmplat ceva. Da — dar putea să fie și mai rău... nu-i chiar atît de grav... nu cred ca ceva să fie rupt... o, nu face nimic...

M-am tîrît cît am putut de repede pînă la o bancă ; toți acești oameni, care se opriseră și se holbau la mine, mă făceau să mă simt stînjenit. De fapt, nu fusese un accident grav. Și dacă tot trebuie să am ghinion, apoi scăpasem relativ ieftin. Partea proastă era că îmi stricasem gheata, talpa se desprinsese de căpută. Am ridicat piciorul : în față, gheata era plină de sînge. Dar, oricum, nu se putea vorbi de rea-voință din nici o parte. Vizitiul doar nu avusese intenția să mă împingă și mai mult în nenorocire. Părea foarte înspăimîntat. Poate că dacă l-aș fi rugat să-mi dea o pîine din căruță, mi-ar fi dat-o. Și încă mi-ar fi dat-o bucuros. Dumnezeu să-l răsplătească !

Simțeam o foame cumplită. Nu mai știam cum să-mi înăbuș această nerușinată poftă de mîncare. Mă răsuceam pe bancă, ba într-o parte, ba în cealaltă, apăsîndu-mi pieptul de genunchi. După ce s-a întunecat, m-am tîrît pînă la primărie — numai Dumnezeu știe cum am ajuns acolo — și m-am așezat pe balustradă. Mi-am smuls un buzunar de la haină, l-am băgat în gură și am început să-l mestec, de altminteri fără să mă gîndesc precis la ceva, cu o figură întunecată, cu ochii holbați în gol. Auzeam niște copii jucîndu-se în jurul meu și intuiam instinc-

tiv că cineva trece pe lîngă mine. Încolo, nu mai îmi dădeam seama de nimic.

Deodată, îmi vine ideea să mă cobor în hală şi să fac rost de o bucată de carne crudă. Mă ridic şi traversez de-a curmezişul scara largă a clădirii primăriei, pînă la celălalt capăt al acoperişului halei, apoi mă cobor. După ce am ajuns destul de jos, aproape pînă la nivelul standurilor, am început să strig pe scară şi am schiţat un gest de ameninţare, de parcă aş fi poruncit unui cîine să rămînă sus. Apoi m-am adresat cu impertinenţă primului măcelar pe care l-am văzut :

— O, fiţi, vă rog, atît de bun şi daţi-mi un os pentru cîinele meu. Doar un os. Nu e nevoie să fie nimic pe el. Doar să ţină cîinele ceva în gură.

Mi s-a dat un os, un mic ciolan minunat, pe care mai era chiar şi puţină carne. L-am vîrît sub haină. I-am mulţumit măcelarului cu atîta efuziune, încît m-a privit mirat.

— Nu aveţi pentru ce, mi-a spus el.

— Nu spuneţi aşa, am mormăit. Aţi fost foarte amabil.

Apoi m-am urcat din nou. Inima îmi bătea cu putere.

M-am strecurat în pasajul Smedgangen cît am putut mai în fund şi m-am oprit în faţa unei porţi dărăpănate dintr-o curte interioară. Nu se vedea de nicăieri lumină ; era o beznă binevenită în jurul meu. Am început să rod ciolanul...

N-avea nici un gust ; ciolanul exala un miros greţos de sînge învechit şi am simţit pe loc că-mi vine să vomez. Am încercat încă o dată. De-aş reuşi să nu dau carnea afară ! Dar am vomat din nou. M-am înfuriat, am muşcat cu putere, am desprins o fîşie mică de carne şi am înghiţit-o cu forţa. Dar nici aceasta nu a folosit la nimic ; căci îndată ce bucăţelele se încălzeau în stomac, veneau iarăşi înapoi. Am strîns pumnii ca un ieşit din minţi, am început să plîng de neputinţă şi să rod cu furie. Plîngeam atît de tare încît ciolanul s-a mînjit de lacrimi. Am vomat din nou, am blestemat şi am ros mai departe, plîngînd de credeam că mi se rupe inima — şi am vomat încă o dată. Apoi am blestemat cu voce tare toate puterile cerului, trimiţîndu-le jos, în chinurile iadului.

Linişte. Nici ţipenie de om în jur, nici o lumină, nici un zgomot. Sînt în prada unei teribile agitaţii sufleteşti, respir cu greutate şi plîng scrîşnind din dinţi de fiecare dată cînd trebuie să dau afară aceste bucăţele de carne, care poate că m-ar fi putut hrăni puţin. Dar fiindcă, în ciuda tuturor încercărilor, nu ajung la nici un rezultat, azvîrl ciolanul cît colo. Plin de o ură din cele mai neputincioase şi în prada unei furii nebune, ţip ameninţînd violent în sus, spre cer, strig, răguşit de mînie, numele lui Dumnezeu, îndoindu-mi degetele ca nişte gheare...

— Îţi spun, o, tu, sfinte Baal al cerului, că nu exişti ! Iar dacă ai exista, te-aş blestema atît de tare, încît cerul ar fremăta ca de focul iadului ! Îţi spun că ţi-am oferit serviciile mele, iar

tu le-ai refuzat şi m-ai izgonit — şi acum îţi întorc spatele pentru totdeauna, fiindcă n-ai ştiut să recunoşti ceasul încercării. Îţi spun : ştiu că voi muri, dar că tot te blestem, o, tu, Apis ceresc, chiar aşa cum sînt, cu un picior în groapă. Ai folosit forţa împotriva mea, fără să ştii că eu nu mă plec niciodată în faţa nenorocirii. Nu ar trebui să ştii asta ? Oare mi-ai plămădit inima în timp ce dormeai ? Îţi spun că întreaga mea viaţă şi fiecare picătură de sînge din mine se bucură dacă te poate huli şi poate scuipa asupra harului tău. Din ceasul acesta mă voi lepăda de toată făptura şi de toate faptele tale, îmi voi blestema gîndul dacă se va îndrepta din nou spre tine şi-mi voi sfîrteca buzele dacă vor mai rosti vreodată numele tău ! Dacă exişti cu adevărat, îţi spun cel din urmă cuvînt al meu din viaţă şi de după moarte, îţi spun adio ! Apoi mă cufund în tăcere, îţi întorc spatele şi plec pe drumul meu...

Linişte.

Tremur de excitare şi de slăbiciune, rămîn pe loc fără să mă mişc, murmurînd încă blesteme şi înjurături, sughiţînd după criza mea violentă de lacrimi, frînt şi fără vlagă după izbucnirea mea nebunească de furie. Ah ! chiar în toiul suferinţelor, nu făceam altceva decît să folosesc un limbaj ca din cărţi, ca din literatură ; totul era doar un fel de discurs. Stau acolo încă vreo jumătate de oră, sughiţînd şi şoptind şi sprijinindu-mă puternic de poartă. Apoi aud voci, o convorbire între doi oameni care se apropie traversînd pasajul. Mă furişez la o parte, mă strecor pe lîngă case şi ajung din nou pe străzile lumi-

nate. Apoi, deodată, în timp ce, clătinîndu-mă, cobor strada Youngsbakken, creierul meu începe să lucreze într-o direcţie cu totul extraordinară. Mi se pare că mizerabilele cocioabe de jos, de la colţul pieţei, acele maghernițe şi dughene pline de haine vechi sînt o ruşine pentru întreg cartierul. Ele compromit tot aspectul pieţei, sluţesc tabloul general al oraşului. Ptiu! Jos cu toată şandramaua! Apoi am plecat mai departe, socotind în gînd cam cît ar putea să coste dacă ar fi mutat acolo întregul Institut Geografic, acea clădire frumoasă, care îmi plăcea atît de mult ori de cîte ori treceam pe lîngă ea. De bună seamă, mutarea Institutului nu s-ar putea face cu o cheltuială mai mică de şaptezeci pînă la şaptezeci şi două de mii de coroane, o sumă frumuşică, trebuie să admitem, frumoşi bani de buzunar, hehe, cel puţin pentru un început. Am clătinat apoi din capul meu gol, recunoscînd că într-adevăr erau frumoşi bani de buzunar, cel puţin pentru început. Continuam să tremur din toate mădularele şi din cînd în cînd mai suspinam încă din greu, după criza mea de lacrimi.

Aveam simţămîntul că nu mai rămăsese în mine nici o vlagă, că eram la capătul puterilor. Îmi era de altfel destul de indiferent, nu-mi păsa cîtuşi de puţin de acestea. Dimpotrivă, am luat-o spre partea de jos a oraşului, spre chei, depărtîndu-mă astfel tot mai mult de locuinţă. Din partea mea, m-aş fi întins bucuros cît eram de lung pe stradă, în aşteptarea morţii. Suferinţele mă făcuseră din ce în ce mai insensibil. Simţeam zvîcnituri puternice de durere în piciorul rănit.

Aveam chiar senzaţia că durerea iradiază în sus, pînă în şold. Totuşi, nu era chiar atît de intensă. Avusesem senzaţii şi mai neplăcute în viaţă.

Încetul cu încetul, am ajuns la calea ferată. Acolo nu era nici un fel de circulaţie, nici un zgomot, doar ici şi colo cîte un docher sau marinar hoinărind cu mîinile în buzunare. Am remarcat un om şchiop, care m-a privit chiorîş cînd am trecut lîngă el. M-am oprit — cu totul instinctiv — mi-am scos pălăria şi l-am întrebat dacă vasul „Nonne“ a plecat. Apoi, ar fi greu de spus de ce, nu m-am putut abţine să nu pocnesc din degete, o singură dată, chiar sub nasul omului, şi să spun : La naiba ! „Nonne“, da ! „Nonne“, pe care am uitat-o de tot ! Totuşi, gîndul la acest vapor continuase să existe latent în subconştientul meu, îl purtasem cu mine tot timpul, fără să-mi dau seama de acest lucru.

— Fireşte, „Nonne“ a plecat de mult.

Poate să-mi spună încotro ?

Omul se gîndeşte puţin, sprijinindu-se pe piciorul mai lung şi ţinînd în aer pe cel scurt, care se bălăbăneşte puţin.

— Nu, spune el. Dar ştiţi ce a încărcat aici ?

— Nu, am răspuns.

Dar între timp uitasem de „Nonne“ şi l-am întrebat cam care ar putea să fie distanţa pînă la Holmestrand, socotită în mile geografice din cele vechi.

— Pînă la Holmestrand ? Cred că vreo...

— Sau pînă la Veblungsnaes ?

— Staţi o clipă... Da, cred că pînă la Holmestrand...

— Ascultă, pînă una alta, l-am întrerupt eu din nou, nu ai vrea să fii atît de bun să-mi dai puţin tutun, numai oleacă !

Am luat tutunul, i-am mulţumit omului foarte călduros şi am plecat. Nu l-am consumat, ci l-am pus îndată în buzunar. Omul nu mă slăbea din ochi. Poate că-i trezisem bănuieli, într-un fel sau altul. Fie că mergeam, fie că stăteam pe loc, îi simţeam privirile în spate şi nu-mi plăcea să fiu urmărit de acest om. Mă întorc, mă îndrept din nou spre el şi spun :

— Cîrpaciule.

Numai cuvîntul acesta : cîrpaciule. Nimic altceva. În momentul în care spun aceasta, îl privesc cu furie drept în ochi. Simt că îl fixez teribil ; era ca şi cum privirea mea ar veni dintr-altă lume. Mă opresc un moment, după ce am rostit cuvîntul. Apoi pornesc din nou tîrîndu-mă spre Jaernbanetorvet. Omul nu scoate nici un cuvînt şi se mulţumeşte să mă urmărească din ochi.

Cîrpaciule ? M-am oprit. Oare nu cumva am avut chiar de la început senzaţia că-l mai întîlnisem odată pe acest infirm ? Sus, pe strada Graensen, într-o dimineaţă senină ; tocmai îmi amanetasem vesta. Mi se părea că trecuse o veşnicie de atunci.

Mă gîndesc la toate acestea sprijinindu-mă de un zid din colţul pieţei cu Havnegate, cînd deodată tresar şi dau să mă furişez mai departe, să mă fac nevăzut. Dar cum nu reuşesc, privesc înverşunat drept înainte, fără să mă mai ruşinez

cîtuşi de puţin... nu mai exista nici o posibilitate de a scăpa... în faţa mea stă „Comandorul".

Acum devin de o neruşinare de-a dreptul provocatoare ; fac chiar un pas înainte îndepărtîndu-mă de zid, pentru a-i atrage atenţia. Dar nu ca să-i produc milă. Mă comport astfel ca să-mi bat joc de mine însumi, să mă ţintuiesc singur la stîlpul infamiei ; aş fi fost în stare să mă rostogolesc pe jos în plină stradă şi să-l rog să treacă peste mine, să mă calce pe obraz. Nu-i spun nici măcar bună seara.

„Comandorul" a bănuit poate ceva, şi-a dat seama că ceva nu este în ordine, şi-a încetinit puţin paşii, iar eu, pentru a-l face să se oprească, i-am spus :

— Ar fi trebuit să vă aduc un manuscris, dar nu am putut să realizez încă nimic.

— A ? face el întrebător. Nu l-ai terminat încă ?

— Nu, nu l-am terminat încă.

Dar deodată ochii mi se umplu de lacrimi văzînd amabilitatea „Comandorului". Tuşesc şi îmi dreg glasul ca să-mi fac curaj. „Comandorul" îşi suflă nasul puternic, apoi se opreşte şi mă priveşte ţintă.

— Dar pînă una-alta, ai din ce să trăieşti ? întreabă.

— Nu, răspund eu, nu am nimic. Azi nici nu am mîncat încă, dar...

— Pentru Dumnezeu, dar nu se poate să te lăsăm aşa, să mori de foame, omule ! spune el. Şi duce mîna la buzunar.

Atunci se deşteaptă în mine sentimentul de ruşine, mă dau iarăşi înapoi, împleticindu-mă, spre zidul de care mă apuc cu putere ; stau acolo şi îl privesc cum caută în portmoneu, dar nu spun nimic. Apoi îmi întinde o hîrtie de zece coroane. Nu face nici un fel de ceremonii, ci pur şi simplu îmi întinde banii. Totodată, repetă că nu se poate să fiu lăsat să mor de foame.

Bîlbîi o obiecţie şi nu iau hîrtia îndată : spun că este ruşinos din partea mea... apoi că este prea mult...

— Grăbeşte-te, spune el şi se uită la ceas. Aştept trenul şi acum îl aud că vine.

Am luat banii, ca paralizat de bucurie. Nu am mai spus nici un cuvînt. Nici măcar nu i-am mulţumit.

— N-are nici un rost să te jenezi, spuse „Comandorul" în cele din urmă. Ştiu că poţi să scrii pentru banii ăştia. Apoi a plecat.

După ce s-a îndepărtat cîţiva paşi, mi-am adus aminte că nu-i mulţumisem pentru acest ajutor. Am încercat să-l ajung din urmă, dar nu puteam să înaintez destul de repede, mi se înmuiau genunchii şi mă păştea la fiecare pas primejdia să cad în nas: „Comandorul" se depărta din ce în ce mai mult. Nu am mai încercat să-l ajung şi m-am gîndit să-l strig, dar nu am îndrăznit. Iar cînd, în sfîrşit, mi-am făcut curaj şi am strigat o dată şi apoi încă o dată, dispăruse de mult. Vocea îmi era prea slabă. Am rămas pe trotuar şi am privit în urma lui. Plîngeam în tăcere. Aşa întîmplare n-am mai văzut ! mi-am zis; mi-a dat zece coroane ! M-am înapoiat acolo unde

stătuse el şi i-am imitat toate gesturile. Am ridicat hîrtia de zece coroane în faţa ochilor mei umeziţi de lacrimi, am privit-o şi pe o parte şi pe alta şi am început să înjur — să înjur de mama focului : era o realitate, ţineam în mînă o hîrtie de zece coroane.

Ceva mai tîrziu — poate chiar mult mai tîrziu, căci între timp se aşternuse peste tot tăcerea — m-am trezit, lucru destul de ciudat, în Tomtegate, în faţa casei cu numărul 11. Aici trăsesem odată chiulul unui birjar, care mă adusese cu trăsura şi tot aici trecusem de două ori printr-o casă, fără să fiu văzut de nimeni.

După ce m-am oprit un moment să mă reculeg şi să mă mir, am trecut din nou pe sub poartă şi am intrat în casa pe care stătea scrisă „Locuinţă şi masă pentru călători". Acolo am cerut un adăpost şi mi s-a închiriat de îndată un pat.

Marţi.

Soare şi vreme liniştită. O zi senină, minunată. Zăpada se topise ; peste tot, viaţă, bucurie şi feţe vesele, surîsuri şi zîmbete.

Apa din fîntînile ţîşnitoare cădea în arcuri aurite de razele soarelui şi înalbăstrite de cerul siniliu...

Pe la amiază, am ieşit din locuinţa mea din Tomtegaten, în care continuam să locuiesc şi să mă simt bine în schimbul celor zece coroane pe care mi le dăduse „Comandorul" şi am plecat în oraş. Eram într-o dispoziţie dintre cele mai bune şi am hoinărit toată după-amiza pe străzile cele mai animate, uitîndu-mă la lume. Nu era

încă ora şapte cînd am trecut prin piaţa Sf. Olaf şi mi-am ridicat pe furiş privirea la ferestrele de la numărul 2. Peste o oră o voi vedea. Am mers tot timpul stăpînit de o uşoară şi delicioasă nelinişte. Oare ce se va întîmpla ? Ce să-i spun cînd va coborî pe trepte ? Bună seară, domnişoară ? Sau să zîmbesc numai ? M-am hotărît să rămîn la zîmbet. Fireşte, o voi saluta cu toată consideraţia.

M-am îndepărtat din nou de locul acela. M-am simţit puţin jenat că venisem aşa devreme. Am făcut un ocol pe bulevardul Karl Johan, fără să pierd însă din ochi ceasul de pe clădirea Universităţii. Cînd s-a făcut ora opt, am luat-o din nou spre piaţa St. Olaf, trecînd prin faţa Universităţii. Pe drum mi-a venit în gînd că s-ar putea să ajung cu cîteva minute prea tîrziu şi atunci am grăbit cît am putut pasul. Piciorul mă durea foarte tare. Încolo, totul era în ordine.

M-am postat în apropierea fîntînii arteziene, ca să răsuflu. Am aşteptat vreme îndelungată, tot uitîndu-mă în sus spre ferestrele de la numărul 2, dar ea nu mai apărea. Ei, o să mai aştept puţin, doar nu aveam nici o grabă, poate că intervenise ceva ce o făcea să întîrzie. Deci, am continuat să aştept. Oare nu cumva trecusem prin toate acestea în vis ? Nu cumva ne întîlnisem pentru prima dată în noaptea aceea, cînd am avut febră ? Am început să mă gîndesc perplex la întreaga întîmplare şi simţeam că nu mai eram sigur de nimic.

Hm ! făcu deodată cineva în spatele meu.

Am auzit foarte bine acest sunet şi nişte paşi uşori în apropierea mea. Dar nu m-am întors.

Am continuat să mă uit ţintă la scara mare din faţa mea.

— Bună seara, am mai auzit apoi.

Uit să mai zîmbesc, şi nici măcar nu-mi scot de îndată pălăria. Atît sînt de surprins văzînd-o că vine din direcţia aceasta.

— Ai aşteptat mult ? spuse ea, respirînd mai greu. Se vedea că mersese repede.

— Nu, de loc, n-am sosit decît acum cîteva clipe, am răspuns. Şi-apoi, ce importanţă ar fi avut chiar dacă aş fi aşteptat timp îndelungat ? De altfel, credeam că veţi veni dintr-o altă direcţie.

— Am însoţit-o pe mama pînă la o familie. E invitată în seara asta.

— A, aşa ? fac eu.

Pornim. Un poliţist stă la colţul străzii şi ne priveşte.

— Dar, de fapt, încotro ne ducem ? întreabă ea şi se opreşte.

— Încotro vrei dumneata, absolut încotro vrei.

— Of, da ; dar e atît de neplăcut să hotărăşti singur.

Pauză.

Apoi spun, doar pentru ca să spun ceva :

— Ferestrele dumitale nu sînt luminate, după cîte văd.

— Da, răspunse ea vioi. Fata în casă are şi ea liber. Sînt absolut singură.

Stăm amîndoi şi privim în sus, spre ferestrele de la numărul 2, de parcă nu le-am mai fi văzut pînă atunci.

— Atunci, nu putem să urcăm la dumneata? întreb. O să stau tot timpul lîngă ușă, dacă vrei...

Dar acum încep să tremur de emoție. Regret că fusesem prea insolent. Dar dacă am ofensat-o cumva și pleacă? Dar dacă nu o voi mai vedea? O, costumul acesta mizerabil al meu. Aștept răspunsul, desperat.

— Nu o să stai de loc lîngă ușă, spuse ea.

Apoi am urcat.

Afară, pe coridor, era întuneric și m-a luat de mînă să mă conducă. Nu trebuia să fiu așa de tăcut, îmi spuse ea, puteam să vorbesc în toată voia. Am intrat. În timp ce aprindea o lumînare — nu a aprins o lampă, ci o lumînare — în timp ce aprindea lumînarea, îmi spuse rîzînd ușor:

— Dar acum nu trebuie să te uiți la mine. Mi-e tare rușine! Dar nu mai fac asta niciodată!

— Ce nu mai faci niciodată?

— N-o să mai... o, nu, zău... n-o să te mai sărut niciodată.

— N-o să mă mai săruți? am întrebat eu și am rîs amîndoi.

Am întins brațele spre dînsa, ea s-a dat la o parte, a evitat îmbrățișarea trecînd de cealaltă parte a mesei. Am stat și ne-am privit un moment unul pe altul. Între noi se afla lumînarea. Apoi începu să-și desfacă voaleta și să-și scoată pălăria. În timpul acesta, ochii ei jucăuși mă fixau urmărindu-mi toate mișcările, pentru ca să nu o pot prinde. Am făcut o nouă încercare, dar m-am împiedicat de covor și am căzut. Piciorul rănit nu voia să mă mai susțină. M-am ridicat cu multă greutate.

— Doamne, cum te-ai înroşit, spuse ea. Ce neîndemînatic eşti !

— Da, aşa-i.

Apoi urmărirea a început din nou.

— Parcă şchiopătezi.

— Da, cred că şchiopătez puţin, dar numai puţin.

— Ultima dată te durea un deget. Acum te doare un picior. Cîte ghinioane mai ai !

— M-a călcat puţin o trăsură, acum cîteva zile.

— Călcat ? Iarăşi beat. Doamne, dar ce viaţă mai duci şi dumneata ! Mă ameninţă cu degetul arătător şi luă o mină serioasă. Să luăm loc acum, spuse. Nu, nu acolo lîngă uşă ! Eşti prea rezervat. Aici. Dumneata aici şi eu acolo. Aşa ! Zău, e atît de plictisitor cu oamenii timizi ! Trebuie să spui şi să faci totul singură. Ei nu-ţi dau nici o mînă de ajutor. Acum ai putea de pildă să pui mîna pe speteaza scaunului meu ; ai fi putut să te gîndeşti şi singur, nu-i aşa ? Iar cînd spun asta, faci nişte ochi ca şi cînd n-ai crede că-i adevărat. Da, aşa este, am observat asta de mai multe ori. Acum, de ce te uiţi iar aşa ? Doar n-o să mă faci să cred că eşti tot atît de modest şi atunci cînd îţi dai drumul. Atunci, pe stradă, cînd erai beat, te-ai purtat destul de îndrăzneţ urmărindu-mă pînă acasă şi sîcîindu-mă tot timpul cu spiritele dumitale răutăcioase. „Vă pierdeţi cartea, domnişoară, vă pierdeţi cartea, sigur, domnişoară !“ Hahaha ! Ptiu, asta zău că a fost urît din partea dumitale.

Stăteam şi o priveam pierdut. Inima îmi bătea puternic, simţeam sîngele mai fierbinte în vine. O, cît era de minunat să te afli din nou într-o locuinţă omenească, să asculţi tictacul unui ceas şi să stai de vorbă cu o fată tînără şi vioaie în loc să vorbeşti doar cu tine însuţi !

— De ce nu spui nimic ?

— O, cît de drăguţă eşti, răspund. Uite că m-am îndrăgostit de dumneata... în momentul acesta sînt foarte îndrăgostit ! Ce pot să fac ? Eşti fiinţa cea mai ciudată care... Cîteodată ochii dumitale au o strălucire cum nu am mai văzut pînă acum. Sînt ca două flori. Cum ? Nu, nu ! Poate nu ca florile, ci... sînt foarte îndrăgostit de dumneata şi asta nu-mi foloseşte la nimic. Cum te cheamă ? Serios, acum trebuie să-mi spui cum te cheamă...

— Dar pe dumneata cum te cheamă ? Doamne, aproape că am uitat din nou ! M-am gîndit ieri, toată ziua, că ar trebui să te întreb. La dreptul vorbind, nu chiar toată ziua, căci de fapt ieri nu m-am gîndit de loc la dumneata.

— Ştii ce nume ţi-am dat ? Ţi-am zis Ylajali. Cum îţi place ? E atît de unduitor...

— Ylajali ?

— Da.

— Este vreun nume străin ?

— Hm ! nu e nici un nume străin.

— O, nu-i de loc urît.

După o discuţie îndelungată, am spus, în sfîrşit, fiecare cum ne cheamă. Ea se aşeză pe canapea lîngă mine şi împinse cu piciorul scaunul

mai încolo. Apoi am început să stăm din nou de vorbă.

— Te-ai şi bărbierit în seara asta, spuse ea. În general, arăţi mai bine astăzi decît ultima dată. Dar numai un pic mai bine. Să nu-ţi închipui că... Nu, zău, data trecută arătai destul de neglijent. Pe deasupra, aveai şi o cîrpă oribilă înfăşurată în jurul degetului. Şi în halul acela voiai să mergi cu mine undeva, să bem un pahar de vin ! Nu, mulţumesc !

— Aşadar, n-ai vrut să mergi cu mine numai fiindcă arătam atît de mizerabil ? am întrebat eu.

— Nu, răspunse ea şi privi în jos. Zău că nu ăsta a fost motivul. Nici nu m-am gîndit la asta.

— Ascultă, am spus eu. Desigur că îţi închipui că eu pot să mă îmbrac şi să trăiesc întocmai cum îmi place. Dar nu pot, căci sînt foarte, foarte sărac.

M-a privit ţintă.

— Eşti sărac ?

— Da.

Pauză.

— O, Doamne, dar şi eu sînt săracă, spuse ea dînd curajos din cap.

Fiecare cuvînt pe care-l rostea mă îmbăta, îmi pătrundea în inimă ca o picătură de vin. Şi la urma urmei — chiar dacă nu era decît una din fetele oarecare din Christiania, chiar dacă vorbea în jargonul obişnuit al acestora, afişînd întocmai ca ele un fel de a fi degajat şi comunicativ — mă fermeca văzînd cum îşi apleacă uşor capul într-o parte şi ascultă cu atenţie cînd spuneam ceva. Apoi, îi simţeam respiraţia.

— Ştii, am spus eu, că... dar nu trebuie să te superi... aseară, cînd m-am culcat, mi-am desfăcut braţele ca să te cuprind... aşa... ca şi cum te-ai afla într-însele. Şi-am adormit aşa.

— Da ? E tare drăguţ.

Pauză.

— Fireşte că nu-ţi puteai permite să faci ceva decît de la distanţă ; căci altfel...

— Nu crezi că aş putea s-o fac şi... altfel ?

— Nu, nu cred.

— Dar să ştii că de la mine te poţi aştepta la orice, am spus eu, umflîndu-mă în pene. Apoi i-am trecut un braţ pe după mijloc.

— Pot să mă aştept ? a mai spus ea.

Faptul că mă socotea atît de corect mă enerva, mă ofensa. Deodată, mi-am luat inima în dinţi, mi-am făcut curaj şi i-am luat mîna într-a mea. Dar ea şi-a tras-o îndărăt încet şi s-a dat puţin mai încolo. Asta mi-a tăiat din nou curajul, m-a cuprins un sentiment de ruşine şi mi-am întors privirile spre fereastră. Da, de fapt, aveam un aspect destul de jalnic în colţul în care şedeam şi mai ales nu trebuia să-mi fac nici o iluzie. Ar fi fost cu totul altceva dacă aş fi întîlnit-o atunci cînd aveam încă aspectul unui om, pe timpul cînd duceam încă o viaţă normală, cînd dispuneam încă de cîte ceva ca să fac faţă nevoilor. M-am simţit foarte deprimat.

— Vezi ? spuse ea, vezi că am dreptate ? O cută cît de mică pe frunte poate să-ţi taie curajul. Te simţi jenat, chiar numai dacă cineva se îndepărtează puţin de dumneata... Apoi a rîs

şăgalnic, cu ochii închişi, ca şi cînd nu ar fi dorit nici ea să fie văzută.

— Asta-i prea de tot ! am izbucnit. O să vezi acum ! Apoi am cuprins-o cu putere de umeri. Oare fata asta îşi pierduse minţile ? Mă socotea cumva lipsit de orice experienţă ? Pe legea mea că o să-i... Nimeni nu va putea spune, că, în privinţa asta, am fost un nepriceput. Fiinţa asta era un adevărat demon ! Iar dacă tot trebuia să se întîmple, apoi...

Dar mare lucru nu mai era de mine !

Ea continua să şadă liniştită şi să ţină mai departe ochii închişi ; nici unul din noi nu spunea nimic. Auzeam cum ne bat inimile, a mea şi a ei, ca un tropot de copite.

Am sărutat-o.

Nu mai ştiam ce fac. Am spus probabil o prostie, de care ea a început să rîdă. I-am şoptit cuvinte dulci aproape de buze, i-am mîngîiat obrajii şi am sărutat-o, am sărutat-o de multe ori. I-am descheiat un nasture sau doi de la bluză, i-am văzut pieptul. Era atît de alb şi de rotund şi se întrezărea prin cămaşă ca două minuni fermecătoare.

— Pot să privesc ? întreb eu, apoi încerc să măresc deschizătura de la bluză ; sînt prea emoţionat şi nu reuşesc să mai deschei şi nasturii de jos, unde bluza este mai strînsă în jurul taliei. Pot să văd un pic ?... Numai un pic...

Îmi trece o mînă pe după gît, foarte încet, cu gingăşie ; prin nările roze tremurătoare îmi trimite respiraţia drept în obraz ; cu cealaltă mînă începe să-şi descheie singură nasturii, unul

cîte unul. Rîde cu un rîs jenat, scurt şi mă priveşte de mai multe ori, să vadă dacă observ că i-e teamă. Desface panglicile, îşi descheie corsetul, fericită, dar în acelaşi timp şi plină de teamă. Iar mîinile mele greoaie trebăluiesc pe la aceşti nasturi şi panglici...

Ca să-mi abată atenţia de la ceea ce face, mă mîngîie cu mîna stîngă şi spune :

— Cîte fire de păr căzut ai aici !

— Da, fac eu, şi încerc să-i sărut sînii. În momentul acesta ea stă întinsă, cu bluza desfăcută de tot. ...Dar deodată tresare, ca şi cînd şi-ar fi da seama că a mers prea departe ; îşi potriveşte din nou bluza şi se ridică puţin. Apoi, ca să-şi ascundă jena, începe din nou să vorbească despre firele de păr căzut de pe umerii mei !

— De ce îţi cade atît de tare părul ?

— Nu ştiu.

— Să-ţi spun eu, bei prea mult şi poate... ptiu, nu pot să spun ! Ar trebui să-ţi fie ruşine ! N-aş fi crezut asta despre dumneata ! N-aş fi crezut, că dumneata, care eşti încă atît de tînăr, să-ţi pierzi părul !... Dar acum, te rog să-mi povesteşti : de fapt, ce fel de viaţă duci ? Sînt sigură că este ceva îngrozitor. Dar să-mi spui numai adevărul. Înţelegi ? Să nu umbli cu scorneli. Aşa, acum hai, povesteşte.

O, ce oboseală mă cuprinsese ! Cu cît mai bucuros aş fi stat liniştit, doar s-o privesc, în loc să-mi dau aere şi să mă canonesc cu toate aceste încercări. Nu mai eram bun de nimic, devenisem o otreapă.

— Începe, te rog, spuse ea.

Şi atunci i-am istorisit totul. Nimic decît adevărul. Nu am prezentat lucrurile în culori mai sumbre decît erau în realitate, căci nu aveam intenţia să-i stîrnesc mila ; i-am povestit şi de modul în care mi-am însuşit într-o seară cinci coroane.

Stătea şi mă asculta cu gura căscată, palidă, speriată, iar în ochii ei strălucitori se putea citi spaima. Dar voiam să repar lucrurile, să risipesc impresia tristă pe care o produsesem şi de aceea mi-am luat inima în dinţi :

— Acum însă s-a terminat cu toate astea ; nu mai poate fi vorba de aşa ceva ; acum sînt salvat...

Dar ea era foarte abătută. Doamne fereşte! a spus şi apoi a tăcut. A repetat această propoziţiune de cîteva ori la intervale scurte, apoi a tăcut din nou. Doamne fereşte !

Am început să fac glume, am luat-o de mijloc spre a o gîdila, apoi am dat s-o strîng în braţe. Îşi încheiase bluza la loc şi aceasta mă enervă. De ce procedase astfel ? Eram mai puţin demn în ochii ei acum, cînd ştia că nu mi-am pierdut părul din cauza unei vieţi uşuratice ? Oare i-aş fi plăcut mai mult dacă i-aş fi spus că sînt un chefliu ?... Dar să nu mai pierd vremea cu fleacuri ! Ceea ce aveam de făcut era să-i dau înainte. Şi dacă era vorba numai să-i dau înainte, apoi las pe mine !

Prin urmare, trebuia să încerc din nou.

Am culcat-o, am culcat-o pur şi simplu pe canapea. S-a împotrivit — de altfel, destul de slab. Privirea ei era mirată.

— Dar... ce vrei să faci ?
— Ce vreau ?
— Nu... nu...
— Ba da, ba da...
— Nu, înțelege ! strigă ea. Apoi a adăugat aceste cuvinte jignitoare : Zău, cred că ești nebun !
Fără să vreau, m-am oprit un moment și am spus :
— Nu ești convinsă de asta.
— Ba da, arăți ciudat ! Și-apoi, în dimineața aceea cînd m-ai urmărit... nu erai beat și-atunci ?
— Nu, și nu eram nici flămînd. Tocmai mîncasem.
— Da, cu-atît mai rău.
— Ți-ar fi plăcut mai mult dacă aș fi fost beat ?
— Da... oh ! mi-e teamă de dumneata ! Doamne, dar nu vrei să-mi dai drumul odată ?
Am stat o clipă pe gînduri. Nu, nu puteam să-i dau drumul. Pierdeam prea mult. Așa, să lăsăm fleacurile astea ! La o oră atît de tîrzie, pe o canapea. Ei, astfel de eschivări tocmai acum ? într-un asemenea moment ? Parcă nu aș ști că nu e decît timiditate ! Doar nu mai eram un novice ! Haidem, am vorbit destul ! Să terminăm cu mofturile !
Ea opunea acum o rezistență înverșunată, mult prea înverșunată ca să poată proveni numai din timiditate. Ca din greșeală, am răsturnat lumînarea, care s-a stins. Acum ea se împotrivea cu desperare și a început chiar să scîncească ușor.

— Nu, asta nu, asta nu! Dacă vrei, sărută-mi mai bine sînii. Dragul meu, iubitul meu!

M-am oprit îndată. Mi s-a părut că rostește aceste cuvinte atît de îngrozită, atît de neajutorată, încît m-am dat bătut. Credea că îmi oferă o compensație dîndu-mi voie să-i sărut sînii. Cît era de frumos; frumos și naiv! Aș fi fost în stare să cad în genunchi în fața ei.

— Dar, draga mea, am spus eu buimăcit, nu înțeleg... zău, nu înțeleg ce înseamnă jocul ăsta...

Ea se ridică și aprinse din nou lumînarea cu mîinile tremurînde; am rămas mai departe pe canapea, fără să mai întreprind nimic. Oare ce se va mai întîmpla? De fapt, nu mă simțeam de loc în apele mele.

Ea și-a aruncat privirile pe perete, apoi la ceas și a tresărit.

— Oh, în curînd trebuie să vină fata, spuse ea.

Acestea au fost primele cuvinte pe care le-a rostit.

Am înțeles aluzia și m-am ridicat. Ea întinse mîna după palton, ca și cînd ar fi dorit să-l îmbrace, dar s-a răzgîndit, l-a lăsat acolo unde era și s-a îndreptat spre șemineu. Era palidă și din ce în ce mai agitată. Ca să nu se creeze impresia că mă dă de-a dreptul afară, am întrebat-o:

— Tatăl dumitale a fost militar? și în același timp am dat să plec.

— Da, a fost militar. Dar de unde știam eu asta?

— Nu știam. Mi s-a părut doar așa.

— Ciudat!

— Da. Existau anumite lucruri în care aveam presimţiri. Da, da, asta ţinea de nebunia mea...

Mi-a aruncat o privire fugară dar nu a răspuns. Simţeam că o chinuiam cu prezenţa mea, şi voiam să termin cît mai repede. M-am oprit şi am aşteptat.

— Chiar vrei să pleci? spuse ea, continuînd să rămînă nemişcată lîngă şemineu.

Nu i-am răspuns. Mă simţeam umilit şi dezorientat — şi o priveam fără să spun nimic. Da, stricasem totul. Părea că nu-i pasă de loc că eram gata de plecare; o pierdusem dintr-o dată definitiv şi acum căutam ceva să-i spun de adio, un cuvînt greu, adînc, care să o impresioneze şi, poate, să-i impună puţin. Dar cu totul împotriva hotărîrii mele de a mă arăta rece şi mîndru, am început agitat şi jignit adînc să vorbesc de lucruri neînsemnate, iar cuvîntul greu, decisiv, nu-mi venea pe buze. Am făcut o figură foarte lamentabilă. Pînă la urmă am ţinut iarăşi un discurs, am vorbit din nou într-o limbă cărturărească. De ce nu-mi spune, la urma urmei, scurt şi desluşit să-mi văd de drum? am întrebat-o. Da, de ce nu-mi spune? Nu trebuie să se jeneze. În loc să-mi atragă atenţia că fata în casă urmează să se întoarcă în curînd, ar fi putut să-mi spună pur şi simplu: Acum dispari, căci trebuie să mă duc s-o iau pe mama şi nu vreau să mă însoţeşti pe stradă. Nu la asta s-a gîndit? Ba da, sînt sigur că la asta s-a gîndit, doar am înţeles numaidecît. Era nevoie de atît de puţine indicii ca să înţeleg: chiar şi numai felul în care întinsese mîna după palton şi apoi îl lăsase din nou acolo

unde era, m-a convins imediat. După cum îi spuneam, aveam cîteodată presimţiri. Şi poate că în asta nici nu era, la urma urmei, chiar atît de multă nebunie...

— Doamne, Dumnezeule! Iartă-mă pentru cuvîntul ăsta. Mi-a scăpat fără să vreau, strigă ea. Dar stătea mai departe ca ţintuită şi nu făcea nici un pas spre mine.

Eu eram neînduplecat şi îmi continuam peroraţia. Stăteam acolo şi turuiam într-una, avînd simţămîntul penibil că o plictisesc, că nici unul din cuvintele mele nu-şi atinge ţinta, totuşi nu încetam să vorbesc. În fond, arătam eu, poţi să ai un suflet delicat, fără să fii neapărat nebun; există chiar firi care se hrănesc cu bagatele şi pot să se prăpădească numai din cauza unui singur cuvînt mai greu. Şi i-am dat să înţeleagă că eu aveam tocmai o astfel de fire. Adevărul este că din cauza sărăciei unele aptitudini ale mele au ajuns atît de ascuţite încît sînt în stare să-mi pricinuiască de-a dreptul neplăceri, te asigur, de-a dreptul neplăceri, din păcate! Dar lucrul ăsta îşi are avantajele sale; în anumite situaţii, îmi este chiar de folos. Omul inteligent dar sărac este un observator cu mult mai perspicace decît cel inteligent dar bogat. Cel sărac este atent la fiecare pas pe care îl face, ascultă bănuitor orice cuvînt rostit de oamenii care-i ies în cale; fiecare pas pe care îl face porunceşte gîndurilor şi sentimentelor sale o datorie, o sarcină. Are auzul fin şi e impresionabil, e un om cu experienţă, sufletul său este brăzdat de răni provenite din arsuri...

Apoi am vorbit un timp destul de îndelungat despre aceste arsuri din sufletul meu. Dar cu cît vorbeam mai mult, cu atît ea devenea mai nerăbdătoare ; în cele din urmă, spuse de cîteva ori cu desperare : Dumnezeule ! frîngîndu-şi mîinile. Vedeam bine că o torturez şi nu voiam s-o torturez. Şi totuşi, tocmai aceasta făceam. În cele din urmă, am socotit că în linii mari îi spusesem esenţialul din ceea ce dorisem să-i spun. Privirea ei desperată m-a zguduit şi am strigat.

— Acum plec, plec ! Nu vezi că am şi pus mîna pe clanţă ? Rămîi cu bine, rămîi cu bine ! Ai putea, cred, totuşi, să-mi răspunzi ceva cînd îţi spun de două ori „rămîi cu bine" şi sînt gata să plec. Nici nu-ţi cer să ne mai întîlnim vreodată, căci asta te-ar îndurera. Spune-mi numai atît : de ce nu m-ai lăsat în pace ? Ce ţi-am făcut ? Doar nu ţi-am ieşit eu în cale, nu-i aşa ? De ce-mi întorci brusc spatele de parcă nu m-ai mai cunoaşte ? Acum mi-ai risipit şi ultimele iluzii, m-ai făcut mai nefericit decît am fost vreodată. Doamne, dar nu sînt nebun. Ştii prea bine, dacă vrei să te gîndeşti doar o clipă la asta, că sînt absolut normal. Vino şi dă-mi mîna ! Sau dă-mi voie să mă apropii de dumneata ! Vrei ? N-o să-ţi fac nici un rău, vreau numai să îngenunchez pentru un moment în faţa dumitale, să îngenunchez pe podea în faţa dumitale. Se poate ? Nu, nu, n-o să fac asta, căci văd că ţi-e teamă, n-o să fac, n-o să fac asta, auzi ? Doamne, de ce te sperii aşa ? Doar stau liniştit, nici nu mă mişc. Nu-am vrut decît să îngenunchez pentru un minut, pe covor, chiar acolo pe locul acela

roşu, la picioarele dumitale. Dar ţi-a fost teamă ; am putut îndată să-ţi citesc în ochi că ţi-a fost teamă. De aceea n-am mai făcut nici o mişcare. N-am făcut nici un pas atunci cînd ţi-am adresat rugămintea asta, nu-i aşa ? Am stat la fel de nemişcat ca acum, cînd îţi arăt locul unde ai fi vrut să cad în genunchi în faţa dumitale, acolo, pe trandafirul acela roşu de pe covor. Nu arăt nici măcar cu degetul, nu arăt de loc, ca să nu te sperii. Nu fac decît să dau din cap şi să privesc într-acolo. Aşa ! Iar dumneata înţelegi foarte bine la care trandafir mă refer, dar nu vrei să-mi dai voie să îngenunchez acolo ; ţi-e teamă de mine şi nu îndrăzneşti să te apropii. Nu înţeleg cum de ai inimă să-mi spui că sînt nebun. Dar nu mai crezi nici dumneata asta, nu-i aşa ? O-dată, într-o vară, e mult de-atunci, eram nebun ; muncisem prea din greu şi uitam să iau masa la timp cînd trebuia să mă gîndesc prea mult. Asta mi s-a întîmplat zile în şir. N-ar fi trebuit — şi totuşi, uitam mereu. Zău că-i adevărat. Să mă bată Dumnezeu dacă te mint. Vezi că mă nedreptăţeşti ? Nu făceam asta fiindcă mă silea nevoia ; mă bucur de credit şi încă de mult credit la Ingebert şi la Gravesen [1] ; s-a întîmplat de multe ori să am bani în buzunar, chiar bani mulţi — şi totuşi, nu-mi cumpăram de mîncare, fiindcă uitam. Auzi ? Nu spui nimic, nu răspunzi nimic, nici nu te mişti de lîngă şemineu, aştepţi să plec...

---

[1] Restaurante cunoscute din Christiania.

Ea s-a apropiat repede de mine şi mi-a întins mîna. Am privit-o plin de neîncredere. Oare făcea acest gest din toată inima ? Sau numai ca să scape de mine ? M-a cuprins cu mîinile pe după gît, avea lacrimi în ochi. Stăteam şi priveam. Îmi întinse buzele ; nu puteam s-o cred ; de bună seamă că nu era decît un sacrificiu din partea ei, un mijloc de a termina odată.

Ea spuse ceva. Mi s-a părut că spune : Totuşi, te iubesc. Propoziţiunea aceasta a rostit-o foarte încet şi nedesluşit ; poate n-am auzit eu tocmai bine sau poate n-a rostit chiar aceste cuvinte. Dar m-a cuprins cu putere pe după gît, şi-a ţinut braţele înlănţuite un timp, s-a înălţat chiar în vîrful degetelor şi a stat aşa.

Îmi era teamă că se sileşte să-mi dea această dovadă de gingăşie, şi am spus numai :

— Cît de frumoasă eşti acum !

Altceva n-am mai spus. Am făcut cîţiva paşi înapoi, am deschis uşa şi am ieşit cu spatele.

Iar ea a rămas înăuntru.

Partea a patra

Venise iarna ; o iarnă umedă, aproape fără zăpadă, o noapte nesfîrşită, întunecoasă şi cețoasă şi lipsită cîte o săptămînă în şir chiar şi de cea mai uşoară adiere de vînt uscat. Gazul ardea aproape ziua întreagă, şi totuşi oamenii se loveau unul de altul în ceață. Toate sunetele — dangătul clopotelor de la biserici, clinchetul clopoțeilor de la caii înhămați la trăsuri, vocile oamenilor, tropotul copitelor — toate acestea se auzeau surd, înăbuşite de aerul dens. Trecea săptămînă după săptămînă, dar vremea continua să rămînă neschimbată.

Iar eu locuiam încă şi acum în cartierul Vaterland.

Mă ataşasem tot mai mult de hanul acesta, de acest soi de locuință pentru călători, unde, cu toată mizeria mea, mi se dăduse permisiunea să locuiesc. Banii mi se terminaseră de mult, dar continuam să rămîn de parcă aş fi avut dreptul, de parcă aş fi fost unul de-ai casei. Proprietara nu-mi spusese încă nimic, dar eram totuşi chinuit

de gîndul că nu-i puteam plăti. A mers aşa ca la vreo trei săptămîni.

Începusem iarăşi să scriu, încă de mai multe zile, dar nu reuşisem încă să produc ceva care să mă mulţumească ; nu mai aveam nici un fel de inspiraţie, oricîte eforturi aş fi făcut — nici dimineaţa, nici mai tîrziu. Nu izbuteam nimic, indiferent de ce mă apucam ; norocul mă părăsise.

Toate aceste încercări le făceam într-o cameră de la etajul al doilea ; cea mai bună cameră pentru oaspeţi. Rămăsesem acolo, fără să fiu deranjat, din prima seară cînd avusesem bani şi putusem achita nota de plată. Sperasem tot timpul că voi reuşi să scriu un articol pe vreo temă sau alta, ca să am din ce să-mi plătesc camera, precum şi celelalte datorii. Tocmai de aceea lucram cu atîta zor. Îmi pusesem mari speranţe mai ales într-un foileton pe care îl începusem. Era o alegorie în legătură cu un incendiu într-o librărie — o idee profundă — şi eram hotărît să depun toate eforturile pentru a o realiza. Intenţionam să duc foiletonul „Comandorului", ca acont. „Comandorul" va putea atunci constata că sprijinise un talent real ; nu mă îndoiam cîtuşi de puţin că se va convinge de aceasta. Problema era numai să aştept să-mi vină inspiraţia. De ce nu-mi vine inspiraţia — şi de ce nu chiar din prima zi ? Nimic nu-mi stătea în cale acum ; primeam în fiecare zi cîte ceva de mîncare de la proprietăreasa mea, cîteva felii de pîine cu unt dimineaţa şi seara — şi nervozitatea îmi dispăruse aproape cu totul. Nu-mi mai înfăşuram mîinile în cîrpe cînd scriam şi puteam să pri-

vesc jos în stradă de la ferestrele mele de la etajul al doilea fără să mai ameţesc. Mă simţeam cu mult mai bine din toate punctele de vedere şi am început chiar să mă mir că nu-mi terminasem încă alegoria. Nu puteam să înţeleg care să fie cauza.

Dar într-una din zile am ajuns, în sfîrşit, să bănuiesc ce grad atinsese starea mea de slăbiciune, cît de incapabil de lucru devenise creierul meu inert. În ziua aceea proprietăreasa a venit la mine în cameră cu o factură pe care m-a rugat s-o verific. Spunea că trebuie să fie undeva o greşeală în socoteli, căci acestea nu se potriveau cu cifrele din registrul ei, dar că ea nu fusese în stare să descopere greşeala.

Am început să fac din nou adunarea ; proprietăreasa şedea în faţa mea şi mă privea. Am adunat cele douăzeci de numere, mai întîi de sus în jos şi am constatat că totalul era corect, apoi încă o dată de jos în sus şi am ajuns la acelaşi rezultat. M-am uitat la femeie ; aceasta aştepta să-mi audă părerea ; am observat de îndată că era însărcinată ; faptul nu mi-a scăpat, cu toate că nu o privisem cu o atenţie deosebită.

— Totalul e bun, am spus eu.

— Nu, controlaţi încă o dată fiecare număr, răspunde ea. Nu poate să fie atît de mult. Sînt sigură.

Am început să verific din nou fiecare articol : 2 pîini de cîte 25, 1 sticlă de lampă: 18, săpun: 20, unt : 32... Nu era nevoie de un cap prea inteligent ca să parcurgi coloanele de cifre din această mică factură de băcănie în care nu apărea nimic

deosebit de greu — şi m-am străduit în mod cinstit să descopăr greşeala despre care îmi vorbea femeia, dar nu am reuşit. După ce am răsucit cîteva minute în minte aceste numere, am simţit, din păcate, că totul începe să mi se învîrte în cap ; nu mai puteam acum să fac o deosebire între „debit“ şi „credit“ ; începusem să le încurc. În cele din urmă, m-am împotmolit la următorul articol : $3\frac{5}{16}$ jumătăţi de pfunzi de brînză a 16. Creierul a încetat brusc să mai funcţioneze, mă holbam năuc la brînză, fără să pot trece mai departe.

— Dar prost al naibii mai e scris ! spun eu desperat. Aici zău că e scris nici mai mult şi nici mai puţin decît cinci şaisprezecimi de brînză. Dar cine a mai auzit una ca asta ? Uitaţi-vă şi dumneavoastră.

— Da, răspunse doamna proprietăreasă, aşa au obiceiul să scrie. E brînză mirositoare de Olanda. Da, e bine. Cinci şaisprezecimi sînt aşadar cinci uncii...

— Da, înţeleg ! întrerup eu, deşi la dreptul vorbind nu mai înţelegeam nimic.

Am încercat din nou să duc pînă la capăt această socoteală, pe care cu cîteva luni în urmă aş fi putut-o face într-un minut ; eram leoarcă de sudoare, atît de mult îmi concentrasem toate forţele asupra acestor cifre enigmatice ; clipeam din ochi gînditor, de parcă aş fi studiat problema cu cea mai mare atenţie. Dar a trebuit să renunţ. Aceste cinci uncii de brînză mă dăduseră gata ;

aveam senzaţia că mi-a plesnit ceva în dosul frunţii.

Pentru a lăsa totuşi impresia că încă mai continuam să socotesc, îmi mişcam buzele şi rosteam din cînd în cînd cîte o cifră cu voce tare, alunecînd cu privirile tot mai în jos pe notă, de parcă aş avansa neîncetat în calculul meu şi m-aş apropia de rezultat. Doamna patroană aştepta. În cele din urmă, am spus :

— Am verificat încă o dată totul de la început pînă la sfîrşit, dar, după cîte văd, nu e nici o greşeală.

— Nu e nici o greşeală ? Nici una ? spuse femeia. Dar îmi dădeam seama, după vocea ei, că nu mă credea. Apoi deodată mi s-a părut că în tonul cu care îmi vorbea apare o uşoară nuanţă de dispreţ faţă de mine, un ton ceva mai indiferent, pe care nu-l mai auzisem înainte. Ea spuse că, poate, nu sînt obişnuit să socotesc cu şaisprezecimi şi a mai adăugat că trebuie să roage pe cineva mai priceput să-i verifice minuţios factura. Toate acestea le-a spus nu într-un mod jignitor, ca să mă facă de ruşine, ci pe un ton serios şi preocupat. Cînd a ajuns la uşă, îmi spuse — înainte de a ieşi fără să mă privească:

— Scuzaţi-mă că v-am deranjat !

Cu aceasta a plecat.

Puţin mai tîrziu, uşa s-a deschis încă o dată şi proprietăreasa a intrat din nou ; de vreme ce s-a înapoiat atît de repede, nu putuse să meargă mai departe decît pînă la capătul coridorului.

— Era cît pe-aci să uit ! spuse ea. Nu trebuie să mi-o luaţi în nume de rău, dar nu cumva îmi

sînteţi dator nişte bani ? Sînt acum, parcă, trei săptămîni de cînd aţi venit. Da, cred că aşa e. Nu-i uşor să te descurci cu o familie atît de mare. Îmi pare rău, dar de-acum încolo nu pot să mai găzduiesc pe nimeni pe credit...

Am oprit-o.

— Lucrez la un articol despre care v-am mai vorbit înainte. De îndată ce e gata, vă primiţi banii, puteţi să fiţi absolut liniştită.

— Da, dar văd că articolul acela nu-l mai terminaţi !...

— Credeţi ? Poate că inspiraţia îmi vine mîine sau încă la noapte ; nu e cu neputinţă să vină chiar la noapte şi atunci articolul e gata în cel mult un sfert de oră. Vedeţi, munca mea nu e ca a celorlalţi oameni ; nu pot să mă apuc de treabă şi să isprăvesc o anumită cîtime în fiecare zi. Trebuie să aştept momentul potrivit. Şi nimeni nu poate să spună absolut sigur cînd vine inspiraţia. Trebuie s-o aştept.

Cu aceasta, proprietăreasa a plecat. Dar de bună seamă că încrederea ei faţă de mine îi era acum mult zdruncinată.

De îndată ce am rămas singur m-am ridicat dintr-o săritură şi am început să-mi smulg părul de desperare. Nu, pentru mine nu mai era nici o scăpare, nici o scăpare ! Creierul meu dăduse faliment. Oare eram într-adevăr un idiot, fiindcă nu mai ştiam să calculez valoarea unei bucăţele de brînză mirositoare ? Dar, pe de altă parte, era cu putinţă să-mi fi pierdut minţile, din moment ce puteam să-mi pun astfel de întrebări ? Şi-apoi, nu reuşisem oare să-mi dau seama limpede ca

lumina zilei, şi chiar în toiul eforturilor de a verifica socoteala, că proprietăresa este însărcinată ? De unde era să ştiu acest lucru ? Doar nu mi-l spusese nimeni şi nici nu-l aflasem spontan. L-am văzut cu ochii mei şi am înţeles de îndată şi încă într-un moment de desperare, cînd făceam socoteli cu şaisprezecimi. Cum să-mi explic aceasta ?

M-am dus la fereastră şi am privit afară : fereastra mea dădea în Vognmandsgaten. Cîţiva copii se jucau pe caldarîm, copii îmbrăcaţi sărăcăcios în mijlocul străzii sărăcăcioase. Aruncau o sticlă goală de la unul la altul şi făceau un mare tărăboi. Un furgon pentru mutări trecu încet pe lîngă ei ; probabil că vreo familie a fost dată afară şi trebuia să schimbe locuinţa înainte de termenul de mutare. Cel puţin la asta m-am gîndit eu în prima clipă. În furgon se aflau aşternuturi de pat şi mobilă ; paturi şi scrinuri mîncate de carii, scaune vopsite în roşu, cu cîte trei picioare, rogojini, fier vechi, vase de bucătărie din tinichea. O fetiţă, aproape un copil încă, o fetiţă tare urîtă, cu un nas roşu umflat de guturai, şedea deasupra boarfelor şi se ţinea din răsputeri cu bietele sale mîini învineţite de frig, ca să nu se rostogolească jos. Şedea pe un morman de saltele pătrunse de umezeală, pe care dormeau copiii, şi se uita în jos la cei de pe stradă, care aruncau sticla goală de la unul la altul...

Mă uitam la toate acestea şi nu mi-era de loc greu să înţeleg tot ce se întîmplă ! În timp ce stăteam la fereastră şi contemplam tabloul de pe

stradă, auzeam şi pe fetiţa proprietăresei cîntînd în bucătărie chiar alături de camera mea ; cunoşteam melodia, de aceea am ascultat cu atenţie, dacă nu cumva o cîntă fals. Apoi mi-am spus că un dement nu ar fi putut face toate acestea ; mulţumesc lui Dumnezeu, eram tot atît de întreg la minte ca oricare altul.

Deodată, am văzut pe doi dintre copiii de jos din stradă cum se reped unul la altul ocărîndu-se — doi ştrengari ; cunoşteam pe unul dintre ei ; era fiul proprietăresei. Deschid fereastra ca să aud ce-şi spuneau unul altuia şi deodată se adună o ceată de copii sub fereastra mea şi privesc în sus cu ochii plini de aşteptare. Ce doreau ? Să li se arunce ceva ? Flori ofilite, oase, mucuri de ţigări, ceva ce puteau ronţăi sau cu care se puteau juca ? Se holbau cu feţele învineţite de frig la fereastra mea. În timpul acesta, cei doi mici adversari continuau să se împroaşte cu injurii. Cuvinte ca nişte monştri lipicioşi se revărsau din aceste guri de copil, vorbe de ocară cumplite, cum se aude la tîrfe, înjurături marinăreşti pe care le învăţaseră poate jos, pe chei. Sînt amîndoi atît de preocupaţi încît n-o observă pe proprietăreasă, care aleargă afară să vadă ce se întîmplase.

— Da, îi explică fiul său, s-a repezit la mine şi m-a strîns de gît că nici n-am mai putut să mai răsuflu. Apoi — întorcîndu-se spre micul răufăcător, care rînjeşte, răutăcios — îl apucă toate furiile şi ţipă : Du-te dracului, mă, vită încălţată ! Un păduchios ca tine să strîngă oamenii de gît ! Să mă ia naiba dacă nu-ţi...

Iar mama — femeia aceasta însărcinată, care domină întreaga stradă îngustă cu pîntecele său — îl ia de braţ pe micul ştrengar de zece ani şi, vrînd să-l aducă înăuntru, îi spune :

— Ţine-ţi gura ! Şi tu înjuri ? Spui nişte vorbe de parcă ai fi stat la bordel ani de zile ! Hai înăuntru !

— Nu vin !

— Ba o să vii !

— Ba nu !

De sus, de la fereastră, văd că mînia mamei creşte tot mai mult. Această scenă oribilă mă înfurie la culme ; nu mai pot să rabd şi-i strig ştrengarului să vină un moment pînă sus, la mine. Strig de două ori, numai ca să-i deranjez, ca să pun capăt acestei scene ! A doua oară strig cu voce mai tare şi mama se întoarce uluită şi ridică ochii spre mine. Dar îşi recîştigă pe loc calmul, mă priveşte arogant, insolent chiar, şi apoi se îndreaptă spre intrare, adresîndu-i fiului său o observaţie plină de reproş. Vorbeşte tare, ca s-o aud, şi-i spune :

— Ptiu, să-ţi fie ruşine că te văd oamenii cît eşti de rău !

Nimic din tot ceea ce observam în felul acesta nu mi-a scăpat — nici un amănunt cît de neînsemnat. Atenţia îmi era încordată la extrem. Sorbeam fiecare detaliu cu cea mai mare sensibilitate şi îmi conturam succesiv ideile în legătură cu fiecare scenă care se desfăşura jos. Era deci cu neputinţă ca mintea să nu-mi funcţioneze normal. De altfel, de ce să mai fie deranjată acum ?

Ia ascultă, mi-am zis deodată, să știi că te-ai ocupat destul timp de mintea ta și ți-ai făcut griji din cauza ei ; ar fi bine să se termine odată cu poznele astea ! Este oare un semn de nebunie să observi și să înregistrezi toate lucrurile atît de exact cum faci tu ? Zău, aproape că mă faci să rîd de tine. Situația nu-i lipsită de umor, după cîte văd. Într-un cuvînt, oricărui om i se poate întîmpla să se împotmolească din întîmplare, și încă într-o problemă dintre cele mai simple. Asta nu înseamnă încă nimic, este o pură întîmplare. Repet, cît pe-aci să rîd din toată inima de tine. Cît despre factura aceea de băcănie, acele mizerabile cinci șaisprezecimi de brînză pentru calici, căci pot în toată liniștea s-o numesc așa — hehe, brînză cu cuișoare și cu piper — deci, cît despre caraghioasa aceea de brînză, i s-ar fi putut întîmpla și unuia foarte tare la aritmetică să se încurce din cauza ei ; chiar și numai mirosul ei ar fi putut să te dea gata... Și am rîs cu poftă de toate brînzeturile mirositoare din lume... Nu, zău, dar ia pune-mi pe masă ceva mai bun de mîncare, am spus, pune-mi de pildă, dacă vrei, cinci șaisprezecimi de unt bun ! Asta ar fi altceva.

Am rîs nervos de propriile mele năzbîtii și le-am găsit foarte amuzante. Zău că nu aveam nimic deranjat, eram absolut în toate mințile.

Veselia mea se întețea, umblam prin cameră și vorbeam cu mine însumi ; rîdeam în hohote și mă simțeam foarte bine.

Într-adevăr, parcă nu aș fi avut nevoie decît de acest moment de veselie, de această clipă de adevărată încîntare lipsită de griji, pentru ca

să-mi aduc din nou creierul în stare de funcționare. M-am așezat la masă și m-am apucat iar de alegoria mea. Și mergea bine, mult mai bine decît în ultima vreme. Ce-i drept, nu prea repede. Dar mi se părea că puținul pe care-l realizam era de cea mai bună calitate. Am lucrat astfel timp de o oră fără să obosesc.

Tocmai ajunsesem la un punct foarte important din alegoria mea despre incendiul dintr-o librărie. Mi se părea că acest punct este atît de important, încît toate despre care mai scrisesem pînă atunci parcă nu făceau nici doi bani pe lîngă acest lucru. Voiam anume să formulez cu o deosebită profunzime ideea că, de fapt, nu cărțile ardeau ; mistuiți de flăcări erau creierii omenești, și voiam să fac o adevărată noapte a Sfîntului Bartolomeu din acești creieri cuprinși de flăcări. Deodată s-a deschis ușa și proprietăreasa a intrat în mare grabă. A înaintat pînă în mijlocul camerei, nici măcar nu s-a oprit în prag.

Am scos un țipăt ușor, răgușit. Mi s-a părut într-adevăr că primesc o lovitură.

— Ce ? spuse ea. Am crezut că ați spus ceva. A sosit un călător și avem nevoie de camera asta. Veți dormi deseară jos, la noi. O să aveți și acolo patul dumneavoastră ! Și pînă să-i răspund, a și început, fără nici o introducere, să-mi strîngă hîrtiile de pe masă și să le pună una peste alta în dezordine.

Buna mea dispoziție s-a risipit pe loc ; eram furios și desperat și m-am ridicat îndată. Am lăsat-o să strîngă totul de pe masă, fără să spun nimic. Ea mi-a dat toate manuscrisele în mînă.

Nu mai era nimic de făcut ; trebuia să părăsesc camera. Şi astfel a fost compromis şi momentul acesta preţios ! L-am întîlnit pe noul sosit încă pe scară — un tînăr cu ancore albastre tatuate pe mîini. După el venea un docher, cu un cufăr de marinar pe umăr. Străinul era desigur marinar, deci un călător întîmplător, pentru o singură noapte ; prin urmare, nu îmi va ocupa camera timp mai îndelungat. Poate că a doua zi, după ce va pleca, voi reuşi să mai prind unul din momentele mele bune ; încă cinci minute de inspiraţie şi lucrarea mea despre incendiul din librărie ar fi gata ! Trebuia deci să mă împac cu soarta...

Nu mai fusesem pînă atunci în apartamentul familiei ; o singură cameră în care locuiau toţi, claie peste grămadă, zi şi noapte : soţul, soţia, tatăl soţiei şi patru copii. Slujnica locuia în bucătărie, unde şi dormea noaptea. M-am apropiat de uşă fără nici o tragere de inimă şi am ciocănit ; nu a răspuns nimeni, dar auzeam totuşi vorbă înăuntru.

Soţul nu a scos nici un cuvînt cînd am intrat ; nici măcar nu mi-a răspuns la salut ; doar m-a privit cu indiferenţă, de parcă nu l-aş fi interesat cîtuşi de puţin. De altfel, juca în cărţi cu o persoană pe care o văzusem jos pe chei, un hamal poreclit Fereastră. În patul din spatele lor era un sugaci care gîngurea de zor, iar bătrînul, tatăl proprietăresei, şedea adus de spate pe o canapea, sprijinindu-şi capul în mîini, de parcă l-ar fi durut pieptul sau stomacul. Avea părul aproape alb şi — cum şedea aşa, aplecat — se-

măna cu un animal care stătea la pîndă încovoiat şi cu urechile ciulite.

Din păcate, va trebui să vă rog să-mi acordaţi găzduire aici în noaptea aceasta, zic eu adresîndu-mă soţului.

— A spus soţia mea aşa ? întrebă el.

— Da. În camera mea se află acum un nou sosit.

Nu a mai spus nimic şi a continuat să joace cărţi.

Omul acesta stătea şi juca în cărţi cu oricine se întîmpla să vină pe la dînsul ; juca fără miză, numai ca să-i treacă timpul şi să aibă ceva de făcut. De altfel, nu făcea nimic şi se mişca doar atîta cît binevoiau să-i permită articulaţiile sale leneşe, în timp ce soţia sa alerga tot timpul pe scări în jos şi în sus, avea mereu privirea atentă, rotindu-şi ochii în toate părţile şi se străduia din răsputeri să atragă clienţi. Intrase chiar în legătură cu docherii şi cu hamalii din port, cărora le plătea procente pentru fiecare călător nou pe care aceştia i-l aduceau şi adesea îi găzduia şi pe ei în timpul nopţii. Pe noul client îl adusese Fereastră.

Intrară doi dintre copii — două fetiţe cu feţele supte, ştrengăreşti şi pline de pistrui. Rochiţele de pe ele erau ca vai de lume. Curînd după aceea a venit şi proprietăreasa. Am întrebat-o unde voia să mă instaleze pentru la noapte şi mi-a răspuns că pot să dorm cu ei înăuntru sau în anticameră pe canapea, după cum îmi place. În timp ce-mi spunea acestea, se mişca încoace şi încolo prin cameră, punînd în ordine ba un lucru ba altul, fără să-mi arunce măcar o privire.

Răspunsul ei mi-a tăiat tot curajul ; m-am sprijinit de uşă şi m-am făcut mic de tot ; am căutat totuşi să las impresia că sînt mulţumit să cedez altcuiva camera pentru o noapte. Mi-am compus chiar cu bună-ştiinţă o figură amabilă, ca să nu o irit şi să nu fiu cumva dat afară de tot din casă. Am spus :

— O, da ! O să se găsească desigur un mijloc şi toate o să se aranjeze ! Apoi am tăcut.

Ea continua să trebăluiască prin cameră.

— De altfel, trebuie să vă spun că nu mai pot oferi nimănui masă şi casă pe credit, a adăugat ea. Cred că v-am mai spus asta.

— Da, dar ştiţi, e vorba numai de cîteva zile, pînă mi se publică articolul, am răspuns, şi atunci o să vă dau bucuros o hîrtie de cinci coroane în plus, chiar foarte bucuros.

Dar se vedea bine că femeia nu avea nici o încredere în articolul meu. Cu toate acestea, nu puteam să fac pe mîndrul şi să părăsesc casa numai din cauza unei jigniri fără importanţă ; ştiam ce mă aşteaptă dacă plec.

Au trecut cîteva zile.

Continuam să locuiesc jos, cu familia ; în antreu era frig, deoarece nu avea sobă. Noaptea dormeam înăuntru, pe duşumea. Marinarul continua să locuiască în camera mea şi nu părea să aibă de gînd să plece curînd. Iar la amiază, proprietăreasa ne-a povestit că marinarul îi plătise chiria pe o lună întreagă înainte.

De altfel, înainte de a se îmbarca, voia să se prezinte la un examen de căpitan de cursă lungă ;

iată din ce cauză era acum în Christiania. Am înţeles auzind aceasta că acum camera era definitiv pierdută pentru mine.

Am ieşit în antreu şi m-am aşezat pe un scaun. Admiţînd că aş mai reuşi să scriu ceva, apoi numai acolo o puteam face, căci aveam linişte. Acum nu mă mai preocupa alegoria : îmi venise o idee nouă, cu totul remarcabilă ; voiam să scriu o dramă într-un act intitulată „Semnul Crucii", cu subiect din Evul Mediu. Îmi şi făcusem un plan amănunţit referitor la personajul principal, o splendidă curtezană, fanatică — şi care păcătuise în templu, nu din slăbiciune sau din senzualitate, ci din ură faţă de cele cereşti — păcătuise chiar la picioarele altarului, avînd sub cap chiar antimisul de pe altar, numai dintr-un suprem dispreţ faţă de cer.

Pe măsură ce orele treceau, figura aceasta mă preocupa tot mai mult. În cele din urmă, mi s-a înfăţişat aievea înaintea ochilor — chiar aşa cum voiam s-o descriu. Trupul ei trebuia să trădeze viciul, să fie respingător : înalt, foarte slab şi negricios. Iar cînd mergea, picioarele ei lungi se vedeau prin rochie la fiecare pas. Apoi va mai avea şi urechi foarte mari, clăpăuge. Într-un cuvînt, nu va reprezenta o încîntare pentru ochi, dimpotrivă, va fi aproape insuportabil chiar şi numai să o priveşti. Ceea ce mă interesa la persoana ei era această minunată impudicitate, acest paroxism nebunesc al păcatului premeditat. Dar mă preocupa într-adevăr prea mult ; creierul meu era de-a dreptul tumefiat de această creatură stranie şi monstruoasă. Şi am scris, fără să mă

opresc, timp de două ore încheiate la această dramă.

După ce am umplut zece, poate douăsprezece pagini — adesea cu multă trudă şi cu pauze lungi, în timpul cărora am scris şi multe lucruri inutile, pe care le-am rupt — m-am simţit obosit, amorţit de-a binelea de frig şi de oboseală. M-am ridicat şi am ieşit pe stradă. De altfel, în ultima jumătate de oră fusesem deranjat şi de copiii care ţipau înăuntru, în camera familiei. Deci, nu aş fi putut în nici un caz să mai scriu ceva. Şi astfel am făcut o plimbare lungă pe Drammensvejen. Am rămas în oraş pînă seara şi m-am gîndit neîncetat cum să continui acţiunea dramei. Înainte de a mă întoarce acasă, mi s-a întîmplat următorul lucru :

Stăteam în faţa unui magazin de încălţăminte, jos, pe bulevardul Karl Johan, aproape de Jaernbanetorvet. Dumnezeu ştie de ce mă oprisem chiar în faţa acelui magazin de încălţăminte ! Mă uitam la vitrină, fără să-mi dea însă prin cap că, de fapt, chiar aveam nevoie de ghete, gîndurile mele rătăceau foarte departe, prin alte regiuni ale lumii ! Prin spatele meu treceau o mulţime de oameni care vorbeau între ei, dar nu auzeam nimic din ceea ce spuneau. În momentul acela, o voce mă salută cu glas tare :

— Bună seara !

Mă saluta „Domnişoara".

— Bună seara ! am răspuns absent. Ba chiar am fost nevoit să-l privesc un moment cu atenţie înainte de a-l recunoaşte.

— Ei, ce mai faci, a întrebat el.

— O, destul de bine... ca de obicei !

— Ascultă, făcu el, eşti încă la Christie ?

— Christie ?

— Mi se pare că mi-ai spus odată că eşti contabil la negustorul Christie.

— A da ! Dar s-a terminat. N-a fost chip să lucrez cu omul acela ; totul s-a sfîrşit destul de repede, de la sine.

— Dar de ce ?

— Ei, mi s-a întîmplat ca într-o zi să scriu ceva greşit şi atunci...

— Un fals ?

— Un fals ? „Domnişoara" mă întreba fără înconjur dacă făcusem un fals. Mă interoga chiar grăbit şi plin de interes. L-am privit profund jignit, dar nu i-am răspuns nimic.

— Da, da, o, Doamne, dar asta i se poate întîmpla şi celui mai bun dintre noi ! spuse el ca să mă consoleze. Continua să creadă că săvîrşisem un fals.

— Ce i se poate „o, Doamne, întîmpla şi celui mai bun ?" am întrebat. Dar ia ascultă, dragă domnule, crezi într-adevăr că aş fi putut săvîrşi o asemenea josnicie ? Eu ?

— Dar bine, dragă, mi s-a părut foarte clar că ai spus...

Mi-am dat capul pe spate, mi-am întors privirile de la el şi m-am uitat în jos, pe stradă. Deodată, am zărit o rochie roşie care se apropia de noi, o femeie alături de un bărbat. Dacă nu aş fi stat chiar în momentul acela de vorbă cu „Domnişoara", dacă nu aş fi fost şocat de bănuiala sa grosolană şi nu aş fi făcut tocmai atunci

mişcarea aceea cu capul, dacă nu mi-aş fi întors privirile cu un aer ofensat, poate că această rochie roşie ar fi trecut pe lîngă mine fără să o fi observat. Şi la urma urmei, ce-mi păsa? Ce mă interesa acea rochie, chiar dacă ar fi aparţinut domnişoarei Nagel, doamna de onoare a reginei ? „Domnişoara" vorbea într-una şi încerca să-şi repare greşeala : eu nu-l ascultam de loc, priveam tot timpul ţintă la rochia aceea roşie, care se apropia de noi pe stradă. Şi m-a cuprins deodată emoţia, m-am simţit străfulgerat de o împunsătură fină şi fugară, şi am şoptit în gînd fără să mişc buzele :

— Ylajali !

Atunci „Domnişoara" s-a întors şi el, i-a zărit pe cei doi, i-a salutat şi i-a urmărit cu privirile. Eu nu am salutat — sau, poate totuşi. Rochia roşie a alunecat mai departe pe bulevardul Karl Johan şi apoi a dispărut.

— Cine era cu ea ? întrebă „Domnişoara".

— Ducele, nu l-ai văzut ? Cel poreclit „Ducele". Cunoşti fata ?

— Da, puţin. Dumneata nu o cunoşti ?

— Nu, am răspuns.

— Mi s-a părut că ai salutat-o foarte respectuos.

— Am făcut asta ?

— Dar cum, vrei să zici că nu ai salutat-o ? a întrebat „Domnişoara". Foarte ciudat. Şi numai la dumneata s-a uitat tot timpul.

— De unde o cunoşti ? am întrebat.

La drept vorbind, nu o cunoştea personal. Se întîmplase într-o seară de toamnă. Erau un grup

de trei tineri cam chercheliţi. Tocmai ieşiseră din cafeneaua hotelului Grand, cînd au întîlnit-o pe fata asta singură prin faţa librăriei lui Cammermeyer şi au intrat în vorbă cu ea. La început i-a refuzat ; dar unul dintre acei tineri veseli — unul de speţa acelora care nu se tem nici de apă, nici de foc — i-a cerut fără sfială voie să o conducă acasă. Se jura pe ce are mai sfînt că nu o să-i atingă nici măcar un fir de păr din cap, după cum stă scris, şi că o va însoţi doar pînă la poartă ca să se convingă că a ajuns cu bine acasă ; dacă nu-i dă voie, nu o să poată dormi de loc la noapte. Pe drum, el sporovăia fără încetare, inventînd o fantasmagorie după cealaltă, pretindea că se numeşte Waldemar Atterdag [1] şi s-a dat drept fotograf. Pînă la urmă, ea a trebuit să rîdă de acest tînăr nostim, care nu se lăsa intimidat de răceala ei — şi sfîrşitul a fost că a condus-o pînă acasă.

— Ei, şi ce s-a întîmplat pînă la urmă ? am întrebat eu, ţinîndu-mi răsuflarea.

— Ce s-a întîmplat ? Fii serios, e doar o persoană onorabilă.

Am tăcut amîndoi un moment.

— Nu, zău, a fost „Ducele“ ? Aşa arată ? spuse el mai apoi, dus pe gînduri. Din moment ce umblă cu ăsta, nu mai garantez pentru ea.

Continuam să tac. Bineînţeles că „Ducele“ se va bucura acum de graţiile ei. Ei şi ? Ce mă interesa ? Îi spuneam cu plecăciune adio atît ei

---

[1] Porecla regelui Danemarcei, provenind de la expresia favorită a acestuia : „I morgen er det atter en dag“. (Şi mîine e o zi.)

cît și tuturor farmecelor ei. Încercam să mă consolez imaginîndu-mi lucrurile cele mai rele despre ea ; îmi făcea o reală plăcere s-o terfelesc în noroi. Un singur amănunt mă enerva, și anume că-mi scosesem pălăria ca să-i salut pe cei doi — dacă făcusem într-adevăr acest lucru. De ce să-mi scot pălăria în fața unor astfel de oameni ? Nu-mi mai păsa de loc de ea, absolut de loc ; nu mai era de loc drăguță, se ofilise, zău așa, o, cît se trecuse ! Se prea poate că nu s-a uitat decît la mine ; nici nu mă mira ; începea s-o chinuiască remușcarea. Dar asta încă nu însemna că trebuie să-i cad la picioare și s-o salut ca un idiot, mai ales că se și ofilise atît de îngrijorător în ultimul timp. „Ducele“ nu avea decît să fie fericit cu ea ; să-i fie de bine ! Se prea putea să vină o zi cînd să trec mîndru prin fața ei, fără să-i arunc măcar o privire. S-ar putea întîmpla să-mi permit aceasta, chiar dacă s-ar uita țintă la mine și ar purta pe deasupra o rochie roșie ca sîngele. S-ar putea întîmpla foarte ușor ! Hehe, ce triumf ar mai fi ! Mă cunoșteam destul de bine ca să-mi dau seama că eram în stare să termin drama în cursul acestei nopți și în mai puțin de o săptămînă voi fi silit pe tînăra duduie să îngenuncheze în fața mea ! Cu toate grațiile sale, hehe, cu toate grațiile sale !

— La revedere, spun eu sec.

Dar „Domnișoara“ mă oprește, și mă întreabă :

— Dar atunci ce faci, pentru moment ?

— Ce fac ? Scriu, firește. Ce altceva aș putea să fac ? Doar din asta trăiesc. Acum lucrez la

o mare dramă: „Semnul Crucii", cu un subiect din Evul Mediu.

— Formidabil! spune „Domnişora" în mod sincer. Şi dacă o termini, atunci...

— Nu-mi fac griji prea mari din punctul ăsta de vedere! am răspuns eu. Cred că pînă într-o săptămînă veţi auzi cu toţii de mine

Şi am plecat.

Îndată ce am ajuns acasă, am rugat-o pe proprietăreasă să-mi dea o lampă; era foarte important să am acum o lampă; intenţionam să nu mă culc la noapte; drama făcea adevărate ravagii prin capul meu şi aveam speranţa fermă că voi putea scrie o bucată bună pînă a doua zi în zori. Rugămintea mi-am formulat-o în cuvinte foarte umile, căci observasem pe faţa proprietăresei o strîmbătură de nemulţumire în momentul în care m-a văzut că intru iarăşi în cameră. I-am spus că aproape terminasem de scris o dramă remarcabilă; nu-mi mai lipseau decît cîteva scene. Apoi i-am dat să înţeleagă că este foarte posibil ca piesa să fie jucată la vreun teatru sau altul, chiar înainte ca eu să aflu ceva în această privinţă. Dacă ar vrea să-mi facă acest mare serviciu, atunci...

Dar doamna nu avea lampă. S-a gîndit puţin, însă nu-şi putea aduce aminte să aibă vreo lampă pe undeva. Dacă voiam să aştept pînă după ora douăsprezece, atunci poate mi-ar da lampa de bucătărie. Dar de ce nu-mi cumpăr o lumînare?

Am tăcut. Nu aveam zece øre ca să-mi cumpăr o lumînare şi ea ştia bine asta. Fireşte că o să dau greş. Slujnica locuia acum jos, cu noi

în cameră ; nu mai stătea în bucătărie ; prin urmare, lampa de acolo nu era nici măcar aprinsă. Am stat și m-am gîndit la acest lucru, dar nu am mai spus nimic.

Deodată, slujnica m-a întrebat :

— Mi se pare că adineauri v-am văzut ieșind de la castel. Ați fost cumva invitat acolo la prînz ? Apoi a rîs foarte zgomotos de gluma ei.

M-am așezat, apoi am scos manuscrisul, cu gîndul ca, pînă una-alta să încerc să scriu ceva acolo, pe loc. Țineam hîrtiile pe genunchi și mă uitam țintă la dușumea, pentru ca nimic să nu-mi abată atenția. Dar era zadarnic, totul era zadarnic, nu puteam să înaintez nici măcar cu un pas. Tocmai atunci au intrat înăuntru și cele două fetițe ale proprietăresei și au început să se joace cu pisica, o pisică bolnăvicioasă, ciudată, care nu avea păr aproape de loc ; fetițele îi suflau în ochi, din care ieșea un fel de apă care i se prelingea în jos, pe bot. Proprietarul și alți cîțiva inși ședeau la masă și jucau o-sută-unu. Numai proprietăreasa era activă, ca totdeauna : cosea ceva de zor. Ea vedea bine că nu pot să scriu într-o gălăgie ca aceea, dar nu se mai sinchisea de mine ; a zîmbit chiar, cînd servitoarea m-a întrebat dacă nu fusesem invitat la prînz la castel. Toți cei din casă îmi deveniseră acum dușmani ; îmi făcea impresia că nu a mai lipsit decît rușinea de a trebui să cedez camera altuia, pentru ca să fiu tratat absolut ca un nepoftit. Chiar această slujnică — o ștrengăriță de fată cu ochii negri, cu zulufi pe frunte și cu pieptul plat — își bătea joc de mine seara, cînd primeam pîine

cu unt. Mă întreba de fiecare dată unde obişnuiam să iau masa, căci nu mă văzuse niciodată plimbîndu-mă cu o scobitoare între dinţi prin faţa restaurantului de la Grand Hotel. Era limpede că ştia în ce mizerie mă scald şi că îi făcea plăcere să-mi arate ce ştie.

Toate aceste gînduri mă copleşesc deodată şi nu mai reuşesc să găsesc nici măcar o singură replică pentru drama mea. Fac o serie de încercări, dar zadarnic ; capul începe să-mi vîjîie ciudat şi în cele din urmă renunţ să mai scriu. Pun hîrtiile în buzunar şi ridic ochii. Servitoarea şade în faţa mea iar eu o privesc — privesc acest spate îngust şi o pereche de umeri aplecaţi, care nici nu sînt măcar suficient dezvoltaţi. Ce motive o fi avut să se lege de mine ? Ce o interesa dacă ieşisem sau nu din castel ? O deranja aceasta cu ceva ? Acum cîteva zile, cînd am avut ghinionul să mă împiedic pe trepte sau cînd mi-am agăţat haina într-un cui, a rîs de mine cu obrăznicie. Iar ieri a adunat ciornele pe care le împrăştiasem prin antreu, a furat fragmente de care nu mai aveam nevoie ale dramei, le-a citit cu voce tare în cameră şi şi-a bătut joc de mine în prezenţa tuturor, numai ca să se amuze pe socoteala mea. Nu o deranjasem niciodată cu nimic şi nu-mi aduceam aminte să-i fi cerut cîndva vreun serviciu. Dimpotrivă, seara îmi făceam singur patul jos, pe podea, pentru ca să nu o deranjez cu nimic. Apoi îşi bătea joc de mine că îmi cădea părul. Găsea fire de păr de la mine în apa din ligheanul în care mă spălam şi lucrul o distra. Ghetele mi se uzaseră puţin, mai ales aceea care

fusese turtită de furgonul brutarului ; pentru ea şi aceasta era un motiv ca să rîdă. „Dumnezeu să vă binecuvînteze pe dumneavoastră şi ghetele dumneavoastră !“ spunea ea. „Priviţi-le ! sînt mari cît nişte coteţe de cîini !“ Avea dreptate ; ghetele mele se diformaseră — dar pentru moment, nu puteam să-mi procur altele.

În timp ce mă gîndeam la toate acestea şi mă miram de răutatea servitoarei, fetiţele începură să-l necăjească pe bătrîn, care sta culcat în pat ; ţopăiau amîndouă în jurul lui, cu totul absorbite de această ocupaţie. Fiecare se înarmase cu cîte un fir de pai, pe care i-l înfigeau în urechi. Am asistat la această scenă, fără să mă amestec pentru moment. Bătrînul nu mişca nici un deget ca să se apere ; se mărginea doar să privească furios la cele două fiinţe ce-l chinuiau ; cînd îl înţepau, scutura din cap ca să scape de firele de paie care i se înfipseră bine în urechi.

Spectacolul mă irita din ce în ce mai mult şi nu puteam să-mi mai desprind privirile de la el. Tatăl îşi ridică ochii de pe cărţi şi rîse de manevrele copiilor ; ba încă i-a făcut atenţi şi pe partenerii săi de joc să se uite la cele ce se petreceau. Oare bătrînul acesta de ce nu se mişca de loc ? De ce nu le lua la goană pe cele două fetiţe ? Am făcut un pas şi m-am apropiat de pat.

— Lasă-le în pace ! Lasă-le în pace ! E paralizat, strigă proprietarul.

Şi de teamă să nu fiu dat afară în noapte, din simpla teamă să nu provoc nemulţumirea proprietarului dacă intervin, m-am retras în linişte la

locul meu şi am tăcut chitic. De ce să-mi risc adăpostul şi pîinea cu unt, amestecîndu-mă în certuri familiale? Fără prostii din cauza unui bătrîn pe jumătate mort! Şi aveam senzaţia plăcută că sînt tare, că sînt dur ca şi cremenea.

Dar blestematele de fetiţe nu încetau să-l necăjească pe bătrîn. Le enerva că acesta nu voia să-şi ţină capul liniştit şi îl înţepau cu paiele atît în ochi cît şi în nări. El le fixa cu o privire furioasă, nu spunea nimic şi nu putea să-şi mişte braţele. Deodată se ridică puţin în coate şi o scuipă în obraz pe una dintre fetiţe; apoi se ridică încă o dată şi scuipă şi înspre cealaltă, dar fără să o nimerească. Atunci l-am văzut pe proprietar aruncînd cărţile pe masă şi făcînd o săritură spre pat. Era roşu la faţă şi a strigat:

— Ce, îi scuipi pe copii drept în ochi, porc bătrîn!

— Dar, pentru Dumnezeu, nu-l lăsau de loc în pace! am strigat eu, scos din fire.

Fiindu-mi însă tot timpul teamă că o să fiu dat afară, nu am strigat chiar atît de tare, departe de asta; dar tremuram tot de enervat ce eram.

Proprietarul se întoarse spre mine.

— Ia auzi, domle! Dar ce dracu te priveşte pe dumneata? Fă bine şi ţine-ţi gura, atîta-ţi spun, dacă vrei să-ţi fie bine.

Tot atunci s-a auzit şi vocea proprietăresei şi întreaga casă s-a umplut de vorbe de ocară.

— Dumnezeu să mă ierte, dar cred că sînteţi cu toţii nebuni şi apucaţi! strigă ea. Dacă vreţi

să rămîneţi aici înăuntru, ţineţi-vă gura amîndoi, aşa să ştiţi ! Nu-i destul că-i dai golanului adăpost şi de mîncare ; trebuie să-ţi mai facă şi scandal şi-un tărăboi în casă de parcă s-au deschis porţile iadului ! Dar m-am săturat şi gata ! Ţineţi-vă gura şi ştergeţi-vă la nas, pacostelor ce sînteţi, să nu vin eu să vă arăt cum. N-am văzut de cînd sînt aşa oameni ! Intră aici de-a dreptul de pe stradă, fără un øre în buzunar, ca să-şi cumpere alifie contra păduchilor şi apoi în puterea nopţii încep să facă scandal în casa oamenilor. Nu vreau să mai ştiu de nimic, înţelegeţi, şi puteţi să vă vedeţi de drum toţi cei care nu sînteţi din casa asta. Vreau să am linişte în locuinţa mea ! Aţi înţeles ?

Nu am spus nimic, nici măcar nu am deschis gura, ci m-am aşezat iarăşi lîngă uşă şi am continuat să ascult vacarmul. Toţi ţipau în acelaşi timp, chiar şi bona şi copiii, care voiau să explice cum începuse totul. Dacă reuşeam să tac şi de data aceasta, poate că lucrurile s-ar aranja pînă la urmă ; poate că nu vom ajunge la extrem, dacă nu mai spuneam nimic. Şi ce aş fi putut să spun ? Nu era oare iarnă afară şi pe deasupra nu se lăsase şi noaptea ? Era oare momentul să bat cu pumnul în masă şi să fac pe importantul ? Fără prostii ! Şedeam şi tăceam mîlc. Nu părăseam casa, deşi fusesem aproape dat afară. Fixam cu o privire plină de indiferenţă peretele pe care atîrna un Crist cromolitografiat şi tă-

ceam cu încăpăţînare, în ciuda atacurilor proprietăresei.

— Dacă vrei să scapi de mine, doamnă, nu-i nici o greutate din partea mea, spuse unul dintre cei care jucau cărţi.

Apoi s-a ridicat. Celălalt jucător s-a ridicat şi el.

— Nu de tine e vorba. Şi nici de tine, răspunse proprietăreasa celor doi. La o adică, ştiu eu să arăt la cine m-am gîndit. La o adică. Aşa să ştiţi. O să se vadă îndată cine e ăla...

Vorbea cu fraze întretăiate, îmi plasa aceste împunsături la intervale scurte şi lungea toată povestea ca să mă facă şi mai bine să înţeleg că pe mine mă viza... Să nu scoţi nici o vorbă ! mi-am zis. Ăsta-i lucrul cel mai important : să nu scoţi nici o vorbă ! Nu mă rugase să plec, nu mi-o spusese încă răspicat. Şi, în primul rînd, să nu arăt nici o urmă de orgoliu, nici un fel de mîndrie nelalocul ei ! Să-mi astup urechile ! Uite, cît de ciudat de verde era totuşi părul acestui Crist din tabloul cromolitografiat ! Era aproape ca iarba, sau, mai precis : ca iarba grasă de pe pajişte. Da, o observaţie foarte potrivită din partea mea : iarba grasă de pe pajişte... În momentul acela mi-au trecut prin minte o serie de fugare asociaţii de idei : de la iarba verde la un verset din Scriptură, unde se spune că fiecare viaţă este ca iarba care ia foc, de acolo la Judecata de Apoi, cînd totul va fi mistuit de flă-

cări, pe urmă am făcut un mic salt pînă la cutremurul de pămînt de la Lisabona, după care mi-a venit în minte o scuipătoare de aramă spaniolă şi un toc din lemn de abanos pe care le văzusem la Ylajali. O, da, totul este trecător ! Ca iarba care ia foc ! Sfîrşitul e acelaşi : patru scînduri şi un giulgiu... la domnişoara Andersen, în gang, pe dreapta...

Iată ce-mi umbla prin cap în momentul acesta desperat, cînd proprietăreasa se gîndea să mă dea afară.

— Nu aude ! strigă aceasta. Îţi spun că trebuie să părăseşti casa chiar în momentul ăsta, înţelegi ? Pe Dumnezeul meu că omul ăsta-i nebun ! Să pleci chiar acum, fără vorbă !

M-am uitat spre uşă — dar nu ca să plec, nicidecum ca să plec. Mi-a venit o idee năstruşnică. Dacă în uşă s-ar fi găsit o cheie, aş fi răsucit-o în broască, m-aş fi încuiat pe dinăuntru împreună cu ceilalţi, ca să nu fiu nevoit să plec. Îmi era o teamă pur şi simplu isterică să ajung din nou în stradă. În uşă nu era, din păcate, nici o cheie şi m-am ridicat. Nu mai era nici o speranţă.

Dar deodată se băgă şi proprietarul în vorbă. Mă opresc uluit. Acelaşi om, care cu cîteva momente mai înainte mă ameninţase, acum îmi lua apărarea. El spuse :

— Nu se face să dăm afară din casă un om, acum, în puterea nopţii. Putem să fim pedepsiţi pentru asta.

Nu ştiam că lucrul e pasibil de pedeapsă, nici nu credeam, dar poate că era totuşi adevărat; femeia s-a răzgîndit repede, s-a calmat şi nu mi-a mai spus nimic. Mi-a întins chiar două felii de pîine cu unt pentru cină, dar nu le-am primit. Nu le-am acceptat din pură recunoştinţă pentru soţ — şi am minţit că mîncasem în oraş. Cînd m-am retras în cele din urmă în antreu ca să mă culc, proprietăreasa a venit după mine, s-a oprit în prag şi a spus cu voce tare, în timp ce pîntecele ei mare, gravid se umfla către mine:

— Asta-i cea din urmă noapte pe care o petreci aici, aşa să ştii!

— Bine, bine, am răspuns.

Poate că voi reuşi să găsesc mîine un adăpost, dacă îmi voi da într-adevăr osteneala. Pînă una-alta, mă bucuram că nu sînt nevoit să petrec noaptea afară.

Am dormit pînă la ora cinci sau şase dimineaţa. Deşi nici nu se luminase încă de ziuă cînd m-am trezit, m-am sculat numaidecît; din cauza frigului, mă culcasem cu hainele pe mine, deci nu mai era nevoie să mă îmbrac. După ce am băut puţină apă, am deschis uşa fără cel mai mic zgomot şi am plecat îndată, de teamă să nu dau ochi cu proprietăreasa.

Ici şi colo, cîte un poliţist care fusese de serviciu în timpul nopţii — iată singurele fiinţe pe care le vedeam pe stradă ; ceva mai tîrziu au apărut doi oameni, care au început să stingă una cîte una lămpile de gaz. Rătăceam fără ţintă ; am ajuns astfel în Kirkegaten şi am luat-o pe drumul ce ducea spre castel. Rebegit de frig şi încă buimac, cu spatele şi genunchii înţepeniţi de atîta mers, m-am aşezat pe o bancă şi am dormitat un timp. Trăisem trei săptămîni doar din pîinea cu unt pe care mi-o dădea proprietăreasa seara şi dimineaţa ; acum trecuseră douăzeci şi patru de ore de cînd luasem ultimul dumicat, foamea începea să mă sîcîie din nou şi trebuia să-i găsesc cît mai curînd leac. Gîndindu-mă la aceasta, am adormit din nou pe bancă...

M-au trezit vocile unor oameni care vorbeau în apropierea mea ; după ce m-am dezmorţit puţin, am văzut că se făcuse ziuă şi că toată lumea era de acum în picioare. Soarele se ridicase deasupra culmilor. Cerul era palid dar senin — şi bucuria pe care am resimţit-o văzînd dimineaţa aceasta frumoasă, după cîteva săptămîni de vreme mohorîtă, m-a făcut să uit de toate grijile şi să mi se pară că nu o dată mă aflasem în situaţii şi mai grele. M-am ciocănit pe piept şi am fredonat un crîmpei de melodie. Vocea îmi suna atît de dogit, avea un timbru atît de uzat, încît m-au podidit lacrimile. Ziua aceasta minunată, cerul palid, scăldat în lumină, aveau de aseme-

nea un efect puternic asupra mea şi deodată am început să plîng în hohote.

— Ce-i cu dumneata ? m-a întrebat un trecător. Nu am răspuns, ci m-am îndepărtat în grabă, ascunzîndu-mi faţa de toată lumea.

Am ajuns jos, pe chei. Dintr-un cargobot mare sub pavilion rusesc, se descărcau cărbuni. Citesc pe o parte a vasului numele acestuia „Copégoro". Activitatea de pe cargobotul străin mi-a distras atenţia pentru un timp. Probabil că fusese descărcat aproape în întregime, căci se afla cu nouă picioare deasupra liniei de plutire şi, deşi între timp se mai încărcaseră unele mărfuri, suna a gol cînd docherii treceau peste punte cu cizmele lor grele.

Soarele, lumina, briza sărată a mării, toată această viaţă care pulsa de activitate şi veselie, m-au înviorat din nou şi au făcut ca sîngele să-mi curgă mai iute prin vine. Deodată mi-a trecut prin gînd că aş putea să scriu cîteva scene ale dramei mele în timp ce şedeam acolo, pe chei. Şi am scos manuscrisul din buzunar.

Am încercat să formulez o replică care s-o pun în gura unui călugăr, o replică ce trebuia să respire forţă şi intoleranţă, dar nu am reuşit. L-am abandonat atunci pe călugăr cu gîndul să scriu o cuvîntare, cuvîntarea adresată de judecător femeii care pîngărise templul ; am scris o jumătate de pagină din această cuvîntare, după care m-am oprit. Cuvintele mele nu reuşeau să creeze am-

bianța necesară. Activitatea din jurul meu, cîntecul oamenilor de la macarale, vacarmul mașinilor și zornăitul neîntrerupt al lanțurilor de fier se armonizau prea puțin cu atmosfera compactă și cu iz de mucegai a Evului Mediu, care trebuia să învăluie drama mea ca într-o ceață. Mi-am strîns hîrtiile și am plecat.

Dar era de netăgăduit că luasem din nou avînt și îmi dădeam seama că, dacă totul merge bine, voi putea să realizez ceva. Numai de-aș avea unde să mă refugiez! M-am gîndit intens la aceasta, m-am oprit în mijlocul străzii ca să mă gîndesc, dar nu cunoșteam nici un singur loc în tot orașul unde să mă fi putut adăposti, fie și pentru un moment. Nu-mi rămînea altceva de făcut decît să mă întorc la hanul meu din cartierul Vaterland. Dar chiar și numai gîndul acesta îmi făcea silă și-mi spuneam tot timpul că nu se poate; totuși, parcă ceva mă împingea într-acolo și mă apropiam tot mai mult de locul cu pricina. Firește că era un lucru regretabil, recunoșteam eu în sinea mea, de-a dreptul rușinos, absolut rușinos. Dar această sinceritate nu-mi era de nici un folos. Nu mai aveam nici un pic de orgoliu; îndrăzneam să spun, și nu exageram cîtuși de puțin, că eram una dintre ființele cele mai puțin mîndre din cîte trăiau în clipa aceea pe pămînt. Și am plecat.

M-am oprit încă o dată în fața porții și am reflectat din nou. Fie ce-o fi, trebuie să risc! La

urma urmei, nu era decît un fleac. În primul rînd, era vorba numai de cîteva ceasuri ; iar în al doilea, pe Dumnezeul meu că nu aveam de gînd să mai cer vreodată adăpost în casa aceea. Am intrat în curte. Treceam peste pietrele inegale din curte, dar nu mă hotărîsem încă să intru, iar cînd am ajuns în sfîrşit în faţa uşii, a fost cît pe aici să fac calea întoarsă. Am strîns din dinţi. Nu, să lăsăm acum mîndria asta nelalocul ei. În cel mai rău caz, puteam să pretextez că venisem să spun la revedere, să-mi iau rămas bun — aşa cum se cuvine între oameni — şi să ajung la o înţelegere cu privire la datoriile pe care le lăsăm pentru moment. Am deschis uşa antreului.

Am intrat, dar m-am oprit îndată fără să fac zgomot. Chiar în faţa mea, la numai doi paşi, stătea proprietarul în persoană, fără pălărie, fără haină, şi se uita pe gaura cheii în camera de locuit a familiei. Mi-a făcut semn cu mîna să nu fac zgomot, apoi s-a uitat din nou pe gaura cheii. Rîdea.

— Vino încoa, murmură el.

M-am apropiat în vîrful picioarelor.

— Ia te uită, spuse el rîzînd pe înfundate şi nervos. Priveşte ! Hihi ! Uite-i cum stau culcaţi acolo ! Vezi pe bătrîn ? Îl poţi vedea pe bătrîn?

Înăuntru, în pat — chiar sub icoana cromolitografiată a lui Cristos şi cu faţa spre mine —

văd două ființe omenești : proprietăreasa și marinarul străin ; picioarele femeii se văd albe pe cuvertura de culoare închisă. Tot în pat, dar la celălalt perete se afla tatăl ei, bătrînul paralitic, care privea sprijinit în mîini și aplecat înainte, înconvoiat ca de obicei, fără să se poată mișca...

M-am întors către proprietar. Acesta făcea eforturi desperate să nu izbucnească în rîs. Își ținea nasul cu mîna.

— L-ai văzut pe bătrîn ? mă întrebă el în șoaptă. O, Doamne ! Doamne ! Zace acolo și privește.

Apoi se uită din nou pe gaura cheii.

M-am dus lîngă fereastră și m-am așezat. Acest spectacol îmi răvășise cumplit șirul gîndurilor și îmi gonise inspirația. Dar, în fond, ce mă privea ? De vreme ce soțul însuși tolera, din moment ce se găsea în această scenă un motiv de amuzament, nu aveam de ce să mă formalizez. Cît despre bătrîn, era bătrîn și bună pace ! Poate că nici nu vedea ce se petrece, poate că dormea, Dumnezeu știe dacă nu cumva chiar murise. Prin urmare, nu era cazul să-mi fac procese de conștiință.

Am scos din nou manuscrisul și m-am străduit să alung orice impresie străină care ar fi putut să-mi abată atenția. Mă oprisem la mijlocul unei propozițiuni din cuvîntarea judecătorului : „Așa îmi poruncește Dumnezeu și legea, așa îmi poruncește sfatul oamenilor mei înțelepți, tot așa

îmi poruncește și propria mea conștiință..." Am privit pe fereastră ca să mă gîndesc ce-i va porunci conștiința. Un zgomot înăbușit a pătruns din interiorul camerei pînă la mine. Ei și, nu mă privea, nu mă privea chiar de loc. De altfel, bătrînul murise, poate murise încă azi-dimineață la ora patru ; prin urmare, zgomotul îmi era absolut indiferent ; de ce dracu să mă mai gîndesc la asta ? Fii o dată calm !

„...așa îmi poruncește și propria mea conștiință..."

Dar totul se coalizase împotriva mea. Soțul nu stătea de loc liniștit la gaura cheii, îi auzeam din cînd în cînd rîsul înăbușit și-l vedeam că tremură. Afară, pe stradă, se petrecea de asemenea ceva ce-mi distrăgea atenția. Un băiețaș ședea pe trotuarul de vizavi și se juca singur la soare, fără să se gîndească la ceva rău ; el înnoda doar niște fîșii de hîrtie una de alta și nu supăra pe nimeni. Deodată sare în sus și începe să înjure. Merge de-a-ndăratelea pînă în mijlocul străzii, de unde zărește un om, un bărbat în toată firea cu barbă roșie, care se apleca de la fereastră de la etajul întîi și îl scuipa în cap. Băiețașul plîngea de furie și îl împroșca pe cel de sus cu înjurături neputincioase, în timp ce roșcovanul îi rîdea în nas; aceasta a ținut vreo cinci minute. M-am întors ca să nu-l văd pe băiat plîngînd.

„...așa îmi poruncește și propria mea conștiință..."

Îmi era cu neputință să mai continui. În cele din urmă, totul a început să mi se învîrtă în cap ; găseam că și ceea ce scrisesem nu era bun de nimic, ba chiar că toată ideea era o absurditate. În definitiv, nici nu se putea vorbi de vreo conștiință în Evul Mediu. Conștiința fusese inventată de profesorul de dans Shakespeare, prin urmare întregul meu discurs era lipsit de sens. Oare foile acestea de manuscris nu cuprindeau nimic bun? Le-am parcurs din nou și bănuielile mele s-au risipit pe loc ; am găsit pasagii grandioase, episoade lungi de o mare originalitate. Atunci am simțit din nou dorința tulburătoare să mă aștern pe lucru și să-mi duc drama la bun sfîrșit.

M-am ridicat și m-am îndreptat spre ușă, fără să țin seama de semnele furioase pe care mi le făcea proprietarul ca să nu fac zgomot. Am ieșit hotărît și cu bună-știință din antreu, am urcat treptele pînă la etajul întîi și am intrat în vechea mea cameră. Marinarul nu era acolo. Prin urmare, ce mă împiedica să mă așed o clipă pe un scaun ? Nu mă voi atinge de nici un obiect, nu voi folosi nici măcar masa lui, ci mă voi așeza doar pe un scaun lîngă ușă și voi fi foarte mulțumit. Am întins febril hîrtiile pe genunchi.

Timp de cîteva minute, totul a mers admirabil. O replică după cealaltă mi se contura în minte în forma definitivă și scriam fără întrerupere. Umplu pagină după pagină ; totul merge

strună, scot o uşoară exclamaţie de încîntare că am o inspiraţie atît de bogată şi aproape că uit de mine. Singurul sunet pe care îl aud în momentul acesta este doar propria mea exclamaţie de încîntare. Îmi venise chiar o idee foarte fericită despre un clopot care trebuia să înceapă să sune la un moment dat în cursul dramei. Totul mergea admirabil.

Deodată, aud paşi pe trepte. Încep să tremur şi aproape mă pierd cu firea, stau ca pe ghimpi, cuprins de o teamă vagă şi surescitat de foame ; ascult nervos, ţin creionul strîns în mînă şi trag cu urechea, nu mai pot scrie nici un cuvînt. Uşa se deschide şi perechea din camera de jos intră înăuntru.

Încă înainte de a fi avut timp să-mi cer scuze, proprietăreasa exclamă plină de mirare :

— Să mă ierte Dumnezeu, iar e aici !

— Scuzaţi, fac eu şi dau să mai spun ceva, dar nu pot continua.

Proprietăreasa deschide uşa larg şi ţipă :

— Pe Dumnezeul meu, dacă nu pleci chiar acum, chem poliţia.

M-am ridicat.

— Am vrut doar să vă spun la revedere, am murmurat eu, şi de aceea a trebuit să vă aştept. N-am mişcat nici un lucru de la locul lui, am stat aici pe scaun...

— O, nu face nimic, spuse marinarul. Ce importanţă are asta ? Lasă omul în pace !

În timp ce coboram treptele, m-a apucat deodată o furie împotriva femeii însărcinate care mă urmărea pas cu pas, ca să dispar cît mai repede cu putință ; o clipă, mi-a dat în gînd să-i azvîrl în față cele mai teribile insulte. Dar m-am reținut la timp și am tăcut, din recunoștință față de străinul care se afla în urma ei și ar fi putut să mă audă. Proprietăreasa continua să mă urmărească și să mă împroaște cu ocări, în timp ce furia mea creștea cu fiecare pas ce-l făceam.

Am ajuns amîndoi în curte. Eu mergeam foarte încet, cîntărind încă în sinea mea dacă e cazul să mă iau la harță cu proprietăreasa. În momentul acesta, furia aproape că mă scosese din minți și mă gîndeam la vărsare de sînge, la o lovitură care ar putea s-o doboare dintr-o dată, la un picior în pîntece ! În momentul acela intră pe poartă și trece prin fața mea un comisionar, salută, dar nu-i răspund. Se adresează respectabilei doamne din spatele meu, întrebînd de mine. Dar nu mă întorc.

La cîțiva pași de poartă, comisionarul mă ajunge din urmă, mă salută din nou și mă oprește. Îmi înmînează o scrisoare. Desfac plicul cu o mișcare bruscă, dar fără tragere de inimă. Din plic cade o hîrtie de zece coroane. Dar nici o scrisoare, nici un cuvînt.

— Ce năzbîtie o mai fi și asta ? De la cine e scrisoarea ?

— Nu știu, răspunde el. Mi-a dat-o o doamnă.

M-am oprit. Comisionarul a plecat. Am vîrît din nou hîrtia de zece coroane în plic, am mototolit furios totul, m-am întors, am făcut cîţiva paşi spre proprietăreasă, care continua să mă pîndească din poartă şi i-am aruncat hîrtia în obraz. Nu am spus nici un cuvînt, nu am rostit nici măcar o silabă, am observat însă înainte de a pleca, că examina hîrtia mototolită...

Ei da, aşa atitudine mai zic şi eu ! Să nu spui nimic, să nu-i adresezi canaliei nici un cuvînt — apoi, calm de tot, să mototoleşti o bancnotă de valoare şi să le-o arunci celor ce te persecută drept în obraz. Iată o atitudine care poate într-adevăr să fie numită demnă ! Aşa trebuie tratate animalele astea !...

Cînd am ajuns în colţul străzii Tomtegaten şi apoi în Jaernbanetorvet, strada a început deodată să se învîrtă cu mine, am simţit că îmi vîjîie urechile şi în cele din urmă am căzut lîngă un zid. Pur şi simplu nu puteam să merg mai departe, nu reuşeam nici măcar să mă ridic ; am rămas multă vreme aşa, rezemat de zid şi simţeam că încep să-mi pierd cunoştinţa. Furia mea nebună s-a înteţit din ce în ce mai mult în timpul acestei crize de slăbiciune — iar la un moment dat am ridicat un picior şi am bătut cu el în caldarîm. Am recurs la o serie de alte mijloace pentru ca să-mi recîştig forţele, am scrîşnit din dinţi, am încruntat din sprîncene, mi-am rostogolit ochii cu desperare şi pînă la urmă toate

acestea au început să-şi facă efectul. Intr-un moment de luciditate, mi-am dat seama că mă aflam în pragul nebuniei. M-am proptit cu putere de zid şi m-am ridicat.

Strada continua încă să se învîrtă cu mine. Am început să sughiţ de furie şi am încercat să lupt cu întreaga forţă sufletească de care dispuneam împotriva situaţiei mele mizere, să rezist eroic ca să nu cad ; nu doream să mă prăbuşesc, voiam cu orice preţ să mor în picioare. În momentul acela, prin faţa mea a trecut o căruţă. Am văzut bine că în căruţă erau cartofi, dar de furie, de încăpăţînare, spuneam : nu sînt cartofi, ci căpăţîni de varză şi înjuram de mama focului fiindcă erau căpăţîni de varză. Auzeam bine ce spuneam, dar repetam totuşi insistent minciuna şi juram, pe deplin conştient, că este adevărat, numai pentru a avea mulţumirea deosebită de a comite un sperjur autentic. Mă îmbătam de plăcerea de a săvîrşi acest păcat măreţ ; am ridicat trei degete şi am jurat cu buzele tremurînde în numele Tatălui, Fiului şi al Sfîntului Duh că sînt căpăţîni de varză.

Timpul trecea. M-am aşezat pe o treaptă de lîngă mine, mi-am şters sudoarea de pe frunte şi de pe gît, am tras aerul adînc în piept şi m-am străduit să fiu calm. Soarele se apropia de asfinţit, după-amiaza era pe sfîrşite. Foamea începuse să devină insuportabilă ; mă gîndeam că peste cîteva ore va fi din nou noapte. Trebuie

să găsesc o soluţie, cît mai era încă timp. Mi-am adus din nou aminte de hanul din care fusesem alungat ; nu voiam cu nici un preţ să mă mai întorc, totuşi n-aveam încotro : gîndurile mele se îndreptau neîncetat într-acolo. La dreptul vorbind femeia avusese dreptul să mă dea afară. Cum puteam să pretind ca cineva să-mi pună la dispoziţie o locuinţă, dacă nu plăteam ? În plus, îmi dăduse din cînd în cînd şi de mîncare ; chiar şi în seara precedentă, cînd o adusesem la exasperare, îmi oferise două felii de pîine cu unt, mi le dăduse din bunătate, deoarece ştia că am nevoie de ele. Aşadar, nu aveam motive să mă plîng şi, în timp ce şedeam pe treaptă, am început în sinea mea s-o rog, s-o implor să mă ierte pentru purtarea mea. Regretam amarnic mai ales faptul că la urmă mă arătasem ingrat faţă de dînsa şi că-i aruncasem hîrtia în obraz...

Zece coroane ! Am fluierat uşor. Oare de la cine venea scrisoarea pe care o adusese comisionarul ? De-abia acum m-am gîndit mai bine la aceasta şi am intuit îndată cum stau lucrurile. M-au trecut năduşelile de durere şi de ruşine, am şoptit de cîteva ori cu voce răguşită : Ylajali ! şi am dat din cap. Oare nu fusesem tot eu acela care, doar cu o zi înainte, hotărîsem să trec mîndru pe lîngă ea atunci cînd o voi întîlni şi s-o tratez cu cea mai mare indiferenţă ? Şi, în schimb, nu am reuşit decît să-i trezesc mila şi s-o determin să-mi aducă această dovadă a

carităţii ei. Nu, nu, nu, degradarea mea nu mai cunoştea margini. Nici măcar faţă de ea nu reuşisem să-mi menţin o poziţie onorabilă ; mă prăbuşeam, mă prăbuşeam oriîncotro mă îndreptam, mă cufundam, tot mai adînc, mă înecam de ruşine — niciodată nu voi izbuti să mai ies la suprafaţă, niciodată ! Asta era culmea ! Să accepţi o pomană de zece coroane fără să le poţi arunca iarăşi la picioarele donatorului necunoscut, să aduni bani cu amîndouă mîinile, peste tot unde ţi se oferă şi să-i păstrezi, să-i foloseşti pentru a-ţi plăti culcuşul, în ciuda dezgustului pe care îl simţi faţă de ei...

Oare nu exista nici o posibilitate să reintru în posesia acestor zece coroane ? Să mă întorc la proprietăreasă şi s-o rog să-mi dea hîrtia de zece coroane înapoi, nu mi se părea a fi calea cea mai nimerită. Fără îndoială că voi găsi altă cale, dacă mă gîndeam serios, dacă depuneam un efort susţinut şi meditam adînc. Zău că în cazul acesta nu era destul să mă gîndesc ca de obicei ; trebuia să-mi pun în mişcare toate facultăţile mintale ca să descopăr o cale de a pune din nou mîna pe cele zece coroane. Şi am început să mă gîndesc din răsputeri.

Era în jurul orei patru ; peste vreo două ore m-aş fi putut duce la directorul teatrului, dacă reuşeam să termin drama pînă atunci. Scot manuscrisul pe loc, cu gîndul să scriu cu orice preţ ultimele trei sau patru scene. Mă concentrez, transpir, recitesc totul de la început, dar zadar-

nic. Fără prostii, îmi spun, nu-i acum momentul să mă încăpăţînez! Şi scriu mai departe, aşa cum îmi vine inspiraţia, numai ca să termin o dată şi să pot pleca. Voiam să mă conving că trăiesc din nou unul dintre momentele mele mari, mă minţeam din plin, mă amăgeam cu bună-ştiinţă şi scriam cu aşa iuţeală de parcă nu ar fi trebuit să-mi caut cuvintele. Merge foarte bine! Am dat de capătul firului! murmuram într-una. Dă-i numai înainte!

Dar ultimele replici încep să-mi dea de gîndit. Într-adevăr, ele contrastau mult prea puternic cu scenele de la începutul dramei; în plus, cuvintele călugărului nu aveau nimic a face cu Evul Mediu. Sfărîm creionul între dinţi, mă ridic dintr-o săritură, rup manuscrisul în bucăţi, îmi arunc pălăria pe caldarîm şi o calc în picioare; doamnelor şi domnilor, sînt un om pierdut, înfrînt! Şi cît stau acolo şi-mi calc pălăria în picioare, nu spun decît aceste cuvinte.

Un poliţist se opreşte la cîţiva paşi de mine şi mă urmăreşte cu privirile; stă chiar în mijlocul străzii şi se uită la mine. Îmi întorc capul spre el şi privirile noastre se înfruntă. Ridic pălăria, o pun din nou pe cap şi pornesc ţintă spre el.

— Ştiţi cît e ora? întreb.

Poliţistul aşteaptă un moment înainte de a-şi scoate ceasul din buzunar, dar nu mă slăbeşte în tot acest timp din ochi.

— Aproape patru.

— Exact ! fac eu ; da, adevărat, e ora patru. Văd că vă cunoaşteţi meseria şi nu vă voi uita.

Cu aceasta, am plecat. Omul a rămas înlemnit de mirare ; cu gura căscată, continua să ţină ceasul în mînă. Cînd am ajuns în faţa hotelului Royal, m-am întors şi m-am uitat înapoi ; era încă în aceeaşi poziţie şi mă urmărea cu privirile.

Hehe ! aşa trebuie să te porţi cu animalele astea ! Cu cea mai desăvîrşită indolenţă ! Asta le impune animalelor, le inspiră teamă. Eram foarte mulţumit de mine însumi şi am început să fredonez un crîmpei de melodie. Tremurînd de agitaţie, fără să mai simt nici o durere, fără chiar să mai încerc vreo cît de mică indispoziţie, mergeam uşor ca un fulg. Am traversat piaţa, am cotit spre hala de carne şi m-am aşezat pe o bancă din faţa bisericii Vor Frelser.

La urma urmei, poate că nu mai avea importanţă dacă înapoiam sau nu hîrtia de zece coroane ! Din moment ce o primisem, era a mea şi de bună seamă că acolo de unde îmi fusese trimisă, nu domnea mizeria. Trebuia s-o primesc, întrucît îmi fusese trimisă mie personal ; nu avea nici un rost să i-o las comisionarului.

Am încercat să urmăresc cu privirile circulaţia din jurul meu şi să-mi îndrept atenţia asupra unor lucruri lipsite de importanţă ; dar nu am reuşit : cele zece coroane continuau să mă preo-

cupe fără încetare. În cele din urmă, am strîns din pumni și m-a apucat furia. S-ar simți jignită, mi-am zis, dacă i-aș trimite banii înapoi ; atunci de ce să fac așa ? Oare de ce nu mai încetam să mă socotesc mereu mai presus de a putea primi ceva, să dau mereu negativ din cap cu aroganță și să spun : nu, mulțumesc ! Acum vedeam la ce duc toate acestea ; iată-mă din nou în stradă ! Chiar în momentul în care aș fi avut prilejul cel mai fericit să-mi păstrez culcușul meu bun și cald ! Dintr-o dată, orgoliul punea stăpînire pe mine, răbufneam la primul cuvînt, aruncam zece coroane în dreapta și în stînga și plecam...

La urma urmei, ducă-se dracului toată povestea asta ! Nu cerusem de la nimeni în dar acea hîrtie de zece coroane ; n-am ținut-o decît un moment în mînă și am dat-o imediat mai departe, ca plată, unor oameni cu totul necunoscuți, pe care nu voiam să-i mai văd niciodată. Iată ce fel de om eram : plăteam pînă la ultimul øre la adică. Și după cum o cunoșteam pe Ylajali, nici ea nu regreta că-mi trimisese banii ; atunci de ce mă mai frămîntam atîta ? În fond, mai puțin decît să-mi trimită din cînd în cînd zece coroane, nici nu putea să facă. Biata fată se îndrăgostise de mine, he, poate se îndrăgostise chiar de-a binelea... La gîndul acesta, m-am umflat în pene ; nu încăpea îndoială că era îndrăgostită de mine, sărmana fată...

Se făcuse ora cinci. După îndelungata criză de agitație nervoasă, am căzut din nou într-o stare de sfîrşeală şi urechile au început iar să-mi ţiuie. Mă holbam cu ochii aţintiţi spre farmacia „La Elefant". Foamea mă chinuia nespus de mult şi suferéam cumplit. În timp ce stăteam acolo şi mă uitam în gol, ochiul meu desluşeşte încetul cu încetul o siluetă ; aceasta prinde contururi tot mai puternice şi în cele din urmă o văd clar şi o recunosc chiar : este vînzătoarea de dulciuri din fața farmaciei „La Elefant".

Tresar, mă aşed mai comod pe bancă şi încep să meditez. Da, adevărat, e aceeaşi femeie, la aceeaşi treabă, în acelaşi loc ! Fluier uşor de cîteva ori, trosnesc din degete, mă ridic de pe bancă şi pornesc spre farmacie. Numai să nu fac prostii acum ! La naiba ! Prea puțin îmi mai păsa dacă era vorba de bani dobîndiți pe căi necinstite sau de banii băcanului, bani buni norvegieni să fie, bătuți din argint de Kongsberg ! Nu voiam să fiu ridicol, se putea muri foarte uşor dintr-un exces de orgoliu...

Înaintez pînă la colț, mă îndrept spre vînzătoarea de dulciuri şi mă postez în fața ei. Îi zîmbesc, o salut înclinînd uşor din cap şi îmi ticluiesc în aşa fel cuvintele, de parcă ar fi fost de la sine înțeles că voi mai trece pe la ea.

— Bună ziua, spun. Poate nu mă mai recunoşti.

— Nu, spuse ea fără grabă, privindu-mă.

Continui să zîmbesc ca şi cînd faptul că nu mă recunoaşte ar fi doar o glumă reuşită şi zic :

— Nu-ţi aminteşti că odată ţi-am dat un pumn de coroane ? După cîte ştiu, nu am spus nimic atunci, fireşte că nu am spus nimic ; n-am obiceiul să fac asta. Cînd ai a face cu oameni cinstiţi, nu mai e nevoie să te tocmeşti şi, ca să zic aşa, să închei un contract pentru orice fleac. Hehe ! Dar banii aceia eu ţi- i-am dat.

— Aşaa, dumneavoastră aţi fost ? Da, acum vă recunosc, dacă mă gîndesc mai bine...

Nu voiam ca ea să înceapă să-mi mulţumească pentru bani şi de aceea îi spun repede, în timp ce ochii mei începuseră să caute pe tarabă de-ale mîncării :

— Da, acum am venit să-mi iau prăjiturile.

Vînzătoarea nu înţelege ce vreau să spun.

— Prăjiturile, repet, am venit după ele. Cel puţin o parte, o primă rată. Nu am nevoie de toate acum.

— Aţi venit după ele ? întreabă femeia.

— Sigur că da ! răspund eu şi rîd cu hohote, parcă ar fi fost normal să priceapă din prima clipă în care m-a zărit că venisem după prăjituri.

Apoi fără altă introducere, înşfac un cozonăcel de pe tarabă şi muşc din el.

Văzînd aceasta, femeia se ridică de pe scaun şi face un gest involuntar ca să-şi apere marfa, dîndu-mi să înţeleg că nu se aşteptase să mă întorc şi să iau cu forţa din prăjituri.

Nu se aşteptase ? spun eu. Dar asta era culmea ! A mai pomenit ea vreodată ca cineva să-i dea în păstrare pur şi simplu o grămadă de bani şi să nu-i mai ceară înapoi ? Păi atunci ? Credea cumva că erau bani furaţi, fiindcă îi aruncasem în felul acela ? Prin urmare, nu-şi închipuia asta ! Drăguţ din partea ei, dacă puteam să spun aşa, că mă credea totuşi un om cinstit. Haha ! Dar să ştii că era bună !

Dar atunci de ce îi dădusem banii ? a întrebat.

Femeia se mîniase şi acum ţipa tare.

I-am spus atunci de ce îi dădusem banii ; i-am explicat cu o voce potolită şi accentuînd fiecare cuvînt : obişnuiam să procedez aşa, fiindcă aveam atît de multă încredere în oameni. De aceea, ori de cîte ori cineva îmi propunea un contract, o chitanţă, eu dădeam din cap şi spuneam : Nu, mulţumesc. Zău, Dumnezeu îmi este martor că făceam aşa.

Dar femeia tot nu înţelegea.

Atunci am recurs la alte mijloace, i-am vorbit tăios, punîndu-i în vedere să renunţe la ocolişuri. Nu i se mai întîmplase niciodată ca cineva să-i plătească dinainte ? am întrebat-o. Mă gîndeam, fireşte, la oameni care puteau să-şi permită asta — de pildă, domnii de la consulate. Niciodată ? În orice caz, nu trebuia ca tocmai eu să trag ponoasele pentru simplul fapt că ea nu cunoştea astfel de procedee, cît se poate de obişnuite în străinătate. Poate nu trecuse niciodată hotarele ţării ? Nu ? Păi atunci e limpede !

Atunci nu e cazul să-şi dea părerea în treaba asta... Şi am luat cîteva prăjituri de pe tarabă.

Ea scoase un mormăit furios, refuză cu încăpăţînare să cedeze ceva de pe tarabă, îmi smulse chiar o prăjitură din mînă şi o puse înapoi la locul său. M-am înfuriat de-a binelea, am izbit cu pumnul în masă şi am ameninţat-o cu poliţia. O să fiu indulgent cu ea, am spus, căci dacă aş vrea să iau tot ceea ce mi se cuvenea aş ruina-o. Doar îi încredinţasem o sumă foarte mare de bani. Dar nu voiam să-i iau atît de mult ; de fapt, nici nu doream să-mi restituie decît jumătate din cît îi dădusem. Pe deasupra, nici nu aveam de gînd să mai trec pe acolo. Să mă ferească Dumnezeu să mai am a face cu oameni ca ea.

În cele din urmă, ea puse deoparte cîteva prăjituri, vreo patru sau cinci bucăţi, le evaluă la preţul cel mai mare cu putinţă, apoi mă rugă să le primesc şi să-mi văd de drum. Eu însă continuam s-o iau la rost, pretinzînd că mă înşelase cu cel puţin o coroană şi că pe deasupra mă speculase pînă la sînge cu preţurile astea nemaipomenite. Ştii dumneata că astfel de pungăşii sînt pedepsite de lege ? am spus. Nu-ţi dai seama, pentru Dumnezeu, că ai putea să intri la ocnă pentru tot restul vieţii, zgripţuroaică bătrînă ce eşti ? Ea îmi oferi încă o prăjitură şi apoi mă rugă aproape scrîşnind din dinţi să-mi caut de drum.

Am plecat.

Ei, aţi mai văzut o vînzătoare atît de neserioasă? Şi aşa, în timp ce traversam piaţa muşcînd din prăjituri, am continuat să vorbesc cu voce tare despre această femeie şi despre obrăznicia ei. Am repetat ceea ce spusese fiecare dintre noi şi am constatat că îi fusesem cu mult superior. Mîncam din prăjituri în văzul tuturor şi vorbeam despre ceea ce mi se întîmplase.

Iar prăjiturile dispăreau una după cealaltă ; oricît înfulecam, tot nu reuşeam să-mi potolesc foamea. Doamne, Dumnezeule, şi nici măcar nu erau destule. Eram atît de lihnit de foame, încît era cît pe-aici să muşc şi din ultima prăjitură — şi doar mă gîndisem din capul locului s-o păstrez pentru băiatul din Vognmandsgaten, cel pe care îl scuipase în cap bărbatul cu barbă roşcată. Îmi aduceam mereu aminte de el, nu puteam să-i uit mutra în momentul în care sărise în sus, plîngînd şi înjurînd. Se întorsese spre fereastra mea cînd omul acela l-a scuipat şi se uitase dacă nu cumva aveam de gînd să rîd şi eu. Cine ştie dacă-l mai găsesc cînd voi ajunge acolo. M-am străduit din răsputeri să ajung cît mai curînd în Vognmandsgaten, am trecut pe lîngă locul unde îmi rupsesem drama în bucăţi şi am mai găsit cîteva bucăţele de hîrtie, l-am ocolit pe poliţistul pe care doar cu puţin înainte îl uluisem prin comportarea mea şi în sfîrşit am ajuns la treptele pe care şezuse băiatul.

Nu mai era acolo. Strada era aproape goală. Începea să se întunece şi nu am mai putut să dau de el ; poate că se dusese acasă. Am pus prăjitura jos, cu grijă, am pus-o de-a curmezişul, lîngă uşă, am ciocănit cu putere, apoi am luat-o îndată la fugă. O s-o găsească de bună seamă, mi-am zis ; va da de ea în momentul în care va ieşi afară. Ochii mi se umeziră de bucurie absurdă la gîndul că băiatul va găsi prăjitura.

Am coborît din nou spre chei.

Acum nu mai mi-era foame, dar prăjiturile dulci pe care le mîncasem începeau să-mi facă greaţă. În cap se porniseră iarăşi să-mi mişune idei dintre cele mai năstruşnice. Ce-ar fi dacă aş tăia odgonul unuia dintre vasele acestea ? Sau dacă aş începe să strig pe neaşteptate : Foc ! Mă apropii de chei, caut o ladă pe care să mă aşed, îmi încrucişez braţele şi simt cum mintea mi se tulbură din ce în ce mai mult. Nu mă mişc, nu fac absolut nimic pentru ca să mă ţin în picioare. Şed acolo şi mă holbez la vasul „Copégoro", sub pavilion rusesc. La puntea lui, zăresc un om. Razele lanternei roşii de la babord îi luminează capul. Mă ridic şi intru în vorbă cu el. Nu mă gîndisem la nimic deosebit atunci cînd i-am adresat primele cuvinte, nu mă aşteptam nici măcar să-mi răspundă. Am spus :

— Plecaţi în seara asta, domnule căpitan ?

— Da, foarte curînd, spuse el. Vorbea în suedeză. Aşadar, e finlandez, mi-am zis. Hm ! Nu cumva aveţi nevoie de un om ? În momentul

acela îmi era absolut egal dacă îmi va răspunde printr-un refuz. Îmi era indiferent chiar și dacă îmi va răspunde sau nu. Așteptam privindu-l.

— Nu, făcu el. Aș avea nevoie de un matroz.

— Un matroz! Mi-am luat inima în dinți. Mi-am scos pe furiș ochelarii și i-am pus în buzunar, am urcat pe pasarelă și am pășit pe bord.

— Eu nu sînt marinar de meserie, dar pot să duc la bun sfîrșit orice treabă. Încotro plecați?

— Mergem cu mărfuri la Leeds și acolo încărcăm cărbuni pentru Cadix.

— Bine, spun eu, căutînd să mă impun căpitanului. Mi-e indiferent încotro mergem. Îmi voi duce munca la bun sfîrșit.

S-a oprit un moment și m-a privit, dus pe gînduri.

— Ai mai navigat pînă acum? a întrebat el în cele din urmă.

— Nu. Dar, cum vă spun, puneți-mă la încercare și fac orice. Sînt obișnuit cu toate.

Omul continua să stea pe gînduri. Eu îmi pusesem acum în cap că voi pleca și începeam să mă tem ca nu cumva să-mi spună să cobor.

— Atunci, ce credeți domnule căpitan? am întrebat în cele din urmă. Zău că pot să fac orice. Dar, ce tot spun? Aș fi de-a dreptul un om de nimic dacă nu aș face chiar mai mult decît mi se dă. Dacă e nevoie, pot să fac și două schimburi de gardă, unul după altul. Asta mi-ar prinde bine și rezist.

— Bine, bine, să încercăm, spuse el schițînd un zîmbet la ultimele mele cuvinte. Iar dacă treaba

nu merge, putem foarte uşor să ne despărţim în Anglia.

— Fireşte ! am răspuns eu cu bucurie. Şi am repetat că, dacă treaba nu merge, ne despărţim în Anglia.

Apoi mi-a arătat ce am de făcut...

După ce am ieşit din fiord, mă ridic un moment, sleit de febră şi oboseală, privesc înapoi, spre ţărm, şi îmi iau rămas bun de la oraş, de la această Christiania, unde ferestrele tuturor caselor străluceau atît de puternic.

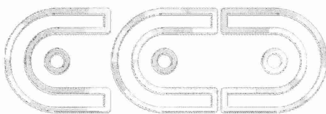
Cuprinsul

Redactor responsabil : G. MARCUSON
Tehnoredactor : AURICA IONESCU

Dat la cules 03.05.1967. Bun de tipar 29.06.1967. Apărut 1967. Tiraj 40.160 ex. broşate. Hîrtie tipar B mat de 63 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 10,25. Coli tipar 8. A. nr. 491. C. Z. pentru bibliotecile mari 839.6. C.Z. pentru bibliotecile mici 839.6—31=R.

Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918",
Str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97, Bucureşti,
Republica Socialistă România
Comanda nr. 365

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

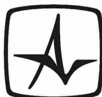

și

CAT Graur

Antwerpen

2023

